

Pagrindiniai duomenys apie

ankstyvąjį ugdymą

Europoje

*Euridikės ir Eurostato
ataskaita*

2014 m. leidimas

Švietimas ir
mokymas

Pagrindiniai duomenys apie
ankstyvąjį ugdymą
Europoje

2014 m. leidimas

Euridikės ir Eurostato ataskaita

Šį dokumentą išleido Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga (angl. EACEA, Švietimo ir jaunimo politikos analizės padalinys)

Šį leidinį cituoti taip:

Europos Komisija/EACEA/Eurydice, 2013. Pagrindiniai duomenys apie ankstyvąjį ugdymą Europoje. 2013 m. leidimas. Euridikės ir Eurostato ataskaita. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras

ISBN 978-92-9201-936-5

doi:10.2797/38435

Šį dokumentą galima rasti ir internete (<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>).

Tekstas baigtas rengti 2014 m. birželio mėnesį.

© Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga, 2014 m.

Šio leidinio turinį galima atgaminti, jeigu nurodomas šaltinis.

Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga

Švietimo ir jaunimo politikos analizės padalinys

Avenue du Bourget 1 (BOU2 – Unit A7)

B-1049 Brussels

Tel. +32 2 299 50 58

Fax +32 2 292 19 71

El. paštas eacea-eurydice@ec.europa.eu

Interneto svetainė: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/>

PRATARMĖ

Tokiu metu, kai susiduriama su iki šiol nepatirtais iššūkiais, Europos pažangaus ir tvaraus augimo strategijoje bei strategijoje „Europa 2020“ labiausiai pabrėžiama, kaip svarbu suteikti tvirtą pagrindą visiems mūsų vaikams, užtikrinant kokybišką ankstyvąjį ugdymą.

Pastaraisiais metais kokybiško ankstyvojo ugdymo (AU) svarbą atspindi tai, kad Europos Komisija kartu su valstybėmis narėmis aktyviai svarsto įvairias susijusias politikas ir programas. Nuo 2011 m. Tarybos išvadose dėl ankstyvojo ugdymo¹ vis labiau pabrėžiama, kad teikiant ankstyvąjį ugdymą svarbu ne tik sudaryti sąlygas tėvų dalyvavimui darbo rinkoje, bet ir socialinės bei ekonominės nelygybės mažinimui ir, svarbiausia, vaikų asmeninei raidai.

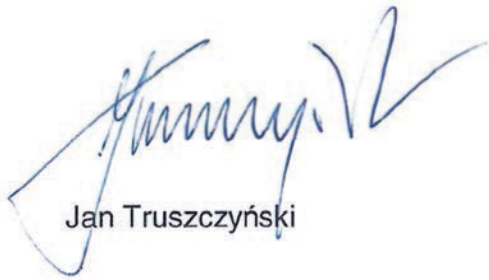
Bendradarbiaujant su Eurostatu paskelbta Euridikės ataskaita *Pagrindiniai duomenys apie ankstyvąjį ugdymą Europoje (2014 m.)*, kurioje pateikti statistiniai duomenys ir kokybinė informacija padeda pagrįsti su ankstyvojo ugdymu susijusias politines pastangas apibrėžti ankstyvojo ugdymo sistemų struktūrą, organizavimą ir finansavimą. Joje analizuojami klausimai, kurie svarbūs siekiant plėtoti kokybiškas paslaugas, nustatytas bendradarbiaujant Europos politikos klausimais, tokias kaip prieinamumas, valdymas, kokybės užtikrinimas, įperkamumas, personalo profesionalumas, lyderystė, tėvų dalyvavimas ir palankių sąlygų neturintiems vaikams remti skirtos priemonės. Ataskaitoje siekiama pateikti įžvalgų apie tai, iš ko susideda kokybiškas ankstyvasis ugdymas, pateikiant tarptautiniu mastu palyginamus rodiklius. Tai antra ataskaita šia tema. Pirma ataskaita, kurioje daugiausia dėmesio skirta socialinio ir kultūrinio nelygiateisiškumo problemų sprendimui per AU, paskelbta 2009 metais. Ji apima 32 šalis ir 37 ugdymo sistemas.

Esame įsitikinę, kad kuo daugiau tirsime ir nagrinėsime Europoje taikomas praktikas, tuo daugiau vieni iš kitų išmoksime ir darysime didesnę pažangą teikdami kokybišką ankstyvąjį ugdymą, kuris bus naudingas mūsų vaikams, jų šeimoms ir mūsų visuomenėms. Tikimės, kad ši ataskaita padės daugeliui iš mūsų – politikos formuotojams, mokytojams ir pedagogams, tėvams ir plačiajai visuomenei – geriau suprasti įvairias Europoje įgyvendinamas politikas ir veiksmus, tinkamai pasirinkti, kad vaikams būtų sukurta geresnė ateitis.

¹ Tarybos išvados dėl ankstyvojo ugdymo ir priežiūros. Kaip padėti mūsų vaikams kuo geriau pasirėngti ateičiai. 2011/C 175/03.

Tai svarus indėlis į tolesnių pokyčių skatinimą ankstyvojo ugdymo srityje ir įrodymais pagrįstos politikos formavimo užtikrinimą.

Todėl esame tikri, kad šis leidinys bus itin naudingas asmenims, atsakingiems už ankstyvojo ugdymo programų rengimą ir įgyvendinimą visoje Europoje.

Jan Truszczyński

Generalinis direktorius

Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas

Walter Radermacher

Generalinis direktorius

Eurostatas

TURINYS

Pratarmė	3
Paveikslėlių sąrašas	6
Kodai, santrumpos ir akronimai	9
Pagrindinės išvados	11
Įvadas	19
A SKYRIUS – KONTEKSTAS	23
B SKYRIUS – ANKSTYVOJO UGDYMO ORGANIZAVIMAS	33
I dalis – Strutūros ir prieinamumas	33
II dalis – Standartai ir kokybės užtikrinimas	43
III dalis – Pajėgumų stebėseną ir plėtra	55
C SKYRIUS – DALYVAVIMAS ANKSTYVOJO UGDYMO SISTEMOJE	61
I dalis – Statistika: dalyvavimo ankstyvojo ugdymo sistemoje lygis	61
II dalis – Ryšys su moksleivių mokymosi rezultatais ir kilme	69
D SKYRIUS – ANKSTYVOJO UGDYMO FINANSAVIMAS	75
E SKYRIUS – ANKSTYVOJO UGDYMO ĮSTAIGŲ DARBUOTOJAI	95
F SKYRIUS – MOKOMIEJI PROCESAI ANKSTYVOJO UGDYMO ĮSTAIGOSE	117
I dalis – Ugdymo turinys, metodai ir vertinimas	117
II dalis – Perėjimas	127
III dalis – Partnerystės ir parama tėvams	133
G SKYRIUS– PARAMOS PALANKIŲ SĄLYGŲ NETURINTIEMS VAIKAMS PRIEMONĖS	141
Nuorodos	149
Terminų žodynėlis	153
Informacija apie nacionalines sistemas	159
Padėkos	199

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

A skyrius – Kontekstas

A1 pav.	Gyventojų nuo 0 iki 5 metų amžiaus dalis, 2013 m.	24
A2 pav.	Bendras gimstamumas, 2000, 2005, 2012 m.	25
A3 pav.	Prognozuojamas vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus skaičiaus pokytis, 2013–2020 m. ir 2013–2030 m.	26
A4 pav.	0–5 metų amžiaus vaikų, kuriems kyla skurdo arba socialinės atskirties rizika, dalis, 2012 m.	27
A5 pav.	Bedarbių namų ūkių proc. nuo bendro namų ūkių, kuriuose gyvena 0–5 metų amžiaus vaikai, skaičiaus, 2012 m.	28
A6 pav.	Užsienio valstybės pilietybę turinčių ir užsienyje gimusių vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus proc., 2013 m. sausio 1 d.	29
A7 pav.	Pilnų šeimų, vienišų tėvų ir kitų tipų namų ūkių, kuriuose gyvena 0–5 metų amžiaus vaikai, proc., 2012 m.	31

B skyrius – Ankstyvojo ugdymo organizavimas

B1 pav.	Institucinio AU organizavimas, 2012-2013 m.	34
B2 pav.	Reglamentuojamas AU namuose, 2012-2013 m.	35
B3 pav.	Tinkamai kompensuojamų motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros atostogų trukmė (savaitėmis), 2013 m.	37
B4 pav.	Įstatymu įtvirtinta teisė ir (arba) privalomasis AU, įskaitant ugdymo pradžios amžių ir valandas per savaitę, 2012-2013 m.	40
B5 pav.	Vietų paskirstymo institucinio AU įstaigose kriterijai, kai paklausa viršija pasiūlą, 2012-2013 m.	42
B6 pav.	Didžiausias vaikų skaičius vienam darbuotojui ir (arba) grupėje institucinio AU įstaigose, 2012-2013 m.	44
B7 pav.	Didžiausias vaikų skaičius reglamentuojamo ugdymo namuose atveju, 2012-2013 m.	47
B8 pav.	Sveikatos ir saugos taisyklėse reglamentuojami aspektai, 2012–2013 m.	49
B9 pav.	Už institucinio AU įstaigų akreditavimą ir vertinimą atsakingos institucijos, 2012–2013 m.	51
B10 pav.	Aspektai, kuriuos apima institucinio AU įstaigų išorinis vertinimas, 2012–2013 m.	53
B11 pav.	Už institucinio AU pajėgumų stebėseną ir perspektyvinį planavimą atsakingos institucijos, 2012–2013 m.	56
B12 pav.	Vietų valstybės subsidijuojamose institucinio AU įstaigose paklausa ir pasiūla, 2012-2013 m.	59

C skyrius – Dalyvavimas ankstyvojo ugdymo sistemoje

C1 pav.	Dalyvavimo AU rodikliai (vaikai nuo 4 metų amžiaus iki amžiaus, nuo kurio pradedamas privalomasis ugdymas), išreikšti procentais atitinkamoje amžiaus grupėje, 2001, 2011 m.	62
C2 pav.	Dalyvavimo priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programose (ISCED 0 ir 1) rodikliai pagal amžių, 2011 m.	64
C3 pav.	Vaikų iki 3 metų amžiaus dalyvavimas AU, valandomis per savaitę, 2011 m.	65
C4 pav.	Vidutinis AU įstaigose praleistų valandų skaičius per savaitę, pagal amžiaus grupę, 2011 m.	67
C5 pav.	Vaikų, kuriuos prižiūri tik jų tėvai, dalis, pagal amžiaus grupę, 2011 m.	68

C6 pav.	Iš matematikos surinktų taškų skirtumas, susijęs su AU įstaigų lankymu ilgiau negu vienerius metus, penkiolikmečiai, 2012 m.	70
C7 pav.	Vidutiniai skaitymo pasiekimų taškai pagal AU įstaigų lankymą, ketvirtokai, 2011 m.	71
C8 pav.	Skaitymo pasiekimų taškų skirtumas, susijęs su AU įstaigų lankymu ilgiau negu vienerius metus, ketvirtokai iš neišsilavinusių šeimų, 2011 m.	72
C9 pav.	Penkiolikmečių iš palankių sąlygų neturinčių šeimų dalyvavimo AU sistemoje rodiklių skirtumas, 2012 m.	74

D skyrius – Ankstyvojo ugdymo finansavimas

D1 pav.	Valstybinis ir privatus institucinis AU, 2012–2013 m.	76
D2 pav.	Už institucinio AU finansavimą atsakingos valdžios institucijos, 2012–2013 m.	78
D3 pav.	Bendrų viešųjų išlaidų priešmokykliniam ugdymui (ISCED 0) dalies nuo BVP tendencijos, 2006, 2008, 2010 m.	80
D4 pav.	Tiesioginės viešosios išlaidos vienam vaikui, moksleiviui ar studentui ir ugdymo lygmuo (ISCED 0, ISCED 1, ISCED 2–4, ISCED 5–6) valstybinėse ugdymo ir šveitimo įstaigose, PGS (tūkstančiais), 2010 m.	82 84
D5 pav.	Nemokamas AU, pagal amžių ir valandas per savaitę, 2012–2013 m.	86
D6 pav.	Mėnesinis mokestis už jaunesnius vaikus didžiausiame (-iuose) AU sektoriuje (-iuose), PGS, 2012–2013 m.	88
D7 pav.	Veiksniai, į kuriuos atsižvelgiama mažinant AU įstaigų mokesčių arba nuo jo atleidžiant, 2012–2013 m.	90
D8 pav.	Tėvams, auginantiems AU įstaigas lankančius vaikus, teikiamos finansinės paramos tipai, 2012–2013 m.	91
D9 pav.	Iš privačių šaltinių dengiamų išlaidų dalis bendrose ugdymo išlaidose (ISCED 0), 2010 m.	93
D10 pav.	Kompensavimo sistemos, skirtos vaikų į AU įstaigas nevedantiems tėvams, 2012–2013 m.	

E dalis – Ankstyvojo ugdymo įstaigų darbuotojai

E1 pav.	Pagrindinės institucinio AU įstaigų darbuotojų kategorijos, 2012–2013 m.	97
E2a pav.	Minimalūs darbuotojų, dirbančių su jaunesniais vaikais institucinio AU įstaigose, rengimo lygmens ir jo trukmės reikalavimai, pagal darbuotojų kategorijas, 2012–2013 m.	100
E2b pav.	Minimalūs darbuotojų, dirbančių su vyresniais vaikais institucinio AU įstaigose, kvalifikacijos lygmens ir trukmės reikalavimai, pagal darbuotojų kategorijas, 2012–2013 m.	101
E3 pav.	Vaikų priežiūros darbuotojų, teikiančių reglamentuojamas paslaugas namuose, kvalifikacijos reikalavimai, 2012–2013 m.	103
E4 pav.:	Ugdymo ir priežiūros darbuotojų, dirbančių institucinio AU įstaigose, tęstinio profesinio tobulinimosi statusas, 2012–2013 m.	105
E5 pav.	Alternatyvūs AU kvalifikacijos įgijimo būdai, institucinio AU įstaigos, 2012–2013 m.	107
E6 pav.	Specialistai, teikiantys pagalbą institucinio AU įstaigų darbuotojams, pagal centrinės valdžios institucijų teisės aktus ar rekomendacijas, 2012–2013 m.	109
E7 pav.	Būtina institucinio AU įstaigų vadovų kvalifikacija, 2012–2013 m.	111
E8 pav.	Papildomi reikalavimai kandidatams į institucinio AU įstaigų vadovų pareigas, nustatyti centrinės valdžios institucijų rekomendacijose, 2012–2013 m.	113
E9 pav.	Institucinio AU įstaigų vadovų dalyvavimas pedagoginėje ar ugdymo veikloje, 2012–2013 m.	115

F skyrius – Mokomieji procesai ankstyvojo ugdymo įstaigose

F1 pav.	Ugdymo rekomendacijos dėl institucinio AU ir AU namuose nacionalinio lygmens norminiuose dokumentuose, 2012-2013 m.	119
F2 pav.	Mokymosi tikslai, rezultatai ir (arba) veiklos, rekomenduojami institucinio AU įstaigoms centrinių valdžios institucijų norminiuose dokumentuose, 2012–2013 m.	121
F3 pav.	Pagrindiniai požiūriai į ugdymą, rekomenduojami institucinio AU įstaigoms centrinių valdžios institucijų norminiuose dokumentuose, 2012–2013 m.	122
F4 pav.	Vaikų pažangos vertinimas, rekomenduojamas centrinių valdžios institucijų norminiuose dokumentuose, 2012–2013 m.	125
F5 pav.	Centrinių valdžios institucijų norminiuose dokumentuose rekomenduojamos priemonės, skirtos vaikų perėjimui iš vieno tipo AU įstaigos į kitą AU įstaigą ir (arba) pradinę mokyklą palengvinti, 2012–2013 m.	127
F6 pav.	Priėmimo į pirmą pradinės mokyklos klasę kriterijai ir sąlygos, rekomenduojami centrinės valdžios institucijų norminiuose dokumentuose (ISCED 1), 2012-2013 m.	129
F7 pav.	Šalys, dalyvaujančios priimant sprendimus dėl priėmimo į pradinę mokyklą (ISCED 1) priėmimo, 2012-2013 m.	131
F8 pav.	Institucinio AU įstaigų parama tėvams, rekomenduojama centrinės valdžios institucijų norminiuose dokumentuose, 2012-2013 m.	134
F9 pav.	Tėvų ir bendruomenės dalyvavimas institucinio AU įstaigų valdyme, 2012–2013 m.	137
F10 pav.	Tėvų ir bendruomenės atstovų įgaliojimai institucinio AU įstaigų tarybose ar valdybose, 2012–2013 m.	140

G skyrius – Paramos palankių sąlygų neturintiems vaikams priemonės

G1 pav.	Centrinių valdžios institucijų priemonės, skirtos papildomų poreikių turintiems vaikams, 2012-2013 m.	143
G2 pav.	Centrinių valdžios institucijų rekomendacijos dėl specialių paramos priemonių papildomų poreikių turintiems vaikams institucinio AU įstaigose, 2012–2013 m.	145
G3 pav.	Specialūs darbo su papildomų poreikių turinčiais vaikais mokymai: įtraukimas į AU įstaigų darbuotojų pirminį rengimą, 2012-2013 m.	148

KODAI, SANTRUMPOS IR AKRONIMAI

Šalių kodai

ES/ES-28	Europos Sąjunga	NL	Nyderlandai
BE	Belgija	AT	Austrija
BE fr	Belgijos prancūzakalbė bendruomenė	PL	Lenkija
BE de	Belgijos vokiškai kalbanti bendruomenė	PT	Portugalija
BE nl	Belgijos flamandų bendruomenė	RO	Rumunija
BG	Bulgarija	SI	Slovėnija
CZ	Čekija	SK	Slovakija
DK	Danija	FI	Suomija
DE	Vokietija	SE	Švedija
EE	Estija	UK	Jungtinė Karalystė
IE	Airija	UK-ENG	Anglija
EL	Graikija	UK-WLS	Velsas
ES	Ispanija	UK-NIR	Šiaurės Airija
FR	Prancūzija	UK-SCT	Škotija
IT	Italija	Valstybės kandidatės	
HR	Kroatija	IS	Islandija
CY	Kipras	TR	Turkija
LV	Latvija	ELPA valstybės	Priklausančios Europos laisvosios prekybos asociacijai
LT	Lietuva		
LU	Liuksemburgas	LI	Lichtenšteinas
HU	Vengrija	NO	Norvegija
MT	Malta	CH	Šveicarija

Statistiniai kodai

:	Duomenų nėra	(-)	Netaikoma
---	--------------	-----	-----------

Santrumpos ir akronimai

TPT	Tęstinis profesinis tobulinimasis
ES-28	ES-28 vidurkis apima tik duomenis apie 28 Europos Sąjungos valstybes nares.
Eurostatas	Europos Sąjungos statistikos tarnyba
BVP	Bendrasis vidaus produktas
IEA	Tarptautinė švietimo pasiekimų vertinimo asociacija
ISCED	Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija
PMR	Pirminis mokytojų rengimas
MVG	Mokymasis visą gyvenimą
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
PIRLS	Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas (IEA)
PISA	Tarptautinio moksleivių vertinimo programa (EBPO)
PGP	Perkamosios galios paritetetas
PGS	Perkamosios galios standartas
SUP	Specialieji ugdymosi poreikiai

PAGRINDINĖS IŠVADOS

Ankstyvoji vaikystė – tai etapas, kuriame ugdymas gali iš esmės paveikti vaiko raidą. Todėl Europos Sąjungoje siekiama, kad kokybiškas ugdymas būtų prieinamas ir naudingas visiems mažamečiams vaikams. Norint suprasti, su kokiais iššūkiais susiduria Europos šalys, ko galima vieniems iš kitų pasimokyti ir kokie nauji sprendimai gali padėti patenkinti jauniausiųjų visuomenės narių poreikius, būtina patikima informacija apie AU sistemas Europoje.

Šioje Euridikės ataskaitoje *Pagrindiniai duomenys apie ankstyvąjį ugdymą* siekiama pateikti įžvalgų apie tai, iš ko susideda kokybiškas ankstyvasis ugdymas, pateikiant politika pagrįstus ir tarptautiniu mastu palyginamus rodiklius. Ataskaita parengta bendradarbiaujant su Eurostatu ir joje statistiniai duomenys pateikiami kartu su informacija apie konkrečias ugdymo sistemas, siekiant apibūdinti ankstyvojo ugdymo Europoje struktūrą, organizavimą ir finansavimą. Tai antra ataskaita šia tema. Pirma ataskaita, kurioje daugiausia dėmesio skirta socialinio ir kultūrinio nelygiateisiškumo problemų sprendimui per AU, paskelbta 2009 metais.

Informacija buvo renkama iš trijų skirtingų šaltinių: pagrindinis šaltinis buvo Euridikės nacionaliniai skyriai, kurie pateikė informaciją apie AU politiką ir praktiką. Eurostatas parengė ir pateikė statistinius rodiklius. Tarptautiniai moksleivių pasiekimų tyrimai (Tarptautinio moksleivių vertinimo programa (PISA) ir Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas (PIRLS) naudoti, siekiant išnagrinėti ryšius tarp dalyvavimo AU, moksleivių rezultatų ir moksleivių kilmės. Visa su politika susijusi informacija apima 2012–2013 metų duomenis.

Pagrindinėse ataskaitos išvadose atkreipiamas dėmesys į problemas, kurios turėtų itin dominti politikos formuotojus, ir skaitytojui pateikiamos konkrečios nuorodos, kur galima rasti išsamią informaciją. Šios problemos apima AU prieinamumą, dalyvavimą, valdymą, finansavimą ir įperkumą, personalo profesionalumą, tėvų dalyvavimą ir, galiausiai, tikslingos paramos palankių sąlygų neturintiems vaikams teikimą.

Europoje 32 mln. vaikų priklauso AU paslaugomis besinaudojančiai amžiaus grupei

- Remiantis gyventojų skaičiaus prognozėmis, iki 2030 m. jaunesnių kaip 6 metų vaikų skaičius sumažės 7,6 proc. Absoliučiais skaičiais tai reiškia, kad Europos Sąjungoje 2030 metais gyvens 2,5 mln. mažiau vaikų negu 2012 metais. Prognozuojama, kad vaikų skaičius labiausiai sumažės kai kuriose Rytų Europos valstybėse ir Ispanijoje (žr. A3 pav.).
- Šios demografinės prognozės rodo, kad AU paslaugų paklausa ateityje mažės. Vis dėlto vien ši tendencija nepadės išspręsti dabartinio vietų AU įstaigose trūkumo problemos, ypač jaunesnio amžiaus grupėje, su kuria susiduria beveik visos Europos valstybės, (žr. B12 pav.).

Tik aštuoniose Europos valstybėse užtikrinama, kad kiekvienas vaikas gautų vietą AU įstaigoje ankstyvajame etape, dažnai iš karto po vaiko priežiūros atostogų

- Daugelis Europos valstybių yra įsipareigojusios suteikti vietas AU įstaigose visiems vaikams arba įstatymu įtvirtinant teisę į AU, arba nustatant privalomą ugdymą bent paskutiniais priešmokyklinio ugdymo metais. Septyniose valstybėse, konkrečiai Kroatijoje (iki 2014 m. rugsėjo mėnesio), Italijoje, Lietuvoje, Rumunijoje (iki 2014 m. rugsėjo mėnesio), Slovakijoje, Islandijoje ir Turkijoje, nė viena iš šių priemonių dar neįvesta.
- Aštuoniose Europos valstybėse, konkrečiai Danijoje, Vokietijoje (nuo 2013 m. rugpjūčio mėnesio), Estijoje, Maltoje (nuo 2014 m. balandžio mėnesio), Slovėnijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Norvegijoje, įstatymu įtvirtinta teisė į AU garantuojama kiekvienam vaikui netrukus po gimimo, dažnai iš karto po vaiko priežiūros atostogų (žr. B3 pav.).

Daugelyje šių valstybių teisė nėra apibrėžiama ugdymo valandomis, tačiau dažniausiai ji reiškia visos dienos vietą AU įstaigoje. Paprastai tikimasi, kad tėvai padengs dalį AU teikimo išlaidų iki privalomojo ugdymo pradžios. Tačiau šie mokesčiai - gana nedideli (žr. D6 pav.) ir jie mažinami atsižvelgiant į šeimos materialinę padėtį (žr. D7 pav.).

- Visose kitose valstybėse įstatymu įtvirtinta teisė į AU įgyvendinama praėjus daugiau kaip dvejiems metams nuo tinkamai kompensuojamų vaiko priežiūros atostogų pabaigos (65 proc. ankstesnių pajamų). Maždaug trečdalyje Europos švietimo sistemų (trijose Belgijos bendruomenėse, Airijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Liuksemburge, Vengrijoje, Portugalijoje ir visose Jungtinės Karalystės dalyse) įstatymu įtvirtinta teisė į valstybės subsidijuojamą AU įgyjama, kaip vaikui sukanka 3 metai arba keliais mėnesiais anksčiau. Paprastai vaikai turi teisę į nemokamą AU. Dažniausiai nemokamo AU trukmė atitinka dieną mokykloje, išskyrus Airiją ir visas Jungtinės Karalystės dalis, kur vaikai turi teisę į nemokamą AU tik 10–15 val. per savaitę (žr. D7 pav.).
- Devyniose valstybėse (Bulgarijoje, Graikijoje, Kipre, Latvijoje, Liuksemburge, Vengrijoje, Austrijoje, Lenkijoje ir Šveicarijoje) paskutiniai vieneri arba dveji priešmokyklinio ugdymo metai - privalomi. Taip pat vaikai turi įstatymu įtvirtintą teisę į paskutinius vienerius arba dvejus AU metus Čekijoje ir Lichtenšteine. Mažiausia privalomo priešmokyklinio ugdymo trukmė per savaitę svyruoja nuo 16 val. per savaitę kai kuriose Austrijos žemėse iki 27,5 val. per savaitę Kipre.

Daugelyje Europos valstybių AU dalijamas į du atskirus etapus pagal amžių

- Labiausiai paplitusi AU struktūros forma – padalytoji ugdymo sistema (angl. *split system*), kurioje AU paslaugos skirstomos pagal vaikų amžių (žr. B1 pav.). Paslaugos teikiamos atskirai jaunesniems ir vyresniems vaikams: amžiaus skirtumas dažniausiai – 3 metai. Atsakomybė už AU valdymą, reglamentavimą ir finansavimą paskirstoma įvairioms valdžios institucijoms. Ugdymo rekomendacijos paprastai taikomos tik vyresniems vaikams teikiamam AU (žr. F1 pav.). Reikalavimai personalo kvalifikacijai taip pat dažniausiai skiriasi ir priklauso nuo teikiamų paslaugų tipo (žr. E2 pav.). Sąlygos, leidžiančios gauti AU paslaugas, taip pat gali labai skirtis, o įstatymu įtvirtinta teisė dažniausiai suteikiama vyresniems, o ne jaunesniems vaikams (žr. B4 pav.). Padalytosios sistemos, kurioms būdingi visi pirmiau nurodyti ypatumai, veikia Belgijoje (vokiškai kalbančioje ir flamandų bendruomenėse), Čekijoje, Italijoje, Kipre, Liuksemburge, Lenkijoje ir Slovakijoje.
- Tik penkiose valstybėse, kuriose naudojama padalytoji AU sistema, t. y. Belgijoje (flamandų bendruomenėje), Prancūzijoje, Vengrijoje, Rumunijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje), yra įgyvendintos priemonės, skirtos jaunesnių ir vyresnių vaikų perėjimui iš vienos AU įstaigos į kitą palengvinti. (žr. F5 pav.).
- Vientisojo ugdymo sistemose (angl. *unitary system*), priešingai, AU visiems ikimokyklinio amžiaus vaikams organizuojamas viename cikle ir paslaugos teikiamos visoms amžiaus grupėms. Nėra įstaigų suskirstymo arba perėjimo iš vienos įstaigos į kitą, kol vaikai nepradedą lankyti pradinės mokyklos. Švietimo ministerija yra atsakinga už AU valdymą, reglamentavimą ir finansavimą. Visas mažamečių vaikų ugdymas laikomas „ankstyvojo ugdymo“ paslaugų dalimi, o ugdymo rekomendacijos apima visą AU paslaugų teikimo ciklą (žr. F1 pav.). Pagal vientisojo ugdymo sistemą dirbančiose ugdymo įstaigose paslaugų teikimui visų amžiaus grupių vaikams vadovauja viena vadovų komanda, o darbui su visomis amžiaus grupės reikalinga to paties lygmens personalo kvalifikacija (dažniausiai aukštasis išsilavinimas – žr. E2 pav.). Be to, vientisojo ugdymo sistemose įstatymu įtvirtinta teisė į AU ar nemokamą AU dažnai suteikiama labai anksti. Šio tipo sistema labiausiai paplitusi daugumoje Šiaurės šalių, Baltijos valstybėse, Kroatijoje ir Slovėnijoje (žr. B1 pav.).

- Valstybėse, kuriose AU reglamentuojamas, didžiausias leistinas vaikų skaičius vienam darbuotojui dažnai padvigubėja, kai vaikams sukanka 3 metai (žr. B6 pav.). Šis skirtumas dažniausiai didesnis valstybėse, kuriose taikoma padalytoji ugdymo sistema, o didžiausias leistinas vaikų skaičius dažnai pasikeičia, kai vaikai pereina iš vieno lygmens į kitą. Vaikų skaičius vienam darbuotojui išauga nuo 4 iki 7 Suomijoje ir nuo 3–4 iki 8 Airijoje bei Jungtinėje Karalystėje (Velse, Šiaurės Airijoje ir Škotijoje). Kitas kraštutinis stebimas Belgijoje, kur šis skaičius išauga nuo 6–7 iki 20, ir Kipre – nuo 6 iki 25.

Vaikų iki 3 metų amžiaus dalyvavimas AU programose – neaktyvus, tačiau jis suaktyvėja likus vieneriems arba dvejiems metams iki pradinio ugdymo pradžios

- Beveik visose valstybėse, vietų AU įstaigose paklausa didesnė už pasiūlą, ypač jaunesnių vaikų atveju (žr. B12 pav.). Tačiau keliose valstybėse pasiūla ir paklausa centralizuotai nestebimos (žr. B11 pav.).
- AV įstaigas lanko labai mažai vaikų iki 3 metų amžiaus. 2002 m. buvo susitarta dėl „Barselonos tikslo, susijusio su vaikų priežiūros paslaugomis“, kuriuo siekta, kad iki 2010 m. vaikų priežiūros paslaugos turėtų būti teikiamos 33 proc. vaikų iki 3 metų amžiaus. Tačiau 2011 m. tik 10 Europos Sąjungos valstybių narių buvo pasiekusios Barselonos tikslą. Čia išsiskyrė Danija, kur 74 proc. vaikų iki 3 metų lankė AU įstaigas. Priešingai, itin mažai (apie 10 proc. arba mažiau) vaikų iki 3 metų amžiaus lankė AU įstaigas Bulgarijoje, Čekijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Maltoje, Lenkijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje. Kai kuriose iš šių valstybių suteikiamos ilgos vaiko priežiūros atostogos (žr. B3 pav.).
- Ir, atvirkščiai, 93 proc. vaikų lanko AU įstaigas prieš pradinio ugdymo pradžią (žr. C1 pav.). Tačiau kelios valstybės turi dar daug nuveikti, kad pasiektų Europos tikslą ir iki 2020 m. bent 95 proc. vaikų nuo 4 metų iki privalomojo pradinio ugdymo amžiaus dalyvautų AU. 2011 m. pirmiau nurodytos amžiaus grupės vaikų dalyvavimas ISCED 0 lygmens programose svyravo tarp 70 ir 79 proc. Graikijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Suomijoje ir Šveicarijoje. Mažiausiai programose dalyvauta Turkijoje (43 proc.).

Tarptautinio moksleivių vertinimo programos (PISA ir PIRLS) aiškiai rodo AU įstaigų lankymo naudą

- Tyrime dalyvavusiose ES-28 valstybėse moksleivių, kurie lankė AU įstaigas, rezultatai buvo geresni negu tų, kurie jų nelankė, vidutiniškai 35 taškais – atitinka beveik vienerius pilnus formalaus ugdymo metus (žr. C6 pav.).
- PIRLS 2011 duomenys rodo, kad vaikai, kurie daugiau laiko praleidžia AU įstaigose, geriau pasirėngia pradiniam ugdymui ir jiems jis geriau sekasi. Daugelio PIRLS 2011 dalyvavusių Europos valstybių duomenys rodo, kad kuo daugiau laiko vaikas praleidžia AU įstaigoje, tuo geresni jo skaitymo įgūdžiai (žr. C7 pav.).

Mokesčiai už AU įvairiose Europos valstybėse labai skiriasi, tačiau maždaug pusėje jų ugdymas teikiamas nemokamai nuo 3 metų amžiaus

- Įperkamumas – labai svarbus veiksnys užtikrinant, kad AU būtų prieinamas visiems vaikams, ypač tiems, kuriems labiausiai jo reikia, t. y. vaikams iš mažas pajamas gaunančių šeimų. Vis dėlto tėvai turi mokėti už jaunesnių vaikų AU visose Europos valstybėse, išskyrus Latviją, Lietuvą ir Rumuniją (žr. D5 pav.). Vidutinis mėnesinis mokesčio už jaunesnių vaikų AU didžiausias Airijoje, Liuksemburge, Jungtinėje Karalystėje ir Šveicarijoje (žr. D6 pav.).

Daugelyje šių valstybių šioje amžiaus grupėje vyrauja privatus (savomis lėšomis finansuojamas) sektorius (žr. D1 pav.). Tėvai turi mokėti įmokas visą AU ciklą Danijoje, daugelyje Vokietijos žemių, Estijoje, Kroatijoje, Slovėnijoje, Islandijoje, Turkijoje ir Norvegijoje (žr. D5 pav.). Vis dėlto šiose valstybėse mokesčiai dažniausiai sumažinami, taikomos lengvatos (žr. D7 pav.) arba teikiama tikslinė parama šeimoms (teikiant mokesčių lengvatas, išmokas arba talonus – žr. D8 pav.) siekiant sumažinti AU išlaidas arba jas kompensuoti.

- Už jaunesnių vaikų AU mokami mokesčiai žemiausi Rytų Europoje ir Šiaurės šalyse (žr. D6 pav.). Kadangi daugelyje Rytų Europos valstybių jauniausių vaikų teisė neįtvirtinta įstatymu (žr. B4 pav.), vietų AU įstaigose paklausa dažnai viršija pasiūlą (žr. B12 pav.). Ir, priešingai, AU yra įperkamas ir prieinamas Šiaurės šalyse.
- Daugelyje Europos valstybių nereikia mokėti už vienerius ar dvejus vyresnių vaikų priešmokyklinio ugdymo metus. Tačiau maždaug pusėje Europos švietimo sistemų visas ISCED 0 laikotarpis yra nemokamas (žr. D5 pav.). Valstybėse, kuriose AU teikiamas nemokamai, dažniausiai taip pat suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į vietą AU įstaigoje arba įstatymais nustatoma prievolė AU paslaugų teikėjams užtikrinti valstybės subsidijuojamą AU teikimą visiems vaikams, gyvenantiems šiam teikėjui priskirtoje teritorijoje (žr. B4 pav.). Kai teisė neįtvirtinta įstatymu arba lankomumas nėra privalomas, nemokamų vietų AU įstaigose dažnai trūksta (žr. B12 pav.).
- Eurostato duomenys rodo, kad ISCED 0 lygmenyje namų ūkiai vidutiniškai padengia 14,4 proc. ugdymo išlaidų (žr. D9 pav.). Jų mokėjimus sudaro mokesčiai už mokslą ir visi kiti mokėjimai švietimo įstaigoms už papildomas paslaugas, tokias kaip maitinimas, sveikatos priežiūra mokykloje bei nuvežimas į mokyklą ir parvežimas iš jos. Apskaičiuojant šį rodiklį taip pat atsižvelgta į mokesčių nuolaidas, lengvatas (žr. D7 pav.) ir netiesioginę paramą šeimai (teikiant mokesčių lengvatas, išmokas arba talonus – žr. D8 pav.).

Vietos valdžios institucijos dažnai finansuoja jaunesnių vaikų AU, o vyresnių vaikų ugdymo išlaidas dengia kelios centrinės valdžios institucijos

- Privačiam sektoriui dažnai tenka svarbesnis vaidmuo jaunusių vaikų AU, o valstybė dažniausiai daugiau finansuoja vyresnių vaikų AU. Institucinis AU yra visiškai valstybinis arba valstybės finansuojamas Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje), Danijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Austrijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Švedijoje, Islandijoje ir Norvegijoje (žr. D1 pav.).
- Labiausiai paplitęs AU finansavimo modelis – centrinės ir vietos valdžios institucijų finansavimo derinys (žr. D2 pav.). Dažnai taip finansiškai pasidalijamos infrastruktūros ir veiklos sąnaudos, nors įvairiose valstybėse atsakomybė už šiuos elementus tenka skirtingiems valdžios lygmenims. Vietos valdžia finansuoja jaunesnių vaikų AU trečdalyje Europos švietimo sistemų. Daugelyje valstybių centrinės valdžios institucijos skiria papildomų lėšų papildomų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymui.

Dažniausiai reikalaujama ugdymo darbuotojų, dirbančių su vyresniais vaikais, būtinoji kvalifikacija - bakalauro laipsnis

- Daugelyje valstybių institucinio AU įstaigose vienoje komandoje dirba trijų skirtingų tipų darbuotojai (žr. E1 pav.): ugdymo darbuotojai, dažniausiai turintys aukštąjį išsilavinimą (įgiję bakalauro laipsnį); priežiūros darbuotojai, kurių būtinoji kvalifikacija – aukštesnysis vidurinis arba povidurinis neaukštasis išsilavinimas, ir pagalbiniai darbuotojai arba padėjėjai, kurie dažniausiai kvalifikacijos neturi arba turi būtinąją kvalifikaciją – aukštesnįjį vidurinį išsilavinimą (žr. E2 pav.).

- Ugdymo darbuotojai dirba visose AU įstaigose, kuriose ugdomi vyresni vaikai, ir dviejuose trečdaliuose AU įstaigų, kuriose ugdomi jaunesni vaikai. Prancūzijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Islandijoje darbui su vyresnių vaikų AU būtina kvalifikacija – magistro laipsnis (žr. E2 pav.).
- Dešimtyje valstybių nereikalaujama, kad su jaunesniais vaikais dirbantys darbuotojai turėtų aukštesnę negu aukštesniąjį vidurinį išsilavinimą (Belgija, Čekija, Italija, Kipras, Liuksemburgas, Lenkija, Rumunija, Jungtinė Karalystė, Lichtenšteinas ir Šveicarija). Dviejose valstybėse nustatoma būtinoji formali kvalifikacija darbui su jaunesniais vaikais (Airija ir Slovakija) (žr. E2 pav.).
- Tik pusėje Europos valstybių tęstinio profesinio tobulinimosi prievolė nustatoma ugdymo ir priežiūros darbuotojams, dirbantiems jaunesniems vaikams skirtose AU įstaigose. Tačiau daugelyje šalių ši prievolė nustatoma darbui su vyresniais vaikais. Jos nėra tik Danijoje, Airijoje, Kipre, Švedijoje ir Norvegijoje (žr. E4 pav.).

Daugelyje valstybių AU įstaigų vadovams reikalinga atitinkama patirtis, tačiau ne visose šiose valstybėse jie turi galimybę baigti specialius vadovų mokymus

- Kokybiškam AU svarbus geras vadovavimas AU įstaigoms. AU įstaigų vadovams tenka atlikti įvairias užduotis. Jie ne tik turi organizuoti ugdymo teikimą, bet ir privalo valdyti finansinius ir žmogiškuosius išteklius. Būtinoji AU įstaigų vadovų kvalifikacija dažniausiai yra bakalauro laipsnis. Tačiau Čekijoje, Vokietijoje ir Austrijoje visame AU cikle reikalaujama žemesnės negu aukštasis išsilavinimas būtinosios kvalifikacijos. Slovakijoje tai taikytina tik vyresniems vaikams skirtoms AU įstaigoms, o Liuksemburge, Vengrijoje, Maltoje, Lenkijoje, Lichtenšteine ir Šveicarijoje – jaunesniems vaikams skirtose įstaigose. Be to, Danijoje, Airijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) būtinoji kvalifikacija vadovams nenustatyta (žr. E7 pav.).
- Daugelyje valstybių profesinė AU patirtis – pagrindinė priėmimo į AU įstaigos vadovus sąlyga (žr. E8 pav.). Mažiausia patirtis, kurios reikalaujama, svyruoja nuo 2 iki 5 metų, tačiau gali siekti ir 10 metų, pavyzdžiui, Kipre ir Maltoje (vyresniems negu 3 metų vaikams skirtose įstaigose).
- Keliose valstybėse reikalaujama, kad būsiami vadovai tuo pačiu metu turėtų profesinės ir administravimo patirties, būtų baigę specialią vadovams skirtą mokymų programą. Tokie reikalavimai keliami visose AU įstaigose Estijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje), tačiau tik vyresniems vaikams skirtose AU įstaigose Bulgarijoje, Čekijoje (valstybinėse įstaigose), Maltoje, Lenkijoje ir Rumunijoje (žr. E8 pav.).

Visose valstybėse nustatomi su vaikų pažanga ir raida susiję mokymosi tikslai

- Mokymo ir mokymosi proceso veiksmingumas daugiausia lemia AU kokybę. Todėl visose Europos valstybėse rengiamos oficialios ugdymo rekomendacijos, padedančios AU įstaigoms tobulinti paslaugų teikimą. Tačiau maždaug pusėje valstybių tokios rekomendacijos teikiamos tik įstaigoms, skirtoms vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams. Jaunesnių vaikų ugdyme labiausiai pabrėžiamas priežiūros elementas (žr. F1 pav.).
- Visose Europos valstybėse nustatomi mokymosi tikslai, susiję su asmenine, emocine ir socialine raida, taip pat vyresnių vaikų kalbiniais ir bendravimo įgūdžiais.

Kai kuriose valstybėse pastarieji tikslai taip pat keliami jaunesniems vaikams. Beveik visur į abiejų amžiaus grupių ugdymą taip pat įtraukiama fizinė kultūra ir sveikatos ugdymas. Be to, daugelyje valstybių pabrėžiamas meninių įgūdžių ir pasaulio pažinimo lavinimas tiek jaunesnių, tiek vyresnių vaikų grupėse. Raštingumo ir skaičiavimo įgūdžių, loginio mąstymo, prisitaikymo prie mokyklos gyvenimo ugdymas dažniau skirti vyresniems vaikams (žr. F2 pav.).

- Daugelyje valstybių rekomenduojama, kokio požiūrio į ugdymą įstaigos turėtų laikytis. Dažniausiai šie požiūriai susiję su tinkamos pusiausvyros išlaikymu tarp veiklos, kuriai vadovauja suaugusieji, ir veiklos, kurią inicijuoja vaikai, taip pat tarp grupinės ir individualios veiklos. Laisvo žaidimo principas pabrėžiamas maždaug pusėje valstybių. Rekomendacijos dažniausiai yra gana plačios ir įstaigos gali laisvai rengti savo ugdymo turinius ir rinktis savo metodus (žr. F3 pav.).

Daugumoje valstybių reguliariai vertinama vaikų pažanga ir kreipiamas ypatingas dėmesys perėjimui iš AU į pradinį ugdymą

- Vaikų pažangos ir pasiekimų vertinimas – svarbi AU įstaigų darbuotojų užduotis. Jo tikslas – įvertinti mokymo ir mokymosi veiksmingumą, nustatyti vaikų poreikius ir galimus sunkumus. Visose valstybėse vaikų pažanga reguliariai vertinama vykdant nuolatinę stebėseną. Vyresnių vaikų stebėseną dažnai yra raštu pateikiamo vertinimo pagrindas (žr. F4 pav.).
- Keliose Europos valstybėse pasirengimas mokyklai, brandumas ir kalbiniai įgūdžiai yra priėmimo į pradinę mokyklą kriterijai. Šių kriterijų neatitinkantys vaikai negali būti priimti į pradinę mokyklą, net jei jiems sukako oficialus mokyklinis amžius (žr. F6 pav.).
- Perėjimas iš AU į pradinį ugdymą – vienas iš pereinamųjų etapų, kurį vaikams tenka įveikti dar ankstyvoje vaikystėje. Beveik visų Europos valstybių centrinės valdžios institucijos rengia rekomendacijas ir (arba) įgyvendina priemones, kurios padeda vaikams ir jų šeimoms prisitaikyti prie naujos aplinkos. Priemonių tipai labai skiriasi ir į jas įtraukiamos skirtingos šalys (žr. F5 pav.).

Daugelyje valstybių ugdymo įstaigoms rekomenduojama teikti paramą tėvams ir įtraukti juos į AU valdymą

- Veiksminga AU paslaugų teikėjų, tėvų ir platesnės bendruomenės partnerystė sukuria geresnes sąlygas vaikams mokytis. Todėl daugumoje Europos valstybių pabrėžiama partnerystės su tėvais svarba. Daugelio valstybių centrinės valdžios institucijos rekomenduoja paramos, kurią AU įstaigos turėtų teikti tėvams, tipus. Informaciniai renginiai ir rekomendacijos dėl mokymosi namie – dažniausiai pasitaikančios paramos formos. Rečiau rekomenduojamos tėvams skirtos vaikų auklėjimo programos ir lankymas namuose, tačiau, jeigu šios priemonės rekomenduojamos, jomis dažniausiai siekiama suteikti pagalbą palankių sąlygų neturinčioms ir labiausiai pažeidžiamoms grupėms (žr. F8 pav.).
- Vienas iš būdų įtraukti tėvus ir bendruomenės atstovus į AU įstaigos gyvenimą – skatinti juos dalyvauti jos valdyme (žr. F9 pav.). Apskritai, tėvai įtraukiami į šiuos procesus dažniau negu bendruomenės atstovai, taip pat jie dažniau įtraukiami į vyresnių vaikų AU įstaigų valdymą. Tėvai ir bendruomenės atstovai dažniau įtraukiami į reikalus, susijusius su AU įstaigų kasdiene veikla. Jie mažiau užsiima ugdymo turiniu, mokymo metodais ir tikslais bei mokymo medžiagos parinkimu (žr. F10 pav.).

Reglamentuojamas vaikų ugdymas namuose numatytas daugumoje Europos valstybių, tačiau mokymai, kuriuos turi baigti auklės, dažnai - gana trumpi

- Reglamentuojamas ugdymas namuose numatytas daugelyje Europos švietimo sistemų (žr. B2 pav.). Tačiau ugdymas namuose sudaro didelę AU dalį tik Belgijoje, Danijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje, Islandijoje ir iš esmės yra skirtas jaunesniems vaikams. Pagal Vokietijos ir Prancūzijos teisės aktus vaikų iki 3 metų amžiaus ugdymas namuose ir jų institucinis ugdymas traktuojami kaip lygiaverčiai.
- Valstybėse, kuriose ugdymas namuose sudaro didelę AU sektoriaus dalį ir kuriose rengiamos ugdymo rekomendacijos, jos dažniausiai taikomos tiek ugdymui namuose, tiek instituciniam ugdymui (žr. F2 pav.). Tačiau Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje), Švedijoje ir Islandijoje numatomi tik bendro pobūdžio ugdymo namuose siekiniai. Be to, Belgijoje (flamandų bendruomenėje) ir Prancūzijoje nerengiamos AU namuose gairės.
- Valstybėse, kuriose AU namuose reglamentuojamas, didžiausias vienai auklei tenkančių vaikų skaičius svyruoja nuo 4 iki 6 vaikų (žr. B7 pav.). Šis skaičius didesnis (8 vaikai) tik Belgijos flamandų bendruomenėje. Dažniausiai šis skaičius arba panašus į instituciniam vaikų iki 3 metų amžiaus ugdymui taikomas normas, arba šiek tiek už jas mažesnis.
- Dažniausiai reikalaujama, kad AU namuose darbuotojai įgytų kvalifikaciją baigdami specialius mokymo kursus. Šie kursai dažnai būna gana trumpi, tačiau jų trukmė labai skiriasi – svyruoja nuo 18 iki 300 valandų (žr. E3 pav.).
- Tik šešiose ugdymo sistemose (Danijoje, Kipre, Liuksemburge, Maltoje, Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) ir Norvegijoje) reikalaujama, kad ugdymo namuose ir institucinio ugdymo darbuotojai turėtų to paties lygmens kvalifikaciją. Keturiuose ugdymo sistemose, konkrečiai Belgijoje (vokiškai kalbančioje ir flamandų bendruomenėse), Airijoje, Slovakijoje ir Lichtenšteine, nereikalaujama nei, kad auklės turėtų būtinąją kvalifikaciją, nei, kad jos būtų baigusios specialius mokymus (žr. E3 pav.).

AU programose dalyvauja mažiau palankių sąlygų neturinčių vaikų, nors daugumoje valstybių tėvams siūloma nuo jų materialinės padėties priklausanti finansinė parama

- Europoje vienam iš keturių vaikų iki 6 metų amžiaus kyla skurdo arba socialinės atskirties rizika ir gali reikėti specialių priemonių, kad jų ugdymo poreikiai būtų patenkinti. Beveik kas antram vaikui Bulgarijoje (51,4 proc.) ir Rumunijoje (47,4 proc.) kyla skurdo arba socialinės atskirties rizika. Kitos valstybės, kurių rodikliai yra gerokai aukštesni už ES vidurkį, yra Graikija, Kroatija, Italija, Latvija, Vengrija ir Jungtinė Karalystė. Visose jose šis rodiklis viršija 30 proc. (žr. A4 pav.).
- Dalyvavimas AU sistemoje daro didesnę teigiamą poveikį palankių sąlygų neturinčių vaikų negu palankesnes sąlygas turinčių vaikų skaitymo rezultatams. PIRLS 2011 tyrimas rodo, kad teigiamą AU poveikį skaitymo pasiekimams labiau jaučia vaikai iš ne itin išsilavinusių šeimų negu vaikai, kurių bent vienas iš tėvų turi aukštąjį išsilavinimą (žr. C8 pav.). Tačiau PISA 2012 rezultatai rodo, kad palankių sąlygų neturintys moksleiviai (iš žemo socialinio ir ekonominio statuso, prasto išsilavinimo ir imigrantų šeimų) dalyvavo AU sistemoje ne ilgiau negu vienerius metus (žr. C9 pav.).
- Aktyvesnis palankių sąlygų neturinčių vaikų dalyvavimas AU sistemoje – vienas iš pagrindinių Europos AU politikos prioritetų. 25 Europos valstybėse atsižvelgiama į šeimos pajamas ir mažinami mokesčiai už AU (žr. D7 pav.). Be to, Latvijoje, Vengrijoje ir Slovakijoje AU įstaigas lankantiems vaikams iš labai skurdžių šeimų suteikiamas nemokamas maitinimas.

Kai kuriose ugdymo sistemose (Belgijos flamandų bendruomenėje, Bulgarijoje, Slovakijoje, Vengrijoje, Portugalijoje ir Lichtenšteine) šeimoms mokamos papildomos išmokos, jeigu vaikai lanko AU įstaigas.

Paramos priemonės palankių sąlygų neturintiems vaikams numatytos daugumoje Europos valstybių; dažniausiai jos skiriamos kalbiniam įgūdžiams lavinti

- Tam, kad būtų pasiekti vaikai, kuriems dėl jų kilmės gali kilti mokymosi sunkumų, daugelyje ugdymo sistemų naudojami kultūriniai ir (arba) lingvistiniai kriterijai (socialiniai ekonominiai ir geografiniai kriterijai taip pat laikomi svarbiais daugelyje Europos valstybių), siekiant sutelkti pastangas į grupes, kurioms kyla didžiausia rizika. Šis tikslinės grupės metodas ir vaikų individualių poreikių vertinimas derinami trečdalyje valstybių. Vien individualių poreikių vertinimas naudojamas retai (žr. G1 pav.).
- Kalbiniam įgūdžiams lavinti skirta parama – labiausiai paplitusi centralizuotos paramos palankių sąlygų neturintiems vaikams forma ir dažniausiai ji teikiama migrantų vaikams arba vaikams iš etninių mažumų šeimų (žr. G2 pav.). Daugumoje valstybių, kuriose gyvena daug vaikų, turinčių užsienio valstybės pilietybę arba gimusių užsienyje (žr. A6 pav.), centrinės valdžios institucijos yra parengusios rekomendacijas dėl kalbinės paramos programų. Tačiau darbuotojai iš etninių mažumų arba imigrantų šeimų gana retai įtraukiami į paramos vaikams teikimą (žr. G2 pav.).
- Daugumoje Europos valstybių į pirminį rengimą įtraukiami specialūs AU darbuotojų mokymai, skirti parengti darbui su papildomų poreikių turinčiais vaikais. Kai kuriose valstybėse (Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Danijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Austrijoje, Slovėnijoje ir Turkijoje) specialūs mokymai privalomi visiems AU darbuotojams, kitose (Rumunijoje, Slovakijoje ir Šveicarijoje) jie privalomi tik darbuotojams, kurie rengiami darbui su vyresniais vaikais (žr. G3 pav.). Tęstinio profesinio tobulinimosi programos, skirtos specialiai darbuotojams, kurie dirba su palankių sąlygų neturinčiais vaikais, rekomenduojamos 16 ugdymo sistemų, dažniau darbuotojams, dirbantiems su vyresniais vaikais (žr. G2 pav.).
- Daugumoje valstybių AU darbuotojų komandoms pagalbą teikia ugdymo psichologai ir logopedai, tačiau skaitymo ir matematikos mokymo specialistų pagalba – retas reiškinys. Kai kuriose valstybėse iš įvairių sričių specialistų sudarytos komandos teikia pagalbą vaikams individualiai arba mažoms grupėms savo patalpose arba AU įstaigose. Tai pasakytina apie Belgijos vokiškai kalbančią bendruomenę, Airiją, Liuksemburgą, Vengriją, Slovėniją ir Jungtinę Karalystę (Škotiją) (žr. E6 pav.).

ĮVADAS

Kokybiško ankstyvojo ugdymo (AU) svarba ir poreikis itin pabrėžiami įvairiuose Europos Sąjungos politikos dokumentuose. Neseniai patvirtintose Tarybos išvadose dėl ankstyvojo ugdymo ir priežiūros² atkreipiamas dėmesys į labai įvairią trumpalaikę ir ilgalaikę AU naudą tiek asmenims, tiek visuomenei. Ankstyvoji vaikystė – tai etapas, kai ugdymas gali veiksmingiausiai paveikti vaikų raidą. Todėl vis dažniau pripažįstama, kad investicijos į kokybišką AU padeda sumažinti visuomenės mokamą kainą už prarastus talentus ir ilgainiui padeda sumažinti valstybės išlaidas gerovei, sveikatai ir netgi teisingumui. Be to, kokybiškas AU ypač naudingas palankių sąlygų neturintiems vaikams, nes jis padeda pakloti tvirtą pamatą sėkmingam mokymuisi visą gyvenimą. Todėl jis yra kertinis akmuo, ant kurio statomos lygiateisiškesnės ugdymo sistemos. Nereikia nė sakyti, kad jeigu siekiama, kad ugdymas atitiktų visus jam keliamus reikalavimus, svarbiausia surinkti ir naudoti patikimą informaciją apie AU sistemas.

Euridikės ataskaita *Pagrindiniai duomenys apie ankstyvąjį ugdymą Europoje (2014)* siekiama pateikti įžvalgų apie tai, iš ko susideda kokybiškas ankstyvasis ugdymas, pateikiant politika pagrįstus ir tarptautiniu mastu palyginamus rodiklius. Tai antra ataskaita šia tema. Pirma ataskaita, kurioje daugiausia dėmesio skirta socialinio ir kultūrinio nelygiateisiškumo problemų sprendimui per AU, paskelbta 2009 metais.

Bendradarbiaujant su Eurostatu paskelbtoje ataskaitoje *Pagrindiniai duomenys apie ankstyvąjį ugdymą Europoje (2014 m.)* pateikiami statistiniai duomenys ir informacija apie skirtingas AU sistemas, siekiant apibūdinti ankstyvojo ugdymo struktūrą, organizavimą ir finansavimą Europoje. Joje aptariami įvairūs konkretūs klausimai, kurie svarbūs politikos formuotojams, tokie kaip AU prieinamumas, valdymas, kokybės užtikrinimas, įperkamumas, personalo profesionalumas, lyderystė, tėvų dalyvavimas ir palankių sąlygų neturintiems vaikams remti skirtos priemonės.

Aprėptis

Šioje ataskaitoje **ankstyvasis ugdymas (AU)** reiškia vaikų ugdymą nuo gimimo iki pradinio ugdymo pradžios, kuris yra valstybės reglamentuojamas, t. y. turi atitikti tam tikras taisykles, minimalius standartus ir (arba) jam turi būti taikomos akreditavimo procedūros. Jis apima:

- viešąjį, privatų ir savanoriškos veiklos sektorius – tiek valstybės subsidijuojamas, tiek savo lėšomis finansuojamas privatus arba savanoriškos veiklos sektorius patenka į šios ataskaitos aprėptį.
- institucinį ugdymą ir ugdymą namuose, tačiau į šios ataskaitos aprėptį patenka tik valstybės reglamentuojamas AU paslaugų teikimas teikėjo namuose; neįtraukiama priežiūra namuose (t. y. vaiko namuose teikiamos priežiūros paslaugos).

Į ataskaitą įtrauktos tik „bendros“ paslaugos arba labiausiai paplitę AU paslaugų tipai, kurie prieinami visiems vaikams. Į ataskaita neįtrauktos:

- įstaigos, kurios dirba kitomis negu įprasta valandomis, pavyzdžiui, pusryčių klubai, popamokiniai būreliai ir atostogų programos;
- „specialios“ paslaugos, pavyzdžiui, programos, skirtos ligoninėms, vaikų namams ir kitoms panašioms įstaigoms;
- bandomosios, eksperimentinės arba laikinos AU paslaugos;
- „atvirosios“ ankstyvojo ugdymo tarnybos, skirtos vaikams ir jų šeimoms, pavyzdžiui, žaidimų grupės, atvirieji vaikų darželiai, motinos ir vaiko centrai.

² Tarybos išvados dėl ankstyvojo ugdymo ir priežiūros. Kaip padėti mūsų vaikams kuo geriau pasirengti ateičiai. 2011/C 175/03.

Ši ataskaita *Pagrindiniai duomenys apie ankstyvąjį ugdymą Europoje (2014 m.)* apima 32 Europos valstybes (37 ugdymo sistemas), dalyvaujančias Euridikės tinklo veikloje pagal Mokymosi visą gyvenimą programą (2007–2013), išskyrus Nyderlandus. Ataskaitoje pateikiami Eurostato ir Tarptautinio moksleivių pasiekimų tyrimo duomenys tik apie Mokymosi visą gyvenimą programoje dalyvaujančias valstybes.

Ataskaitos struktūra ir turinys

Ataskaitą sudaro septyni skyriai: *Kontekstas, Dalyvavimas ankstyvojo ugdymo sistemoje, Ankstyvojo ugdymo organizavimas, Ankstyvojo ugdymo finansavimas, Ankstyvojo ugdymo įstaigų darbuotojai, Mokomieji procesai ankstyvojo ugdymo įstaigose ir Paramos palankių sąlygų neturintiems vaikams priemonės.*

Informacijos apie atskirų valstybių sistemas lapuose ataskaitos pabaigoje glaustai apžvelgiami pagrindiniai kiekvienos valstybės AU sistemos požymiai. Šiuose informacijos apie atskiras valstybes lapuose vizualiai diagramose pavaizduoti pagrindiniai AU struktūros elementai, pateikiamas pagrindinių AU paslaugų tipų aprašymas, dalyvavimo AU sistemoje rodikliai, mokesčiai už visą dieną teikiamas paslaugas ir šiuo metu vykdomų reformų santrauka.

Šaltiniai

Informacija buvo renkama iš trijų skirtingų šaltinių: pagrindinis šaltinis - Euridikės nacionaliniai skyriai, kurie pateikė informaciją apie AU politiką ir praktiką. Eurostatas parengė ir pateikė statistinius rodiklius. Tarptautiniai moksleivių pasiekimų tyrimai (Tarptautinio moksleivių vertinimo programa (PISA) ir Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas (PIRLS) naudoti ryšiams tarp dalyvavimo AU sistemoje, moksleivių rezultatų ir jų kilmės nustatyti.

Euridikės informacija

Euridikės rodikliuose pateikia informacija, kuri pirmiausiai gauta iš teisės aktų, nacionalinių taisyklių arba kitų oficialių ugdymo dokumentų. Kai tam tikras klausimas patenka į vietos valdžios institucijų ar atskirų institucijų atsakomybės sritį ir dėl to jis nėra reglamentuotas centrinės valdžios institucijų, paveikslėliuose tai aiškiai nurodyta.

Apskritai Euridikės informacija yra kokybinio pobūdžio ir padeda bendrai susipažinti su AU sistemomis Europoje. Analizėje atkreipiamas dėmesys į pagrindines naudojamas struktūras ir dažniausiai pasitaikančius AU paslaugų organizavimo ir teikimo modelius, išryškunami svarbūs sistemų skirtumai.

Pateikta politinė informacija atspindi padėtį 2012–2013 m. m. Į ataskaitą įtrauktos kai kurios pagrindinės reformos, kurias ketinta įgyvendinti ataskaitiniais 2012–2013 m. m. (arba reformos, kurios įvykdytos nuo to laiko).

Statistiniai Eurostato duomenys

Eurostato duomenys gauti iš Eurostato duomenų bazės (internetu svetainės adresas: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>) 2014 m. kovo mėnesį arba Eurostatas juos pateikė 2014 m. vasario mėnesį.

Eurostato duomenų ataskaitiniai metai skiriasi ir priklauso nuo duomenų surinkimo laiko ir temos. Jie apima laikotarpį nuo 2010 m. (finansavimo rodikliai) iki 2013 m. (gyventojų skaičiaus statistika).

UNESCO, EBPO IR EUROSTATO (UOE) DUOMENŲ BAZĖ

Visos trys organizacijos (UNESCO, EBPO, EUROSTATAS) naudoja bendras UOE anketas ir kasmet iš administracinių šaltinių renka tarptautiniu mastu palyginamus duomenis apie pagrindinius ugdymo sistemų aspektus.

DEMOGRAFINIŲ STATISTINIŲ DUOMENŲ BAZĖ

Nacionaliniai demografiniai duomenys surinkti gavus atsakymus į kasmetinę anketą, pateiktą nacionalinėms statistikos tarnyboms. Metinis valstybės gyventojų skaičius grindžiamas arba naujausio gyventojų surašymo duomenimis, arba iš gyventojų registrų gautais duomenimis.

DARBO JĖGOS TYRIMAS (DJT)

Šis tyrimas atliekamas kasmet nuo 1983 m. Tai pagrindinis statistikos apie užimtumą ir nedarbą Europos Sąjungoje šaltinis. Tyrimas apima asmenis ir namų ūkius. Klausimai daugiausia susiję su užimtumu ir darbo paieškomis.

NACIONALINIŲ SĄSKAITŲ DUOMENŲ BAZĖ

Europos nacionalinių ir regioninių sąskaitų sistema – tai tarptautiniu mastu palyginama apskaitos sistema, skirta sistemingam ir išsamiam „visos ekonomikos“ (t. y. regiono, valstybės ar valstybių grupės), jos komponentų ir ryšių su kitomis „visomis ekonomikomis“ apibūdinimui.

EUROPOS SĄJUNGOS PAJAMŲ IR GYVENIMO SĄLYGŲ STATISTIKA (ES PGSS)

ES PGSS renkami tam tikro laikotarpio ir palyginami skerspjūvio ir išilginio pjūvio mikroduomenys apie pajamas, skurdą, socialinę atskirtį ir gyvenimo sąlygas. Tikslinei vaikų priežiūros grupei priklauso visi ne vyresni negu 12 metų amžiaus namų ūkio nariai.

Tarptautiniai moksleivių pasiekimų tyrimai

Turint tarptautinius moksleivių pasiekimų duomenis galima analizuoti, ar AU įstaigas lankę moksleiviai pasiekia geresnių rezultatų negu jų bendramoksliai, kurie AU įstaigų nelankė, ir ar vaikai iš tam tikrų šeimų aktyviau lanko AU įstaigas negu kiti.

Šiek tiek skiriasi dviejų analizuojamų tyrimų sutelktis ir tikslinė grupė. EBPO Tarptautinio moksleivių vertinimo programoje (PISA) tiriamos penkiolikmečių moksleivių skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų žinios ir gebėjimai. Daugumoje valstybių šio amžiaus moksleivių privalomasis ugdymas netrukus baigsis. Stebint moksleivių rezultatus šiose trijose pagrindinėse dalykinėse srityse, kiekviename PISA tyrime taip pat ypatingas dėmesys skiriamas kuriai nors vienai sričiai. Šioje ataskaitoje pristatomo naujausio 2012 m. atlikto PISA tyrimo, kuriame daugiausia dėmesio skirta matematikai, rezultatai.

IEA Tarptautiniame skaitymo gebėjimų tyrime (PIRLS) dažniausiai tiriami moksleivių skaitymo pasiekimai ketvirtais mokslo metais ir jie tyrime vadinami „ketvirtokais“. Daugumoje valstybių moksleiviams yra apie 10 metų ir jie lanko pradinę mokyklą. Ataskaitoje pateikiami naujausio PIRLS tyrimo, atlikto 2011 m., rezultatai.

PISA tyrime klausimas apie AU įstaigų lankymą buvo užduotas tiesiogiai moksleiviams, o PIRLS tyrime – tėvams ar globėjams, jį įtraukiant į platesnę anketą apie pasirengimą pradiniam ugdymui. PISA tyrime pateikiama informacija tik apie tai, ar moksleivis lankė AU įstaigą (i) vienerius metus ar trumpiau, (ii) ilgiau negu vienerius metus arba galiausiai (iii) jos visai nelankė. Tačiau PIRLS tyrimas leidžia tiksliau nustatyti, kiek tiksliai metų AU įstaigos buvo lankytos.

Partnerystės ir metodika

Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomosios įstaigos (EACEA) Švietimo ir jaunimo politikos analizės padalinys bendradarbiaudamas su Euridikės tinklo nacionaliniais padaliniais parengė išsamią anketą apie AU politiką. Euridikės nacionaliniai padaliniai pateikė atsakymus į anketą (nacionalinis indėlis). Eurostatas parengė ir pateikė statistinius rodiklius.

Visą analizės turinį, pagrįstą kokybiniais ir kiekybiniais duomenimis, šioje ataskaitoje parengė EACEA Švietimo ir jaunimo politikos analizės padalinys. EACEA Švietimo ir jaunimo politikos analizės padalinys buvo atsakingas už galutinį ataskaitos parengimą ir maketavimą. Jis taip pat atsakingas už visą darbą, susijusį su žemėlapių, diagramų sudarymu ir kitos grafinės medžiagos parengimu.

Euridikės tinklas ir Eurostatas patikrino visos ataskaitos turinį.

Formalumas ir turinio pateikimas

Su kiekvienu kiekybiniu rodikliu susijusios vertės pateikiamos toliau esančiose lentelėse atitinkamos diagramos apačioje. Prie daugumos skaičių pridedamas paaiškinimas ir iš karto apačioje pateikiamos pastabos dėl konkrečių valstybių. Paaiškiniame apie sąvokas ir koncepcinius aspektus pateikiama visa išsami informacija, kuri reikalinga norint tinkamai suprasti rodiklį ir paveikslėlį. Pastabose dėl konkrečių valstybių pateikiama informacija, į kurią reikėtų atsižvelgti, norint teisingai interpretuoti konkrečių valstybių duomenis.

Pagrindiniame ataskaitos tekste ir daugelyje paveikslėlių, susijusių su AU įstaigomis, dažnai skiriamos dvi sąvokos „jaunesnių vaikų“ ir „vyresnių vaikų“ ugdymas. Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose nurodoma, kurios institucinio ugdymo įstaigos kiekvienoje valstybėje rūpinasi „jaunesniais“ vaikais ir kurios „vyresniais“ vaikais. Keliuose paveikslėliuose taip pat išskiriamos sąvokos „kai kurie įstaigų tipai“ ir „visi įstaigų tipai“. Jeigu tam tikros taisyklės netaikomos visoms įstaigoms, tai nurodoma pastabose dėl konkrečių šalių.

Valstybių pavadinimų kodai, statistiniai kodai, santrumpos ir akronimai paaiškinti ataskaitos pradžioje. Terminų žodynėlis ir naudotos statistinės priemonės pateikiamos ataskaitos pabaigoje.

Visų ataskaitoje pateiktų iliustracijų sąrašas taip pat pateiktas leidinio pradžioje.

Ataskaitos pabaigoje nurodomi visi prie šio bendro projekto prisidėję asmenys.

Elektroninė versija

Ataskaitos *Pagrindiniai duomenys apie ankstyvąjį ugdymą Europoje (2014 m.)* elektroninę versiją galima rasti Euridikės (<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/>) ir Eurostato (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/collections/statistical_books) interneto svetainėse.

KONTEKSTAS

Naudojant Eurostato duomenis, šiame skyriuje pateikiama pagrindinė demografinė informacija, kurios reikia norint visiškai suprasti, kokie klausimai nagrinėjami šioje Europinėje ataskaitoje apie ankstyvąjį ugdymą (AU).

Siekiant aiškiau parodyti, kokiam vaikų skaičiui taikomos AU politikos, šis skyrius pradedamas nuo duomenų apie Europoje gyvenančių vaikų iki 6 metų amžiaus dalį. Toliau pateikti rodikliai taip pat parodo pagrindines demografines tendencijas, susijusias su gimstamumu. Taip pat pristatomos dabartinės vaikų iki 6 metų amžiaus skaičiaus prognozės 2020 ir 2030 m. Šios demografinės prognozės rodo, kad AU paslaugų paklausa ateityje mažės. Tačiau vien ši tendencija nepadės išspręsti dabartinio vietų AU įstaigose trūkumo, ypač jaunesnio amžiaus grupėje, problemos, su kuria susiduria beveik visos Europos valstybės. (žr. B12 pav.).

Šiame skyriuje taip pat nagrinėjami rizikos veiksniai, kurie gali daryti neigiamą poveikį vaikų ugdymui. Čia pateikiamas bendras mažamečių vaikų, kuriems kyla skurdo arba socialinės atskirties rizika, rodiklis ir vaikų, gyvenančių bedarbių namų ūkiuose, skaičius. Siekiant įvertinti, kiek vaikų gali būti kilę iš migrantų šeimų ir dėl to jiems gali reikėti specialių kalbos mokymo programų, nurodoma mažamečių vaikų, kurie turi arba užsienio valstybės pilietybę, arba yra gimę užsienyje, dalis. Vaikų, gyvenančių pilnoje šeimoje, šeimoje, kurią sudaro tik vienas iš tėvų, ir „kitų“ tipų namų ūkiuose dalies rodiklis parodo vaikų šeimos aplinką įvairiose Europos valstybėse. Šioje dalyje ypač gerai pristatomas D skyriaus, kuriame aptariamos mokesčių sumažinimas ir specialios finansinės paramos priemonės, ir G skyriaus, kuriame nagrinėjamos specialios tikslinės paramos priemonės, skirtos palankių sąlygų neturintiems vaikams, kontekstas.

APIE ŠEŠI PROC. EUROPOS GYVENTOJŲ YRA JAUNESNI NEI 6 METŲ AMŽIAUS

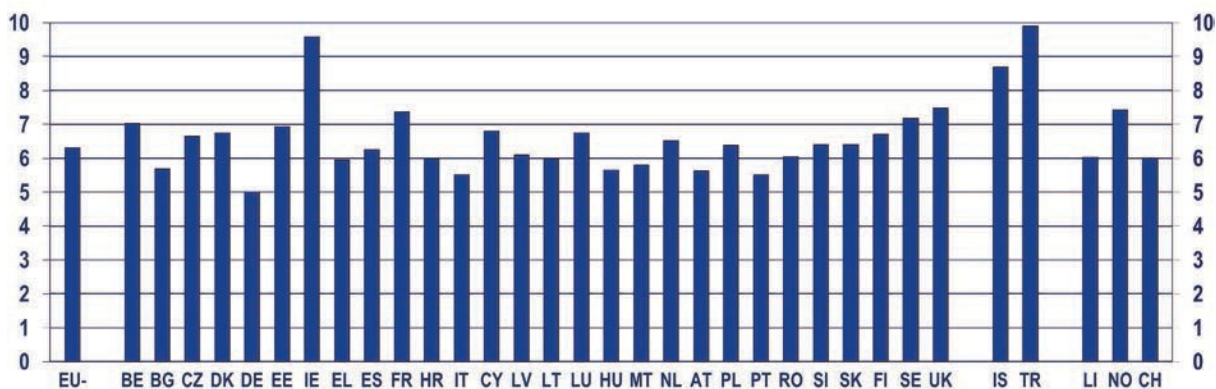
Šiuo metu ES 28 vaikai iki 6 metų amžiaus vidutiniškai sudaro 6,3 proc. bendro gyventojų skaičiaus. Absoliučiais skaičiais tai reiškia, kad 2013 m. Europoje gyveno 32 mln. (32 003 394) mažamečių šios amžiaus grupė vaikų. Šie vaikai daugumoje valstybių sudaro didžiąją AU paslaugų vartotojų dalį ir naudoja teikiamas paslaugas.

Apskritai, 2013 m. vaikų iki 6 metų amžiaus dalis skirtingose Europos valstybėse skyrėsi nedaug. Daugiau kaip trečdalyje valstybių šis rodiklis buvo artimas ES vidurkiui. Tik keliose valstybėse jis labai skyrėsi nuo vidurkio. Turkija – šalis, kurioje vaikų iki 6 metų amžiaus dalis nuo bendro gyventojų skaičiaus - didžiausia, siekia 9,9 proc. Airijoje ir Islandijoje taip pat gyveno didelė mažamečių vaikų dalis, atitinkamai 9,6 proc. ir 8,7 proc. Vokietijoje, priešingai, jų dalis – mažiausia, siekė tik 5 proc. Tokiose valstybėse kaip Bulgarija, Graikija, Italija, Vengrija, Malta, Austrija ir Portugalija ši amžiaus grupė sudarė mažiau kaip 6 proc. bendro gyventojų skaičiaus.

Vertinant absoliučiais skaičiais, Turkijoje gyvena daugiausia vaikų iki 6 metų amžiaus, maždaug 7,5 mln. 2013 m. tarp Europos Sąjungos valstybių vaikų iki 6 metų amžiaus skaičius buvo didžiausias Prancūzijoje ir Jungtinėje Karalystėje, maždaug 4,8 mln. vaikų. Nepaisant to, kad Vokietijos gyventojų skaičius Europos Sąjungoje didžiausias, čia gyveno tik 4,1 mln. vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus.

Kalbant apie mažesnes valstybes, 2013 m. sausio 1 d. Lichtenšteine gyveno apie 2 200 vaikų iki 6 metų amžiaus. Liuksemburge, Maltoje ir Islandijoje šis skaičius svyravo nuo 24 000 iki 36 000, o Estijoje ir Kipre šis skaičius nesiekė 100 000; Latvijoje, Lietuvoje ir Slovėnijoje jis buvo mažesnis negu 200 000.

A1 pav. Gyventojų nuo 0 iki 5 metų amžiaus dalis, 2013 m.

ES-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
6,3	7,0	5,7	6,7	6,8	5,0	6,9	9,6	5,9	6,3	7,4	6,0	5,5	6,8	6,1	6,0	6,7
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
5,7	5,8	6,5	5,6	6,4	5,5	6,1	6,4	6,4	6,7	7,2	7,5	8,7	9,9	6,0	7,4	6,0

Šaltinis: Eurostatas, Gyventojų statistika (2014 m. kovo mėnesio duomenys).

Paaiškinimas

Rodiklis apskaičiuotas padalijus vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus skaičių iš bendro gyventojų skaičiaus. Naudotas 2013 m. sausio 1 d. gyventojų skaičius.

Pastaba dėl konkrečių valstybių

ES-28 ir Prancūzija. Negalutinis.

GIMSTAMUMO EUROPOJE RODIKLIS VIS DAR MAŽESNIS UŽ KARTŲ KAITOS RODIKLĮ

Per kelerius pastaruosius metus vidutinis gimstamumas Europos valstybėse šiek tiek išaugo. Nuo 2001 m., kai buvo surinkti pirmieji bendri ES-28 statistiniai duomenys, vidutinis gimstamumas gana stabiliai augo nuo 1,5 iki 1,6 vaiko vienai moteriai 2012 m. Tačiau jis vis dar mažesnis už kartų kaitos rodiklį (išsivysčiusiose valstybėse jis vidutiniškai siekia 2,1), kurį reikia pasiekti, kad gyventojų skaičius nebedidėtų. Kitaip tariant, prognozuojama, kad vaikų dalis bendrame gyventojų skaičiuje mažės (žr. A3 pav.).

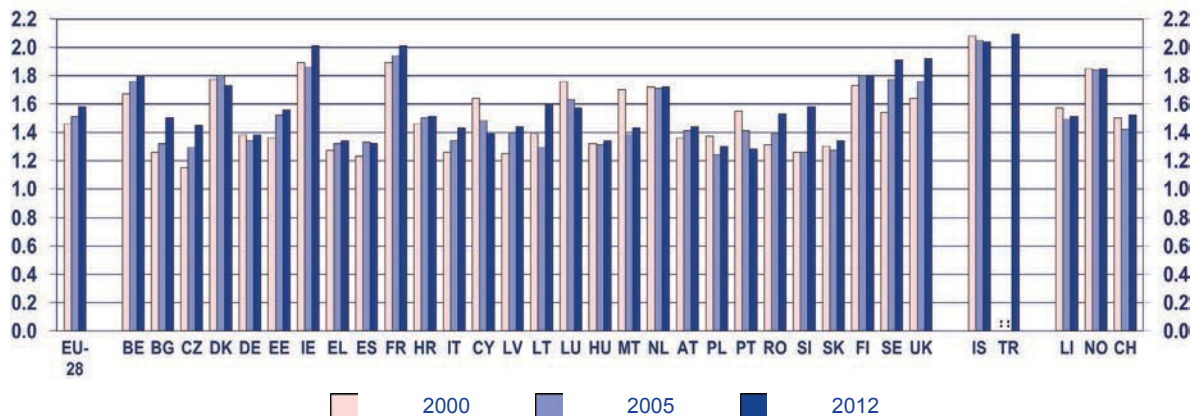
Nepaisant bendros nuosaikaus vidutinio gimstamumo didėjimo tendencijos, atskirose valstybėse vyko gana įvairūs pokyčiai. 2000–2012 m. didžiausias gimstamumas buvo Švedijoje, beveik 0,4 vaiko vienai moteriai. Per tą patį laikotarpį gimstamumas išaugo maždaug 0,3 vaiko Čekijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje ir daugiau kaip (arba lygiai) 0,2 vaiko vienai moteriai Bulgarijoje, Estijoje, Lietuvoje ir Rumunijoje. Gimstamumas taip pat išaugo 0,1–0,2 vaiko vienai moteriai Belgijoje, Airijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Latvijoje.

Ir, atvirkščiai, per praėjusį dešimtmetį gimstamumas sumažėjo Lenkijoje ir Lichtenšteine (0,1 vaiko vienai moteriai) bei Liuksemburge (0,2 vaiko vienai moteriai). Gimstamumas labiausiai sumažėjo Kipre, Maltoje ir Portugalijoje (0,3 vaiko vienai moteriai).

2012 m. gimstamumas buvo didžiausias (siekė daugiau kaip 2 vaikus vienai moteriai) Airijoje, Prancūzijoje, Islandijoje ir Turkijoje. Likusiose keturiose Skandinavijos šalyse, Belgijoje, Nyderlanduose ir Jungtinėje Karalystėje gimstamumas svyravo tarp 1,7 ir 2.

Tais pačiais metais daugiau kaip pusėje Europos valstybių gimstamumas nesiekė ES vidurkio. Gimstamumas buvo mažiausias Portugalijoje ir Lenkijoje (1,3 vaiko abiejose valstybėse).

A2 pav. Bendras gimstamumas, 2000, 2005, 2012 m.

	ES-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
2012	1,58	1,79	1,50	1,45	1,73	1,38	1,56	2,01	1,34	1,32	2,01	1,51	1,43	1,39	1,44	1,60	1,57
2005	1,51	1,76	1,32	1,29	1,80	1,34	1,52	1,86	1,32	1,33	1,94	1,50	1,34	1,48	1,39	1,29	1,63
2000	1,46*	1,67	1,26	1,15	1,77	1,38	1,36	1,89	1,27	1,23	1,89	1,46*	1,26	1,64	1,25	1,39	1,76
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
2012	1,34	1,43	1,72	1,44	1,30	1,28	1,53	1,58	1,34	1,80	1,91	1,92	2,04	2,09	1,51	1,85	1,52
2005	1,31	1,38	1,71	1,41	1,24	1,41	1,39	1,26	1,27	1,80	1,77	1,76	2,05	:	1,49	1,84	1,42
2000	1,32	1,70	1,72	1,36	1,37	1,55	1,31	1,26	1,30	1,73	1,54	1,64	2,08	:	1,57	1,85	1,50

Šaltinis: Eurostatas, Gyventojų statistika (2014 m. kovo mėnesio duomenys).

Pastabos dėl konkrečių valstybių

*2001 m. duomenys

ES-28. Nutrūkusi laiko eilutė 2007, 2011 ir 2012 m.

Belgija. Nutrūkusi laiko eilutė 2011 m.

Bulgarija. Nutrūkusi laiko eilutė 2007 m.

Liuksemburgas ir Vengrija. Nutrūkusi laiko eilutė 2012 m.

Lenkija ir Šveicarija. Nutrūkusi laiko eilutė 2011 m.

PROGNOZUOJAMA, KAD IKI 2030 M. MAŽAMEČIŲ VAIKŲ SKAIČIUS SUMAŽĖS

Veiksmingas žmogiškųjų ir materialinių išteklių valdymas ugdymo sistemose priklauso nuo demografinių prognozių, kurios padeda patikimai apskaičiuoti, kiek vaikų amžiaus grupėje nuo 0 iki 5 metų ateityje lankys priešmokyklinio ugdymo įstaigas (ISCED 0) ir pradinę mokyklą (ISCED 1). Kita vertus, AU politikos (žr. B ir D skyrius) ir bendros šeimos politikos (pavyzdžiui, vaiko priežiūros atostogų trukmė, žr. B3 pav.) gali daryti poveikį gimstamumui ir prognozuojamam gyventojų skaičiui.

Šiuo metu Europoje gyvena daugiau kaip 32 mln. vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus. Pagal prognozes, pagrįstas gyventojų skaičiaus bazinės tendencijos variacija, ES-28 iki 2020 m. ši amžiaus grupė sumažės maždaug 1,9 proc. Prognozuojama, kad ši tendencija paspartės iki 2030 m., kai pagal prognozes gyventojų nuo 0 iki 5 metų amžiaus dalis bus 7,6 proc. mažesnė negu 2012 m. Absoliučiais skaičiais tai reiškia, kad 2030 m. Europos Sąjungoje gyvens 2,5 mln. mažiau vaikų negu 2012 m.

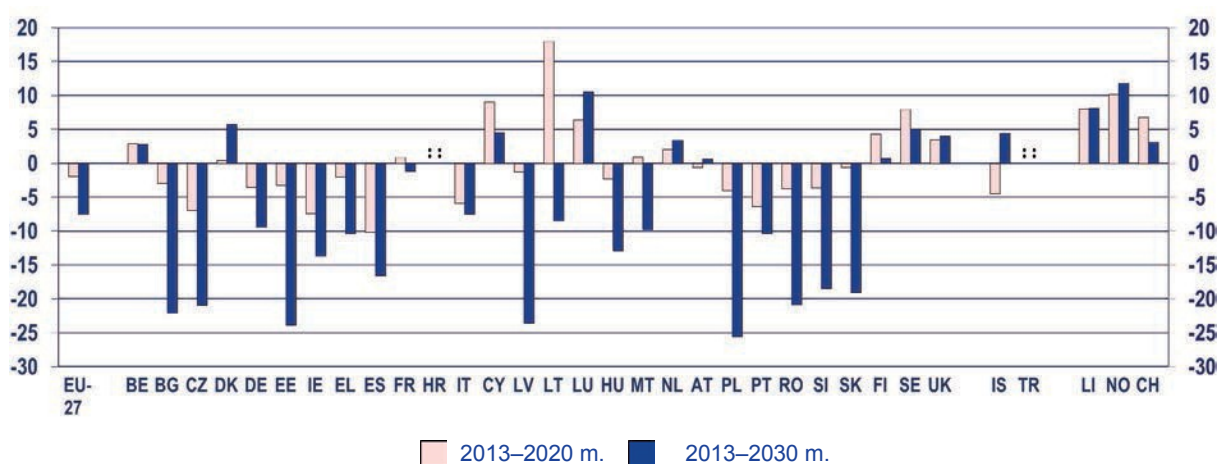
Prognozuojama, kad vaikų skaičius itin sumažės kai kuriose Rytų Europos valstybėse ir Ispanijoje. Numatoma, kad iki 2030 m. Estijoje, Latvijoje ir Lenkijoje gyvens maždaug 24–26 proc. mažiau vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus negu dabar. Manoma, kad Bulgarijoje, Čekijoje, Ispanijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje ir Slovakijoje mažamečių vaikų skaičius sumažės 17–22 proc. iki 2030 m.

Ir, atvirkščiai, prognozuojama, kad vaikų iki 6 metų amžiaus skaičius didės keturiose Šiaurės šalyse (išskyrus Suomiją), taip pat Belgijoje, Kipre, Liuksemburge, Nyderlanduose, Jungtinėje Karalystėje, Lichtenšteine ir Šveicarijoje.

Tikėtina, kad 2030 m. Prancūzijoje, Austrijoje ir Suomijoje vaikų skaičius išliks toks pat kaip 2013 m.

Prognozuojama, kad 2013–2020 m. ir 2013–2030 m. daugumoje valstybių vaikų skaičiaus pokytis išliks toks pat. Lietuva – didžiausia išimtis, nes čia po prognozuojamo 18 proc. padidėjimo 2013–2020 m. laikotarpiu šis rodiklis sumažės 8,5 proc. iki 2030 m.

A3 pav. Prognozuojamas vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus skaičiaus pokytis, 2013–2020 m. ir 2013–2030 m.

	ES-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
2013–2020	-1,9	2,9	-2,9	-7,0	0,4	-3,6	-3,3	-7,4	-2,0	-10,2	0,8	:	-5,9	9,0	-1,3	18,0	6,4
2013–2030	-7,6	2,7	-22,1	-21,0	5,7	-9,5	-23,9	-13,7	-10,3	-16,6	-1,2	:	-7,5	4,5	-23,6	-8,5	10,5
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
2013–2020	-2,3	0,9	2,0	-0,6	-4,1	-6,4	-3,8	-3,6	-0,6	4,2	7,9	3,5	-4,5	:	8,0	10,2	6,8
2013–2030	-12,9	-9,8	3,4	0,6	-25,6	-10,4	-20,9	-18,4	-19,0	0,7	5,0	4,0	4,4	:	8,1	11,8	3,1

Šaltinis: Eurostatas, Gyventojų statistika, *Europop 2010* prognozės.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

ES-27 ir Italija. 2012 metų duomenys, bendras skaičius – preliminarus. 2010 m. **Kroatija** nebuvo ES narė, todėl ji neįtraukta į *Europop 2010* gyventojų skaičiaus prognozes.

EUROPOJE VIENAM IŠ KETURIŲ VAIKŲ NUO 0 IKI 5 METŲ AMŽIAUS KYLA SKURDO ARBA SOCIALINĖS ATSKIRTIES RIZIKA

2012 m. 124 mln. asmenų³ ES-28 kilo skurdo arba socialinės atskirties rizika. Šie statistiniai duomenys rodo, kad ES valstybės narės turės dvigubai daugiau stengtis, kad įvykdytų strategijos „Europa 2020“ pagrindinį siekį sumažinti žmonių, kuriems kyla skurdo ir socialinės atskirties rizika, skaičių bent 20 mln. iki 2020 m.⁴

³ Eurostatas: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators

⁴ EUCO 13/10, 2010 m. birželio 17 d. Europos Tarybos išvados.

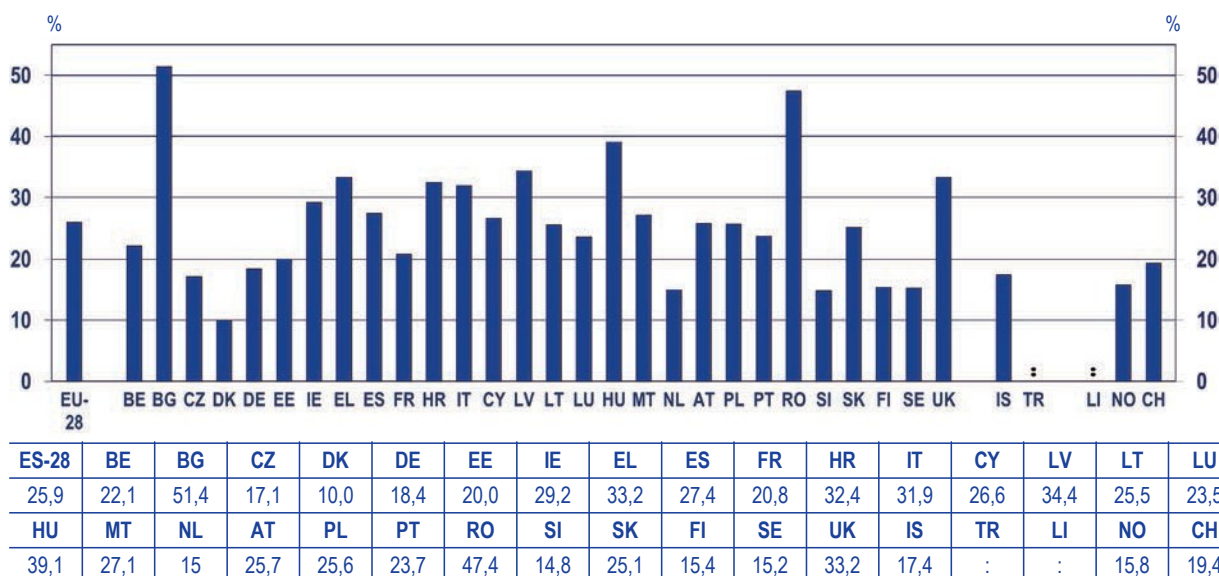
Naujausia Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistika (ES PGSS) rodo, kad Europos Sąjungoje beveik 26 proc. vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus kyla skurdo arba socialinės atskirties rizika. Tai reiškia, kad 8,4 mln. vaikų, kuriems skirtos AU paslaugos, kyla skurdo rizika arba jie patiria didelį materialinį nepriteklių ar gyvena „mažo darbo intensyvumo“ namų ūkiuose (apibrėžtis pateikiama Paaiškinime ir A4 pav.). Tuo pačiu metu vaikai gali patirti skurdą daugiau negu viename lygmenyje, tačiau tokie vaikai suskaičiuoti tik kartą.

Visose valstybėse šioje amžiaus grupėje yra vaikų, kuriems kyla skurdo arba socialinės atskirties rizika. Jų dalis siekia arba viršija 10 proc. Danijoje, kurioje šis rodiklis siekia 10 proc., mažiausiai vaikų jaučia šių reiškinių poveikį. Vis dėlto tai vis tiek reiškia, kad vienam iš dešimties vaikų kyla skurdo rizika arba jie patiria didelį materialinį nepriteklių ar gyvena mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose. Nyderlanduose, Slovėnijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Norvegijoje tokių vaikų yra apie 10–16 proc.

Ir, atvirkščiai, beveik kas antram vaikui Bulgarijoje (51,4 proc.) ir Rumunijoje (47,4 proc.) kyla skurdo arba socialinės atskirties rizika. Graikija, Kroatija, Italija, Latvija, Vengrija ir Jungtinė Karalystė – taip pat valstybės, kuriose šis rodiklis gerokai viršija ES vidurkį. Visose šiose valstybėse jis didesnis negu 30 proc.

Pirmiau pateikti skaičiai – itin svarbūs, nes jie rodo, kiek vaikų AU sistemoje gali reikėti specialių tikslinių priemonių, skirtų jų ugdymosi poreikiams patenkinti (žr. G skyrių).

A4 pav. 0–5 metų amžiaus vaikų, kuriems kyla skurdo arba socialinės atskirties rizika, dalis, 2012 m.

Šaltinis: Eurostatas, ES PGSS (2014 m. vasario mėnesio duomenys).

Paaiškinimai

„Skurdo arba socialinės atskirties rizikos“ rodiklis rodo asmenų, kuriems kyla skurdo rizika arba kurie patiria didelį materialinį nepriteklių ar gyvena labai mažo intensyvumo darbo namų ūkiuose, skaičių.

Pilna „skurdo arba socialinės atskirties“ rodiklio apibrėžtis pateikiama Terminų žodynyje.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

ES-28. Apytiksliai.

Airija. 2011 m. duomenys.

Austrija ir Jungtinė Karalystė. Nutrūkusi laiko eilutė 2012 m.

VIENAS IŠ DEŠIMTIES NAMŲ ŪKIŲ, KURIOSE GYVENA VAIKAI IKI 6 METŲ AMŽIAUS, YRA BEDARBIAI

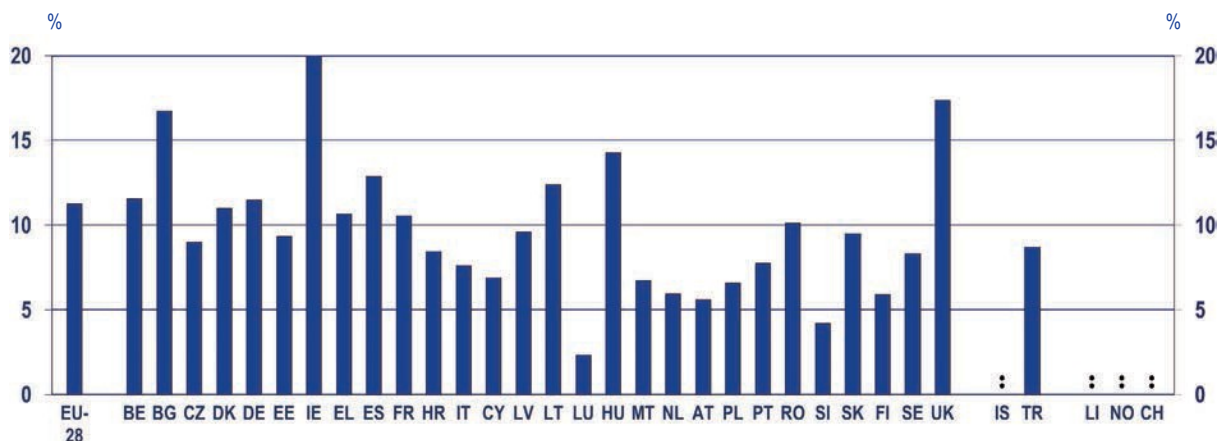
Toliau pateiktas rodiklis rodo bedarbių namų ūkių procentą nuo bendro namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai iki 6 metų amžiaus, skaičiaus. „Bedarbis namų ūkis“ reiškia, kad nė vienas jo gyventojas nedirba (t. y. visi namų ūkio gyventojai yra arba bedarbiai, arba neaktyvūs). Gyvenant nedarbo paveiktame namų ūkyje vaikui gali kilti ne tik skurdo arba socialinės atskirties rizika (žr. A5 pav.), bet ir ugdymo atskirties rizika.

ES-28 bedarbių namų ūkių vidurkis siekia 11,2 proc. nuo bendro namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai nuo 0 iki 5 metų amžiaus, skaičiaus. Tai reiškia, kad ES šis reiškinys yra paveikęs tik šiek tiek daugiau nei vieną iš dešimties namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai iki 6 metų amžiaus. Tokiuose namų ūkiuose gyvenantiems vaikams gali kilti ugdymo atskirties rizika dėl jų globėjų nedarbo ir finansinio nesaugumo.

Dviejuose trečdaliuose valstybių šis rodiklis žemesnis negu ES-28 vidurkis. Liuksemburge, kuriame bedarbiai namų ūkiai su vaikais iki 6 metų amžiaus sudaro 2,3 proc., šis rodiklis mažiausias. Nyderlandai, Austrija, Slovėnija ir Suomija – valstybės, kuriose šis rodiklis taip pat gana mažas (mažesnis negu 6 proc.).

Vis dėlto trijose valstybėse šis rodiklis gerokai viršija ES vidurkį: Bulgarijoje (16,7 proc.), Airijoje (20,1 proc.) ir Jungtinėje Karalystėje (17,4 proc.).

A5 pav. Bedarbių namų ūkių proc. nuo bendro namų ūkių, kuriuose gyvena 0–5 metų amžiaus vaikai, skaičiaus, 2012 m.

ES-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
11,2	11,6	16,7	9,0	11,0	11,5	9,3	20,1	10,6	12,9	10,5	8,4	7,6	6,9	9,6	12,4	2,3
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
14,3	6,7	5,9	5,6	6,6	7,7	10,1	4,2	9,5	5,9	8,3	17,4	:	8,7	:	:	:

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas (DJT) (2014 m. vasario mėnesio duomenys).

Paaiškinimas

„Namų ūkis“ apibrėžtis pateikiama Terminų žodynyje. **Bedarbiai namų ūkiai** – tai namų ūkiai, kurių nė vienas gyventojas nedirba, t. y. visi gyventojai yra arba bedarbiai, arba neaktyvūs.

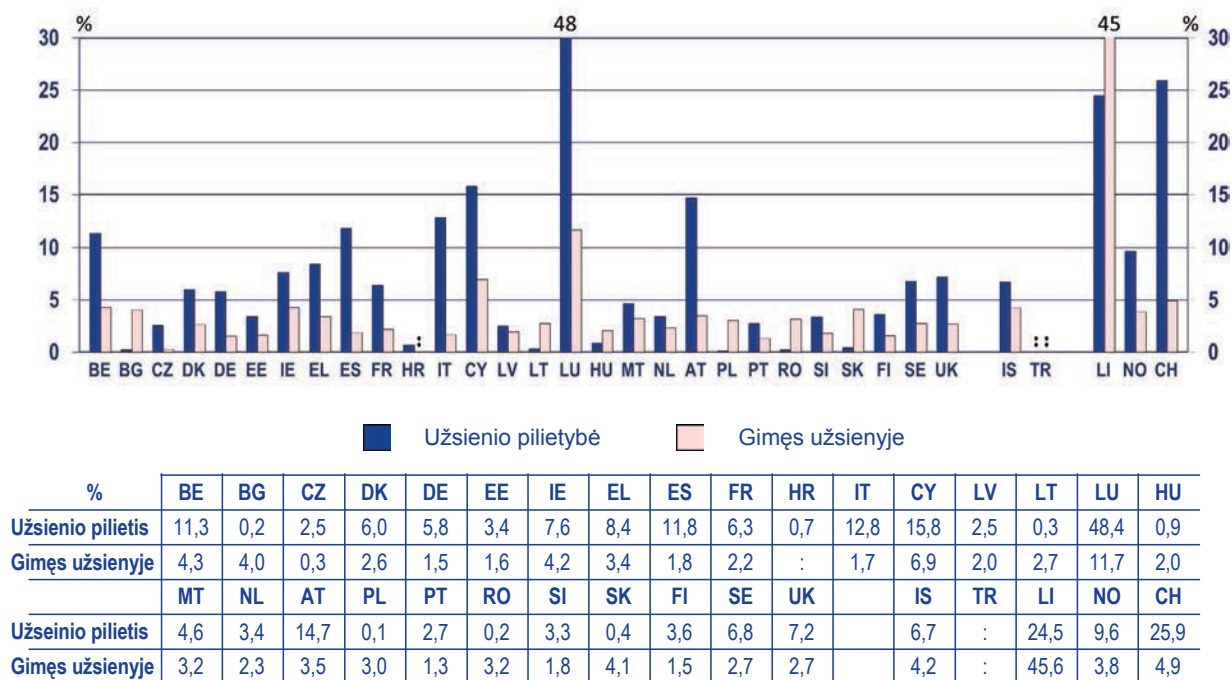
DAUGUMOJE VALSTYBIŲ DAUGIAU KAIP 5 PROC. VAIKŲ YRA GIMĘ UŽSIENYJE ARBA REGISTRUOTI KAIP UŽSIENIO ŠALIES PILIEČIAI

Mažamečių vaikų kilmė - svarbi, nes ji gali lemti ne tik jų dalyvavimą AU sistemoje (žr. C9 pav.), bet ir parodyti, ar jiems reikės specialios pagalbos visapusiškai išnaudoti AU programas (žr. G1 ir G2 pav.). Vaikų ugdymui įtaką darantys kilmės veiksniai yra susiję su jų socialine ir ekonomine padėtimi, kultūra ir (arba) kalba, taip pat tuo, ar jie yra kilę iš migrantų šeimų. Migracijos srautai padidino Europos gyventojų įvairovę ir smarkiai pakeitė jos dinamiką per pastaruosius metus. Skirtingose valstybėse egzistuoja skirtingos sąvokos, kuriomis apibrėžiama, ką reiškia būti „kilusiam iš užsienio šalies“. Visose valstybėse taip pat naudojami savi būdai informacijai rinkti, dėl to sunku surinkti duomenis palyginimui. Siekiant tiksliau apžvelgti šios mažųjų gyventojų (vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus) grupės sudėtį ir parodyti didelius skirtumus tarp valstybių, A6 pav. pateikiami du duomenų, susijusių su vaikais, galimai kilusiais iš migrantų šeimų, rinkiniai. Tai vaikų, turinčių užsienio pilietybę, ir užsienyje gimusių vaikų skaičius.

Galimai iš užsienio valstybių kilusių vaikų skaičius įvairiose valstybėse labai skiriasi. Liuksemburge, Lichtenšteine ir Šveicarijoje iš užsienio kilusių vaikų skaičius (užsienio valstybės pilietybę turintys arba užsienio valstybėje gimę vaikai) - didžiausias. Belgijoje, Ispanijoje, Italijoje, Kipre ir Austrijoje jų skaičius taip pat akivaizdžiai didelis. Visose šiose valstybėse šis rodiklis viršija 10 proc.

Vidurio ir Rytų Europos valstybės, trys Baltijos šalys, taip pat Kroatija, Malta, Nyderlandai, Portugalija ir Suomija yra sąrašo gale. Čia galimai iš migrantų šeimų kilusių vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus dalis – labai maža. Užsienio valstybės pilietybę turinčių vaikų skaičius svyruoja nuo 0,1 proc. Lenkijoje iki 4,6 proc. Maltoje. Užsienyje gimusių vaikų skaičius šiose valstybėse yra apie 4 proc. arba mažesnis. Čekijoje jis tesiekia 0,3 proc.

A6 pav. Užsienio valstybės pilietybę turinčių arba užsienio valstybėje gimusių vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus proc., 2013 m. sausio 1 d.

Šaltinis: Eurostatas, Gyventojų statistika (2014 m. kovo mėnesio duomenys).

VIENAS IŠ DEŠIMTIES NAMŲ ŪKIŲ, KURIUOSE GYVENA VAIKAI IKI 6 METŲ AMŽIAUS, YRA VIENIŠŲ TĒVŲ NAMŲ ŪKIS

Namų ūkio, kuriame auga vaikas, tipas – svarbus veiksnys, kuris gali daryti poveikį jų dalyvavimui AU sistemoje ir net galutiniams ugdymo rezultatams (Kernan, 2012; de Lange, Dronkers ir Wolbers, 2013). Eurostatas apibrėžia namų ūkį kaip drauge name arba jo dalyje gyvenančių dviejų arba daugiau asmenų, kurie turi bendrą biudžetą, grupę. Šiuo metu maždaug 25,8 mln. namų ūkių ES-28 gyvena vaikai iki 6 metų amžiaus. Daugiau kaip 78 proc. šių namų ūkių yra vienišų tėvų namų ūkiai. Su abiem tėvais gyvenantis vaikas gali turėti tam tikrų pranašumų lyginant su vienišo tėvo namų ūkyje (kurių daugumą valdo moterys) gyvenančiu vaiku, ypač kai vienišų tėvų finansiniai ištekliai nedideli. Į tai, kad namų ūkį valdo vienas iš tėvų arba kad namų ūkio pajamos yra mažesnės, gali būti atsižvelgta ir tėvams gali būti sumažinti AU mokesčiai arba jie visai gali būti nuo jų atleisti, siekiant tėvams padėti patenkinti vaikų ugdymo poreikius (žr. D7 pav.). ES-28 vienas iš dešimties (10,5 proc.) namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai iki 6 metų amžiaus, yra vienišų tėvų namų ūkis. Kitaip tariant, ES-28 apie 2,7 mln. namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai nuo 0 iki 5 metų amžiaus, priklauso šeimoms, kurias sudaro vienas iš tėvų. Danijoje registruojama kol kas didžiausia vienišų tėvų namų ūkių dalis, kuri siekia 30 proc. Antra šalis, kurioje šis rodiklis didžiausias, Jungtinė Karalystė. Čia jis siekia 22,2 proc.

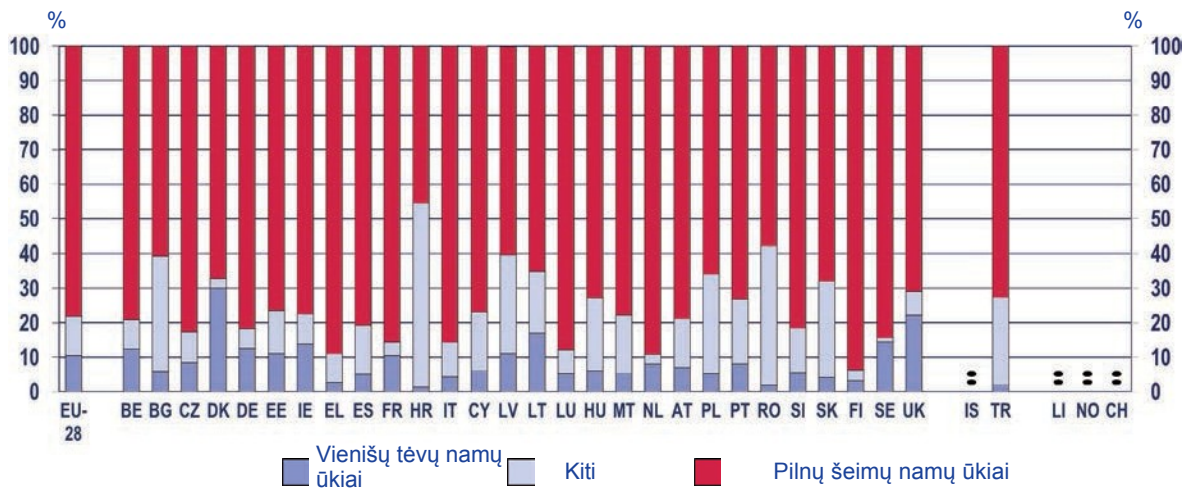
Viduržemio jūros šalyse (Graikijoje, Ispanijoje, Italijoje, Kipre, Maltoje, Portugalijoje ir Turkijoje), taip pat kai kuriose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse, tokiose kaip Bulgarija, Kroatija, Vengrija, Lenkija, Rumunija, Slovėnija ir Slovakija, priešingai, vienišų tėvų mažiau. Čia vienišų tėvų namų ūkiai sudaro mažiau negu 8 proc. visų namų ūkių, kuriuose gyvena mažamečiai vaikai. Ši riba taip pat nepasiekta Liuksemburge (5,2 proc.), Austrijoje (7 proc.) ir Suomijoje (3,1 proc.). Šis rodiklis mažiausias Kroatijoje. Čia jis tesiekia 1,4 proc.

Kroatija taip pat patenka tarp valstybių, kuriose pilnos šeimos namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai iki 6 metų amžiaus, dalis mažiausia ir siekia 45,6 proc. Rumunija yra antroje vietoje pagal šį rodiklį ir jis čia sudaro 57,8 proc. Visose likusiose valstybėse, apie kurias turima duomenų, šis dydis viršija 60 proc. Daugiau kaip trečdalyje visų valstybių jis yra didesnis kaip 80 proc. Vis dėlto šis rodiklis didžiausias Suomijoje, kurioje 93,8 proc. namų ūkių, kuriuose gyvena mažamečiai vaikai, yra pilnų šeimų namų ūkiai. Antroje vietoje pagal šį rodiklį Nyderlandai ir Graikija, kuriose tokių namų ūkių dalis šiek tiek viršija 89 proc.

Eurostato duomenimis, vidutiniškai 11,4 proc. namų ūkių, kuriuose gyvena mažamečiai vaikai, ES-28 patenka į kategoriją „kitų“ nei pilnos šeimos arba vienišų tėvų namų ūkių kategoriją. „Kiti“ namų ūkiai – plati kategorija, kuri apima visus išplėstinių namų ūkių tipus. Į ją patenka namų ūkiai, kuriuose vienas iš tėvų arba abu tėvai gyvena drauge su kitais suaugusiais asmenimis, taip pat namų ūkiai, kuriuose nė vienas iš vaiko globėjų nėra vaiko tėvas, patėvis arba įtėvis. Tai gali būti seneliai ir (arba) kitos giminės. Kroatijoje yra daugiausia į „kitų“ kategoriją patenkančių namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai iki 6 metų amžiaus, (53 proc.). Šešiose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse (Bulgarijoje, Latvijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje), taip pat Turkijoje vyrauja ta pati tendencija. Šiose valstybėse atitinkamas „kitų“ namų ūkių kategorijai priskiriamų namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai iki 6 metų amžiaus, rodiklis svyruoja nuo 21,2 iki 40,3 proc.

Trijose Šiaurės šalyse (Danijoje, Suomijoje ir Švedijoje), Prancūzijoje ir Nyderlanduose „kitų“ namų ūkių kategorijai priskiriamų namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai iki 6 metų amžiaus, dalis – mažiausia. Šis rodiklis jose siekia 4 proc. arba mažiau.

A7 pav. Pilnų šeimų, vienišų tėvų ir kitų tipų namų ūkių, kuriuose gyvena 0–5 metų amžiaus vaikai, proc., 2012 m.

%	ES-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	
Vienišų tėvų namų ūkiai	10,5	12,4	5,9	8,4	30,0	12,5	11,0	13,8	2,5	5,1	10,5	1,4	4,3	6,2	11,0	16,9	5,2	
Kiti	11,4	8,5	33,4	9,0	2,8	5,7	12,5	8,7	8,4	14,1	4,0	53,0	9,9	16,9	28,8	17,9	6,9	
Pilnų šeimų namų ūkiai	78,1	79,1	60,8	82,6	67,1	81,8	76,5	77,5	89,1	80,8	85,5	45,6	85,7	77,1	60,1	65,1	87,9	
		HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
Vienišų tėvų namų ūkiai		5,9	5,3	8,1	7,0	5,1	7,9	1,9	5,5	4,2	3,1	14,3	22,2	:	2,0	:	:	:
Kiti		21,2	16,8	2,7	14,2	28,8	18,9	40,3	12,9	27,8	3,1	1,3	6,9	:	25,3	:	:	:
Pilnų šeimų namų ūkiai		72,8	77,9	89,2	78,8	66,0	73,1	57,8	81,6	68,0	93,8	84,4	70,9	:	72,7	:	:	:

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas (DJT) (2014 m. vasario mėnesio duomenys).

Paaiškinimas

„Namų ūkio“ apibrėžtis pateikta Terminų žodynyje.

Šių procentinių dydžių pagrindas – namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai nuo 0 iki 5 metų amžiaus, skaičius. 100 proc. – bendras namų ūkių, kuriuose gyvena vaikai nuo 0 iki 5 metų amžiaus, skaičius. Lentelėje pateikiamos ir dokumente komentuojamos namų ūkių, kuriuose gyvena vienas, du suaugusieji, ir kitos sudėties namų ūkių dalys.

ANKSTYVOJO UGDYMO ORGANIZAVIMAS

I DALIS – STRUKTŪROS IR PRIEINAMUMAS

Visose Europos valstybėse, be jokios išimties, veikia formalaus institucinio ankstyvojo ugdymo (AU) sistemos, skirtos ikimokyklinio amžiaus vaikams. Tačiau ugdymo paslaugų organizavimas įvairiose Europos valstybėse skiriasi.

Šiame skyriuje aptariami pagrindiniai AU sistemų bruožai. Pirmoje dalyje apibūdinamos dvi labiausiai paplitusios AU struktūros formos, atkreipiamas dėmesys į pagrindinius padalytosios ir vientisosios AU sistemų požymius. Taip pat aptariamos valstybės, kuriose reglamentuojamas AU paslaugų teikimas namuose, ir jo paplitimas. Vaiko priežiūros atostogų trukmės rodiklis suteikia papildomos informacijos apie socialines politikas ir parodo, ar užtikrinamas mokamų tėvystės atostogų ir AU paslaugų tęstinumas. Aptariami įvairūs būdai, kaip užtikrinti, kad AU būtų prieinamas visiems vaikams, išskiriant valstybes, kuriose arba suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į AU, arba dalyvavimas AU sistemoje yra privalomas. Taip pat analizuojami kriterijai, taikomi laisvoms vietoms AU įstaigose paskirstyti, kai paklausa viršija pasiūlą.

Antroje dalyje daugiausia dėmesio skiriama AU kokybei ir minimaliems AU paslaugų teikimo standartams. Taip pat apibūdinamos priemonės, padedančios užtikrinti nustatytą taisyklių laikymąsi. Trečia dalis skirta pajėgumų stebėsenai ir pateikiama vietų AU įstaigose paklausos ir pasiūlos valdymo apžvalga Europos valstybėse. Aptariamos įvairios pasiūlos didinimo iniciatyvos.

DAUGUMOJE EUROPOS VALSTYBIŲ AU DALIJAMAS Į DU ATSKIRUS CIKLUS PAGAL AMŽIŲ

Europoje naudojamos dvi pagrindinės AU struktūros formos. Kai kuriose valstybėse veikia vientisoji arba vientiso ciklo AU sistema, kitose – AU paslaugų teikimas padalijamas į du atskirus ciklus. **Padalytoje sistemoje**, kuri yra paplitusi labiausiai, AU paslaugos priklauso nuo vaikų amžiaus. Padalytoje sistemoje AU paslaugos teikiamos skirtingose įstaigose, skirtose jaunesniems ir vyresniems vaikams. Dažniausiai vaikas pereina iš vienos įstaigos į kitą, kai jam yra apie 3 metus, tačiau kai kuriose valstybėse tai gali įvykti, kai vaikui yra 2,5 arba net 4 metai. Toks suskirstymas atspindi „vaikų priežiūros“ paslaugų padalijimą į paslaugas, kurios teikiamos tam tikruose nemokykliniuose centruose ir „ankstyvojo ugdymo“ paslaugas, kurios kartais teikiamos tame pačiame pastate, kuriame veikia pradinės mokyklos.

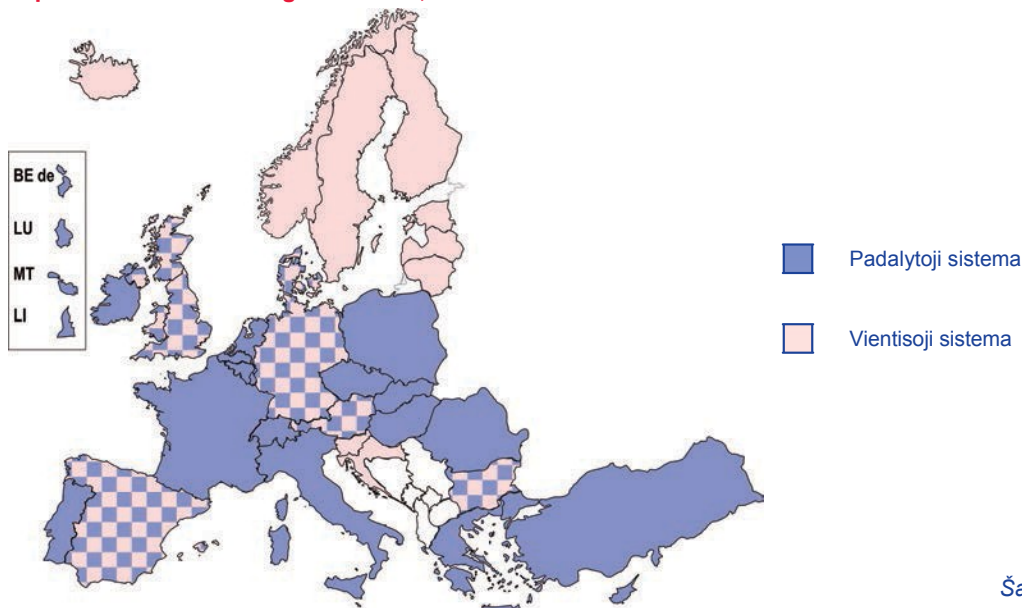
Tipiškoje padalytoje sistemoje atsakomybė už AU valdymą, reglamentavimą ir finansavimą paskirstoma tarp skirtingų valdžios institucijų. Ministerijai, atsakingai už sveikatą, gerovę arba šeimų reikalus, dažniausiai tenka atsakomybė už AU paslaugų teikimą jaunesniems vaikams, o švietimo ministerija yra atsakinga už AU paslaugas vyresniems vaikams. Dėl to ugdymo rekomendacijos dažniausiai taikomos tik vyresniems vaikams teikiamoms paslaugoms (žr. F1 pav.). Padalytoje sistemoje reikalavimai darbuotojų kvalifikacijai taip pat dažniausiai skiriasi ir priklauso nuo teikiamų paslaugų tipo. Aukštojo išsilavinimo AU srityje dažniausiai reikalaujama vyresniems vaikams skirtose įstaigose (žr. E2 pav.). Priėmimo sąlygos taip pat gali labai skirtis. Įstatymu įtvirtinta teisė į AU dažniausiai suteikiama vyresniems, o ne jaunesniems vaikams (žr. B4 pav.). Padalytosios sistemos, kurioms būdingi visi pirmiau nurodyti požymiai, veikia Belgijoje (vokiškai kalbančioje ir flamandų bendruomenėse), Čekijoje, Italijoje, Kipre, Liuksemburge, Lenkijoje ir Slovakijoje. Kitose valstybėse, kurios B1 pav. priskiriamos prie šalių, kuriose veikia padalytoji sistema, gali pasitaikyti vienas ar daugiau požymių, kurie būdingi ir vientisosioms AU sistemoms. Pavyzdžiui, Maltoje Švietimo ir užimtumo ministerija atsakinga už AU paslaugų teikimą tiek jaunesniems, tiek vyresniems vaikams, o Portugalijoje reikalaujama, kad tiek ugdymo darbuotojai, dirbantys vaikams iki 3 metų amžiaus skirtose įstaigose (*creches*), tiek ugdymo darbuotojai, dirbantys su vyresniais vaikais, būtų įgiję magistro laipsnį.

Vientisojo ugdymo sistemose, priešingai, visų ikimokyklinio amžiaus vaikų AU organizuojamas viename ugdymo cikle ir teikiamas įstaigose, kuriose ugdomos visos amžiaus grupės. Vaikams nereikia daryti pertraukų arba pereiti iš vienos įstaigos į kitą, kol jie nepradedą lankyti pradinės mokyklos. Švietimo ministerija yra atsakinga už AU valdymą, reglamentavimą ir finansavimą. Visas mažamečių vaikų ugdymas laikomas „ankstyvojo ugdymo“ paslaugų dalimi, o ugdymo rekomendacijos apima visą AU ciklą. Vientisojo ugdymo įstaigose visų amžiaus grupių vaikams vadovauja ta pati vadovų komanda ir reikalaujama, kad su visų amžiaus grupių vaikais dirbantys darbuotojai turėtų vienodą kvalifikaciją (dažniausiai aukštąjį išsilavinimą). Be to, vientisojo ugdymo sistemose įstatymu įtvirtinta teisė į AU arba nemokamą AU dažnai suteikiama labai ankstyvame amžiuje. Šio tipo sistema vyrauja daugumoje Šiaurės šalių, Baltijos šalyse, Kroatijoje ir Slovėnijoje.

Ne visos vientisojo ugdymo sistemos tiksliai atitinka pirmiau pateiktą modelį. Pavyzdžiui, kai kuriose vientisojo ugdymo sistemose teikiamas priešmokyklinis ugdymas, kuris trunka 1 arba 2 metus, jam gali būti taikomos įvairios ugdymo rekomendacijos ir jis gali būti teikiamas pradinėse mokyklose. Latvijoje, Lietuvoje ir Suomijoje paskutinius vienerius ar dvejus metus iki privalomojo pradinio ugdymo pradžios AU paslaugos gali būti teikiamos arba vientisojo ugdymo įstaigose arba kitur, dažnai pradinėse mokyklose. Švedijoje paskutiniais AU metais parengiamoji šešiamečių klasė (*förskoleklass*) ugdoma tik pradinėse mokyklose.

Keliose Europos valstybėse veikia vientisojo ugdymo ir kitos įstaigos. Bulgarijoje, Danijoje, Vokietijoje, Ispanijoje ir Austrijoje AU paslaugos gali būti teikiamos arba atskirose įstaigose, skirtose jaunesniems ir vyresniems vaikams, arba vientisojo ugdymo įstaigose, skirtose visoms amžiaus grupėms. Vis dėlto net vientisojo ugdymo įstaigose šios dvi amžiaus grupės gali būti atskiriamos. Pavyzdžiui, kai kuriose Bulgarijos ir Ispanijos ugdymo įstaigose visiems ikimokyklinio amžiaus vaikams teikiamos abiejų AU ciklų paslaugos. Tačiau, nors šiose įstaigose vaikams vadovauja ta pati vadovų komanda, paslaugų teikimas jaunesniems ir vyresniems vaikams skiriasi, nes skiriasi darbuotojų kvalifikacija, ugdymo turinys ir finansavimo organizavimas. Visose Jungtinės Karalystės dalyse vaikai gali likti vientisojo ugdymo įstaigose (dieniniuose vaikų darželiuose (*day nurseries*) arba vaikų centruose (*children's centres*) iki pradinio ugdymo pradžios, tačiau, kai jiems sukanka 3 metai, jie taip pat gali lankyti vaikų darželius (*nursery schools*) arba parengiamąsias klases (*nursery/reception classes*) pradinėse mokyklose.

|| B1 pav. Institucinio AU organizavimas, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

Paaiškinimas

„Institucinio“, „padalytojo“ ir „vientisojo“ AU apibrėžtys pateikiamos Terminų žodynyje. Išsamūs ugdymo paslaugų aprašymai pateikiami pridedamuose Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Bulgarija, Graikija, Kipras, Latvija, Lietuva, Lenkija, Suomija, Švedija, Jungtinė Karalystė ir Šveicarija. Vykdomas vienerių arba dvejų metų priešmokyklinis ugdymas, kuris kai kuriose valstybėse yra privalomas.

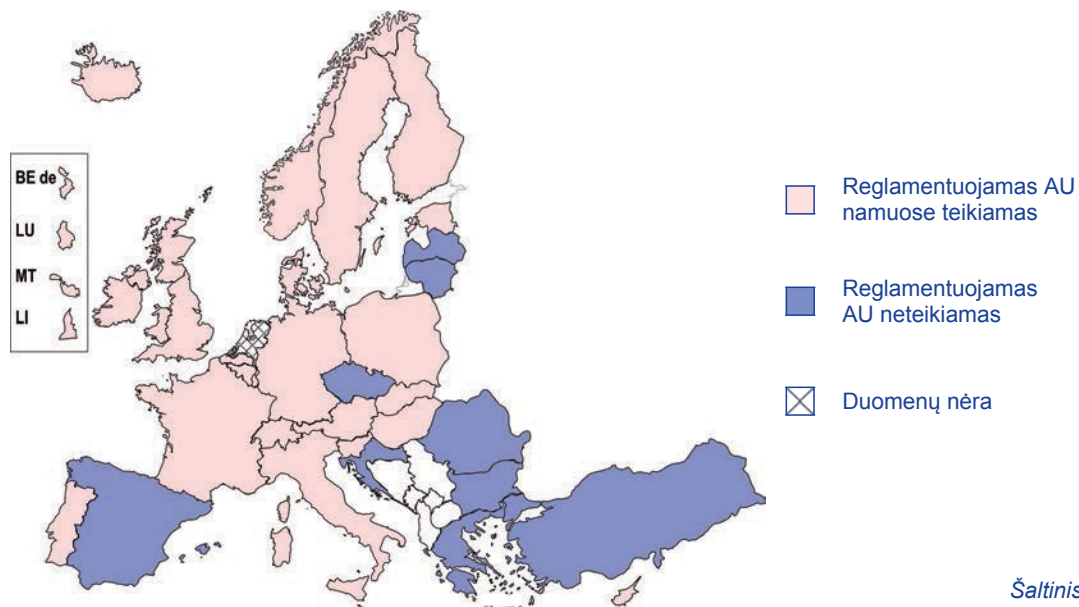
Airija. Šioje ataskaitoje laikoma, kad Airijoje naudojamas padalytasis AU modelis, nes neprivalomasis ugdymas yra padalytas į du ciklus: vaikų iki 4 metų amžiaus ugdymą ir vaikų nuo 4 iki 6 metų amžiaus ugdymą. Tačiau siekiant apibendrinti tarptautinius statistinius duomenis, vyresnių vaikų ugdymas (mažylių grupėse (*infant classes*)) priskiriamas pradiniam ugdymui (ISCED 1).

Čekija ir Portugalija. Kai kuriose privačiose ugdymo įstaigose gali būti ir jaunesnių, ir vyresnių vaikų grupių.

DAUGUMOJE EUROPOS VALSTYBIŲ UGDYMAS NAMUOSE REGLAMENTUOJAMAS, TAČIAU JIS PLAČIAI PAPLITĘS TIK KELIOSE

Be AU paslaugų teikimo ugdymo įstaigose, AU teisinio reglamentavimo sistemose taip pat gali būti numatytas formalus AU paslaugų teikimas namuose, kuris turi atitikti visas nustatytas taisykles ir kokybės standartus. Nors tokias paslaugas galima teikti arba vaiko, arba paslaugų teikėjo namuose, į šią ataskaitą įtraukiamas tik pastarasis AU paslaugų tipas, t. y. paslaugų teikėjo namuose teikiamos paslaugos.

|| B2 pav. Reglamentuojamas AU namuose, 2012-2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

Paaiškinimas

„Ugdymo namuose“ apibrėžtis pateikiama Terminų žodynyje.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Čekija. Prekybos įstatyme numatoma priežiūra namuose, tačiau apie ją informacijos nėra.

Kroatija. Reglamentuojamas ugdymas namuose šiuo metu palaipsniui įvedamas pagal įstatymą dėl auklių, kurį Parlamentą patvirtino 2013 m. balandžio mėnesį.

Italija. Ugdymas namuose reglamentuojamas vietos ir regioniniu lygmeniu.

Latvija. Reglamentuojamas AU namuose įvestas 2013 m. rugsėjo mėnesį.

Lenkija. Teisės aktuose numatomas reglamentuojamų ugdymo paslaugų teikimas namuose, tačiau šiuo metu užsiregistravusios tik kelios auklės.

Reglamentuojamas ugdymas namuose numatytas daugumos Europos valstybių ugdymo sistemose. Tačiau, kadangi duomenys apie dalyvavimą šiame ugdyme buvo gauti tik iš keliolikos valstybių, sunku įvertinti, kiek jis paplitęs. Tais atvejais, kai duomenys apie dalyvavimą šiame ugdyme buvo pateikti, reglamentuojamo ugdymo namuose paslaugos dažnai sudaro labai nežymią dalį palyginti su instituciniu ugdymu. Tik Belgijoje, Danijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Islandijoje reglamentuojamo ugdymo namuose paslaugos, ypač jaunesnių vaikų, sudaro didelę AU dalį.

Pavyzdžiui, Danijoje, apie 50 proc. vienmečių dalyvauja institucinio ugdymo sistemoje, o apie 40 proc. ta paties amžiaus vaikų teikiamos reglamentuojamos ugdymo paslaugos namuose. Prancūzijoje vaikų nuo 0 iki 3 metų dalyvavimas AU sistemoje siekia apie 15 proc., o 28 proc. jų teikiamos ugdymo paslaugos namuose. Islandijoje daugiau vaikų iki 2 metų lieka namuose prižiūrimi *dagforeldri*, negu lanko institucinio ugdymo įstaigas.

Kai kuriose valstybėse teikiamos daugiau kaip vienos formos reglamentuojamos ugdymo namuose paslaugos. Pavyzdžiui, Vengrijoje veikia dvi skirtingos sistemos, skirtos skirtingoms amžiaus grupėms, ir joms taikomos skirtingos taisyklės dėl didžiausio vaikų skaičiaus vienam paslaugų teikėjui (žr. B7 ir B8b pav.). Suomijoje vaikus namuose prižiūri arba pavienės auklės, arba jiems teikiamos dieninės priežiūros paslaugos grupėse, su kuriomis dirba dvi ar trys auklės. Trijose Belgijos bendruomenėse skiriasi auklių darbinis statusas, jos gali būti nepriklausomos paslaugų teikėjos arba paslaugų teikėjos iš specialių vaikų priežiūros organizacijų.

Ugdymo paslaugų teikimas namuose gali būti pagrindinis AU tipas arba jis gali atlikti pagalbinį vaidmenį. Tai dažniausiai priklauso nuo vaikų amžiaus. Pavyzdžiui, Vokietijoje ir Prancūzijoje vaikų nuo 0 iki 3 metų amžiaus ugdymui namuose ir instituciniam ugdymui teisės aktai taikomi vienodai. Tačiau, kai vaikams sukanka 3 metai, jiems suteikiama įstatymų įtvirtinta teisė į nemokamą arba valstybės subsidijuojamą institucinį ugdymą, todėl ugdymas namuose šiems vaikams dažniausiai atlieka papildomos priežiūros funkciją, kai jos reikia ilgiau, negu dirba institucinio ugdymo įstaigos.

PUSĖJE EUROPOS VALSTYBIŲ TINKAMAI KOMPENSUOJAMOS VAIKO PRIEŽIŪROS ATOSTOGOS TRUNKA TRUMPIAU KAIP 40 SAVAIČIŲ

Geras vaikų parengimas tolesniam gyvenimui sudarant sąlygas jauniems tėveliams užmegzti ryšį su savo vaikais ir taip gebėti atrasti tinkamą pusiausvyrą tarp darbo ir šeimos gyvenimo yra nacionalinių ir Europos pastangų sukurti šeimai tinkamas socialines politikas varomoji jėga. Siekiant dirbantiems tėvams padėti suderinti darbo ir šeimos poreikius buvo sukurtas dvikryptis modelis. Viena vertus, įgyvendintos atostogų politikos, kurios sudaro sąlygas tėvams likti namie ir prižiūrėti labai mažus vaikus, kita vertus, išplėtos AU paslaugos, kad tėvams grįžus į darbą būtų prieinamos geros ir kokybiškos ugdymo paslaugos. Labai svarbu užtikrinti šių politikų sinergiją ir tęstinumą.

Įvairiose Europos valstybėse vaiko priežiūros atostogų trukmė labai skiriasi dėl skirtingų prioritetų ir požiūrio į vaiko priežiūrą. Kai kuriose valstybėse daugiausia dėmesio skiriama tėvų vykdomai priežiūrai ir kuriamos paskatos vaikus namuose prižiūrėti ilgiau. Kitose laikomasi institucinio požiūrio į vaiko priežiūrą ir daugiau investuojama į AU paslaugų plėtrą.

Nepaisant didelių skirtumų tarp valstybių požiūrio, Europos lygmeniu nustatyti minimalūs motinystės ir tėvystės atostogų standartai. Šiuo metu galiojančiuose Europos teisės aktuose (1992 m.)⁵ numatomos mažiausiai 14 savaičių motinystės atostogos (dvi savaitės atostogų suteikiamos prieš gimdymą). 2008 m. Europos Komisija pateikė pasiūlymą sustiprinti galiojančią direktyvą pailginant atostogas iki 18 savaičių ir mokant moterims visą atlyginimą šiuo laikotarpiu. Šis pasiūlymas dar svarstomas, tačiau 2010 m. Komisija patikslino vaiko priežiūros atostogų direktyvą⁶, įpareigojančią valstybes nustatyti bent keturių mėnesių tėvystės atostogas kiekvienam iš tėvų.

B3 pav. pateikiama „tinkamai kompensuojamų“ vaiko priežiūros atostogų trukmė. Tinkamo kompensavimo sąvoka reiškia, kad per atostogas tėvai ir toliau gauna didžiąją dalį buvusių pajamų, todėl jiems nekyla didelių finansinių sunkumų, kol jie nedirba ir prižiūri vaikus.

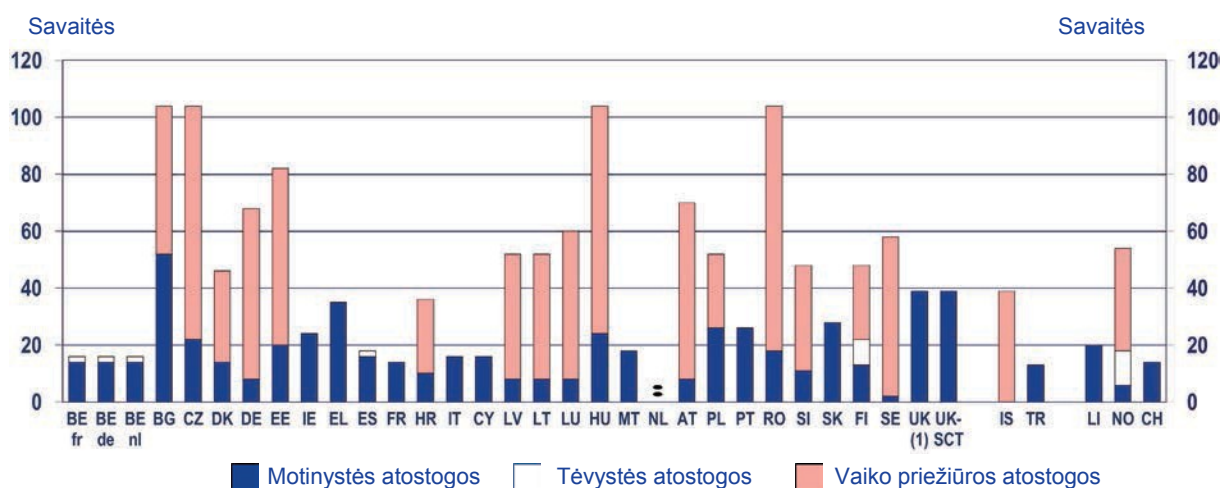
⁵ 1992 m. spalio 9 d. Tarybos direktyva 92/85/EEB dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo, OL L 348, 1992 11 28, p. 1.

⁶ 2010 m. kovo 8 d. Tarybos direktyva 2010/18/ES, įgyvendinanti patikslintą BUSINESSSEUROPE, UEAPME, CEEP ir ETUC sudarytą Bendrąjį susitarimą dėl vaiko priežiūros atostogų, ir panaikinanti Direktyvą 96/34/EB, OL L 68, 2010 03 18, p. 13.

Šioje ataskaitoje laikoma, kad atostogos tinkamai kompensuojamos, jeigu tėvai per šį laikotarpį gauna bent 65 proc. buvusių pajamų. Į bendrą vaiko priežiūros atostogų trukmę įtraukiami visi kiti atostogų tipai (motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros atostogos) ir ji skaičiuojama nuo vaiko gimimo, kol abu tėvai grįžta į darbą.

Ilgiausios tinkamai kompensuojamos vaiko priežiūros atostogos suteikiamos Bulgarijoje, Čekijoje, Vengrijoje ir Rumunijoje. Šiose valstybėse tėvai gali rūpintis vaiku, kol jam sukanka 2 metai. Estija, kur vaiko priežiūros atostogos trunka 18 mėnesių, yra antroje vietoje pagal šį rodiklį. Vienuolikoje valstybių (Danijoje, Vokietijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Austrijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Norvegijoje) tėvai gali sukaupti nuo 46 iki 70 savaičių atostogų naujagimio priežiūrai. Keliose valstybėse tėvams suteikiamos tinkamai kompensuojamos vaiko priežiūros atostogos nuo 20 iki 39 savaičių. Tokios trukmės atostogos suteikiamos Airijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Portugalijoje, Slovakijoje, Jungtinėje Karalystėje, Islandijoje ir Lichtenšteine.

B3 pav. Tinkamai kompensuojamų motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros atostogų trukmė (savaitėmis), 2013 m.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	HR	CY	LV	LT	LU
■ Motinystės atostogos	14	14	14	52	22	14	8	20	24	35	16	14	10	16	16	8	8	8
□ Tėvystės atostogos	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
■ Vaiko priežiūros atostogos	0	0	0	52	82	32	60	62	0	0	0	0	26	0	0	44	44	52
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH
■ Motinystės atostogos	24	18	:	8	26	26	18	11	28	13	2	39	39	0	13	20	6	14
□ Tėvystės atostogos	0	0	:	0	0	0	0	0	0	9	0	0	0	0	0	0	12	0
■ Vaiko priežiūros atostogos	80	0	:	62	26	0	86	37	0	26	56	0	0	39	0	0	36	0

Šaltinis: Euridikė.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimai

Motinystės atostogos dažniausiai susideda iš dviejų etapų: prieš gimdymą ir po gimdymo. Šis rodiklis apima tik antrąjį etapą. Atostogų trukmė skaičiuojama nuo gimimo datos, jeigu teisės aktuose numatyta, kiek savaičių prieš gimdymą motinai turi būti suteiktos atostogos (dažniausiai nuo dviejų iki aštuonių savaičių). Jeigu ši informacija teisės aktuose tiksliai nepateikta, parodoma bendra atostogų trukmė.

Tėvystės atostogos paprastai suteikiamos tik tėvams iš karto po gimdymo. Tėvystės atostogos parodomos tik, jeigu jos gali nesutapti su motinystės atostogomis.

Vaiko priežiūros atostogos dažnai suteikiamos iš karto po motinystės atostogų. Jų trukmė skaičiuojama pagal maksimaliam įmanomam laikotarpiui suteikiamų mokamų atostogų trukmę. Teisė į vaiko priežiūros atostogas gali būti suteikiama asmeniui arba šeimai. Jeigu teisė į vaiko priežiūros atostogas suteikiama asmeniui ir tėvai neina atostogų tuo pačiu metu, atostogos skaičiuojamos du kartus. Apskaičiuojama geriausia įmanoma tėvų situacija (ilgiausios vaiko priežiūros atostogos).

Šis rodiklis rodo bendrą visų trijų atostogų tipų trukmę kalendorinėmis savaitėmis (metuose yra 52 savaitės). Laikoma, kad atostogas yra **tinkamai kompensuojamos**, jeigu tėvai gauna bent 65 proc. buvusių pajamų per šį laikotarpį.

Jeigu gaunama fiksuota suma, laikoma, kad atostogos tinkamai kompensuojamos, jeigu mokėjimai sudaro 65 proc. minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio, numatyto atitinkamoje valstybėje. Jeigu galimi keli atostogų finansavimo būdai, pasirenkamas vienas iš būdų, kurį lengviausia palyginti su kitomis valstybėmis.

Neatsižvelgiama į reguliarias išmokas vaikams.

Rodiklis parodo dažniausiai pasitaikančią situaciją vieno vaiko atveju ir jį apskaičiuojant neatsižvelgiama į tokius dalykus kaip gimdymo komplikacijos, prailginta hospitalizacija, sveikatos problemų turintys vaikai ir pan.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Graikija. Motinystės atostogos susideda iš nėštumo atostogų (9 savaitės iki gimdymo) ir specialiųjų atostogų (apdraustoms motinoms suteikiamos 26 savaitės). Valstybės tarnautojai turi teisę į 36 savaites tinkamai kompensuojamų atostogų iš viso.

Vengrija. Pateikiama informacija tik apie apdraustų tėvų tinkamai kompensuojamas vaiko priežiūros atostogas. Fiksuota suma, kurią gauna neapdrausti tėvai, nelaikoma tinkamai kompensuojamomis atostogomis.

Čekija. Galimi įvairūs vaiko priežiūros išmokų tėvams variantai.

Austrija. Galimi įvairūs vaiko priežiūros išmokų tėvams variantai. Išmokų suma priklauso nuo laikotarpio, kurį tėvai gauna išmokas. Paveikslėlyje pateikta informacija pagrįsta 80 proc. pajamų.

Rumunija. Galimi du vaiko priežiūros atostogų finansavimo arba vaiko priežiūros išmokų mokėjimo būdai: vienerius arba dvejus metus. Mažiausia ir didžiausia mokėjimų suma skiriasi ir priklauso nuo mokėjimų laikotarpio.

Suomija. Vaiko priežiūros namuose išmoka mokama kaip fiksuota suma ir ji neatitinka tinkamai kompensuojamų atostogų dydžio, t. y. 65 proc. buvusių pajamų (arba minimalaus darbo užmokesčio). Tačiau prie jos gali būti mokamas priedas, kuris priklauso nuo šeimos dydžio ir pajamų. Be to, kai kurios vietos valdžios institucijos moka savivaldybių priedus. Apie 88 proc. šeimų naudojami tokiais vaiko priežiūros namuose atostogomis, kurios gali būti suteikiamos iš karto po vaiko priežiūros atostogų.

Turkija. Paveikslėlyje pateikti tik valstybės tarnautojų duomenys.

Trumpiausios tinkamai kompensuojamos vaiko priežiūros atostogos, mažiau kaip 20 savaičių, numatytos Belgijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Kipre, Maltoje, Turkijoje ir Šveicarijoje. Šis laikotarpis dažniausiai apima tik motinystės atostogas, nors Belgijoje ir Ispanijoje po motinystės atostogų gali būti suteiktos dvi papildomos savaitės tėvystės atostogų.

Tinkamai kompensuojamos vaiko priežiūros atostogos, į kurias dažniausiai įeina motinystės atostogos (daugelyje valstybių), dažnai išbalansuoja lyčių pusiausvyrą vaikų priežiūroje. Net tose valstybėse, kuriose numatomos tinkamai kompensuojamos vaiko priežiūros atostogos ir jos gali būti suteikiamos abiem tėvams, dažniausiai jas ima motinos. Pavyzdžiui, Slovėnijoje tik 6,3 proc. tėvų buvo paėmę dalį vaiko priežiūros atostogų 2010 m. (Moss, 2012 m.). Tačiau tokiose Europos valstybėse kaip Vokietija ir Austrija bei kai kuriose Šiaurės šalyse aktyviai skatinama lyčių lygybė imant vaiko priežiūros atostogas. Pavyzdžiui, Švedijoje kiekvienam iš tėvų skiriamas tam tikras savaičių skaičius. Islandijoje ir Norvegijoje vaiko priežiūros atostogos skirstomos į tris dalis: trys mėnesiai kiekvienam iš tėvų ir abiem tėvams suteikiama teisė į trijų mėnesių atostogas. Vokietijoje ir Austrijoje išmokos tėvams padidinamos, jeigu vaiką prižiūri abu tėvai. Šiose valstybėse tokios papildomos vaiko priežiūros atostogos įtrauktos į toliau pateiktą paveikslėlį, nes jame pateikiami geriausi šeimų situacijų scenarijai.

Galiausiai, svarbu atkreipti dėmesį, kad kai kuriose valstybėse, kuriose suteikiamos vaiko priežiūros atostogos, bet jos neatitinka 65 proc. tinkamo kompensavimo kriterijaus, numatytos kitos priemonės, kurios padeda šeimoms suderinti darbą ir šeimos gyvenimą. Pavyzdžiui, tėvai gali turėti teisę derinti vaiko priežiūros atostogas ir darbą ne visą darbo dieną. Eurostato duomenimis (Eurostatas, 2013 m.) 2011 m. Europos Sąjungoje beveik trečdalis (32 proc.) dirbančių moterų, turinčių vieną vaiką iki 6 metų amžiaus, dirbo ne visą darbo dieną. Šis skaičius auga didėjant vaikų skaičiui. Vyrų atveju, šis skaičius gerokai mažesnis: tik 4,5 proc. Europos vyrų, turinčių vieną tokio amžiaus vaiką, dirba ne visą darbo dieną.

DAUGUMOJE EUROPOS VALSTYBIŲ VAIKAMS GARANTUOJAMA VIETA AU ĮSTAIGOSE LIKUS VIENERIEMS AR DVEJIEMS METAMS IKI PRADINIO UGDYMO

Labiausiai paplitęs būdas užtikrinti AU visiems vaikams – įstatymu įtvirtintos teisės suteikimas. Įstatymu įtvirtinta teisė į AU reiškia įstatymais numatytą AU teikėjų pareigą užtikrinti valstybės subsidijuojamą AU paslaugų teikimą visiems vaikams, gyvenantiems jiems priskirtoje teritorijoje, kurių tėvams, nepaisant jų užimtumo, socialinės ir ekonominės arba šeimos padėties, reikalinga vieta vaikui. Taip valstybės institucijos įsipareigoja užtikrinti vietą AU įstaigose visiems vaikams, kurie turi įstatymu įtvirtintą teisę į ją.

Tačiau vaikai turi teisę į AU paslaugas, bet neprivalo jomis naudotis. Įstatymu įtvirtinta teisė nebūtinai reiškia, kad paslaugos teikiamos nemokamai. Ji tik reiškia, kad valstybė šias paslaugas subsidijuoja ir jos yra įperkamos (žr. D skyrių). Kitas būdas AU prieinamumui užtikrinti – nustatyti privalomą AU paskutinius vienerius arba dvejus metus. Tai reiškia, kad atsakingos valdžios institucijos privalo užtikrinti pakankamą vietų skaičių priešmokyklinio ugdymo įstaigose visiems privalomo ugdymo amžiaus grupės vaikams. Vaikai privalo lankyti šias įstaigas ir AU yra nemokamas.

Dauguma Europos valstybių yra įsipareigojusios suteikti vietas AU įstaigose visiems vaikams arba suteikdamos įstatymu įtvirtintą teisę į AU, arba nustatydamos privalomą AU bent paskutiniais ikimokyklinio ugdymo metais. Tik septyniose valstybėse, konkrečiai Kroatijoje, Italijoje, Lietuvoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Islandijoje ir Turkijoje, nei suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į AU, nei nustatomas privalomas AU. Vis dėlto nuo 2014 m. rugsėjo mėnesio Kroatijoje bus privaloma dalyvauti AU programoje vienerius metus prieš pradėdant lankyti mokyklą. Nuo 2014 m. rugsėjo mėnesio Rumunijoje įstatymu įtvirtinta teisė bus suteikiama penkiamečiams.

Amžius, nuo kurio užtikrinama vieta AU įstaigose, AU valandos ir tai, ar tėvai turi iš dalies dengti AU išlaidas, Europoje labai skiriasi. Tik šešiose Europos valstybėse, konkrečiai Danijoje, Estijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Norvegijoje, įstatymu įtvirtinta teisė į AU suteikiama kiekvienam gimusiam vaikui, dažnai iš karto po vaiko priežiūros atostogų. Daugumoje šių valstybių, ši įstatymu įtvirtinta teisė neapibrėžiama ugdymo valandų skaičiumi, tačiau dažniausiai ji reiškia visos dienos vietą AU įstaigoje. Paprastai tėvai turi prisidėti prie ugdymo finansavimo iki privalomojo ugdymo pradžios. Tačiau mokesčiai gana nedideli (žr. D6 pav.) ir jie mažinami atsižvelgiant į šeimos materialinę padėtį (žr. D7 pav.). Pavyzdžiui, Danijoje nuo 2001 m. reglamentavimo sistema įpareigoja savivaldybes užtikrinti AU paslaugų teikimą visiems vyresniems negu 26 savaitės vaikams, kol jiems sukanka 6 metai (kai prasideda privalomasis ugdymas), tačiau gali būti reikalaujama, kad tėvai padengtų iki 25 proc. veiklos išlaidų. Suomijoje vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į valstybės subsidijuojamą vietą AU įstaigose pasibaigus vaiko priežiūros atostogoms (kai vaikas yra apie 9-10 mėnesių amžiaus), tačiau tėvai neturi mokėti tik už priešmokyklinį šešiamečių ugdymą. Švedijoje visi vaikai nuo 1 metų amžiaus turi teisę į 15 valandų valstybės subsidijuojamo AU per savaitę ir jeigu tėvai dirba arba studijuoja, vaikai turi teisę į visos dienos paslaugas. Kai vaikams sukanka 3 metai, visuotinis ikimokyklinis ugdymas, 525 valandos per metus (apytiksliai 15 valandų per savaitę mokslo metais), yra nemokamas visiems vaikams. Vaikai, kurių tėvai dirba arba studijuoja, turi teisę į valstybės subsidijuojamą vietą popamokinės veiklos centre (*fritidshem*).

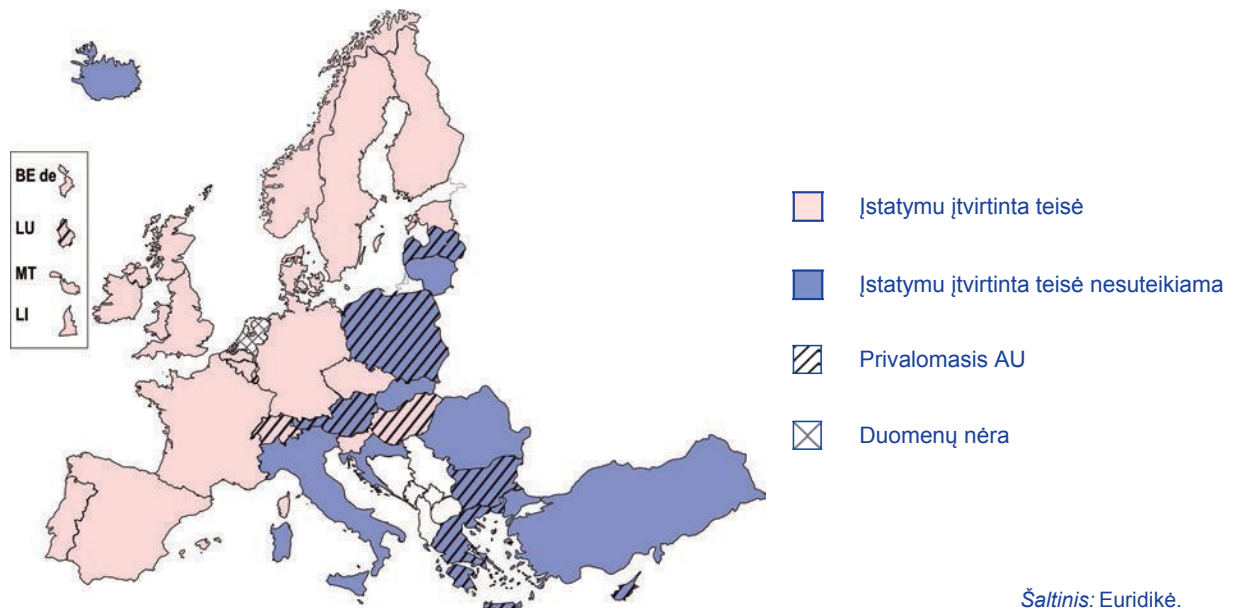
Visose kitose valstybėse pertrauka tarp tinkamai kompensuojamų vaiko priežiūros atostogų pabaigos ir įstatymu įtvirtintos teisės į AU suteikimo – daugiau kaip dveji metai. Maždaug trečdalyje Europos ugdymo sistemų (trijose Belgijos bendruomenėse, Vokietijoje, Airijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Liuksemburge, Vengrijoje, Maltoje, Portugalijoje ir visose Jungtinės Karalystės dalyse), įstatymu įtvirtinta teisė į valstybės subsidijuojamą AU suteikiama, kai vaikams sukanka 3 metai arba keliais mėnesiais anksčiau. Visose šiose valstybėse, išskyrus Vokietiją, vaikai turi teisę į nemokamą AU. Dažniausiai nemokamų AU paslaugų teikimo trukmė atitinka tipinę dieną mokykloje, išskyrus Airiją ir visas Jungtinės Karalystės dalis, kur nemokamos paslaugos teikiamos tik 10-15 valandų per savaitę (žr. D5 pav.). Vokietija ir Malta užima ypatingą vietą šioje grupėje, nes šiose valstybėse įstatymu įtvirtinta teisė išplėsta. Nuo 2013 m. rugpjūčio mėnesio Vokietijoje visi vienmečiai turi teisę į AU, o Maltoje teisė į nemokamas AU paslaugas išplėsta nuo 2014 m. balandžio mėnesio ir suteikiama visiems vaikams, kurių tėvai dirba arba studijuoja.

Čekijoje, Lichtenšteine ir kai kuriuose Šveicarijos kantonuose, įstatymu įtvirtinta teisė į priešmokyklinį ugdymą suteikiama šiek tiek vėliau, kai vaikams atitinkamai sukanka 5 ir 4 metai, ir jis dažniausiai apima priešmokyklinės klases. Devyniose valstybėse paskutiniai vieneri arba dveji priešmokyklinio ugdymo metai -privalomi. Liuksemburge ir daugumoje Šveicarijos kantonų ugdymas privalomas nuo 4 metų amžiaus, o pradinis ugdymas prasideda tik, kai vaikams sukanka 6 metai.

Bulgarijoje, Graikijoje, Kipre, Latvijoje, Vengrijoje, Austrijoje ir Lenkijoje privalomasis ugdymas prasideda, kai vaikams sukanka 5 metai arba yra apie 5 metus, o pradinis ugdymas prasideda tik, kai vaikams sukanka 6-7 metai. Mažiausias privalomojo priešmokyklinio ugdymo valandų skaičius per savaitę nustatomas centralizuotai septyniose valstybėse, konkrečiai Bulgarijoje, Graikijoje, Kipre, Vengrijoje, Austrijoje, Liuksemburge ir Lenkijoje. Jis svyruoja nuo 16 valandų per savaitę Austrijoje iki 27,5 valandų per savaitę Kipre.

Airija – vienintelė valstybė, kurioje pradinis ugdymas (ISCED 1) prasideda prieš privalomojo ugdymo pradžią. Šioje valstybėje privalomasis vaikų ugdymas prasideda, kai jiems sukanka 6 metai, tačiau nuo 4 metų amžiaus vaikai gali lankyti mažylių klases (*infant classes*), kurios laikomos pradinio ugdymu (ISCED 1) ir jam priskiriamos. Įstatymu įtvirtinta teisė suteikiama, kai vaikams sukanka 3 metai ir 2 mėnesiai.

B4 pav. Įstatymu įtvirtinta teisė ir (arba) privalomasis AU, įskaitant ugdymo pradžios amžių ir valandas per savaitę, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
Įstatymu įtvirtintos teisės suteikimo amžius (metai)	2½	3	2½		5	½	3	1½	3½		3	3	-	-			-	3	3
Privalomojo AU pradžios amžius (metai)				5						5					4½	5		4	5
Trukmė per savaitę (valandos)	28	28	28	20 (24)	40	40	40	40	15	22,5	25	24	-	-	27,5	⊗	-	26	40
	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH
Įstatymu įtvirtintos teisės suteikimo amžius (metai)	2¼	:			3	-	1½	-	¾	1	3	3	3	3	-	-	4	1	
Privalomojo AU pradžios amžius (metai)			5	5															4
Trukmė per savaitę (valandos)	30	:	16-20	25	25	-	40	-	40	40	15	10	12,5	(12,5)	-	-	28	40	⊗

⊗ Centralizuotai neregamentuojama

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimas

Įstatymu įtvirtinta teisė arba privalomasis AU, kurie taikomi tik tam tikroms besimokančiųjų kategorijoms (pavyzdžiui, palankių sąlygų neturintiems besimokantiejiems) neįtraukiami. „Įstatymu įtvirtintos teisės“ apibrėžtis pateikta Terminų žodynyje. Valandos per savaitę sutrumpintos iki 40.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Bulgarija. Privalomas AU: penkiamečiams – 20 valandų; šešiamečiams – 24 valandos.

Vokietija. Nuo 2013 m. rugpjūčio mėnesio įstatymu įtvirtinta teisė į subsidijuojamą AU suteikiama nuo 1 metų amžiaus.

Kroatija. Nuo 2014 m. rugsėjo mėnesio bus privaloma dalyvauti ikimokyklinėje AU programoje vienerius metus.

Malta. 2014 m. balandžio mėnesį įstatymu įtvirtinta teisė į AU išplėsta ir suteikta visiems dirbančių arba studijuojančių tėvų vaikams.

Vengrija. Privalomas AU – 20 valandų per savaitę.

Austrija. Privalomo AU valandų per savaitę skaičius skiriasi įvairiose žemėse.

Lenkija. Nuo 2015 m. rugsėjo mėnesio visiems keturmečiams suteikta įstatymu įtvirtinta teisė į AU.

Rumunija. Nuo 2014 m. rugsėjo mėnesio visiems penkiamečiams suteikta įstatymu įtvirtinta teisė į AU.

Suomija. 2013 m. lapkričio mėnesį į vyriausybės sprendimą dėl struktūrinės politikos programos įgyvendinimo įtrauktas privalomojo priešmokyklinio ugdymo nustatymas.

Švedija. Apskaičiuojant valandų per savaitę skaičių, 525 valandų per metus buvo padalytos iš bendros mokslo metų trukmės (178 dienų) ir padaugintos iš 5.

Jungtinė Karalystė. Skurdžiausiuose Anglijos, Velso ir Šiaurės Airijos regionuose įstatymu įtvirtinta teisė buvo išplėsta ir suteikta dvimečiams. Škotijoje įstatymu įtvirtinta teisė išplėsta ir suteikta dvimečiams, kurie prižiūrimi pagal giminių priežiūros orderį (angl. *kinship care order*). Anglijoje ir Velse vaikam ssukanka privalomojo ugdymo mokyklinis amžius mokslo metais, kurie prasideda po jų penktojo gimtadienio. Todėl rudenį ir pavasarį gimusiems vaikams dalis parengiamųjų metų (priskiriamų ISCED 0) privaloma. Škotijoje 475 valandos per metus buvo padalytos iš 38 savaitių, kurios sudaro mokslo metus.

Šveicarija. 19-oje kantonų (iš 26) priešmokyklinis ugdymas - privalomas. Skirtinguose kantonuose privalomasis priešmokyklinis ugdymas trunka vienerius arba dvejus metus. Kantonuose, kuriuose priešmokyklinis ugdymas neprivalomas, vaikams nuo 4 arba 5 metų amžiaus suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į valstybės subsidijuojamą vietą AU įstaigoje.

Įstatymu įtvirtinta teisė dažniausiai suteikiama ir (arba) privalomasis AU įvedamas palaipsniui, po truputį mažinant amžių, nuo kurio vaikui užtikrinama vieta AU įstaigose. Pavyzdžiui, Maltoje keturmečiams įstatymu įtvirtinta teisė suteikta nuo 1975 m. ir ji išplėsta iki jaunesnių amžiaus grupių 1998, 2007 ir 2014 m. Lenkijoje AU privalomas šešiamečiams nuo 2004 m. ir penkiamečiams nuo 2011 m. Kai kuriose valstybėse, tokiose kaip Belgija, Prancūzija, Švedija ir Lichtenšteinas, pirmosioms amžiaus grupėms įstatymu įtvirtinta teisė į AU suteikta dar XX a. viduryje ar net anksčiau. Tolesniais veiksmais siekta arba išplėsti amžiaus grupę, kuriai ši teisė suteikta, arba sustiprinti garantijas. Pavyzdžiui, Švedijoje nuo 1995 m. savivaldybės privalo suteikti vaikams vietas AU įstaigose be jokių nepagrįstų atidėliojimų.

Valstybės, kuriose tik neseniai nustatyta arba išplėsta AU paslaugų teikimo garantija (suteikiant įstatymu įtvirtintą teisę arba nustatant privalomą lankomumą): Bulgarija (2010 m.), Čekija (2005 m.), Vokietija (2013 m.), Estija (2009 m.), Airija (2010 m.), Graikija (2006 m.), Kipras (2004 m.), Malta (2014 m.), Austrija (2010 m.), Lenkija (2011 m.) ir Rumunija (2014 m.).

VIETAS AU ĮSTAIGOSE DAŽNAI SKIRSTO VIETOS SAVIVALDA

Iš B4 pav. matyti, kad daugelyje Europos valstybių nustatytas privalomas priešmokyklinis ugdymas arba suteikiama įstatymų įtvirtinta teisė į AU teikimą. Abiem atvejais atsakingos institucijos formaliai įsipareigoja užtikrinti, kad vietų AU įstaigose skaičius atitiktų tėvų poreikius (nors realybėje taip yra ne visada, kaip parodyta B12 pav.). Į B5 pav. įtrauktas tik tas AU, į kurį vaikai *neturi* įstatymu įtvirtintos teisės, ir jame nagrinėjami kriterijai, taikomi laisvoms vietoms paskirstyti, jeigu paklausa viršija pasiūlą. Todėl šešios Europos valstybės (Danija, Estija, Slovėnija, Suomija, Švedija ir Norvegija), kuriose užtikrinama įstatymu įtvirtinta teisė į AU kiekvienam vaikui nuo labai ankstyvo amžiaus, į šią dalį neįtrauktos.

Duomenys rodo, kad maždaug pusėje Europos centrinių valdžios institucijų parengtų norminių dokumentų nesprenžiamas vietų AU įstaigose paskirstymo klausimas. Tai reiškia, kad vietos skirstomos remiantis atrankos kriterijais, kuriuos nustato arba vietos valdžios institucijos, arba AU įstaigų vadovai tiesiogiai. Likusioje pusėje valstybių centrinės valdžios institucijos yra nustačiusios tam tikrus vietų AU įstaigose paskirstymo kriterijus. Tačiau šis klausimas dažniausiai sprendžiamas pateikiant rekomendacijas, o ne nustatant taisykles. Tai reiškia, kad priimant šiuos sprendimus vietos valdžios institucijos arba AU įstaigų vadovai turi pakankamai autonomijos.

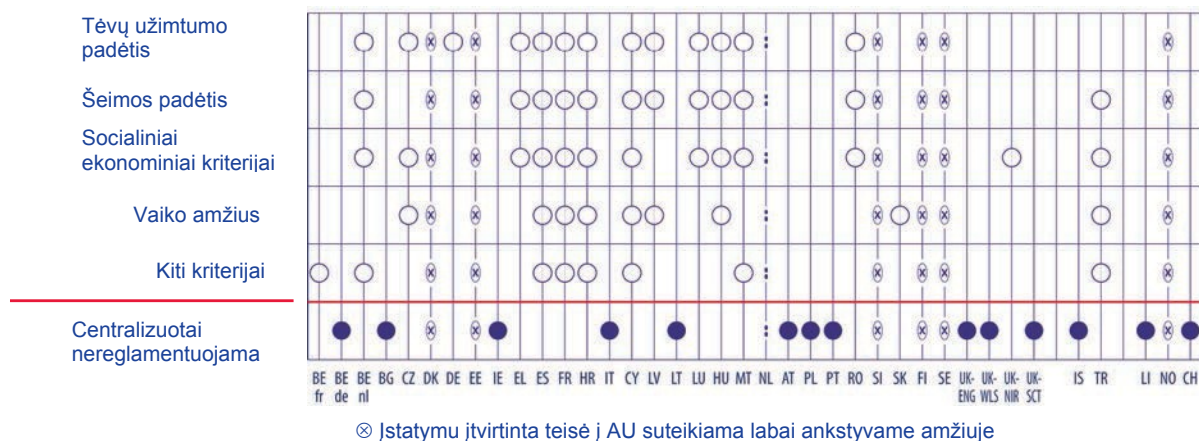
16-oje ugdymo sistemų, kuriose centrinės valdžios institucijos yra nustačiusios paskirstymo kriterijus, jie dažnai susiejami su tėvų užimtumo, šeimos arba socialine ekonomine padėtimi.

Užimtumo atžvilgiu daugumoje valstybių teikiama pirmenybė dirbantiems tėvams, tačiau kai kuriose jų taip pat atsižvelgiama į aktyviai darbo ieškančius tėvus arba tėvus, kurie studijuoja arba mokosi (pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenė, Vokietija, Ispanija ir Malta). Latvijoje pirmenybė teikiama konkrečių profesijų tėvams, įskaitant kariuomenės ir vidaus tarnybos ar pasienio apsaugos tarnybų pareigūnus.

Kai atsižvelgiama į šeimos padėtį, valstybės dažnai teikia pirmenybę našlaičiams, vaikams iš nepilnų šeimų ir gausių šeimų, taip pat atsižvelgiama į AU įstaigą jau lankančius vaiko brolius ar seseris. Į vaikų amžių atsižvelgiama rečiau, tačiau kai tai daroma, valstybėse dažniausiai pirmenybė teikiama vyresniems vaikams. Prancūzija yra išimtis dėl to, kad *crèches* (t. y. jaunesniems vaikams skirtoms įstaigoms) patariama teikti pirmenybę vaikams iki 1 metų amžiaus, o ne šiek tiek vyresniems vaikams.

Norminiuose dokumentuose taip pat nustatomi kiti kriterijai, pagal kuriuos pirmenybė teikiama neįgaliems vaikams, specialiųjų ugdymosi poreikių ir sveikatos problemų turintiems vaikams (pavyzdžiui, Ispanijoje (kai kuriose autonominiuose regionuose), Kroatijoje, Maltoje ir Turkijoje) arba tam tikroms etninėms grupėms (pavyzdžiui, romų vaikams Kipre). Kai kuriose valstybėse pirmenybė taip pat teikiama konkrečioms tėvų kategorijoms, pavyzdžiui, karo veteranams arba konfliktų aukoms (Kroatijoje ir Turkijoje), politiniams pabėgėliams (Kipre), tėvams, nukentėjusiems nuo smurto šeimoje, (kai kuriose Ispanijos autonominiuose regionuose) arba paaugliško amžiaus tėvams, kurie turi dirbti arba tęsti studijas (Maltoje). Šiek tiek kitokio požiūrio į pirmenybės teikimą laikomasi Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje ir Prancūzijoje, kur reikalaujama, kad AU įstaigų vadovai atsižvelgtų į paraiškų pateikimo eiliškumą (t. y. pirmenybė turėtų būti teikiama anksčiau pateiktoms paraiškom). Vis dėlto Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje reikia palikti 10 proc. vietų, kad būtų patenkinti nustatyti šeimų poreikiai (pavyzdžiui, broliams ir seserims vietos paskirtos toje pačioje AU įstaigoje).

B5 pav. Vietų paskirstymo institucinio AU įstaigose kriterijai, kai paklausa viršija pasiūlą, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

Paaiškinimai

Įtrauktos tik centrinių valdžios institucijų (aukščiausio lygmens) nustatytos taisyklės ar rekomendacijos. Neįtrauktos AU paslaugos, į kurias vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė arba kurios yra privalomos (žr. B4 pav.). Priešasas „nereglamentuojama arba rekomendacijų nėra“ reiškia, kad šiose valstybėse centrinės valdžios institucijos nėra parengusios taisyklių ar rekomendacijų jokioms institucinio AU įstaigoms.

Kai taisyklės ar rekomendacijos taikomos kai kurioms įstaigoms, o kitoms ne, arba kai skirtingoms įstaigoms taikomi skirtingi kriterijai, visi jie įtraukti nenurodant įstaigų, kurioms jie taikomi, tipo. Būsimos reformos neįtraukiamos.

DIDŽIAUSIAS LEISTINAS VAIKŲ SKAIČIUS VIENAM SUAUGUSIAJAM DAŽNAI PADVIGUBĖJA, KAI VAIKAMS SUKANKA 3 METAI

Daugumoje Europos valstybių centrinės valdžios institucijos yra nustačiusios taisykles dėl didžiausio leistino vaikų skaičiaus vienam darbuotojui ir (arba) grupėje institucinio AU įstaigose. Nors praktikoje tikrasis vaikų skaičius gali būti mažesnis, negu nurodytas didžiausias jų skaičius, šiose taisyklėse nustatyti skaičiai – naudingas Europoje taikomų standartų rodiklis.

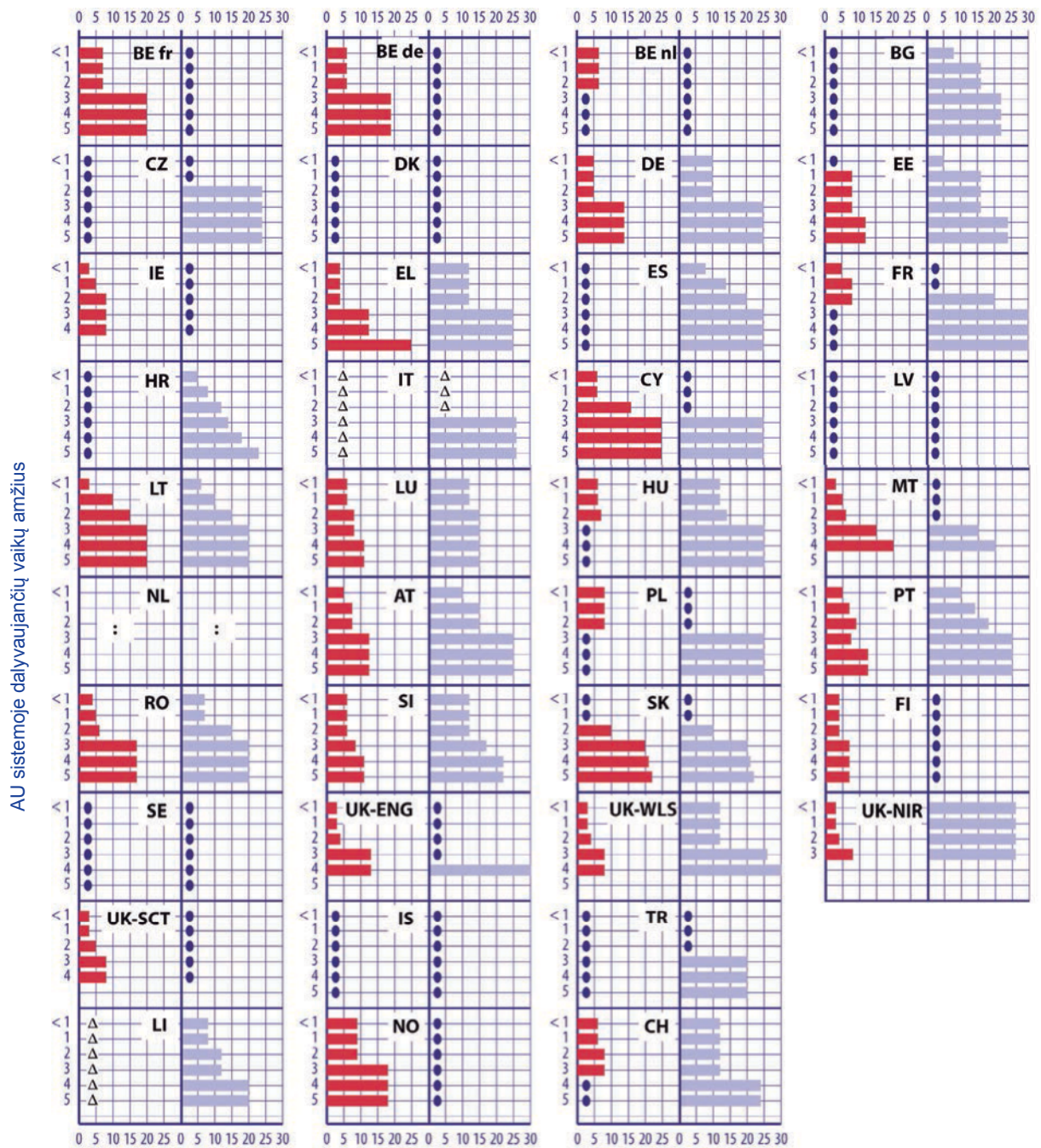
Daugumoje valstybių nustatomas didžiausias vaikų skaičius vienam darbuotojui ir grupėje. Keliose ugdymo sistemose nustatomas tik darbuotojų ir vaikų santykis ir įstaigoms paliekama teisė nustatyti atitinkamą grupių dydį. Taip yra visose Belgijos bendruomenėse, Airijoje, Kipre, Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) ir Norvegijoje. Kai kuriose valstybėse, priešingai, nustatomas didžiausias vaikų skaičius grupėje, o AU įstaigos gali laisvai įdarbinti reikiamus darbuotojus (Bulgarija, Čekija (tik *mateřské školy*), Ispanija, Kroatija, Turkija ir Lichtenšteinas). Tačiau keliose valstybėse (Danijoje, Latvijoje, Švedijoje ir Islandijoje) nėra taisyklių nei dėl vaikų skaičiaus vienam darbuotojui, nei dėl grupių dydžio, ir priimti atitinkamus sprendimus patikėta AU įstaigoms. Turkijoje nėra tokių taisyklių AU įstaigas lankantiems vaikams iki 3 metų amžiaus. Belgijoje (flamandų bendruomenėje) taip pat nėra tokių taisyklių vyresniems kaip 3 metų vaikams.

Vaikų amžiaus skirtumas svarbus nustatant vaikų skaičiaus vienam suaugusiajam ribas (nepaisant darbuotojų kategorijos). Dažniausiai skiriami jaunesni vaikai (iki 3 metų amžiaus) ir vyresni. Be to, griežčiausi reikalavimai taikomi kūdikiams, pavyzdžiui, Airijoje, Lietuvoje ir Maltoje, vienas darbuotojas negali prižiūrėti daugiau kaip trijų vaikų iki 1 metų amžiaus, o Jungtinėje Karalystėje ši riba taikoma visiems vaikams iki 2 metų amžiaus. Visai kitokia situacija Norvegijoje, kurioje pagal taisykles didžiausias kūdikių skaičius vienam darbuotojui - devyni. Tačiau šiose taisyklėse numatomas tik didžiausias vaikų skaičius vienam ugdymo darbuotojui. Jose neatsižvelgiama į priežiūros darbuotojus, kurie jiems padeda. Todėl bendras vaikų skaičius vienam suaugusiajam - mažesnis.

Vaikams augant ir tampant savarankiškesniems, didžiausias leistinas vaikų skaičius vienam darbuotojui taip pat didėja. Daugelyje valstybių ar regionų, kuriuose taisyklės nustatytos (konkrečiai Belgijos pranzūzakalbėje ir vokiškai kalbančiose bendruomenėse, Vokietijoje, Graikijoje, Maltoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Norvegijoje), didžiausias skaičius padvigubėja arba patrigubėja, kai vaikams sukanka maždaug 2-3 metai. Kai kuriose iš šių valstybių tai tikriausiai yra susiję su tuo, kad maždaug šiame amžiuje vaikai perkeliami iš vienos AU įstaigos į kitą. Pavyzdžiui, Belgijoje didžiausius vaikų skaičius vienam darbuotojui išauga nuo 6-7 iki 19-20, kai vaikai perkeliami iš dieninės priežiūros centrų, skirtų vaikams iki 3 metų amžiaus, į mokyklose veikiančias įstaigas. Vis dėlto keliose valstybėse (Airijoje, Suomijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Velse, Šiaurės Airijoje ir Škotijoje)) likus metams iki pradinio ugdymo pradžios didžiausias vaikų skaičius vis dar nesiekia 10 vaikų vienam darbuotojui.

Taip pat įdomu palyginti didžiausią vaikų skaičių grupėse, kur jis reglamentuojamas, nes tarp valstybių yra didelių skirtumų, ypač kalbant apie kūdikius. Pavyzdžiui, Estijoje, Kroatijoje ir Lietuvoje grupėje negali būti daugiau kaip 5 ar 6 vaikai iki 1 metų amžiaus, o Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje) grupėje gali būti iki 26 kūdikių, tačiau privalo būti išlaikytas 1 ir 3 darbuotojų ir vaikų santykis. Tačiau lyginant penkiamečių grupių dydį, situacija Europoje atrodo gerokai vienodesnė. Didžiausias vaikų skaičius grupėje dažniausiai svyruoja nuo 20 iki 30 vaikų. Šie skaičiai jau priartėja prie klasių pradinėse mokyklose dydžio (išsamesnė informacija pateikiama EACEA /Eurydice, 2012 m., F8 pav.).

B6 pav. Didžiausias vaikų skaičius vienam darbuotojui ir (arba) grupėje institucinio AU įstaigose, 2012-2013 m.

- Didžiausias vaikų vienam darbuotojui skaičius ♦ Neregamentuojama
■ Didžiausias vaikų skaičius grupėje Δ Kintamas

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimas

Paveikslėlyje parodytas didžiausias taisyklėse arba rekomendacijose nustatytas vaikų skaičius vienam darbuotojui ir (arba) grupėje pagrindinėmis darbo valandomis. Jeigu šis skaičius neregamentuojamas arba nėra rekomendacijų, paveikslėlyje tai pažymima simboliu. Galimas didžiausio vaikų skaičiaus vienam darbuotojui ir (arba) grupėje sumažėjimas konkrečių vaikų kategorijų (pavyzdžiui, neįgalių vaikų) atveju neįtrauktas. Paveikslėlyje neatsižvelgiama į tai, kad grupėse gali būti įvairaus amžiaus vaikų.

	Didžiausias vaikų skaičius vienam darbuotojui						Didžiausias vaikų skaičius grupėje					
	Vaikų amžius						Vaikų amžius					
	Iki 1	1	2	3	4	5	Iki 1	1	2	3	4	5
BE fr	7	7	7	20	20	20	nr	nr	nr	nr	nr	nr
BE de	6	6	6	19	19	19	nr	nr	nr	nr	nr	nr
BE nl	6,5	6,5	6,5	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr
BG	nr	nr	nr	nr	nr	nr	8	16	16	22	22	22
CZ	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	24	24	24	24
DK	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr
DE	5	5	5	14	14	14	10	10	10	25	25	25
EE	nr	8	8	8	12	12	5	16	16	16	24	24
IE	3	5	8	8	8	na	nr	nr	nr	nr	nr	nr
EL	4	4	4	12,5	12,5	25	12	12	12	25	25	25
ES	nr	nr	nr	nr	nr	nr	8	14	20	25	25	25
FR	5	8	8	nr	nr	nr	nr	nr	20	30	30	30
HR	nr	nr	nr	nr	nr	nr	5	8	12	14	18	23
IT	Kintamas	Kintamas	Kintamas	Kintamas	Kintamas	Kintamas	Kintamas	Kintamas	Kintamas	26	26	26
CY	6	6	16	25	25	25	nr	nr	nr	25	25	25
LV	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr
LT	3	10	15	20	20	20	6	10	15	20	20	20
LU	6	6	8	8	11	11	12	12	15	15	15	15
HU	6	6	7	nr	nr	nr	12	12	14	25	25	25
MT	3	5	6	15	20	na	nr	nr	nr	15	20	na
NL	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
AT	5	7,5	7,5	12,5	12,5	12,5	10	15	15	25	25	25
PL	8	8	8	nr	nr	nr	nr	nr	nr	25	25	25
PT	5	7	9	7,5	12,5	12,5	10	14	18	25	25	25
RO	4	5	6	17	17	17	7	7	15	20	20	20
SI	6	6	6	8,5	11	11	12	12	12	17	22	22
SK	nr	nr	10	20	21	22	nr	nr	10	20	21	22
FI	4	4	4	7	7	7	nr	nr	nr	nr	nr	nr
SE	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr
UK-ENG	3	3	4	13	13	na	nr	nr	nr	nr	30	na
UK-WLS	3	3	4	8	8	na	12	12	12	26	30	na
UK-NIR	3	3	4	8	na	na	26	26	26	26	na	na
UK-SCT	3	3	5	8	8	na	nr	nr	nr	nr	nr	na
IS	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr
TR	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	nr	20	20	20
LI	Kintamas	Kintamas	Kintamas	Kintamas	Kintamas	Kintamas	8	8	12	12	20	20
NO	9	9	9	18	18	18	nr	nr	nr	nr	nr	nr
CH	6	6	8	8	nr	nr	12	12	12	12	24	24

Šaltinis: Euridikė.

Pastabos apie konkrečias valstybes

Belgija (BE nl). Paveikslėlyje pateikti tik valstybinėms AU įstaigoms taikomi skaičiai. Privačiose įstaigose darbuotojų ir vaikų iki 18 mėnesių amžiaus santykis yra 1 ir 7, o darbuotojų ir vaikų nuo 18 mėn. iki 3 metų amžiaus - 1 ir 10.

Čekija. Reglamentuojamas tik vyresnių vaikų skaičius *mateřské školy*. Dažnai daroma išimtis ir vaikų iki 4 metų amžiaus skaičius didinamas (iki 28 vaikų grupėje).

Vokietija. Vaikų skaičius reglamentuojamas žemių lygmeniu. Paveikslėlyje pateikta situacija Reino krašte-Pfalce, ji laikytina vidurkiu.

Graikija. Paveikslėlyje parodyta situacija *vrefonipiakos stathmos* ir *paidikos stathmos*, skirtose vaikams iki 4 metų amžiaus. Taip pat pateiktas penkiamečių skaičius valstybinėse priešmokyklinio ugdymo įstaigose (*nipiagogeio*). Privačiose *nipiagogeio* nustatytas skaičius - 28. Tačiau įvairaus amžiaus vaikų svertinis koeficientas skiriasi, pavyzdžiui, vienmečių atveju jis yra 1,5.

Prancūzija. Normos nustatytos kaip raidos, o ne amžiaus kriterijai (pavyzdžiui, mokymasis vaikščioti).

Ispanija. Trimečių duomenys atspindi autonominiuose regionuose labiausiai paplitusias taisykles.

Italija. Taisyklės nustatomos regionų lygmeniu, o ne centralizuotai. Įvairiuose regionuose jos skiriasi.

Kipras. Paveikslėlyje parodyti darželiai (*nipiagogia*) ir priešmokyklinio ugdymo klasės (*prodimotiki*). *Vrefopaidokomikoi stathmoi* didžiausias vaikų skaičius svyruoja nuo 24 iki 28 vaikų (3–4 metų amžiaus) vienam darbuotojui.

Liuksemburgas. Paveikslėlyje parodytos *service d'éducation et d'accueil pour les enfants non-scolarisés*; vyresnio amžiaus grupei skirtose įstaigose (*éducation précoce* ir *éducation préscolaire*) taisyklės taikomos tik trimečiams (10 vaikų vienam darbuotojui ir daugiausia 20 vaikų grupėje).

Slovėnija. Priklausomai nuo aplinkybių savivaldybės gali padidinti didžiausią vaikų skaičių grupėje 2 vaikais. 78 proc. grupių arba klasių lanko dviem vaikais daugiau (šaltinis: Švietimo, mokslo ir sporto ministerija).

Norvegija. Paveikslėlyje parodyti darželių ugdymo darbuotojai, dirbantys *barnehager*. AU ugdymo įstaigose taip pat dirba padėjėjai, tačiau taisyklėse į juos neatsižvelgiama. Statistiniai duomenys rodo, kad vidutinis darželio auklėtojų bei padėjėjų ir vaikų santykis yra 4,9 (BASIL, 2012/13).

Lichtenšteinas. Socialinių reikalų biuras nustato didžiausią vaikų skaičių vienam darbuotojui iš esmės remdamasis amžiumi ir vaikų specialiaisiais ugdymosi poreikiais. Vidinėse rekomendacijose nurodoma, kad grupėse turėtų būti įvairaus amžiaus vaikų. Mažyliai iki 18 mėnesių amžiaus skaičiuojami kaip 1,5 vaiko. Mažylių grupėje negali būti daugiau kaip trys ir draudžiama sudaryti grupes tik iš mažylių.

Šveicarija. Paveikslėlyje pateikiama informacija apie dieninės priežiūros centrus (*Kindertagesstätte arba Krippe / Structure d'accueil de jour arba crèche / Struttura di custodia collettiva diurna*), skirtus vaikams iki 4 metų amžiaus. *Kindergärten / Ecoles enfantines / Scuole dell'infanzia*, kuriose prižiūrimi vaikai nuo 4 metų, reglamentuojamas tik didžiausias vaikų skaičius grupėse (24). Kadangi įvairiuose kantonuose taisyklės skiriasi, pateikta informacija rodo didžiausią skaičių, apskaičiuotą išanalizavus kelių kantonų taisykles.

Išanalizavus informaciją apie darbuotojų ir vaikų santykį bei grupių dydį paaiškėjo, kad vienos grupės priežiūroje ir (arba) ugdyme dažnai dalyvauja keli suaugusieji, kurie gali priklausyti skirtingoms darbuotojų kategorijoms (žr. E skyrių). Pavyzdžiui, Austrijoje, su grupėmis vaikų darželiuose dirba vienas kvalifikuotas pedagogas ir vienas padėjėjas, o Portugalijoje su grupėmis įvairių tipų institucinio AU įstaigose dirba ugdymo darbuotojų kvalifikaciją turintis personalas (mokytojai arba ugdytojai), taip pat padėjėjai. Panaši situacija ir valstybėse, kuriose nustatomas didžiausias vaikų skaičius grupėje, o ne didžiausias vaikų skaičius vienam darbuotojui. Pavyzdžiui, Vengrijoje darželiams (*óvoda*) skirtose taisyklėse numatyta, kad vienas ugdytojas turi dirbti rytais, o kitas - po pietų (2 jų darbo valandos sutampa), be to, kiekvienoje grupėje turi dirbti ir darželio auklėtojas. Bulgarijoje jaunesniems vaikams skirtose įstaigose (*detska yasla*) su grupėmis, kurios ugdomos ne visą dieną, dirba viena auklė ir vienas padėjėjas, o visos dienos grupėse tose pačiose įstaigose dirba dvi auklės ir du padėjėjai. Su grupėmis įstaigose, skirtose vyresniems kaip 3 metų vaikams, (*detska gradina*) dirba du mokytojai ir vienas padėjėjas.

AUKLĖS, TEIKIANČIOS REGLAMENTUOJAMO UGDYMO NAMUOSE PASLAUGAS, DAŽNIAUSIAI PRIŽIŪRI DAUGIAUSIA 5 AR 6 VAIKUS

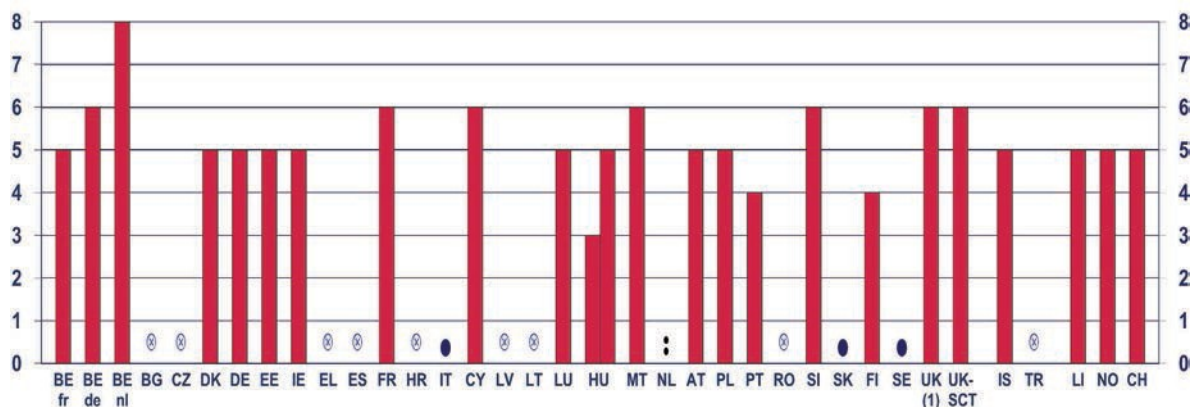
Beveik visose valstybėse, kuriose egzistuoja reglamentuojamas ugdymas namuose, (žr. B2 pav.) didžiausias vaikų skaičius vienai auklei kontroliuojamas. Tik keliose valstybėse (Italijoje, Slovakijoje ir Švedijoje) jam netaikomi jokie centralizuoti standartai.

Didžiausias vaikų skaičius vienai auklei, neatsižvelgiant į vaikų amžių arba jokių kitus kriterijus, svyruoja nuo 3 Vengrijoje (ugdymas *családi gyermekfelügyelet*) ir 8 Belgijos flamandų bendruomenėje. Daugumoje valstybių nustatytas didžiausias skaičius - 5 ar 6 vaikai vienai auklei. Į šį skaičių dažniausiai įskaičiuojami pačios auklės vaikai, jeigu jie taip pat prižiūrimi.

Vis dėlto šios srities reglamentavimas dažnai gana sudėtingas, nes mėginama atsižvelgti į daugybę veiksnių. Pavyzdžiui, vaikų amžius gali labai skirtis: nuo visiškai priklausomų mažylių arba pradedančių vaikščioti kūdikių iki gana savarankiškų vyresnių vaikų, kuriuos reikia prižiūrėti tik kelias valandas po pamokų. Todėl taisyklėse dažniausiai nustatomi tolesni amžiaus apribojimai, ypač sugriežtinant taisykles dėl didžiausio mažų vaikų skaičiaus grupėje. Pavyzdžiui, Airijoje, Maltoje ir visose Jungtinės Karalystės dalyse auklės negali prižiūrėti daugiau kaip 1 ar 2 mažylių (iki 1 ar 2 metų amžiaus), tačiau į grupę jos gali priimti kelis vyresnius vaikus. Kipre didžiausias vaikų skaičius – 3 vaikai iki 2 metų amžiaus.

Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje ir Prancūzijoje dar tiksliau apibrėžiamas didžiausias šiek tiek vyresnių vaikų skaičius (pavyzdžiui, didžiausias vaikų iki 3 metų skaičius - 4). Norvegijoje taisyklės – bendresnio pobūdžio ir jose nustatoma, kad vaikų skaičių reikėtų mažinti, kai daugumai vaikų grupėje yra mažiau kaip 3 metai.

B7 pav. Didžiausias vaikų skaičius reglamentuojamo ugdymo namuose atveju, 2012-2013 m.

⊗ Netaikoma (reglamentuojamo ugdymas namuose nėra) ● Didžiausi skaičiai centralizuotai neregamentuojami

BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
5	6	8	⊗	⊗	5	5	5	5	⊗	⊗	6	⊗	●	6	⊗	⊗	5
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH
3/5	6	:	5	5	4	⊗	6	●	4	●	6	6	5	⊗	5	5	5

Šaltinis: Euridikė.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paiškinimai

Paveikslėlyje pateiktuose duomenyse neatsispindi jokios išsamesnės taisyklės, kurios gali būti nustatytos teisės aktuose (pavyzdžiui, griežtesnės taisyklės dėl didžiausio mažų ir (arba) neįgalių ar specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų skaičiaus grupėje).

Šie atvejai aptarti ataskaitos tekste.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE nl). Paveikslėlyje pateikta informacija apie valstybines įstaigas, privačioms įstaigoms didžiausias nustatytas skaičius – 7 vaikai.

Vokietija. Duomenys iš nacionalinių teisės aktų. Atskirose žemėse gali būti nustatytos papildomos taisyklės.

Kroatija. Šouo metu reglamentuojamas ugdymas namuose palaipsniui įvedamas pagal įstatymą dėl auklių, kurį Parlamentas patvirtino 2013 m. balandžio mėnesį.

Vengrija. Ugdymas namuose yra dviejų tipų: a) vykdomas *családi gyermekfelügyelet* ir b) *családi napközi*.

Suomija. Keturi vaikai iki 6 metų amžiaus. Taip pat gali būti numatyta ne visos dienos vieno šešiamečio arba vyresnio vaiko priežiūra.

Lichtenšteinas. Pagal neseniai patvirtintas rekomendacijas, kurios dar nėra įgyvendintos, pačios auklės vaikai įtraukiami į didžiausių vaikų skaičių. Mažyliai iki 18 mėnesių amžiaus skaičiuojami kaip 1,5 vaiko.

Šveicarija. Duomenys atspindi dažniausiai kantonuose pasitaikančias taisykles.

Didžiausiam vaikų skaičiui įtaką gali daryti ne tik amžius, bet ir kiti veiksniai. Pavyzdžiui, grupes gali tekti dar labiau sumažinti, jeigu auklė prižiūri neįgalius arba specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus (pavyzdžiui, Vengrijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) arba jeigu ji ką tik arba neseniai užsiregistravo kaip tokių paslaugų teikėja (Islandija).

Galiausiai, taisyklės gali būti lanksčios ir auklėms gali būti leista prižiūrėti vienu ar dviem vaikais daugiau. Taip dažniausiai atsitinka, kai šeimų situacija yra ypatinga, pavyzdžiui, gimsta daugiau negu vienas vaikas, arba kai vietos bendruomenėje ar regione trūksta tinkamų AU paslaugų.

SVEIKATA IR SAUGA AU ĮSTAIGOSE GRIEŽTAI REGLAMENTUOJAMA

Vaikų sveikatos, saugos ir fizinės gerovės užtikrinimas – vienas iš pagrindinių dalykų vertinant AU paslaugų kokybę. Duomenys rodo, kad visose Europos valstybėse centrinės valdžios institucijų taisyklėse arba rekomendacijose sprendžiami įvairūs su šia sritimi susiję klausimai. Jie apima vidinių ir išorinių erdvių dydį ir planą, suteikiamų priemonių įvairovę ir tipą. Svarbiausia, kad taisyklėse reglamentuojami vaikų apsaugos klausimai, susiję su darbuotojų, dirbančių su vaikais, tinkamumu. Tinkamumo klausimas yra gerokai platesnis nei vien kvalifikacijos reikalavimai, aptariami E skyriuje.

Tik keliose valstybėse centrinės valdžios institucijos nereglamentuoja sveikatos ir saugos (Italija (paslaugos vaikams iki 3 metų) ir Austrija) arba reglamentavimas yra ribotas (Vokietija ir Švedija). Tai neatsiejama nuo fakto, kad daugumoje valstybių AU itin decentralizuotas, todėl sveikatos ir saugos klausimams nustatomos regioninės ir (arba) vietos taisyklės.

Galima numanyti, kad skirtingose valstybėse nustatomi skirtingi sveikatos ir saugos institucinio AU įstaigose prioritetai. Pavyzdžiui, praktiškai visose valstybėse nustatomos vaikų apsaugos taisyklės, susijusios su darbuotojų, dirbančių su vaikais, tinkamumu. Dviejose iš šių valstybių (Vokietijoje ir Švedijoje) vaikų apsauga yra pagrindinis nacionaliniu lygiu reglamentuojamas sveikatos ir saugos klausimas. Tai rodo, kad centrinės valdžios institucijos jam skiria ypatingą dėmesį ir draudžia su vaikais dirbti teistiems asmenims (daugumoje valstybių) arba konkrečiai asmenims, teistiems už vaikų tvirkimą (Danija). Valstybėse taip pat kartais konkrečiai nurodoma, kad darbuotojai, kurie su vaikais dirba tiesiogiai, turėtų būti geros fizinės ir psichinės sveikatos, pavyzdžiui, Belgijos vokiškai kalbančioje ir flamandų bendruomenėse, Latvijoje, Lietuvoje ir Liuksemburge.

Kita vertus, keliose valstybėse reglamentuojama vaikų veikla patalpų viduje ir lauke. Šį klausimą reglamentuojančios taisyklės kartais labai bendros ir jose tik numatoma, kad vaikams turėtų būti sudaryta galimybė kasdien užsiimti kokia nors veikla lauke. Tačiau nepateikiama išsami informacija, kokią visos veiklos dalį ji turėtų sudaryti arba kiek trukti (pavyzdžiui, Airijoje tai nustatyta).

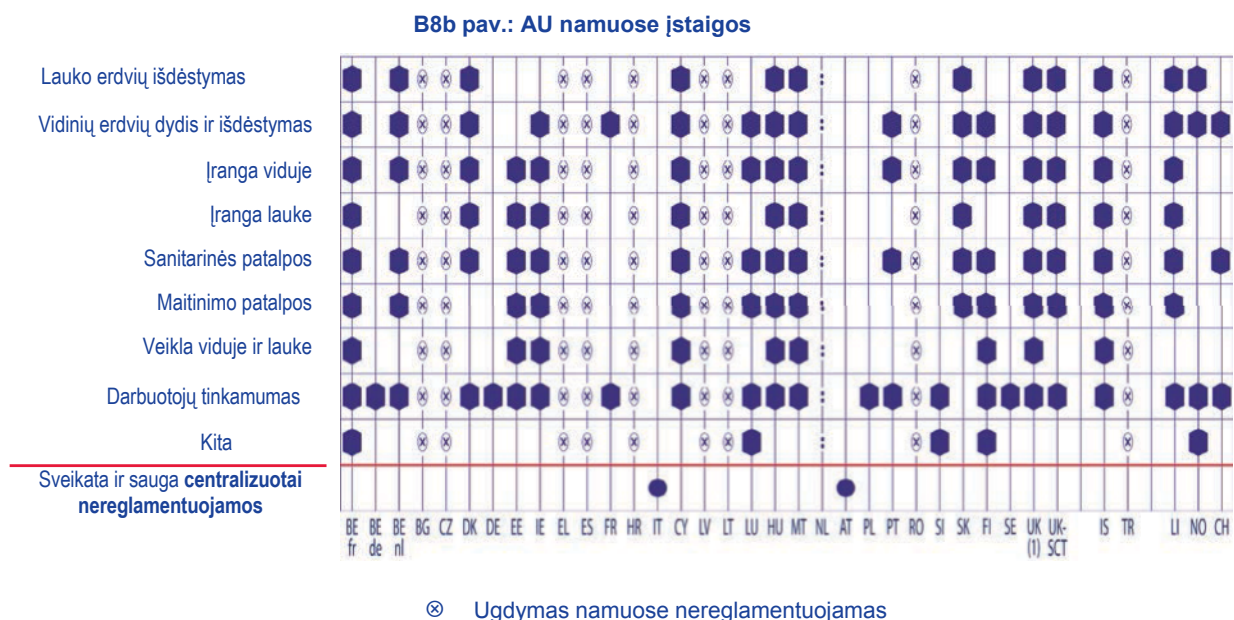
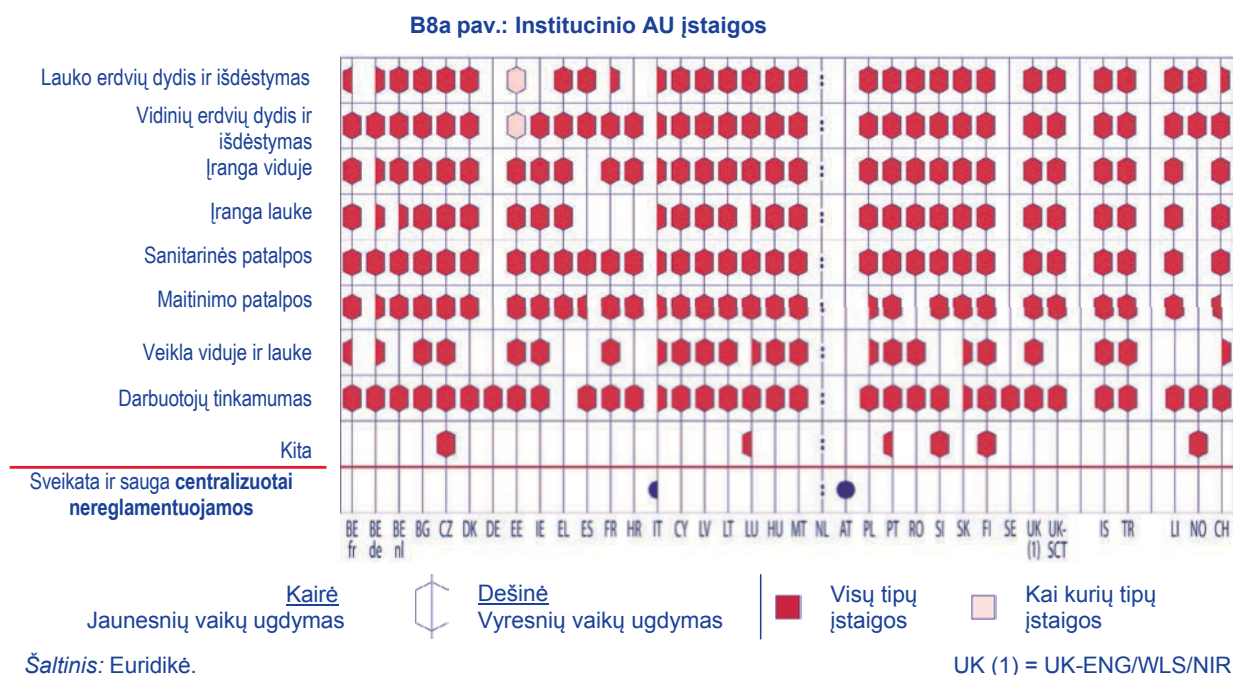
Be B8 pav. pateiktų sveikatos ir saugos aspektų gali būti reglamentuojami ir kiti klausimai, tokie kaip bendras aplinkos tinkamumas vaikams (pavyzdžiui, Suomijoje ir Norvegijoje) arba smulkesni aplinkos aspektai, tokie kaip akustikos kokybė, ventiliacija ar apšvietimas (pavyzdžiui, Čekijoje, Graikijoje (privačiose įstaigose), Liuksemburge, Portugalijoje ir Slovėnijoje). Ugdymo darbuotojams suteikiamos patalpos taip pat gali būti reglamentuojamos (pavyzdžiui, Slovėnijoje).

Sveikatos ir saugos reikalavimų ugdymo namuose ir institucinio ugdymo įstaigose palyginimas rodo, kad tarp jų yra daug panašumų. Pavyzdžiui, praktiškai visose valstybėse vertinamas darbuotojų, dirbančių su vaikais namuose, tinkamumas. Dažniausiai nereglamentuojami ugdymo namuose aspektai yra susiję su šių paslaugų pobūdžiu, nes vidinė namų erdvė gali būti nedidelė ir kartais gali nebūti galimybės iš karto išeiti į lauką (pavyzdžiui, jeigu paslaugos teikiamos privačiame bute). Todėl išorinės erdvės ir įrangos išdėstymas bei užsiėmimų viduje ir lauke įvairovė retai reglamentuojami.

Apskritai, sveikata ir sauga AU, ypač institucinio ugdymo įstaigose, griežtai reglamentuojama nustatant išsamius reikalavimus patalpų dydžiui, planui, priemonėms ir įrangai, kurios būtinos tinkamai vaikų raidai skatinti. Vis dėlto, kai vietų AU įstaigose paklausa viršija pasiūlą (jaunesnių vaikų atveju beveik visose Europos valstybėse, žr. B12 pav.), nacionalinės valdžios institucijos kartais gali būti priverstos persvarstyti AU įstaigoms nustatytus standartus.

Pavyzdžiui, 2010 m. Slovėnijos centrinės valdžios institucijos atliko įstatymo dėl darželių (t. y. pagrindinio AU reglamentuojančio teisės akto) pataisas ir nustatė, kad kitai nei AU paskirčiai pastatyti pastatai (pavyzdžiui, gyvenamieji, administraciniai ar biurų pastatai) būtų naudojami AU įstaigoms. Tais pačiais metais pradėta naudoti 118 tokio tipo pastatų ir sukurta 2 700 papildomų vietų AU įstaigose.

B8 pav. Sveikatos ir saugos taisyklėse reglamentuojami aspektai, 2012–2013 m.

Paaiškinimai

Paveikslėlyje pateikti sveikatos ir saugos reikalavimai, taikomi ugdymo įstaigoms arba ugdymo paslaugų teikimui, ypač AU įstaigoms arba AU paslaugų teikimui. Čia neįtraukti reikalavimai, kurie dažniausiai keliami visiems visuomeniniams pastatams (pavyzdžiui, priešgaisrinės saugos reikalavimai). „Darbuotojų tinkamumas“ reiškia taisyklės, kuriomis siekiama užtikrinti, kad darbuotojai neturėtų teistumo, dėl kurio jie būtų netinkami darbui su vaikais, arba būtų geros fizinės ir psichinės sveikatos.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE nl). Ugdymo namuose sveikatos ir saugos taisyklės taikomos tik auklėms, kurios nebendradarbiauja su jokia tarnyba, nes kiekviena tarnyba nusistato savo rekomendacijas.

Vokietija. Skirtingose žemėse taikomos skirtingos taisyklės. Vis dėlto tik keliose žemėse yra nustatytos išsamios taisyklės, kitose jų iš viso nėra.

Estija. „Kai kurios įstaigos“ reiškia tik *koolieelne lasteasutus*.

Airija. Paveikslėlyje pateikta informacija neapima mažylių klasių (*infant classes*) (t. y. paslaugų vaikams nuo 4 iki 6 metų amžiaus), nes ISCED klasifikacijoje jos priskiriamos pradiniam ugdymui (ISCED 1).

Ispanija. Jaunesnių vaikų ugdymui skirtos centralizuotos taisyklės reiškia autonominių regionų nustatytas taisykles; vyresnių vaikų ugdymui skirtos centralizuotos taisyklės reiškia Švietimo ministerijos nustatytas taisykles.

Kroatija. Paveikslėlyje nurodyta „ugdymas namuose neregamentuojamas“. Tačiau šiuo metu ugdymas namuose palaipsniui įvedamas pagal Įstatymą dėl auklių, kurį Parlamentas patvirtino 2013 m. balandžio mėnesį.

Šveicarija. Duomenys apima nacionalines ir labiausiai kantonuose paplitusias taisykles.

DAUGUMOJE VALSTYBIŲ ATSAKOMYBĖ UŽ ĮSTAIGŲ AKREDITAVIMĄ IR VERTINIMĄ DALIJASI KELIŲ LYGMENŲ VALDŽIOS INSTITUCIJOS

Svarbiausias kokybės vadybos aspektas – atsakingų valdžios institucijos gebėjimas užtikrinti, kad standartų ir taisyklių būtų laikomasi. Didžiojoje dalyje valstybių naudojami du atskiri procesai, siekiant užtikrinti, kad visos AU įstaigos atitiktų nustatytus standartus. Naujos įstaigos turi būti akredituotos (žr. Terminų žodyną), o jau veikiančios – reguliariai vertinamos. Vertinimą beveik visada atlieka išorinės valdžios institucijos („išorinis vertinimas“).

Duomenys rodo, kad atsakomybė už akreditavimą ir išorinį vertinimą dažniausiai paskirstoma skirtingų lygmenų valdžios institucijoms. Dėl to šiame procese gali dalyvauti centrinės ir regioninės valdžios institucijos, centrinės ir vietos valdžios institucijos arba regioninės ir vietos valdžios institucijos. Kai kuriose valstybėse ar valstybių regionuose, jame dalyvauja visi trys lygmenys.

Kadangi AU įstaigų akreditavimas ir vertinimas dažniausiai yra atskiri procesai, už juos dažnai atsakingos skirtingos valdžios institucijos. Situacija dar sudėtingesnė padalytąjį AU sistemą naudojančiose valstybėse (žr. B1 pav.), kuriose jaunesniems ir vyresniems vaikams skirtos įstaigos dažniausiai priskiriamos skirtingų ministerijų kompetencijai ir jos gali perduoti atsakomybę už kiekvieną procesą skirtingoms institucijoms. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje už jaunesniems vaikams skirtų AU įstaigų akreditavimą atsakinga Vaikų ir šeimos agentūra (*Kind en Gezin*), o šių įstaigų vertinimas patikėtas Flamandų bendruomenės priežiūros inspekcijai (*Zorginspectie*). Abi agentūros pavaldžios Gerovės ministerijai. Už vaikams iki 2,5 metų amžiaus skirtų įstaigų (*kleuteronderwijs*) akreditavimą atsakinga Flamandų bendruomenės švietimo ir mokymo ministerija, o jų vertinimas – Švietimo inspekcijos, kuri ministerijai nepavaldi, atsakomybė.

Be centrinių, regioninių ir vietos valdžios institucijų akreditavimo ir (arba) vertinimo procese gali dalyvauti kitos institucijos, įskaitant nepriklausomas agentūras (Graikija, Ispanija, Jungtinė Karalystė (Škotija) ir Lichtenšteinas) arba pelno nesiekiančios įstaigos, veikiančios centrinių valdžios institucijų vardu (Airija).

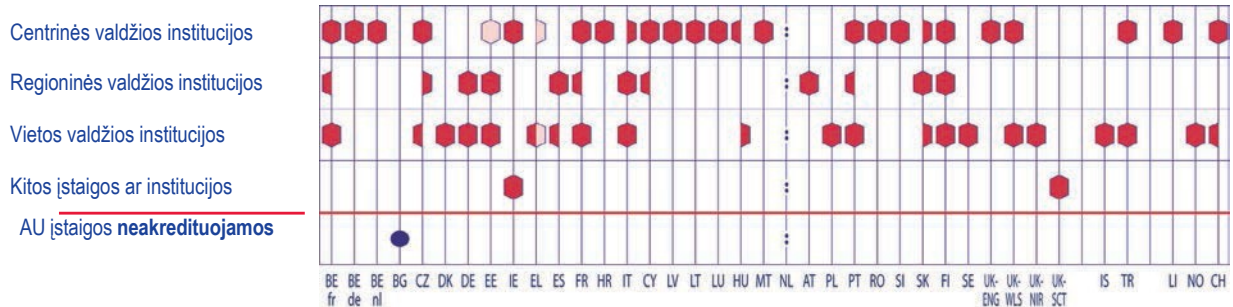
Vokietijoje pagrindinė atsakomybė už AU įstaigų vertinimą tenka patiems paslaugų teikėjams, kurie gali rinktis, kokias priemones ir procedūras naudoti. Tačiau vykdant akreditavimą reikalaujama, kad jie informuotų vietos Jaunimo gerovės biurą apie tai, kaip planuoja vertinti savo kokybę. Procedūros gali apimti vidinį ir (arba) išorinį vertinimą.

Apskritai, šis rodiklis rodo, kad nepaisant sudėtingo atsakomybės pasiskirstymo, praktiškai visose Europos valstybėse veikia AU įstaigų akreditavimo ir vertinimo sistemos. Išimtis yra Bulgarija, kurioje nėra naujų AU įstaigų akreditavimo sistemos, ir Italija, kurioje nevertinamos vyresniems vaikams skirtos įstaigos (*scuola dell'infanzia*).

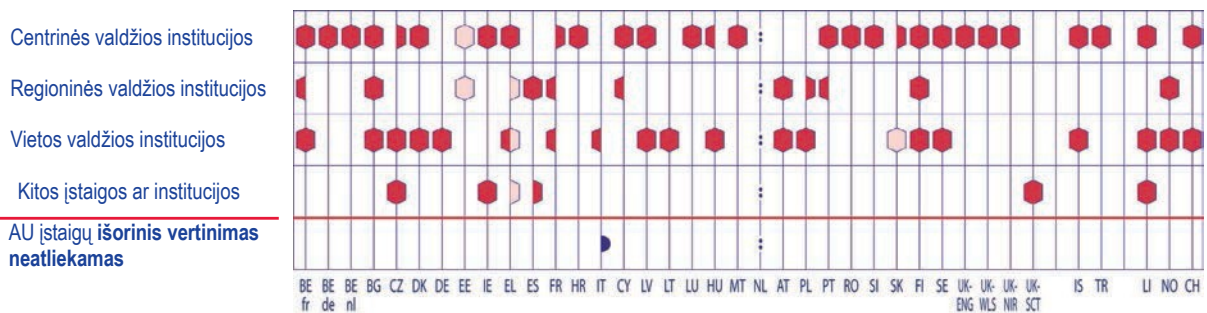
Nors B9 pav. neparodyti reglamentuojamam ugdymui namuose taikomi procesai, šio tipo paslaugų akreditavime ir vertinime dažniausiai dalyvauja tos pačios institucijos, kurios dalyvauja institucinio ugdymo įstaigų akreditavime ir vertinime. Sistemose, kuriose atskiriamas jaunesnių ir vyresnių vaikų AU (žr. B1 pav.), ugdymo namuose paslaugoms dažniausiai taikomi tie patys akreditavimo ir vertinimo modeliai kaip jaunesniems vaikams skirtoms institucinio ugdymo įstaigoms.

B9 pav. Už institucinio AU įstaigų akreditavimą ir vertinimą atsakingos institucijos, 2012–2013 m.

B9a pav. Akreditavimas

B9b pav. Išorinis vertinimas

Jaunesnių vaikų ugdymas
Kairė
Dešinė
Visų tipų įstaigos
Kai kurių tipų įstaigos

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimai

„AU įstaigų akreditavimą“ ir „AU išorinio vertinimą“ apibrėžtyje pateiktos Terminų žodynyje.

Paveikslėlyje nurodytos tik valdžios institucijos, kurios akredituoja ir vertina konkrečiai AU įstaigas ar paslaugas. Valdžios institucijos, kurios nustato bendruosius reikalavimus, taikomus visiems visuomeniniams pastatams ar institucijoms (pavyzdžiui, priešgaisrinė sauga, maisto grandinės valdymas), neįtrauktos. Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Vokietija. Vietos valdžios institucijos atsakingos už tai, kad paslaugų teikėjai vykdytų vertinimo procesus, ir privalo tai užtikrinti. Vienintelė išimtis – Berlynas, kur išorinį vertinimą atlieka nepriklausomas vertinimo institutas (*Berliner KiTa-Institut für Qualitätsentwicklung*).

Estija. „Kai kurios įstaigos“ reiškia tik *koolieelne lasteasutus*.

Graikija. Akreditavimas – centrinės valdžios institucijos dalyvauja tik priešmokyklinio ugdymo mokyklų akreditavime (*nipiagogeio*). Akreditavimas ir vertinimas – vietos valdžios institucijos dalyvauja tik mažųjų ir vaikų centrų (*vrefonipiakos stathmos* ir *paidikos stathmos*), kurie nėra priešmokyklinio ugdymo mokyklos (*nipiagogeio*), vertinime ir akreditavime. Kitos institucijos dalyvauja tik priešmokyklinio ugdymo mokyklų (*nipiagogeio*) vertinime ir akreditavime.

Italija. 2013 m. kovo mėnesį nustatytos centralizuotos ugdymo sistemos vertinimo taisyklės, tačiau jų įgyvendinimas dar nepradėtas.

Slovakija. Išoriniame vertinime dalyvauja savivaldybė, kai ji yra įstaigos steigėja.

Suomija. Pagrindinė atsakomybė už AU įstaigų vertinimą tenka paslaugų teikėjams, daugeliu atvejų – savivaldybėms. Privatūs AU paslaugų teikėjai privalo informuoti savivaldybę prieš pradėdami teikti paslaugas. Regioninės valdžios institucijos valdo ir prižiūri AU tarnybas savo regione. Nacionalinė gerovės ir sveikatos priežiūros institucija (VALVIRA) užtikrina, kad regioninių agentūrų rekomendacijos būtų nuoseklios visoje šalyje, ir pildo AU paslaugų teikėjų registrą.

Latvija, Lietuva ir Suomija. Šių valstybių AU sistemose nevartojamas terminas „akreditavimas“. Tačiau yra nustatytos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad naujos AU įstaigos atitiktų galiojančias taisykles.

Jungtinė Karalystė (SCT). Kita – Priežiūros inspekcija – nepriklausoma įstaiga, prižiūrinti ir tobulinanti priežiūros ir vaikams skirtas paslaugas.

Šveicarija. Centrinės valdžios institucijos atitinka kantonus.

VYRESNIEMS VAIKAMS SKIRTOS ĮSTAIGOS DAŽNAI TIKRINAMOS GRIEŽČIAU NEGU JAUNESNĖMS AMŽIAUS GRUPĖMS SKIRTOS ĮSTAIGOS

Iš B9b pav. matyti, kad praktiškai visose Europos valstybėse veikia AU įstaigų išorinio vertinimo sistemos. B10 pav. pavaizduota, kad daugumos valstybių centrinių valdžios institucijų parengtose taisyklėse ar rekomendacijose nustatoma, į kokius ugdymo paslaugų teikimo aspektus reikėtų atsižvelgti vertinant AU įstaigą. Tik Vokietijoje, Italijoje ir Austrijoje centralizuotai tai nereglamentuojama. Graikijoje nustatomi vertintini elementai vyresniems kaip 4 metų amžiaus vaikams skirtose įstaigose, pavaldžioje Švietimo ir religinių reikalų ministerijai (*nipiagogeio*). Tačiau tokių nurodymų kitoms AU įstaigoms (*vrefonipiakos stathmos* ir *paidikos stathmos*) nėra.

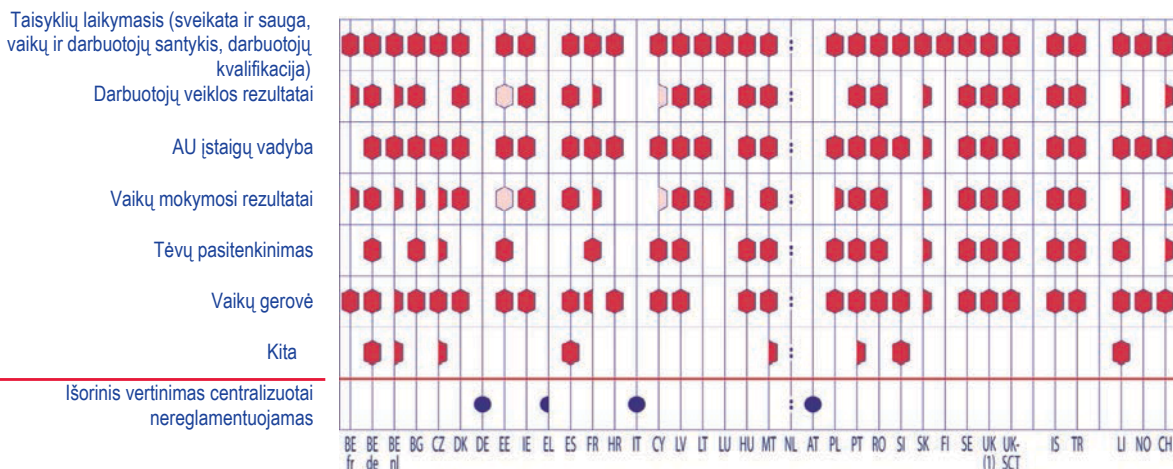
Valstybėse, kuriose centrinės valdžios institucijos nustato vertintinus paslaugų teikimo aspektus, jie dažniausiai apima taisyklių laikymąsi, ypač sveikatos ir saugos (pavyzdžiui, patalpos, priemonės ir įranga tiek lauke, tiek viduje), vaikų ir darbuotojų santykį bei darbuotojų kvalifikaciją. Vis dėlto tarp valstybių ir atskirų įstaigų tipų yra didelių skirtumų, susijusių su kitais aspektais, kurie gali būti įtraukti į vertinimą. Ypač valstybėse, kuriose naudojama padalytoji institucinio AU sistema (žr. B1 pav.), vyresniems vaikams skirtų įstaigų vertinimas dažniausiai yra visapusiškesnis negu jaunesnei amžiaus grupei skirtose įstaigose. Pavyzdžiui, Slovakijoje jaunesniems vaikams skirtos įstaigos privalo laikytis bendrųjų sveikatos ir saugos taisyklių, o vyresniems vaikams skirtose įstaigose atliekami įvairūs patikrinimai, apimantys daug kitų aspektų, tokių kaip darbuotojų veiklos rezultatai, vadyba, tėvų pasitenkinimas, vaikų gerovė ir mokymosi rezultatai. Tačiau kitose valstybėse, kuriose veikia padalytoji AU sistema, skirtumų mažiau. Vaikų mokymosi rezultatai dažnai vertinami tik vyresniems vaikams skirtose įstaigose (Belgijos prancūzakalbė ir flamandų bendruomenės, Bulgarija, Čekija, Prancūzija, Kipras, Liuksemburgas, Lenkija, Slovakija, Lichtenšteinas ir Šveicarija). Taip yra dėl to, kad padalytose ugdymo sistemose tik vyresniems vaikams skirtos įstaigos turi aiškiai apibrėžtą ugdymo misiją (žr. F dalį).

Nepaisant pagrindinio AU paslaugų teikimo modelio valstybėse (t. y. vientisoji arba padalytoji sistema, žr. B1 pav.), vertinant AU įstaigas į tėvų pasitenkinimą retai atsižvelgiama. Taip pat rečiau atsižvelgiama į darbuotojų veiklos rezultatus.

Be B10 pav. pateiktų aspektų, kai kuriose valstybėse arba bendruomenėse į vertinimo procesus įtraukiami papildomi elementai. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje, Čekijoje (tik *mateřské řkoly*), Maltoje, Portugalijoje, Slovėnijoje ir Lichtenšteine tikrinama, ar AU įstaigos vykdo centrinių valdžios institucijų nustatytą ugdymo turinį (t. y. programą) (tai taikoma amžiaus grupėms, kurioms parengtos ugdymo rekomendacijos). Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje vyresniems vaikams skirtose įstaigose vertinama darbuotojų gerovė, popamokinis bendradarbiavimas, klasės tarybų veiklos ataskaitos, tokie dokumentai kaip mokyklos taisyklės ir mokyklos ugdymo planas ir t. t. Ispanijoje stebima, kiek į AU įstaigų veiklą įsitraukę tėvai.

Nors šiame paveikslėlyje neparodyta reglamentuojamo ugdymo namuose situacija, vertinant institucinio ugdymo ir ugdymo namuose įstaigas valstybėse dažniausiai vertinami tie patys aspektai. Kai ugdymo sistemoje veikia atskiros jaunesniems ir vyresniems vaikams skirtos institucinio ugdymo įstaigos (žr. B1 pav.), ugdymo namuose įstaigų vertinimas dažnai yra panašus į jaunesnių vaikų ugdymo įstaigų vertinimą. Tik Vengrijoje, Portugalijoje ir Slovėnijoje institucinio ugdymo paslaugų teikimas tikrinamas išsamiau negu ugdymo namuose paslaugos.

B10 pav. Aspektai, kuriuos apima institucinio ugdymo įstaigų išorinis vertinimas, 2012–2013 m.

Kairė
Jaunesnių vaikų ugdymas

Dešinė
Vyresnių vaikų ugdymas

■ Visų tipų įstaigos

□ Kai kurių tipų įstaigos

Šaltinis: Euridikė.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimai

„AU įstaigų išorinio vertinimo“ apibrėžtis pateikta Terminų žodynyje.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Estija. „Kai kurios įstaigos“ reiškia tik *koolieelne lasteasutus*.

Graikija. Už konkrečią priešmokyklinio ugdymo mokyklą (*nipiagogeio*) išorinio vertinimo tvarką atsakinga nauja centrinė Kokybės užtikrinimo agentūra (2013 m.), bet kol kas ji dar neparengta.

Ispanija. Vertinama tėvų dalyvavimo AU įstaigų veikloje apimtis.

Italija. Centralizuotos taisyklės ugdymo sistemai vertinti parengtos 2013 m. kovo mėnesį, tačiau jų įgyvendinimas dar nepradėtas.

Kipras. „Kai kurios įstaigos“ reiškia vaikų darželius (*nipiagogeio*) ir priešmokyklinio rengimo klases (*prodimitiki*).

Suomija. Vertinimas – savivaldybių atsakomybė. Dažnai atsižvelgiama į tėvų pasitenkinimą.

Šveicarija. Centrinės valdžios institucijos atitinka kantonus.

ANKSTYVOJO UGDYMO ORGANIZAVIMAS

III DALIS – PAJĖGUMŲ STEBĖSENA IR PLĖTRA

AU PAJĖGUMŲ PLANAVIME IR STEBĖSENOJE DALYVAUJA SKIRTINGO LYGMENS VALDŽIOS INSTITUCIJOS

Dėl augančios labiau prieinamo AU paklausos būtina įgyvendinti tinkamos struktūros ir visapusiškas dabartinių pajėgumų vertinimo sistemas ir ateityje planuoti ir plėtoti AU paslaugas. Yra mažai valstybių, kuriose centrinės valdžios institucijos atlieka pagrindinį vaidmenį šiuose procesuose. Taip yra Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje, Maltoje ir Turkijoje. Tačiau, kaip matyti iš B11 pav., didžiojoje dalyje Europos atsakomybė už AU pajėgumų planavimą ir stebėseną dalijasi centrinės ir vietos valdžios institucijos. Keliolikoje valstybių šiame procese taip pat dalyvauja regioninės valdžios institucijos. Be to, yra kelios AU sistemose, įskaitant Daniją, Jungtinę Karalystę (Škotiją) ir Islandiją, kuriose atsakomybė už pajėgumų perspektyvinį planavimą ir stebėseną – itin decentralizuota.

Valstybėse, kuriose teikiami įvairūs AU paslaugų tipai, ypač tose, kur vyresni ir jaunesni vaikai ugdomi skirtingose įstaigose (žr. B1 pav.), susijusios valdžios institucijos gali skirtis priklausomai nuo ugdymo paslaugos tipo. Pavyzdžiui, Ispanijoje jaunesniems vaikams skirtų AU vietų planavime ir pajėgumų stebėsenoje dalyvauja regioninės ir vietos valdžios institucijos, o vyresnių vaikų atveju šiuose procesuose dalyvauja centrinės ir regioninės valdžios institucijos. Sistemose, kuriose AU įstaigos atskirtos, kiekviename procese taip pat gali dalyvauti skirtingos centrinės valdžios institucijos. Pavyzdžiui, Turkijoje jaunesnių vaikų ugdymo pajėgumų stebėseną ir perspektyvinį planavimą – Šeimos ir socialinių politikų ministerijos atsakomybė, o vyresnių vaikų ugdymo atveju už juos atsakinga Nacionalinio švietimo ministerija. Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje taip pat šiuos du procesus atskirai vykdo Užimtumo, sveikatos ir socialinių reikalų ministerija jaunesnių vaikų atveju ir Švietimo ministerija vyresnių vaikų atveju.

Iš B11 pav. taip pat matyti, kad pajėgumų stebėseną nebūtinai vykdo tos pačios valdžios institucijos, kurios užsiima perspektyviniu planavimu. Bulgarijoje ir Suomijoje vietos valdžios institucijos visiškai atsakingos už pajėgumų stebėseną, o perspektyvinio planavimo procese taip pat dalyvauja centrinės valdžios institucijos. Pavyzdžiui, Suomijoje centrinės valdžios institucijos iškelia būsimų ugdymo pajėgumų tikslus, įskaitant būsimų AU darbuotojų rengimą. Vokietijoje ir Švedijoje, priešingai, atsakomybė pasiskirstoma visiškai kitaip. Čia pajėgumus stebi centrinės ir vietos valdžios institucijos, o planuoja dažniausiai vietos institucijos. Šis procesas dar sudėtingesnis Vokietijoje, kur šiuo metu federalinė valdžia savo plėtros politikoje remia pajėgumų planavimą leisdamą vykdyti paklausai stebėti skirtas studijas ir nustatydamą kiekybinius tikslus paslaugų, teikiamų vaikams nuo 0 iki 3 metų amžiaus, plėtrai.

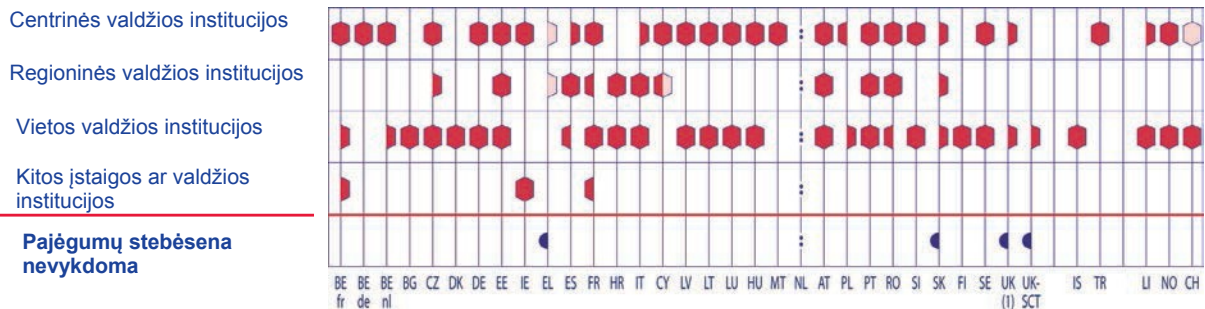
Be centrinių, regioninių ar vietos valdžios institucijų, pajėgumų stebėsenoje ir planavime gali dalyvauti kitos institucijos. Taip yra Airijoje, kurioje abiejuose procesuose dalyvauja pelno nesiekiančios įstaigos, turinčios labdaros įstaigos statusą (POBAL) ir dirbančios vyriausybės vardu, bei vietos agentūros. Prancūzijoje jaunesnių vaikų AU pajėgumų stebėsenoje ir planavime taip pat dalyvauja *Le Haut Conseil de la Famille* – nepriklausoma institucija, kuri teikia rekomendacijas vyriausybei. Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje organizacijos steigėjos stebi pajėgumus savo priešmokyklinio ugdymo įstaigose (*écoles maternelles*).

Apskritai, šis rodiklis rodo, kad visose valstybėse vyresniems vaikams teikiamos paslaugos yra planuojamos ir stebimos. Tačiau keliose ugdymo sistemose (Graikijoje, Slovakijoje ir visose Jungtinės Karalystės dalyse) nė vienas iš procesų nevykdomas ugdant jaunesnio amžiaus grupę. Pavyzdžiui, Graikijoje pajėgumai stebimi ir perspektyvinis planavimas vykdomas tik vyresnių kaip 4 metų amžiaus vaikų AU įstaigose, kurios pavaldžios ugdymo valdžios institucijoms (*nipiagogeio*). Kitose AU įstaigose (t. y. *vrefonipiakos stathmos* ir *paidikos stathmos*) tai nevyksta.

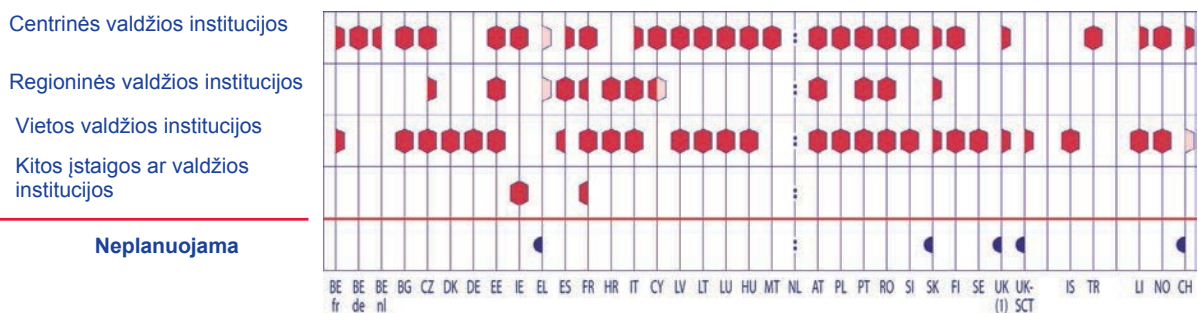
Kadangi Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) valstybė nesubsidijuoja jaunesnių vaikų AU, paklauskos ir pasiūlos stebėti neįmanoma. Škotijoje galimi tik duomenys apie nemokamas AU paslaugas. Šveicarijoje planuojami tik vyresnių kaip 4 metų amžiaus vaikų priešmokyklinio ugdymo (*Kindergarten / école enfantine/scuola dell'infanzia*) pajėgumai.

B11 pav. Už institucinio AU pajėgumų stebėseną ir perspektyvinį planavimą atsakingos institucijos, 2012–2013 m.

B11a pav. Pajėgumų stebėseną

B11b pav. Perspektyvinis planavimas

Jaunesnių vaikų ugdymas Kairė Dešinė Vyresnių vaikų ugdymas ■ Visi įstaigų tipai ■ Kai kurie įstaigų tipai

Šaltinis: Euridikė.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paiškinimai

„Pajėgumų stebėsenos“ ir „perspektyvinio planavimo“ apibrėžtys pateikiamos Terminų žodynylyje.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Vokietija. Pagrindinė atsakomybė tenka vietos valdžios institucijoms. Tačiau, kadangi šiuo metu vaikams nuo 0 iki 3 metų amžiaus skirtos paslaugos plečiamos, federalinis (*Bund*) lygmuo taip pat dalyvauja pajėgumų stebėsenoje ir perspektyviniame planavime.

Airija: Kitos įstaigos ar valdžios institucijos: pelno nesiekiančios įstaigos, turinčios labdaros įstaigos statusą (POBAL) ir dirbančios vyriausybės vardu.

Graikija. „Kai kurie įstaigų tipai“ reiškia priešmokyklinio ugdymo įstaigas (*nipiagogeio*).

Prancūzija. Kitos įstaigos ar valdžios institucijos: *Le Haut Conseil de la Famille*.

Kipras: „Kai kurie įstaigų tipai“ reiškia dieninius vaikų lopšelius (*vrefopaidokomikoio stathmoi*).

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Kadangi valstybė nesubsidijuoja jaunesnių vaikų AU, paklauskos ir pasiūlos stebėti neįmanoma.

Jungtinė Karalystė (SCT). Valstybės subsidijuojamo priešmokyklinio ugdymo (trimečių ir keturmečių, 475 val. per metus) pajėgumų stebėseną ir perspektyvinį planavimą vykdo vietos valdžios institucijos, AU, už kurį tėvai arba globėjai, moka, pajėgumų stebėseną arba perspektyvinį planavimą nevykdomi.

Šveicarija. Centrinės valdžios institucijos atitinka kantonus. Jaunesnių vaikų ugdymas: dauguma kantonų (ir (arba) vietos valdžios institucijų) vykdo kokią nors pajėgumų stebėseną, tačiau skiriasi jos išsamumas. Septyniuose kantonuose taip pat vykdomas perspektyvinis planavimas.

DAUGUMOJE EUROPOS ŠALIŲ JAUNESNIEMS VAIKAMS TRŪKSTA VIETŲ AU ĮSTAIGOSE

Iš B11 pav. matyti, kad beveik visose Europos valstybėse veikia sistemos, leidžiančios stebėti, ar valstybės subsidijuojamų vietų AU įstaigose pasiūla atitinka paklausą. Todėl daugumoje valstybių renkami duomenys šioms sistemoms palaikyti.

Kai yra duomenų apie ryšį tarp paklausos ir pasiūlos, dažniausiai vyrauja tas pats dėsniumas: valstybės subsidijuojamų vietų AU įstaigose paklausa viršija pasiūlą, ypač jaunesnių vaikų atveju. Tik Danija, Suomija, Švedija ir Norvegija nepraneša apie jokią reikšmingą paklausos ir pasiūlos disbalansą visose AU amžiaus grupėse. Šios keturios Šiaurės šalys priklauso valstybių grupei, kuriose įstatymu įtvirtinta teisė į valstybės subsidijuojamas vietas AU įstaigose suteikiama labai anksti, dažnai iš karto po to, kai pasibaigia vaiko priežiūros atostogos (žr. B4 pav.). Estija ir Slovėnija taip pat priklauso valstybių, kuriose įstatymu įtvirtinta teisė suteikiama anksti, grupei, tačiau nepaisant jų pastangų gerinti AU prieinamumą, jaunesniems vaikams skirtų vietų skaičius vis dar neatitinka paklausos. Pavyzdžiui, naujausi duomenys rodo, kad Estijoje vietų AU įstaigose jaunesniems vaikams paklausa 5 proc. viršija pasiūlą.

Vyresnių vaikų tėvams dažniausiai ne taip sunku rasti valstybės subsidijuojamą vietą AU įstaigoje. Tai susiję su tuo, kad daugelyje valstybių vyresni vaikai turi įstatymu įtvirtintą teisę į AU arba privalo dalyvauti AU sistemoje vienerius arba dvejus metus iki pradinio ugdymo pradžios (žr. B4 pav.). Vis dėlto trečdalyje Europos valstybių vyresniems vaikams skirtų vietų AU įstaigose paklausa ir pasiūla nėra subalansuotos. Kai kuriais atvejais tai taikoma tik tam tikriems įstaigų tipams. Pavyzdžiui,

Kipre vietų trūksta tik vaikų darželiuose (*nipiagogia*), o vietų privalomojo priešmokyklinio ugdymo įstaigose (*prodimitiki*) pasiūla ir paklausa tinkamai subalansuotos.

Lenkijoje vietų trimečiams ir jaunesniems vaikams paklausa darželiuose (*przedszkole*) viršija pasiūlą.

Ryšys tarp pasiūlos ir paklausos įvairiose valstybėse taip pat gali skirtis. Pavyzdžiui, Bulgarijoje, Vengrijoje, Latvijoje, Portugalijoje ir Slovėnijoje lengviau rasti vietą AU įstaigose kaimo vietovėse negu dideliuose miestuose.

Portugalijoje geografinis pasiūlos ir paklausos disbalansas būdingas daugiausia vyresniems vaikams.

Vokietijoje įvairiose žemėse AU paslaugų prieinamumas labai skiriasi, be to, trūksta visos dienos paslaugų.

Austrijoje paklausa didesnė kaimo vietovėse.

Panašiai yra **Lietuvoje**. AU prieinamumas sudėtingiausias kaimo vietovėse, kuriose dažnai jis iš viso neteikiamas. Be to, paklausa viršija pasiūlą didžiuosiuose miestuose, tačiau mažesniuose miesteliuose šios paslaugos teikiamos stabiliai.

Daugelis Europos valstybių imasi priemonių, kad užtikrintų vietų AU įstaigose pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą. Tarp dažniausiai naudojamų metodų - naujų programų sudarymas, kurį vykdo centrinės valdžios institucijos, arba papildomų lėšų skyrimas valdžios institucijoms, kurios paprastai yra atsakingos už AU finansavimą (žr. D2 pav.). Vokietijoje, Ispanijoje, Austrijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Turkijoje ir Šveicarijoje centrinės valdžios institucijos skiria daug lėšų AU infrastruktūrai plėsti.

Vokietijoje federalinio lygmens valdžios institucijos skyrė Vokietijos žemėms, kurios dažniausiai atsakingos už AU finansavimą, 5,2 mlrd. PGS investicijoms į AU paslaugų plėtrą ir jų veiklos išlaidoms padengti 2008-2014 m. Nuo 2015 m. federalinio lygmens valdžios institucijos ir toliau skirs 812 mln. PGS kasmet veiklos išlaidoms.

Ispanijoje Švietimo ministerija ir autonominiai regionai investavo 1 187 mln. PGS į kokybiškų vietų AU įstaigose sukūrimą jaunesniems negu 3 metų vaikams.

Nuo 2011 m. **Lenkijos** darbo ir socialinės politikos ministerija įgyvendina programą „Mažylis“ (*Maluch*), kuria siekiama padėti vietos valdžios institucijoms padidinti jaunesniems nei 3 metų vaikams skirtų vietų AU įstaigose skaičių. Ši tikslinė subsidija negali viršyti 50 proc. vaikų priežiūros išlaidų. Be to, nuo 2011 m. Lenkijoje darbdaviams siūloma mokesčių lengvata, siekiant juos paskatinti steigti vaikų iki 3 metų AU įstaigas.

Šiuo metu **Portugalijoje** statoma papildomai 500 priešmokyklinio ugdymo klasių vaikams nuo 3 iki 6 metų amžiaus. Šią programą iš dalies finansuoja Portugalijos centrinė vyriausybė ir Europos fondai.

Turkijoje visose naujai pastatytose pradinėse mokyklose, kuriose yra bent šešios klasės, turi būti įrengtos viena arba dvi darželio klasės. Be to, Pagrindinio ugdymo generalinis direktoratas vykdo kelis tebevykstančius nacionalinius projektus, skirtus priešmokykliniam ugdymui remti, ypač baldams įsigyti, tėvų ir vaikų ugdymo programoms sudaryti ir ikimokykliniams bendravimo igūdžiams lavinti.

Šveicarijoje nuo 2003 m. vykdoma Konfederacijos iniciatyvinė programa, kuri tęsis iki 2015 m. Pagal ją finansavimas skirtas vaikų dienos priežiūros paslaugoms, organizacijoms, koordinuojančioms priežiūrą, kurią vykdo „dieninės priežiūros šeimos“, ir valstybinės priežiūros paslaugoms, papildančioms mokyklinį ugdymą. Nuo 2005 m. iki 2013 m. lapkričio mėnesio pabaigos investuota 146 mln. PGS ir sukurtos 42 695 naujos vietos.

Ateityje taip pat planuojamos iniciatyvos. Pavyzdžiui,

Estijoje pagal 2014-2017 m. valstybinę biudžeto strategiją vietos valdžios institucijos galės gauti išorinę paramą iš centrinių valdžios institucijų investicijoms į vaikų darželius.

Latvija, Portugalija, Turkija ir kitos valstybės naudoja **Europos finansavimo programas** naujoms AU įstaigoms statyti ir šiuo metu veikiančioms įstaigoms plėsti. Estija gauna paramą iš Norvegijos.

Kelios valstybės mėgina subalansuoti AU pasiūlą ir paklausą **švelnindamos standartus** arba **mažindamos administracinę naštą**.

Siekiant patenkinti paklausą, **Čekijoje** dažnai leidžiama didinti vaikų grupėje skaičių (žr. B6 pav.).

Nuo 2002 m. **Graikijoje** AU įstaigoms leidžiama priimti 20 proc. daugiau vaikų negu jų nustatyti pajėgumai, jeigu pakanka darbuotojų ir reikiamos erdvės.

2010 m. **Prancūzijoje** vietų veikiančiose įstaigose skaičius buvo padidintas 28 proc. ir daugiau vaikų buvo į jas priimta sušvelninus taisyklėse nustatytas normas.

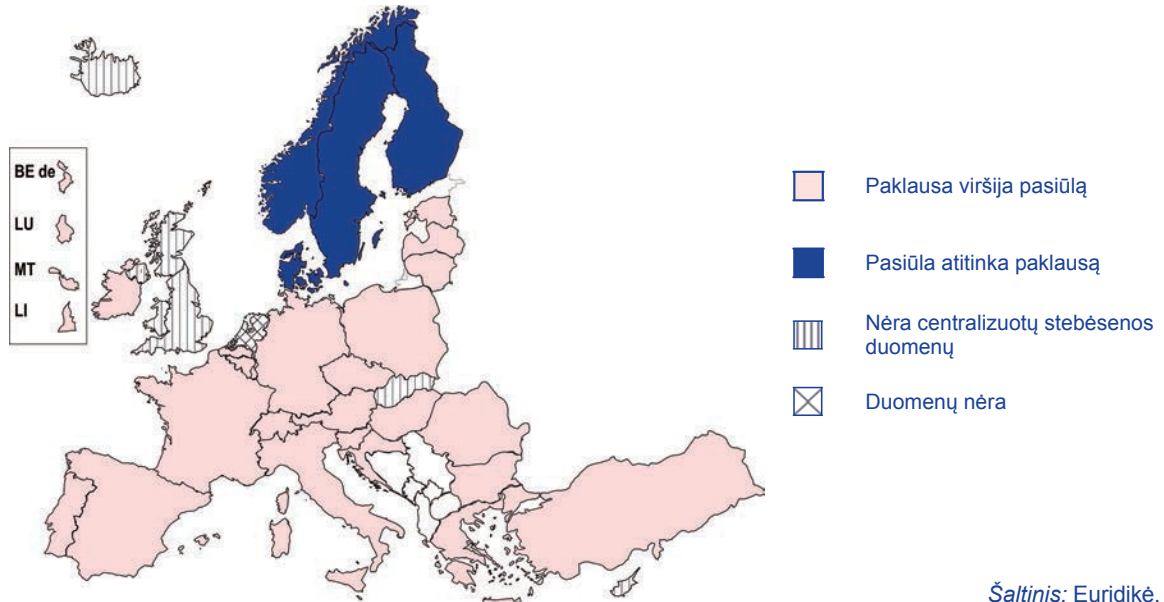
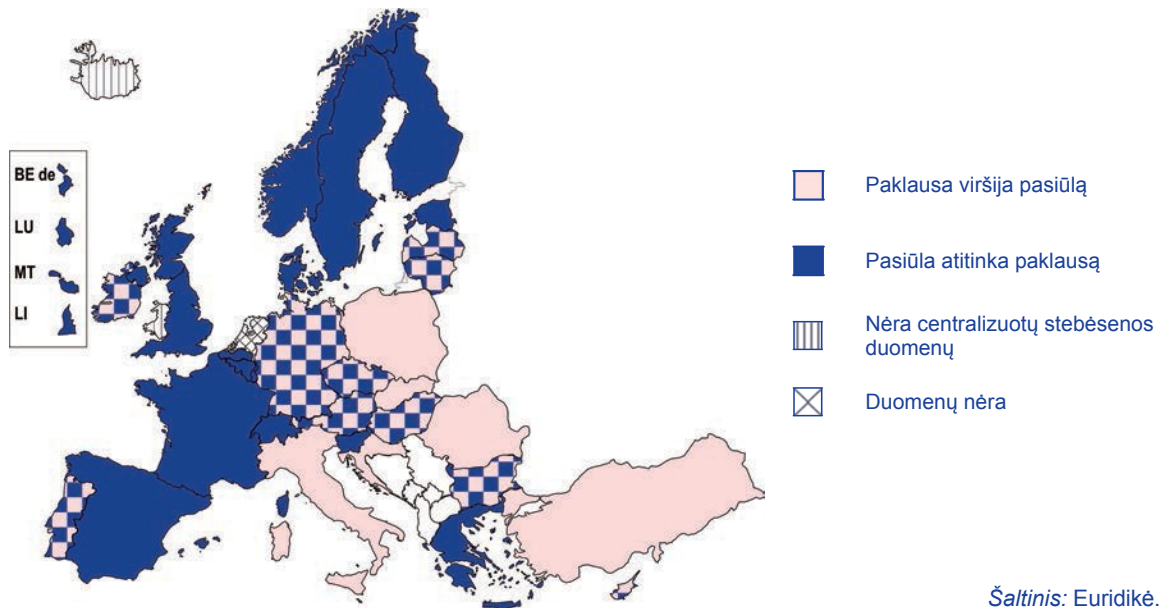
Lietuvoje taisyklės sušvelnintos 2010 m., siekiant palengvinti privačių priešmokyklinio ugdymo įstaigų steigimą, pavyzdžiui supaprastinti reikalavimai sanitarinėms patalpoms. Be to, 2011 m. sušvelninti pastatų ir patalpų naudojimo reikalavimai naujai įsteigtoms AU įstaigoms ir suteiktas dalinis finansavimas (neviršijantis 20 val. per savaitę). Kaimo vietovėse prie mokyklų taip pat steigiami daugiaviečiai centrai, kurie taip pat teikia AU paslaugas.

Portugalijoje taip pat atlikti pakeitimai, siekiant sumažinti reglamentavimo naštą ir paskatinti naujų AU steigimą ir veiklą.

Slovakijoje naujos vietos AU įstaigose kuriamos didinant klasių skaičių įstaigose, skirtose vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams (*materská škola*) ir klasėms panaudojant kitas tinkamas patalpas.

Slovėnijoje savivaldybės gali kurti naujas vietas AU įstaigose didindamos didžiausią vaikų skaičių grupėje dviem vaikais (žr. B6 pav.). Skaičius buvo padidintas 78 proc. grupių. Savivaldybės taip pat gali sumažinti nustatytą vidinių žaidimų kambarių dydį. Tokie sušvelninti standartai galios iki 2017 m. rugsėjo mėnesio.

Kai kuriose įstaigose Čekijoje ir Turkijoje (priešmokyklinio ugdymo klasėse – *Anasınıfları*) AU gali būti teikiamas pamainomis, kai skirtingi vaikai lanko rytinius ir popietinius užsiėmimus. Be to, Čekijoje vaikai gali lankyti vaikų darželius (*materšské školy*) ne visą dieną, skirtingomis savaitės dienomis ir taip keli vaikai gali užimti tik vieną vietą.

B12 pav. Vietų valstybės subsidijuojamose institucinio AU įstaigose paklausa ir pasiūla, 2012-2013 m.**B12a pav. Jaunesni vaikai****B12b pav. Vyresni vaikai****Paaiškinimai**

„Pajėgumų stebėsenos“ apibrėžtis pateikiama Terminų žodynyje.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Čekija. Paklausa turėtų atitikti pasiūlą paskutiniiais AU metais, į kuriuos vaikams suteikta įstatymu įtvirtinta teisė.

Graikija. Pasiūla atitinka paklausą Švietimo ir religinių reikalų ministerijos kompetencijai priskiriamose įstaigose (*nipiagogeio*). Nėra oficialių centralizuotų duomenų, kurie leistų nustatyti ryšius tarp paklausa ir pasiūlos kitose AU įstaigose (*vrefonipiakos stathmos* ir *paidikos stathmos*). Tačiau dėl finansinės krizės valstybės subsidijuojamų vietų šiose įstaigose paklausa viršija pasiūlą.

Kipras. Nėra duomenų apie Darbo ir socialinio draudimo ministerijai pavaldžias ugdymo įstaigas (t. y. *vrefopaidokomikoi stathmoi*). Paklausa viršija pasiūlą vaikų darželiuose (*nipiagogia*), paklausa tenkinama privalomojo priešmokyklinio ugdymo įstaigose (*prodimitiki*).

Portugalija. Pasiūla atitinka paklausą tik penkiamečių vaikų amžiaus grupėje.

Švedija. Nėra nacionalinių duomenų. Tačiau naujausioje Vyriausybės ataskaitoje (SOU, 2013) nurodoma, kad daugumoje savivaldybių pasiūla atitinka paklausą. Tik apie 2 proc. vaikų turi laukti vietos du ar tris mėnesius.

Jungtinė Karalystė (ENG/NIR). Čia laikoma, kad 3 iki 4 metų amžiaus vaikai turi teisę į dalinį ikimokyklinį ugdymą (atitinkamai 15 ir 12,5 val. per savaitę). Vietų pasiūla atitinka paklausą, tačiau valandų skaičius arba įstaigos vieta – ne visada.

Kai kuriose valstybėse skatinamas **alternatyvių struktūrų** kūrimas arba **ugdymo paslaugų diversifikavimas**.

Vokietija mėgina plėsti ir tobulinti dieninę vaiko priežiūrą šeimoje (*Tagespflege*); todėl rekomenduojama, kad auklių mokymai truktų mažiausiai 160 val.

Prancūzija panašiai mėgina diversifikuoti AU skatindama vaikus namuose prižiūrinčių auklių paslaugas (įvedant 120 val. privalomus mokymus, žr. E3 pav.) ir teikdama subsidijas privačiam sektoriui (ypač mažoms įstaigoms, „mini-crèches“).

Latvija patvirtino teisės aktą, kuriuo nuo 2013 m. rugsėjo mėnesio nustatomas subsidijuojamas AU namuose.

2014–2020 m. **Vengrijos** nacionalinėje reformų programoje skatinamas AU namuose.

Kitos priemonės, kuriomis kai kuriose valstybėse siekiama suderinti vietų pasiūlą ir paklausą:

Latvija siūlo finansinę paramą šeimoms, kurių vaikai įtraukti į valstybinių įstaigų laukiančiųjų sąrašą ir lanko privačias ikimokyklinio ugdymo įstaigas.

2011–2012 m. **Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje)** įvestas dviejų etapų paraiškų teikimo procesas, siekiant užtikrinti vietas AU įstaigose tikslinės amžiaus grupės vaikams užuot suteikus jas per mažiems vaikams.

Turkijoje siūlomos vasaros ikimokyklinio ugdymo ir mobilios klasės, kad būtų pasiekta daugiau vaikų, kurie nelanko įprastų AU įstaigų.

DALYVAVIMAS ANKSTYVOJO UGDYMO SISTEMOJE

IDASIS – STATISTIKA: DALYVAVIMO ANKSTYVOJO UGDYMO SISTEMOJE LYGIS

Vis daugiau tyrimų patvirtina, kad vaikams labai naudinga dalyvauti kokybiško AU sistemoje. Kokybiškas ankstyvasis ugdymas (AU) – sėkmingo mokymosi visą gyvenimą, socialinės integracijos ir asmeninio tobulėjimo pamatas⁷.

Vienas iš bendrų AU tikslų – rengti vaikus privalomajam ugdymui ir ugdymo procese jis tampa vis svarbesnis artėjant mokyklos lankymo pradžiai (taip pat žr. F skyrių). Europos Komisija atkreipė dėmesį į ankstyvo įsitraukimo į ugdymo sistemą svarbą ir 2011 m. patvirtino ES dalyvavimo ikimokykliniame ugdyme lyginamąjį standartą. Šiame lyginamajame standarte nustatoma, kad iki 2020 m. bent 95 proc. vaikų nuo 4 metų amžiaus iki amžiaus, nuo kurio pradedamas privalomasis ugdymas, kuris įvairiose Europos valstybėse skiriasi, turėtų dalyvauti ankstyvajame ugdyme⁸.

Šiame skyriuje pateikiami pagrindiniai šiuo metu turimi statistiniai duomenys apie dalyvavimą AU Europos valstybėse. Naudojant Eurostato UOE duomenų rinkimo metodus statistikai apie ugdymą rinkti, surinkti patikimi duomenys apie ugdymo įstaigas lankančių vaikų nuo 3 iki 7 metų amžiaus skaičių kiekvienoje amžiaus grupėje. Taip pat pateikiamas bendras vaikų nuo 4 metų amžiaus iki amžiaus, nuo kurio pradedamas privalomasis ugdymas, dalyvavimo AU rodiklis siekiant parodyti pažangą Europos lyginamojo standarto pasiekimo link. Kitas duomenų rinkinys, Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistika (ES PGSS), naudojamas siekiant parodyti vaikų iki 3 metų amžiaus ir vyresnių priežiūros galimybes. Taip pat aptariamas AU įstaigų lankymo valandų skaičius ir AU įstaigų nelankančių vaikų procentas (vaikai, kuriuos prižiūri tik tėvai).

Antroje šio skyriaus dalyje nagrinėjami ryšiai tarp dalyvavimo AU, moksleivių mokymosi rezultatų ir kilmės. Duomenys pagrįsti dviem tarptautiniais moksleivių pasiekimų tyrimais (Tarptautine moksleivių vertinimo programa (PISA) ir Tarptautiniu skaitymo gebėjimų tyrimu (PIRLS)). Abu tyrimai aiškiai rodo AU įstaigų lankymo naudą. Deja, panašu, kad palankių sąlygų neturintys moksleiviai rečiau lanko AU įstaigas negu vaikai iš labiau pasiturinčių šeimų.

93 PROC. VAIKŲ LANKO AU ĮSTAIGAS PRIEŠ PRASIDEDANT PRIVALOMAJAM UGDYMU

Naujausiais duomenis (2011 m.), Europos lyginamasis standartas, t. y. kad iki 2020 m. bent 95 proc. vaikų nuo 4 metų amžiaus iki amžiaus, nuo kurio pradedamas privalomasis ugdymas, turėtų dalyvauti ankstyvajame ugdyme, beveik pasiektas. ES-28 vidutiniškai 93 proc. šios amžiaus grupės vaikų jau dalyvauja AU. Daugiau kaip trečdalyje Europos valstybių dalyvavimo rodiklis viršija ES lyginamąjį standartą. Latvija, Austrija ir Vengrija, kuriose šis rodiklis 90–95 proc., jau labai arti šio tikslo.

Tačiau kelioms valstybėms dar reikia daug nuveikti, kad šis dalyvavimo rodiklis būtų pasiektas. 2011 m. šios amžiaus grupės vaikų dalyvavimas institucinio AU programose, priskiriamose ISCED 0 lygmeniui, svyravo nuo 70 iki 79 proc. Graikijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Suomijoje ir Šveicarijoje. Žemiausias dalyvavimo AU rodiklis - Turkijoje. Čia jis tesiekia apie 43 proc. Vis dėlto Turkijoje dalyvavimo rodiklis staiga išaugo, t. y. padidėjo daugiau kaip 31 proc. lyginant su 2001 m.

⁷ COM(2011) 66 galutinis.

⁸ Ten pat.

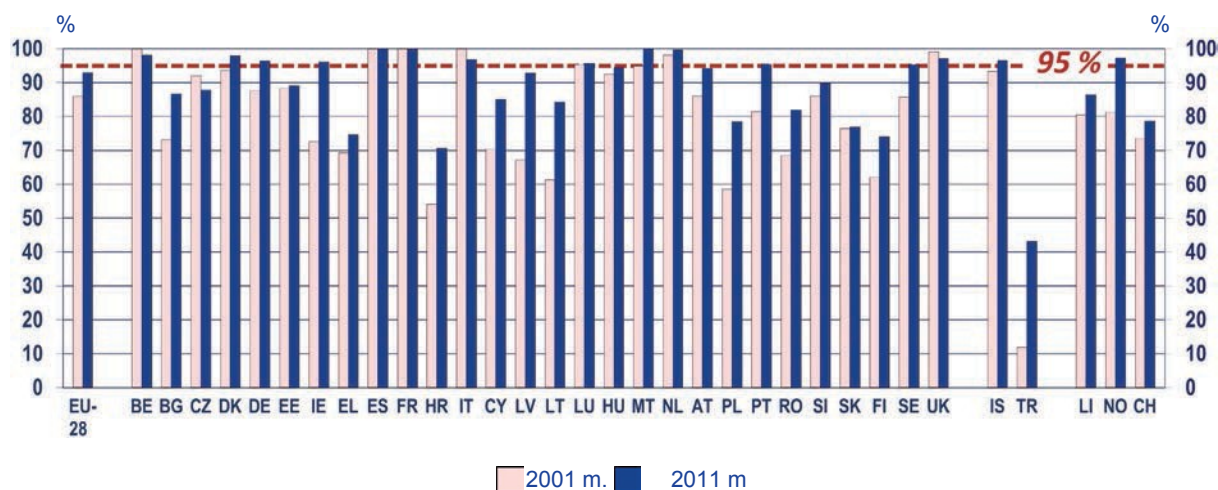
DALYVAVIMAS ANKSTYVOJO UGDYMO SISTEMOJE

2001–2011 m. ES-28 šios amžiaus grupės dalyvavimo AU rodiklis vidutiniškai išaugo 7 procentiniais punktais. Per pastaruosius dešimt metų dalyvavimo procentas kasmet nuosekliai augo.

2001–2011 m. daugumoje valstybių šios amžiaus grupės vaikų dalyvavimo AU rodiklis išaugo. Kaip ir Turkijoje, per pastaruosius 10 metų staigus išaugimas matomas Airijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Lenkijoje (rodiklis išaugo 20–25 proc.). Bulgarijoje, Kroatijoje, Kipre, Portugalijoje, Rumunijoje, Suomijoje ir Norvegijoje šios amžiaus grupės dalyvavimo AU rodikliai išaugo 12–17 proc.

Dalyvavimo rodikliai sumažėjo labai retais atvejais. Vis dėlto Belgijoje ir Italijoje šis rodiklis šiek tiek sumažėjo galimai dėl „lubų efekto“, nes 2001 m. buvo užregistruotas 100 proc. dalyvavimas. Čekijoje per 10 metų dalyvavimo rodiklis sumažėjo 4 proc.

C1 pav. Dalyvavimo AU rodikliai (vaikai nuo 4 metų amžiaus iki amžiaus, nuo kurio pradedamas privalomasis ugdymas), išreikšti procentu atitinkamoje amžiaus grupėje, 2001, 2011 m.

	ES-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
2001	85,9	100,0	73,2	92,0	93,7	87,7	88,3	72,6	69,3	100,0	100,0	54,1	100,0	70,4	67,2	61,2	95,3
2011	92,9	98,1	86,6	87,8	97,9	96,4	89,1	96,1	74,6	100,0	100,0	70,6	96,8	85,0	92,7	84,2	95,6
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
2001	92,5	95,0	98,1	86,0	58,5	81,5	68,5	86,0	76,4	62,0	85,7	99,0	93,3	11,9	80,4	81,3	73,5
2011	94,5	100,0	99,6	94,3	78,4	95,4	82,0	89,8	76,9	74,0	95,3	97,0	96,5	43,1	86,3	97,2	78,7

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Paiškinimas

Pateikiami sausio 1 d. duomenys apie vaikų skaičių; dalyvavimo AU duomenys – tai apskritai konkrečią dieną mokslo metų pradžioje užfiksuotas vaikų skaičius.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Kroatija ir Lichtenšteinas. 2003 m. duomenys vietoje 2001 m.

Jungtinė Karalystė. Nutrūkusi eilutė dėl metodikos pasikeitimo 2001–2011 m.

Šveicarija. 2002 m. duomenys vietoje 2001 m.

DALYVAVIMAS AU PASIEKIA AUKŠČIAUSIĄ TAŠKĄ, KAI VAIKAMS SUKANKA 4 METAI

Kadangi AU dažniausiai yra savanoriškas, dalyvavimas jame palaipsniui aktyvėja vaikams augant ir, žinoma, sparčiai sumažėja, kai vaikai pradeda lankyti privalomojo pradinio ugdymo įstaigas. Deja, iš Europos valstybių sunku gauti patikimų ir pagal amžių palyginamų duomenų, kurie apimtų visą laikotarpį, kai vaikai lanko AU įstaigas. Naudojant UOE duomenų rinkimo metodus statistikai apie ugdymą rinkti, surenkami patikimi duomenys apie ugdymo įstaigų lankymą nuo 3 metų amžiaus, o Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistika (ES PGSS) pateikia duomenų apie vaikų priežiūrą (žr. C3 pav.). Abu šie duomenų rinkiniai turi trūkumų AU atžvilgiu, kaip nurodyta šioje ataskaitoje. UOE duomenys apsiriboja institucinio ugdymo programomis, priskiriamomis ISCED 0 lygmeniui (pagal 1997 m. UNESCO klasifikaciją). Nors ES PGSS duomenys apima visą vaikų priežiūros galimybių spektrą, jo imtys mažos, todėl daugelyje valstybių nėra duomenų apie kiekvieną amžiaus grupę.

UOE duomenys rodo, kad dalyvavimo ugdymo programose rodikliai su amžiumi kasmet auga. 2011 m. ES-28 vidutinis trimečių dalyvavimo priešmokykliniame ugdyme rodiklis siekė 82 proc. Keturmečių dalyvavimo ugdymo (priešmokyklinio ir pradinio) programose rodiklis siekė 91 proc., o penkiamečių, šešiamečių ir septynmečių rodikliai su amžiumi atitinkamai augo nuo 95 iki 98 ir 99 proc. Nors daugumoje Europos valstybių dauguma vaikų jau lanko institucinio priešmokyklinio ugdymo programas, kai jiems sukanka 3 metai, dalyvavimas AU pasiekia aukščiausią tašką, kai jiems sukanka 4 metai, ir siekia 87 proc. ES-28. Vėliau kasmet vis daugiau vaikų pradeda lankyti pradinio ugdymo įstaigas. 2011 m. ES-28 vidutiniškai 16 proc. penkiamečių lankė ISCED 1 lygmens įstaigas. Šešiamečių atveju, šis skaičius siekė 75 proc. Galiausiai, praktiškai visi septynmečiai (99 proc.) lankė pradinio ugdymo įstaigas.

Šioje bendroje tendencijoje yra išimčių. Trimečiai nedalyvavo institucinio ugdymo programose Graikijoje, Turkijoje, Lichtenšteine ir Šveicarijoje (šios amžiaus grupės dalyvavimo rodiklis mažesnis negu 5 proc.). Daugumoje šių valstybių AU programos priskiriamos ISCED 0 lygmeniui ir dažniausiai nėra teikiamos jaunesniems negu 4 metų amžiaus vaikams. Maždaug 50 proc. trimečių dalyvavo ISCED 0 lygmens ugdymo programose Airijoje, Kroatijoje, Kipre, Maltoje, Lenkijoje ir Suomijoje.

Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje) ISCED 1 lygmens programos pradedamos vykdyti anksčiausiai. Airijoje vaikai nuo 4 metų amžiaus gali lankyti mažųjų klases pradinėse mokyklose, kurios formaliai priskiriamos pradiniam ugdymui (ISCED 1). Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje) vaikai pradeda lankyti privalomojo pradinio ugdymo įstaigas, kai jų amžius yra nuo 4 metų 2 mėnesių iki 5 metų 2 mėnesių. Todėl 30 proc. keturmečių Jungtinėje Karalystėje ir 39 proc. keturmečių Airijoje jau dalyvauja ISCED 1 lygmens programose.

Bulgarijoje, Estijoje, Kroatijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Suomijoje ir Švedijoje, priešingai, dauguma šešiamečių dalyvauja priešmokyklinio ugdymo programose. Tačiau 2009–2014 m. Lenkijoje priėmimo į pradinio ugdymo mokyklą amžius palaipsniui sumažintas nuo 7 iki 6 metų. 2015 m. visi šešiamečiai privalės pradėti mokytis pradinėse mokyklose.

Be to, 6–8 proc. septynmečių lanko priešmokyklinio ugdymo įstaigas Čekijoje, Latvijoje ir Rumunijoje. Nors Rumunijoje oficialus mokyklinis amžius buvo 6 metai, tėvai galėjo rinktis užrašyti savo šešiametį vaiką į AU arba pradinio ugdymo įstaigas. Todėl daug vaikų pradėdavo lankyti pradinę mokyklą, kai jiems sukakdavo 7 metai. Tik nuo 2012 m. pradėti lankyti pradinę mokyklą privaloma, kai vaikui sukanka 6 metai.

Tam tikra dalis šešiamečių ir septynmečių, o išimtiniais atvejais ir vyresnių vaikų, lieka AU įstaigose tose ugdymo sistemose, kuriose priėmimui į pradinę mokyklą taikomi brandos, pasirengimo mokyklai arba kalbos kriterijai (žr. F6 pav.).

DALYVAVIMAS ANKSTYVOJO UGDYMO SISTEMOJE

C2 pav. Dalyvavimo priešmokyklinio ugdymo ir pradinio ugdymo programose (ISCED 0 ir 1) rodikliai pagal amžių, 2011 m.

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Rodiklis atspindi dalyvimą ISCED 0 ir 1 lygmens programose kasmet nuo 3 iki 7 metų amžiaus bei dalyvavimo ugdyme dėsningumus jaunesniame amžiuje. Kai kuriose valstybėse dalyvavimo rodiklis viršija 100 proc. Taip yra dėl to, kad jis skaičiuojamas remiantis dviem duomenų rinkiniais (susijusiais su vaikų skaičiumi ir ugdymu), gautais iš skirtingų tyrimų skirtingu laiku tais pačiais metais. Paveikslėlyje jis proporcingai apvalinamas iki 100.

Pateikiami sausio 1 d. duomenys apie vaikų skaičių; dalyvavimo AU duomenys – tai apskritai tam tikrą dieną 2010–2011 mokslo metų pradžioje užfiksuotas vaikų skaičius.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija. Į duomenis neįtrauktos savarankiškos privačios įstaigos ir vokiškai kalbančios bendruomenės duomenys.

Graikija. Į šešiamečių ISCED 0 lygmens dalyvių skaičių įtraukti to paties lygmens septynmečiai arba vyresni vaikai.

Lenkija. Į septynmečių ISCED 0 lygmens dalyvių skaičių įtraukti to paties lygmens 8–10 metų vaikai. Į šešiamečių ISCED 1 lygmens dalyvių skaičių įtraukti to paties lygmens penkiamečiai.

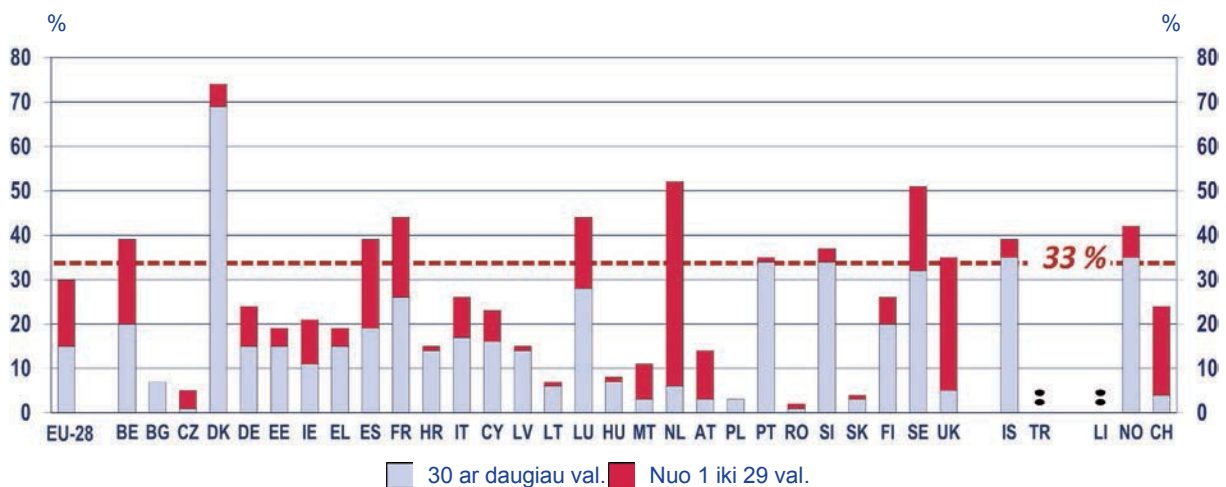
Turkija. Į penkiamečių ISCED 0 dalyvių skaičių įtraukti to paties lygmens šešiamečiai.

VAIKŲ IKI 3 METŲ AMŽIAUS DALYVAVIMO AU RODIKLIS – LABAI MAŽAS

Jauniausių vaikų ankstyvojo ugdymo paslaugos įvairiose valstybėse skiriasi (žr. B skyrių ir Informacijos apie nacionalines sistemas lapus), o šeimos turi įvairių pasirinkimo galimybių. Formalus ugdymas gali apimti įvairias institucinio ugdymo įstaigas ir namuose dirbančias aukles. Kitos ne tokios formalios galimybės, kurios neįtraukiamos į šią ataskaitą, apima kūdikių aukles, kitas aukles ir vaikų prižiūrėjimus giminaičius bei kitus suaugusiuosius. Be to, Europos valstybėse taikomos įvairios vaiko priežiūros atostogų politikos, pagal kurias suteikiamos gerai apmokamos vaiko priežiūros atostogos (įskaitant motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros atostogas), kurios trunka nuo 12 savaičių iki 2 metų (žr. B3 pav).

Palyginamus duomenis apie jauniausių vaikų dalyvavimą AU Europos valstybėse iki šiol buvo galima gauti tik iš Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos. „Formalioje priežiūros sistemoje“ dalyvaujančių vaikų dalies rodiklis (žr. C3 pav.) apima ikimokyklinį arba privalomąjį ugdymą, vaikų priežiūrą institucinio ugdymo įstaigose, dirbančiose po pamokų, ir vaikų priežiūrą dieniniuose priežiūros centruose. Atkreiptinas dėmesys, kad „formali priežiūra“ neapima reglamentuojamo AU namuose⁹, kuris keliose valstybėse sudaro reikšmingą vaikų priežiūros dalį (žr. B2 pav. ir Informacijos apie nacionalines sistemas lapus).

|| C3 pav. Vaikų iki 3 metų amžiaus dalyvavimas AU, valandomis per savaitę, 2011 m.

	ES-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
30 ar daugiau val.	15	20	7	1	69	15	15	11	15	19	26	14	17	16	14	6	28
Nuo 1 iki 29 val.	15	19	0	4	5	9	4	10	4	20	18	1	9	7	1	1	16
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
30 ar daugiau val.	7	3	6	3	3	34	1	34	3	20	32	5	35	:	:	35	4
Nuo 1 iki 29 val.	1	8	46	11	0	1	1	3	1	6	19	30	4	:	:	7	20

Šaltinis: Eurostatas, ES PGSS (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Paaiškinimas

Šis rodiklis rodo vaikų, kuriems teikiama „formali priežiūra“ procentą nuo vaikų skaičiaus kiekvienoje amžiaus grupėje. Formali priežiūra apima ikimokyklinį arba privalomąjį ugdymą, vaikų priežiūrą institucinio ugdymo įstaigose, dirbančiose po pamokų, ir dieniniuose priežiūros centruose, kurių veiklą organizuoja arba kontroliuoja vieša ar privati organizacija. Į jį neįtraukta priežiūra namuose.

⁹ ES PGSS priežiūros namuose skaičiavimai daugumoje valstybių nepatikimi.

Duomenys rodo, kad vaikų iki 3 metų amžiaus dalyvavimo AU rodiklis – labai mažas. 2002 m. susitarta dėl „Barselonos vaikų priežiūros paslaugų tikslo“, kuriuo siekta, kad iki 2010 m. vaikų priežiūros paslaugos būtų teikiamos 33 proc. vaikų iki 3 metų amžiaus¹⁰. Tačiau 2011 m. tik 10 Europos Sąjungos valstybių (taip pat Islandija ir Norvegija) buvo pasiekusios Barselonos tikslą. Šioje srityje išsiskiria Danija, nes čia 74 proc. vaikų iki 3 metų amžiaus dalyvauja AU, o 69 proc. vaikų lanko formalios priežiūros įstaigas 30 arba daugiau valandų per savaitę. Nyderlanduose ir Švedijoje kas antras vaikas iki 3 metų amžiaus dalyvauja AU programoje. Kadangi Nyderlanduose plačiai paplitęs darbas ne visą dieną (Eurostatas, 2013 m.), jauniausi vaikai AU įstaigose praleidžia ne visą dieną.

Belgijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Liuksemburge, Islandijoje ir Norvegijoje vaikų iki 3 metų amžiaus dalyvavimo AU rodikliai svyruoja nuo 40 iki 45 proc. Portugalijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje maždaug kas trečiam vaikui iki 3 metų amžiaus bent kelias valandas per savaitę teikiama formali priežiūra.

Bulgarijoje, Čekijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Maltoje, Lenkijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje, priešingai, vaikų iki 3 metų amžiaus dalyvavimo AU rodiklis – itin mažas (apie 10 proc. arba mažiau). Kroatijoje, Latvijoje ir Austrijoje šis rodiklis siekė maždaug 15 proc. ir apie 20 proc. – Estijoje, Airijoje ir Graikijoje.

VAIKAI PRALEIDŽIA AU ĮSTAIGOSE 26–29 VALANDAS PER SAVAITĘ

AU įstaigas lankančių vaikų dalis atspindi AU tinklo prieinamumą ir aprėptį, tačiau dar vienas svarbus dalykas, į kurį reikėtų atsižvelgti, yra tai, ar programos apima visą darbo dieną, visą mokykloje praleidžiamą laiką ar priežiūra teikiama tik kelias valandas per savaitę. Tai turi pasekmių vaikams, tėvams ir valstybės subsidijuojamų paslaugų atveju – valstybės finansavimui. Daugiau valandų sudaro sąlygas mokymą labiau pritaikyti kiekvienam vaikui, taip pat skirti daugiau laiko bendravimui su bendramoksliais, o abu šie dalykai gali duoti ilgalaikę naudą (Ackerman, Barnett ir Robin, 2005). Daugiau valandų sudaro sąlygas tėvams dirbti gerai apmokamą darbą ir sutaupyti vaiko priežiūros paslaugoms skirtas lėšas. Vis dėlto ilgesnė subsidijuojamo AU diena reiškia didesnes valstybės išlaidas.

2011 m. ES-28 vaikai iki 3 metų amžiaus lankė AU įstaigas vidutiniškai 26 val. per savaitę, o vyresni negu 3 metų amžiaus vaikai AU įstaigose praleisdavo 29 valandas per savaitę. Į šiuos skaičius įtraukiama popamokinė priežiūra. Gali būti, kad vyresni negu 3 metų vaikai praleidžia AU įstaigose, daugiau laiko dėl to, kad daugumoje Europos valstybių šiai amžiaus grupei priešmokyklinis ugdymas yra nemokamas bent kelias valandas per savaitę (žr. D5 pav.).

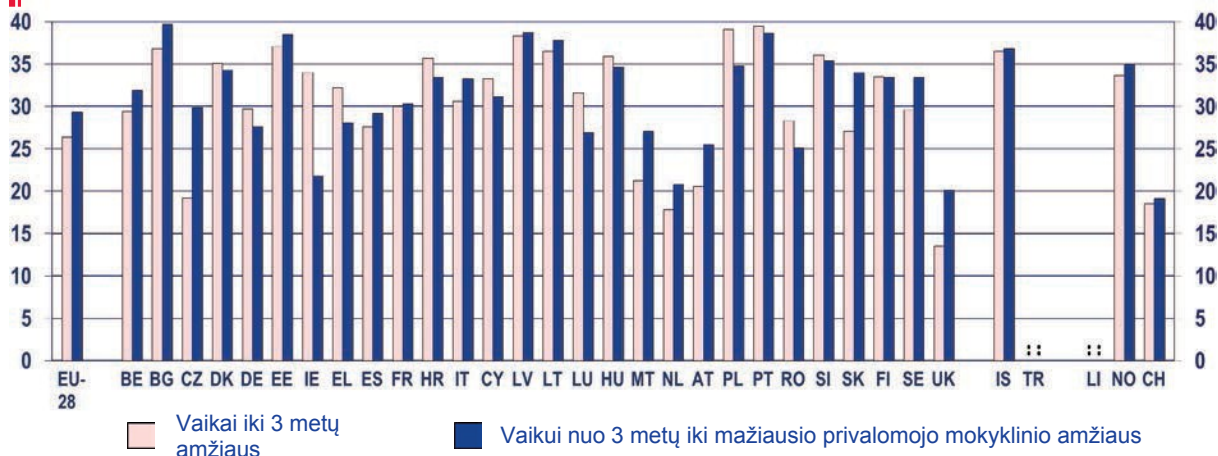
Jungtinė Karalystė išsiskiria tuo, kad jauniausi vaikai institucinio AU įstaigose vidutiniškai praleidžia palyginti mažai valandų per savaitę, konkrečiai 14 valandų (tai sudaro mažiau kaip 3 valandas per dieną). Čekijoje, Maltoje, Nyderlanduose, Austrijoje ir Šveicarijoje vaikai iki 3 metų amžiaus dažniausiai lanko AU įstaigas tik 18–21 valandą per savaitę. Bulgarijoje, Danijoje, Estijoje, Kroatijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Slovėnijoje ir Islandijoje, priešingai, jauniausi vaikai praleidžia daugiau kaip 35 valandas per savaitę institucinio AU įstaigose. Latvijoje, Lenkijoje ir Portugalijoje dažniausiai AU įstaigos lankomos beveik 40 valandų per savaitę.

Nors vidutiniškai vyresni vaikai lanko institucinio AU įstaigas daugiau valandų, Airijoje, Nyderlanduose, Jungtinėje Karalystėje ir Šveicarijoje tipinę savaitę sudaro maždaug 19–22 valandos. Liuksemburge, Maltoje, Austrijoje ir Rumunijoje vyresni negu 3 metų amžiaus vaikai praleidžia apie 25–27 valandas AU įstaigose. Bulgarijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Portugalijoje AU įstaigose dažniausiai praleidžiamos beveik 40 valandų per savaitę.

¹⁰ SN 100/1/02 REV 1, Barselonos Europos Vadovų Taryba, Pirmininkaujančios valstybės narės išvados, 2002 m.

Daugumoje Europos valstybių AU įstaigų lankymo valandų per savaitę skaičius nelabai skiriasi skirtingose amžiaus grupėse (skirtumas – mažesnis negu 1 valanda per dieną arba 5 valandos per savaitę). Tačiau pasitaiko išimčių. Pavyzdžiui, Airijoje vaikai iki 3 metų amžiaus praleidžia vidutiniškai 12 valandų daugiau AU įstaigose negu vyresni negu 3 metų amžiaus vaikai. Priešinga tendencija vyrauja Čekijoje, kurioje vyresni vaikai praleidžia AU įstaigose beveik 11 valandų per savaitę daugiau negu jaunesni vaikai. Slovakijoje, Maltoje ir Jungtinėje Karalystėje vyresni negu 3 metų amžiaus vaikai AU įstaigose praleidžia vidutiniškai 6–7 valandomis daugiau negu vaikai iki 2 metų amžiaus.

C4 pav. Vidutinis AU įstaigose praleistų valandų skaičius per savaitę, pagal amžių, 2011 m.

	ES-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
< 3 metai	26,4	29,4	36,8	19,2	35,1	29,7	37,1	34,0	32,2	27,6	30,0	35,7	30,6	33,3	38,3	36,5	31,6
> 3 metai	29,3	31,9	39,7	29,9	34,3	27,6	38,5	21,8	28,0	29,2	30,3	33,4	33,3	31,1	38,7	37,8	26,9
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
< 3 metai	35,9	21,2	17,8	20,6	39,1	39,5	28,3	36,0	27,1	33,5	29,6	13,5	36,5	:	:	33,6	18,5
> 3 metai	34,6	27,1	20,8	25,5	34,8	38,6	25,1	35,4	34,0	33,4	33,4	20,1	36,8	:	:	35,0	19,1

Šaltinis: Eurostatas, ES PGSS (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Paiškinimas

Skaičiuojant vidutinį AU įstaigose praleistų valandų skaičių per savaitę įtraukti tik AU įstaigas lankantys vaikai. Duomenis pagrįsti tipine (įprasta) ataskaitinio laikotarpio savaitė. „Tipinę savaitę“ reikėtų suprasti kaip visą laikotarpį geriausiai reprezentuojančią savaitę. Kai dėl per didelių skirtumų tipinę savaitę nustatyti sunku, informacija turėtų apimti pirmą ataskaitinio laikotarpio savaitę, į ją neįtraukiant švenčių ar kitų ypatingų aplinkybių (pvz., ligos).

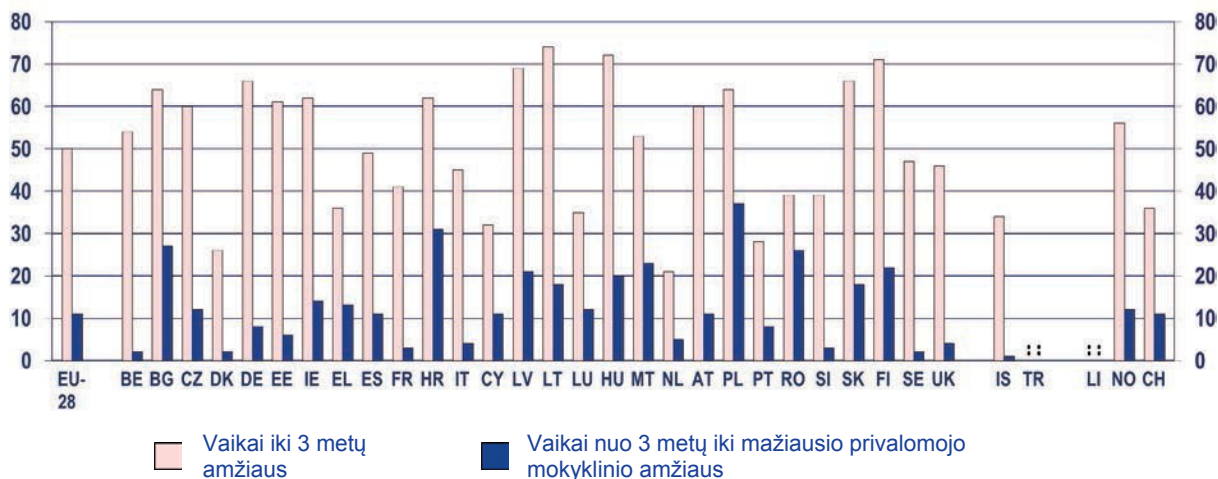
KELIOSE VALSTYBĖSE DAUGELĮ VYRESNIŲ NEGU 3 METŲ AMŽIAUS VAIKŲ PRIŽIŪRI TIK TĖVAI

Siekiant geriau suprasti vaikų priežiūros situaciją Europoje, aptarus dalyvavimą AU sistemoje, vertėtų panagrinėti, kiek vaikų prižiūri tik patys tėvai. 2011 m. ES-28 vidutiniškai 50 proc. vaikų iki 3 metų amžiaus nedalyvavo institucinio AU arba AU namuose sistemoje, jų taip pat neprižiūrėjo jokie kiti suaugusieji, tokie kaip seneliai, kiti namų ūkio gyventojai (išskyrus tėvus), kiti giminaičiai, draugai ar kaimynai. Šis skaičius buvo gerokai mažesnis – tik 11 proc. – vaikų nuo 3 metų iki privalomo mokyklinio amžiaus grupėje.

Apie 70–74 proc. vaikų iki 3 metų amžiaus prižiūrėjo tik jų tėvai Latvijoje, Lietuvoje, Vengrijoje ir Suomijoje. Bulgarijoje, Čekijoje, Vokietijoje, Estijoje, Airijoje, Kroatijoje, Austrijoje, Lenkijoje ir Slovakijoje šis skaičius siekė apie 60–66 proc.

Vyresnių vaikų situacija – visiškai kitokia. Dauguma jų lanko vienokias ar kitokias institucinio AU įstaigas (žr. C2 pav.). Vis dėlto Bulgarijoje, Kroatijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje daugiau kaip 25 proc. vyresnių negu 3 metų amžiaus vaikų prižiūrėjo tik jų tėvai.

|| C5 pav. Vaikų, kuriuos prižiūri tik jų tėvai, dalis, pagal amžiaus grupę, 2011 m.

	ES-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
< 3 metai	50	54	64	60	26	66	61	62	36	49	41	62	45	32	69	74	35
> 3 metai	11	2	27	12	2	8	6	14	13	11	3	31	4	11	21	18	12
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
< 3 metai	72	53	21	60	64	28	39	39	66	71	47	46	34	:	:	56	36
> 3 metai	20	23	5	11	37	8	26	3	18	22	2	4	1	:	:	12	11

Šaltinis: Eurostatas, PGSS (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Paiškinimas

Šis rodiklis rodo vaikų, kuriuos prižiūri tik jų tėvai, procentą nuo bendro vaikų skaičiaus kiekvienoje amžiaus grupėje.

DALYVAVIMAS ANKSTYVOJO UGDYMO SISTEMOJE

II DALIS – RYŠYS SU MOKSLEIVIŲ MOKYMOSI REZULTATAIS IR KILME

Šioje dalyje nagrinėjami ryšiai tarp dalyvavimo AU sistemoje ir moksleivių mokymosi rezultatų ir kilmės. Duomenys gauti iš dviejų tarptautinių moksleivių pasiekimų tyrimų – PISA ir PIRLS. Šiuose tyrimuose nagrinėjami moksleivių gebėjimai įvairiose žinių srityse ir renkama daugybė įvairių duomenų apie tokias moksleivių ypatybes kaip išsilavinimas (įskaitant dalyvavimą AU), šeimos išsilavinimas, požiūris ir pan. Tarptautiniai moksleivių pasiekimų duomenys padeda išnagrinėti, ar AU sistemoje dalyvavę moksleiviai pasiekia geresnių rezultatų negu jų bendramoksliai, kurie AU sistemoje nedalyvavo, ir ar yra daugiau tikimybės, kad vaikai iš tam tikrų šeimų lankys AU įstaigas dažniau negu kiti.

Šių dviejų tyrimų sutelktis ir tikslinė grupė šiek tiek skiriasi. EBPO Tarptautinio moksleivių vertinimo programoje (PISA) vertinamos penkiolikmečių skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų žinios ir įgūdžiai. Kai kuriose valstybėse šio amžiaus moksleiviai jau yra priartėję prie privalomojo ugdymo pabaigos. Nors PISA tyrime stebimi moksleivių rezultatai šiose trijose pagrindinėse srityse, kiekviename PISA tyrime kuri nors iš jų išskiriama labiau. Šioje dalyje pateikiami rezultatai iš naujausio 2012 m. atlikto PISA tyrimo, kuriame daugiausia dėmesio skirta matematikai.

IEA Tarptautiniame skaitymo gebėjimų tyrime (PIRLS) vertinami ketvirtus metus besimokančių moksleivių, kurie tyrime vadinami „ketvirtokais“, skaitymo pasiekimai. Daugumoje valstybių šiems moksleiviams apie 10 metų ir jie lanko pradinės mokyklas. Šioje dalyje pateikiami rezultatai iš naujausio PIRLS tyrimo, atlikto 2011 m.

PISA tyrime apie dalyvavimą AU sistemoje buvo paklausta pačių moksleivių, o PIRLS tyrime šis klausimas užduotas tėvams arba globėjams įtraukiant jį į platesnę anketą apie pasirengimą pradiniam ugdymui. PISA tyrime pateikiama informacija tik apie tai, ar moksleivis lankė AU įstaigą (i) vienerius metus ar trumpiau, (ii) ilgiau kaip metus arba galiausiai (iii) iš viso jos nelankė. Tačiau PIRLS tyrimas padeda tiksliau nustatyti, kiek metų moksleivis dalyvavo AU sistemoje. Abu tyrimai aiškiai rodo, kad dalyvauti AU sistemoje naudinga.

ILGIAU NEGU VIENERIUS METUS AU ĮSTAIGAS LANKĘ MOKSLEIVIAI PASIEKIA GERESNIŲ REZULTATŲ

Ankstyvojo ugdymo nauda – akivaizdi daugumoje Europos ugdymo sistemų. PISA 2012 tyrimas rodo, kad penkiolikmečiai moksleiviai, kurie lankė AU įstaigas ilgiau negu vienerius metus, pasiekia geresnius rezultatus matematikoje negu moksleiviai, kurie lankė AU įstaigas trumpiau negu vienerius metus arba jų nelankė visai. Tyrime dalyvavusiose ES-28 AU įstaigas lankusių moksleivių rezultatai buvo vidutiniškai 35 taškais (atitinka beveik vienerius formalaus ugdymo mokykloje metus) geresni negu moksleivių, kurie AU įstaigų nelankė.

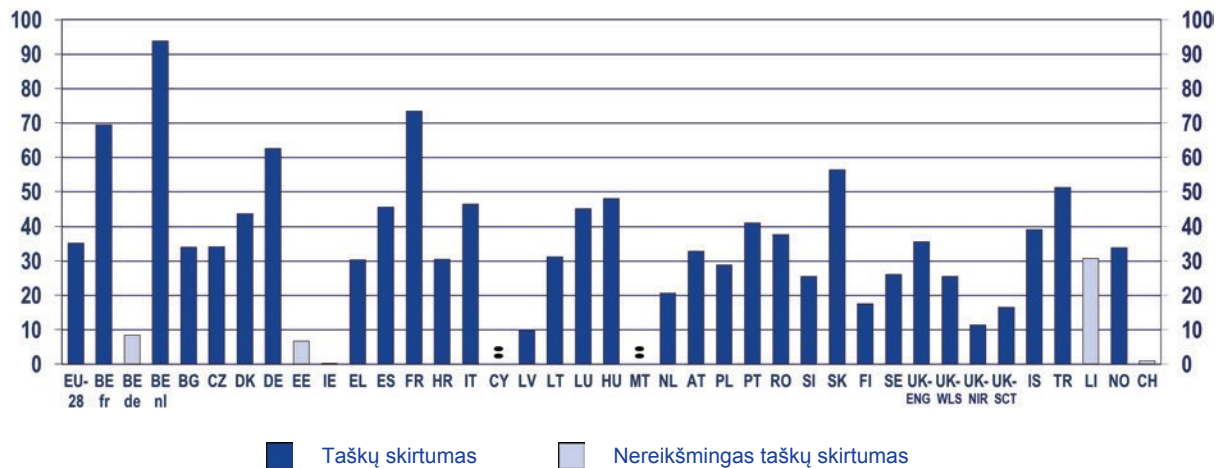
Belgijos flamandų bendruomenėje skirtumas tarp moksleivių, kurie lankė AU įstaigas ilgiau negu vienerius metus, ir moksleivių, kurie jas lankė trumpiau arba jų nelankė visai, buvo itin didelis – beveik 94 taškai. Jis buvo apie 60–70 taškų didesnis Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir Slovakijoje. Daugumoje šių ugdymo sistemų beveik visi moksleiviai lankė priešmokyklinio ugdymo įstaigas bent vienerius metus.

Priešmokyklinio ugdymo įstaigų lankymas yra mažai susijęs arba visai nesusijęs su vėlesniais rezultatais Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje, Estijoje, Airijoje, Lichtenšteine ir Šveicarijoje.

Tačiau pabrėžtina, kad AU įstaigų lankymas mažiau veikia penkiolikmečių moksleivių ugdymo rezultatus negu kiti veiksniai, tokie kaip socialinė ekonominė padėtis, lytis ar moksleivio motyvacija. Tyrime dalyvavusiose ES-28 valstybėse AU įstaigų lankymu vidutiniškai galima paaiškinti tik apie 2 proc. moksleivių rezultatų skirtumą.

Vis dėlto rezultatai rodo, kad tarp ankstyvo dalyvavimo ugdymo sistemoje ir matematikos rezultatų išlieka reikšmingas ryšys net po maždaug 10 mokyklos lankymo metų.

C6 pav. Iš matematikos surinktų taškų skirtumas, susijęs su AU įstaigų lankymu ilgiau negu vienerius metus, penkiolikmečiai, 2012 m.

	ES-28	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
2012	35,3	69,4	8,5	93,8	34,0	34,2	43,5	62,5	6,7	0,2	30,3	45,5	73,3	30,5	46,3	:	9,7	31,2	45,1	47,9
S. P.	1,33	7,62	7,77	9,97	4,61	7,25	2,97	4,75	4,27	2,99	3,65	2,78	5,61	4,55	2,95	:	4,50	3,13	3,77	9,32
	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH	
2012	:	20,7	32,9	28,9	41,0	37,6	25,5	56,3	17,6	26,1	35,6	25,5	11,4	16,6	39,1	51,2	30,8	33,8	0,9	
S. P.	:	8,13	5,97	4,27	3,91	5,05	3,19	6,39	3,29	3,28	4,31	3,44	5,50	4,11	6,97	8,66	17,64	4,11	5,52	

S. P.: Standartinės paklaidos \bar{x} = Nereikšmingas taškų skirtumas

Šaltinis: EBPO, PISA 2012 tyrimo duomenų bazė

Paaiškinimai

Šis rodiklis pagrįstas tiesine regresijos analize su vienu kintamuoju, įvestu moksleivio lygmeniu, konkrečiai dichotominiu kintamuoju, ar moksleivis dalyvavo AU programose ilgiau negu vienerius metus. Nedalyvavimas AU programose ir dalyvavimas jose ilgiausiai vienerius metus - priskirti tai pačiai kategorijai.

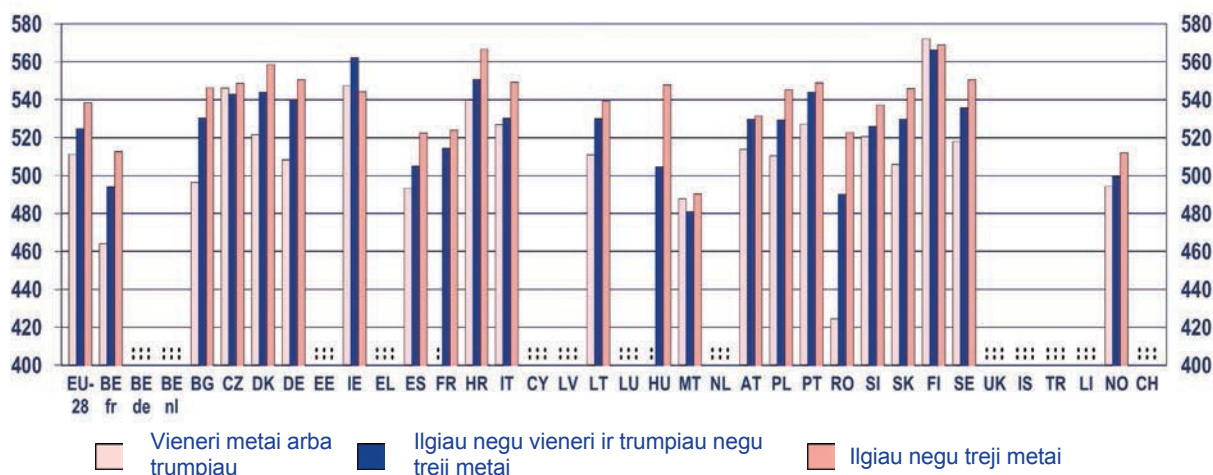
PISA tyrimo rezultatai pateikiami naudojant skales, kuriose vidutinė taškų suma – 500, o moksleiviams iš visų PISA tyrime dalyvavusių EBPO valstybių narių nustatytas standartinis nuokrypis - 100.

Statistiškai nereikšmingas taškų skirtumas pažymėtas šviesesne spalva. Palyginimai grindžiami statistinio reikšmingumo tikrinimu, kai jo lygmuo $p < .05$. Tai reiškia, kad neteisingo teiginio tikimybė mažesnė negu 5 proc.

DAUGIAU LAIKO AU ĮSTAIGOSE PRALEIDĘ VAIKAI GERIAU SKAITO PRADINĖSE MOKYKLOSE

PIRLS 2011 tyrimo duomenys rodo, kad moksleiviai, kurie ilgiau lankė AU įstaigas, yra geriau pasirengę pradiniam ugdymui ir jiems sekasi mokytis. Daugumos PIRLS 2011 tyrime dalyvavusių Europos valstybių duomenys rodo, kad kuo ilgiau vaikai lanko AU įstaigas, tuo geresni jų skaitymo rezultatai. Tyrime dalyvavusiose ES-28 valstybėse ketvirtokai, lankę AU įstaigas vienerius metus arba trumpiau, vidutiniškai surinko mažiausiai taškų PIRLS skalėje (511 taškus). Vaikų, kurie AU įstaigas lankė ilgiau negu vienerius, bet trumpiau negu trejus metus, rezultatai buvo šiek tiek geresni (525 taškai), o vaikų, kurie lankė AU įstaigas trejus metus ir ilgiau, surinko daugiausia taškų (536 taškus). Danijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje skaitymo pasiekimų rezultatų skirtumai buvo statistiškai reikšmingi šiose trijose tirtose grupėse, kurių dalyvavimo AU trukmė skyrėsi.

Čekijoje, Prancūzijoje, Maltoje, Austrijoje ir Suomijoje AU įstaigų lankymo trukmė nekoreliuoja su ketvirtokų skaitymo pasiekimais.

C7 pav. Vidutiniai skaitymo pasiekimų taškai pagal AU įstaigų lankymo trukmę, ketvirtokai, 2011 m.

Šaltinis: IEA, PIRLS 2011 duomenų bazė

	ES-28	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT
<= 1 metai	511	464	:	:	496	546	522	508	:	547	:	493	516	540	527	:	:	511
S. P.	2,03	16,81	:	:	8,49	5,86	8,21	7,57	:	3,08	:	5,72	20,31	2,39	8,73	:	:	3,73
1-3 metai	525	494	:	:	530	543	544	540	:	562	:	505	514	551	530	:	:	530
S. P.	1,04	4,68	:	:	5,08	2,64	3,05	2,97	:	2,38	:	3,01	3,43	2,79	3,13	:	:	3,77
> 3 metai	539	513	:	:	546	549	558	551	:	544	:	522	524	567	549	:	:	539
S. P.	1,05	2,82	:	:	3,32	2,47	1,70	2,46	:	7,24	:	2,47	2,82	2,12	2,24	:	:	2,32
	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
<= 1 metai	:	461	488	:	514	510	527	425	521	506	572	518	:	:	:	:	494	:
S. P.	:	29,98	8,54	:	6,31	2,90	4,69	10,26	4,07	6,70	2,94	7,40	:	:	:	:	9,27	:
1-3 metai	:	505	481	:	530	529	544	490	526	530	566	536	:	:	:	:	500	:
S. P.	:	5,76	1,89	:	3,01	3,01	3,10	5,09	3,41	3,35	2,69	2,98	:	:	:	:	3,47	:
> 3 metai	:	548	490	:	532	545	549	523	537	546	569	551	:	:	:	:	512	:
S. P.	:	2,44	5,74	:	2,09	2,91	2,52	3,88	1,96	2,05	2,20	2,35	:	:	:	:	2,41	:

Šaltinis: IEA, PIRLS 2011 duomenų bazė.

Paiškinimas

PIRLS tyrime kaip atskaitos taškas naudojama vidurinė skalės dalis (500), kuri lieka nepakitusi visuose vertinimuose. Grupės, kurias sudaro mažiau kaip 50 moksleivių, (nesvertiniai duomenys) pažymėtos kaip trūkstami duomenys.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė (NIR) į analizę neįtrauktos dėl mažo atsakymų skaičiaus.

Jungtinėje Karalystėje (ENG) klausimai apie AU nepateikti.

DALYVAVIMAS AU SISTEJOJE DARO DIDESNĮ POVEIKĮ PALANKIŲ SĄLYGŲ NETURINČIŲ VAIKŲ SKAITYMO REZULTATAMS

Visuotinai pripažįstama, kad dalyvauti AU sistemoje itin svarbu palankių sąlygų neturintiems vaikams. PIRLS 2011 tyrimo duomenys patvirtina šį požiūrį, tačiau taip pat rodo, kad priešmokyklinio ugdymo programos gali būti gera mokymosi visą gyvenimą pradžia visiems vaikams, nepaisant jų kilmės.

PIRLS 2011 tyrimo duomenys rodo, kad teigiamas AU poveikis skaitymo pasiekimams stipriau jaučiamas vaikams iš neišsilavinusių šeimų negu vaikams, kurių bent vienas iš tėvų turi aukštąjį išsilavinimą. ES-28 vaikų, kurie lankė AU įstaigas ilgiau negu vienerius metus ir buvo iš neišsilavinusių šeimų, skaitymo pasiekimai buvo vidutiniškai 18 taškų (standartinė paklaida – 2,6) aukštesni už vaikų iš tokių pat šeimų, tačiau lankusių AU įstaigas tik vienerius metus arba visai jų nelankusių.

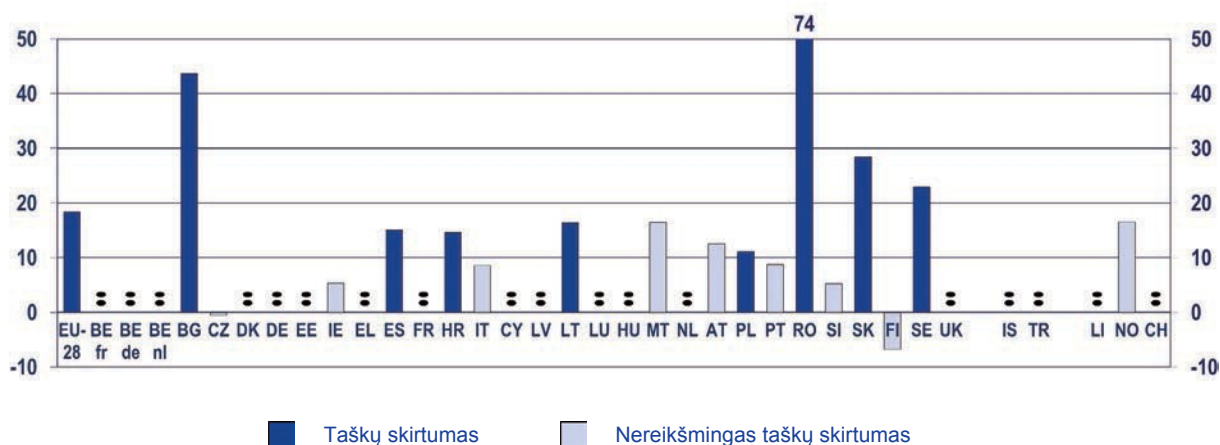

AU poveikis vaikams iš labai išsilavinusių šeimų atitinka 9 taškus (standartinė paklaida – 2,6).

Pusėje Europos valstybių, kurios pateikė duomenis, bent vienerius metus AU įstaigas lankę ketvirtokai, kurių tėvai neturėjo aukštojo išsilavinimo, pasiekė geresnių rezultatų. Vaikų iš neišsilavinusių šeimų skaitymo pasiekimų taškų skirtumas, susijęs su AU įstaigų lankymu ilgiau negu vienerius metus, buvo ypač didelis Rumunijoje ir siekė 74 taškus. Bulgarijoje jis sudarė 44 taškus. Skirtumas taip pat buvo ryškus Slovakijoje ir Švedijoje – daugiau kaip 20 taškų.

Panašu, kad didesnis AU poveikis vaikų iš palankių sąlygų neturinčių šeimų akademiniam pasiekimams mažėja, jiems augant ir pereinant iš vienos mokyklos klasės į kitą. PISA 2012 matematikos tyrimo rezultatai rodo, kad beveik visose valstybėse AU įstaigų lankymas nedaro reikšmingos įtakos palankių sąlygų neturinčių penkiolikmečių rezultatams palyginti su labiau pasiturinčiais bendramoksliais (EBPO, 2013 m.).

C8 pav. Skaitymo pasiekimų taškų skirtumas, susijęs su AU įstaigų lankymu ilgiau negu vienerius metus, ketvirtokai iš neišsilavinusių šeimų, 2011 m.

Be aukštojo išsilavinimo	ES-28	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT
	18,4	:	:	:	43,7	-0,5	:	:	:	5,4	:	15,0	:	14,6	8,5	:	:	16,3
S. P.	2,62	:	:	:	10,46	8,60	:	:	:	5,27	:	7,21	:	3,61	10,05	:	:	5,26
Be aukštojo išsilavinimo	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
	:	:	16,5	:	12,5	11,1	8,7	74,1	5,2	28,4	-6,7	23,0	:	:	:	:	16,5	:
S. P.	:	:	13,82	:	7,86	3,83	5,85	11,26	5,36	7,08	5,49	9,11	:	:	:	:	11,56	:

S. P.: Standartinė paklaida x = Nereikšmingas taškų skirtumas

Šaltinis: IEA, PIRLS 2011 duomenų bazė.

Paiškinimai

PIRLS tyrime kaip atskaitos taškas naudojama vidurinė skalės dalis (500), kuri lieka nepakitusi visuose vertinimuose. Grupės, kurias sudaro mažiau kaip 50 moksleivių, (nesvertiniai duomenys) pažymėtos kaip trūkstami duomenys.

Statistiškai nereikšmingas taškų skirtumas pažymėtas šviesesne spalva. Palyginimai grindžiami statistinio reikšmingumo tikrinimu, kai jo lygmuo $p < .05$. Tai reiškia, kad neteisingo teiginio tikimybė mažesnė negu 5 proc.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė (NIR) į analizę neįtrauktos dėl mažo atsakymų skaičiaus.

Jungtinėje Karalystėje (ENG) klausimai apie AU nepateikti.

PALANKIŲ SĄLYGŲ NETURINČIŲ VAIKŲ DALYVAVIMO AU SISTEMOJE RODIKLIS - ŽEMESNIS

Šiame skyriuje parodoma, kad daugumoje Europos valstybių dalyvavimo AU sistemoje, ypač paskutinius kelerius metus prieš pradinį ugdymą, rodiklis – labai aukštas (žr. C1 ir C2 pav.). Tačiau PISA 2012 tyrimo rezultatai rodo, kad palankių sąlygų neturintys moksleiviai rečiau lanko AU įstaigas ilgiau negu vienerius metus.

C9 pav. parodytas AU įstaigų lankymo skirtumas tarp penkiolikmečių iš skirtingų šeimų. Tačiau jame pateikiami tik tie kintamieji, kurie daro poveikį dalyvavimui AU sistemoje. Lytis neaptariama, nes Europos valstybėse tarp mergaičių ir berniukų dalyvavimo AU sistemoje nenustatyta akivaizdžių skirtumų. Pirmoje diagramoje parodyti moksleiviai iš šeimų, patiriančių įvairias nepalankias sąlygas (socialines ekonomines, švietimo ir kultūrinės), o kitose diagramose pateikiamas moksleivių iš neišsilavinusių šeimų ir moksleivių iš imigrantų šeimų rodikliai. Pabrėžtina, kad kai kuriais atvejais moksleivis gali tenkinti visų trijų grupių kriterijus, t.y. palankių sąlygų neturinti šeima su neišsilavinusiais tėvais kartais gali būti ir pirmos arba antros kartos imigrantai.

ES-28 penkiolikmečių iš šeimų, patiriančių įvairias nepalankias sąlygas (taškų suma PISA ekonominio, socialinio ir kultūrinio statuso indekso apatiniame kvartilyje), dalyvavimo AU sistemoje rodiklis ir jų nepatiriančių vaikų vidutiniškai skyrėsi 12 proc. Visose valstybėse (išskyrus Belgiją (vokiškai kalbančią bendruomenę) ir Vengriją) penkiolikmečiai iš labiau pasiturinčių šeimų lankė AU įstaigas ilgiau nei vienerius metus negu vaikai iš palankių sąlygų neturinčių šeimų. Kroatijoje ir Lenkijoje dalyvavimo AU sistemoje rodiklio skirtumas – itin didelis - apie 30 proc. Latvijoje, Lietuvoje ir Slovakijoje skirtumas siekė apie 20 proc. Daugumoje šių valstybių dalyvavimo AU rodiklis buvo gana žemas pirmojo šio amžiaus dešimtmečio pradžioje (žr. C1 pav.). Tai rodo bendrą prieinamumo problemą. Galbūt vaikai iš labiau pasiturinčių šeimų turėjo daugiau galimybių užsitikrinti vietas AU įstaigose net tuomet, kai pasiūla buvo maža.

ES-28 penkiolikmečių iš neišsilavinusių šeimų ir šeimų, kuriose bent vienas iš tėvų turi aukštąjį išsilavinimą, dalyvavimo AU sistemoje rodiklis vidutiniškai skyrėsi 7 proc. Lenkijoje dalyvavimo AU sistemoje rodiklio skirtumas – itin didelis – 34 proc. Kroatijoje, Latvijoje ir Turkijoje jis siekė apie 20 proc. Ketvirtyje Europos ugdymo sistemų tarp vaikų iš išsilavinusių šeimų ir iš neišsilavinusių šeimų dalyvavimo AU sistemoje nenustatytas reikšmingas skirtumas.

Penkiolikmečiai iš vietinių šeimų dažniau dalyvavo AU sistemoje ilgiau nei vienerius metus negu pirmos ar antros kartos imigrantai. ES-28 dalyvavimo rodiklis vidutiniškai skyrėsi 12 proc. Italijoje, Jungtinėje Karalystėje (Velse) ir Islandijoje jis – itin didelis - apie 30 proc. arba didesnis. Maždaug trečdalyje Europos ugdymo sistemų tarp imigrantų ir ne imigrantų dalyvavimo AU sistemoje nenustatyta reikšmingų skirtumų.

Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje ir Vengrijoje tarp pirmiau aptartų penkiolikmečių iš palankių sąlygų neturinčių šeimų dalyvavimo AU sistemoje skirtumų nenustatyta.

Paaiškinimai (C9 pav.)

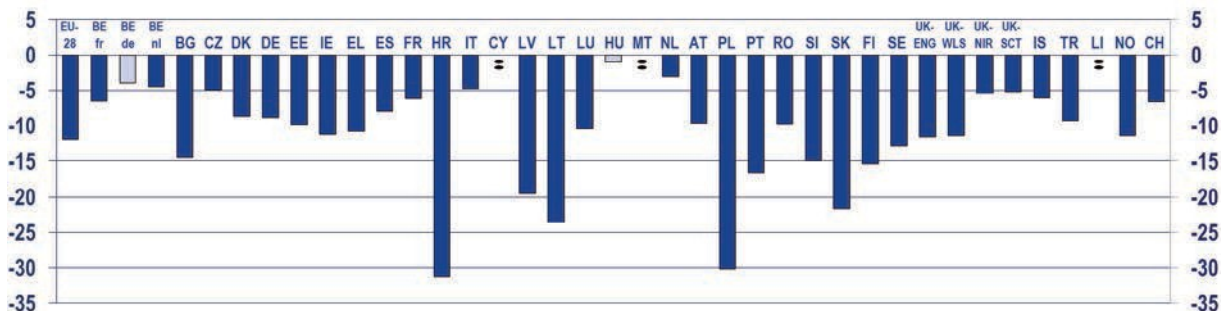
Grupės, kurias sudaro mažiau kaip 50 moksleivių, (nesvertiniai duomenys) pažymėtos kaip trūkstami duomenys. Statistiškai nereikšmingas taškų skirtumas pažymėtas šviesesne spalva. Palyginimai grindžiami statistinio reikšmingumo tikrinimu, kai jo lygmuo $p < .05$. Tai reiškia, kad neteisingo teiginio tikimybė mažesnė negu 5 proc.

Įvairios nepalankios sąlygos: moksleiviai, patenkantys į ekonominio, socialinio ir kultūrinio statuso indekso (ESKS indekso) apatinį kvartilį). PISA ESKS indekso apibrėžtis pateikta Terminų žodynyje.

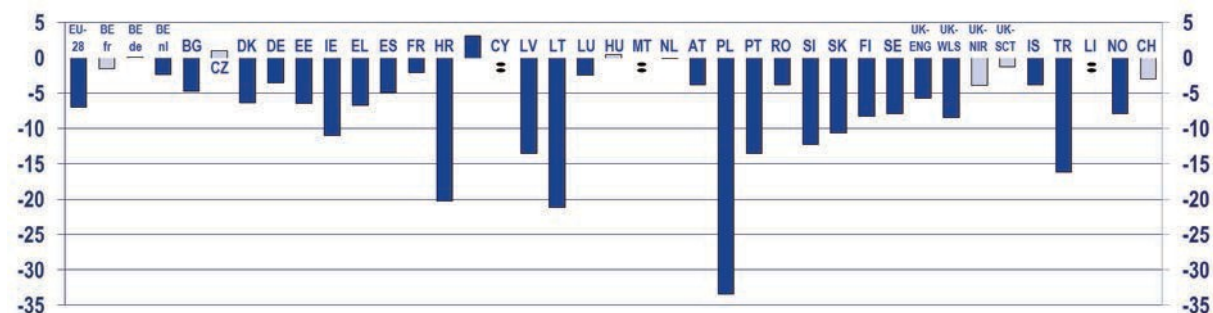

C9 pav. Penkiolikmečių iš palankių sąlygų neturinčių šeimų dalyvavimo AU sistemoje rodiklių skirtumas, 2012 m.

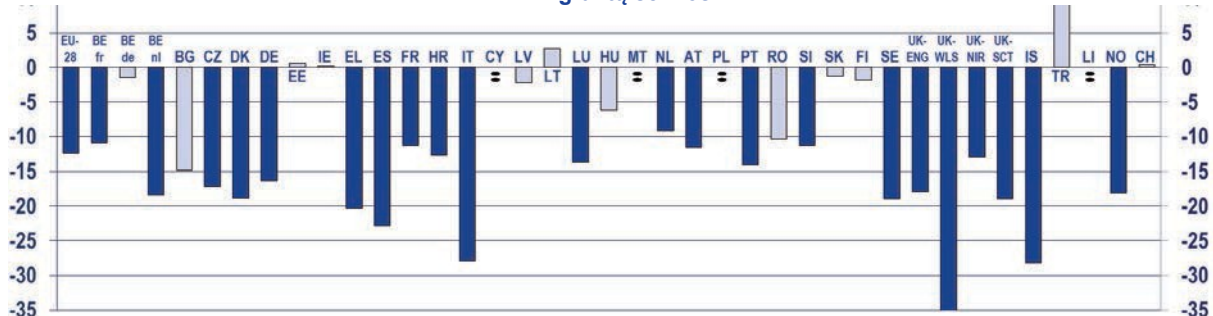
A. Įvairios nepalankios sąlygos

B. Tėvai be aukštojo išsilavinimo

C. Imigrantų šeimos

■ Taškų skirtumas □ Nereikšmingas taškų skirtumas

	ES-28	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH			
A	-11,9	-6,5	<u>-4,0</u>	-4,5	-14,5	-4,9	-8,6	-8,8	-9,8	-11,2	-10,8	-7,9	-6,1	-31,2	-4,8	:	-19,5	-23,6	-10,4	<u>-1,0</u>																						
S. P.	0,53	1,46	4,29	1,33	2,15	1,93	1,34	1,70	1,79	1,81	2,13	1,02	1,14	2,08	0,76	0,00	2,43	1,95	1,37	0,85																						
B	-7,0	<u>-1,5</u>	<u>0,1</u>	-2,4	-4,8	<u>1,1</u>	-6,4	-3,5	-6,4	-11,0	-6,7	-4,9	-2,1	-20,2	3,0	:	-13,5	-21,2	-2,5	<u>0,5</u>																						
S. P.	0,40	1,28	3,96	1,03	1,65	1,49	1,27	1,33	1,39	1,62	1,74	0,83	0,90	1,92	0,61	:	1,74	1,97	1,11	0,69																						
C	-12,4	-11,0	<u>-1,5</u>	-18,4	<u>-14,8</u>	-17,1	-18,8	-16,3	<u>0,6</u>	<u>0,2</u>	-20,3	-22,8	-11,3	-12,7	-27,9	:	<u>-2,2</u>	<u>2,7</u>	-13,8	<u>-6,1</u>																						
S. P.	0,77	1,87	4,73	3,33	10,74	4,72	1,73	2,24	2,52	2,89	2,77	1,91	1,74	2,77	1,59	:	3,31	5,39	1,06	3,73																						
		MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT		IS	TR	LI	NO	CH																					
A	:	-3,1	-9,7	-30,2	-16,6	-9,7	-14,9	-21,6	-15,3	-12,9	-11,6	-11,4	-5,5	-5,2			-6,1	-9,3	:	-11,5	-6,6																					
S. P.	0,00	1,04	1,90	2,62	1,92	1,87	1,79	2,43	1,70	1,74	2,08	2,06	2,71	2,40			1,04	1,05	4,11	1,36	3,02																					
B	:	<u>0,0</u>	-3,8	-33,5	-13,5	-3,8	-12,2	-10,6	-8,2	-7,8	-5,7	-8,5	-3,9	<u>-1,3</u>			-3,8	-16,2	:	-7,8	<u>-3,0</u>																					
S. P.	:	0,76	1,27	2,38	1,90	1,44	1,43	1,58	1,74	1,80	1,44	1,75	2,62	2,18			0,85	1,78	3,37	1,16	2,84																					
C	:	-9,2	-11,6	:	-14,1	<u>-10,3</u>	-11,3	<u>-1,2</u>	<u>-1,8</u>	-18,9	-17,9	-35,1	-13,0	-18,9			-28,2	<u>11,7</u>	:	-18,1	<u>0,4</u>																					
S. P.	:	1,72	1,85	:	3,39	15,92	2,79	8,52	2,94	2,23	2,42	4,44	5,02	3,01			4,69	6,42	:	2,58	2,70																					

S. P. Standartinės paklaidos x = Nereikšmingas taškų skirtumas

A. Įvairios nepalankios sąlygos B. Tėvai be aukštojo išsilavinimo C. Imigrantų šeimos

Šaltinis: EBPO, PISA.

ANKSTYVOJO UGDYMO FINANSAVIMAS

Europos valstybių vyriausybės vis dažniau pripažįsta investavimo į ankstyvąjį ugdymą (AU) svarbą. Kokybiškam, visiems vaikams prieinamam AU reikalingas gausus finansavimas ir nesvarbu, iš kur jis finansuojamas: valstybės ar privačių šaltinių. Privačios AU paslaugos sumažina valstybinių lėšų poreikį, tačiau dažnai jų neįperka šeimos, kurių mažos pajamos.

Įvairiose Europos ugdymo sistemose AU finansavimas skiriasi. Daug valstybių jį laiko esmine paslauga ir skiria daug valstybės lėšų jam finansuoti. Kai kuriose valstybėse AU paslaugų teikimas mažesniems vaikams (iki ISCED 0) paliekamas privačiam sektoriui ir tikimasi, kad tėvai padengs visas šių paslaugų išlaidas, o dar kitose - vaikai gali lankyti AU įstaigas nemokamai nuo labai ankstyvo amžiaus. Keliose valstybėse tėvai moka už AU paslaugas nuo ankstyvo amžiaus iki pradinio ugdymo pradžios. Tačiau AU gali būti subsidijuojamas per mokėjimus šeimoms (mokesčių lengvatas, išmokas arba talonus), mokėjimus AU paslaugų teikėjams arba abu variantus.

Šiame skyriuje siekiama apžvelgti AU finansavimo įvairovę Europos valstybėse. Jis pradedamas nuo finansavimo struktūros pristatymo, kuriame parodomas valstybės ir privačių lėšų pasiskirstymas bei už finansavimą atsakingos valdžios institucijos. Čia pateikiamos faktinės valstybės institucijų išlaidos AU, pristatant naujausias bendrų viešųjų išlaidų skirstymo tendencijas, išreikštas procentais nuo BVP. Duomenys apie tiesiogines viešąsias išlaidas vienam vienetui leidžia investicijas į ISCED 0 lygmenį palyginti su kitais ugdymo lygmenimis.

Pateikiamos iliustracijos, parodančios mėnesinius tėvų mokėjimus už jaunesnių vaikų ugdymą, ir aptariamas nemokamų valstybinių AU paslaugų prieinamumas. Siekiant kuo aiškiau parodyti šeimų išlaidas, aptariami kriterijai, kuriuos reikia atitikti, norint įgyti teisę mokėti mažesnius mokesčius, taip pat specialios finansinės paramos tėvams, auginantiems AU įstaigas lankančius vaikus, tipai. Eurostato duomenys apie ugdymo išlaidų dalį, padengiamą iš privačių šaltinių, ISCED 0 lygmeniu apibendrina šį skyrių. Paskutinis rodiklis parodo, ar valstybės remia tėvus, pasirinkusius ankstyvąją priežiūrą, suteikdamos finansines kompensacijas tiems, kurie nusprendžia neužrašyti vaikų į formalaus AU įstaigas.

AU VYRAUJA VIEŠOJO SEKTORIAUS FINANSAVIMAS, YPAČ PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO ETAPE (ISCED 0)

Ankstyvąjį ugdymą gali teikti valstybinės arba privačios įstaigos. Valstybinės įstaigos priklauso centrinės, regioninės arba vietos valdžios institucijoms ir yra jų valdomos. Jos nesiekia pelno, o teikia viešąją paslaugą. Valstybinės įstaigos gali būti finansuojamos savo lėšomis – gauti lėšas iš privačių šaltinių arba jas gali subsidijuoti valstybė, t. y. jos gali gauti dalinį finansavimą iš valdžios institucijų. Privačios įstaigos gali priklausyti pelno siekiančioms įmonėms arba savanoriškos veiklos (pelno nesiekiančiam) sektoriui, kuriam gali būti priskiriamos ir labdaros organizacijos. D1 pav. parodyta, kad daugumoje Europos valstybių AU paslaugų teikimas finansuojamas taikant mišrųjį būdą, t. y. naudojamos ir valstybinės, ir privačios lėšos. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad daugelyje valstybių privačios (savo lėšomis finansuojamos) įstaigos priima gana nedidelę vyresnių vaikų dalį.

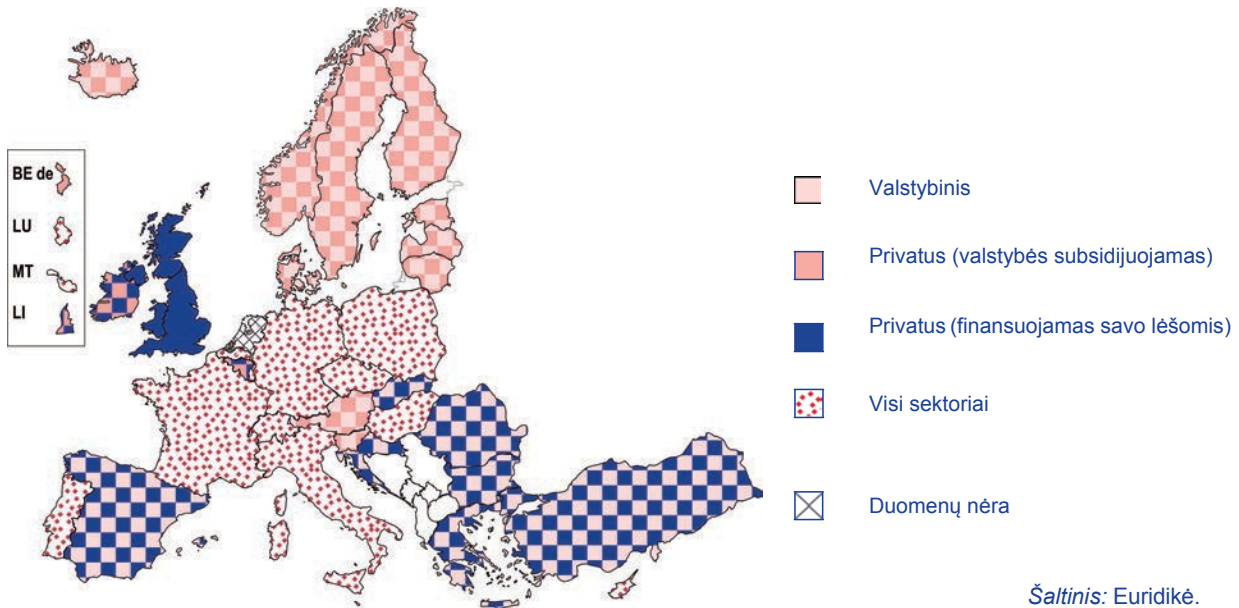
Daugumoje Europos ugdymo sistemų atsakomybė už jaunesnių ir vyresnių vaikų AU ir jo finansavimo struktūra yra tokios pat. Natūralu, kad tai taikoma visoms vietosiosioms sistemoms, kuriose ugdymo paslaugos teikiamos integruotai (žr. B1 pav). Jose teikiamas tik valstybinis arba valstybės subsidijuojamas institucinis AU. Kitose ugdymo sistemose daugiau valstybinio finansavimo dažniausiai skiriama vyresnių, o ne jaunesnių vaikų AU.

Institucinis AU – visiškai valstybinis arba valstybės subsidijuojamas Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje), Danijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Austrijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Švedijoje, Islandijoje ir Norvegijoje.

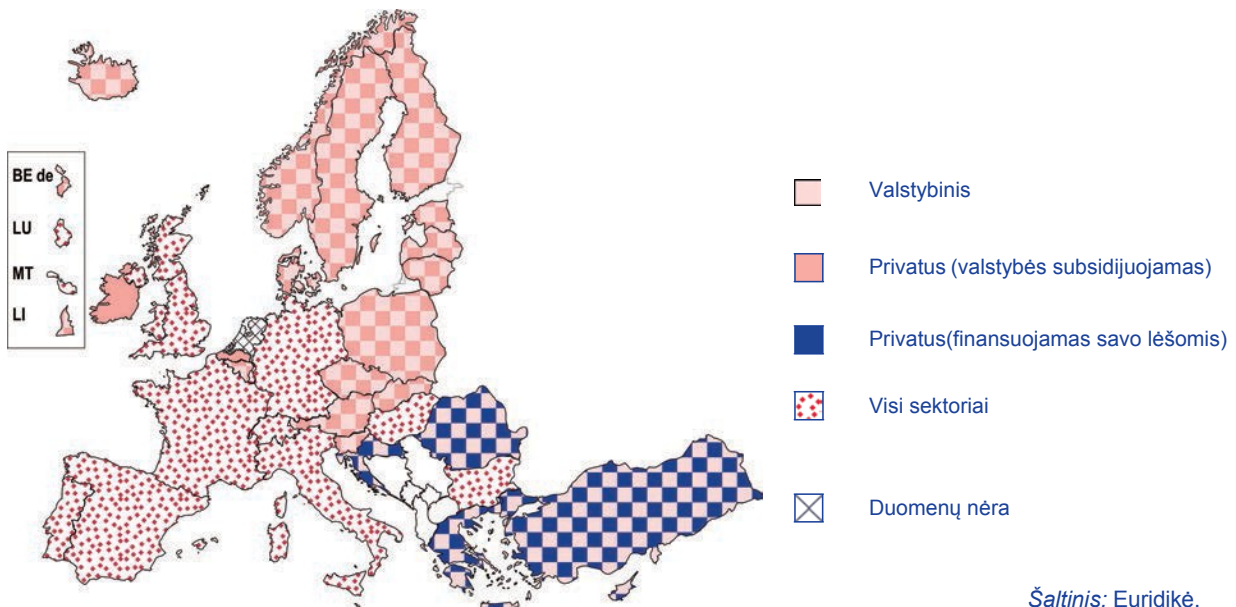
Airija – vienintelė valstybė, kurioje valstybė nefinansuoja jokios amžiaus grupės AU. Belgijoje (prancūzakalbėje ir vokiškai kalbančioje bendruomenėse), visose Jungtinės Karalystės dalyse ir Lichtenšteine valstybė nefinansuoja jaunesnių vaikų AU.

D1 pav. Valstybinis ir privatus institucinis AU, 2012–2013 m.

D1a pav. Jaunesni vaikai

D1b pav. Vyresni vaikai

Paiškinimai

Paveikslėlyje parodyti visi teisiškai galimi AU paslaugų tipai, nepaisant į jas užregistruotų vaikų skaičiaus. „**Valstybinių AU įstaigų**“ ir „**privatų AU įstaigų**“ apibrėžtys pateiktos Terminų žodynyje. Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastaba dėl konkrečios valstybės

Jungtinė Karalystė (jaunesni vaikai): nepalankiausioje padėtyje esantiems dvimečiams teikiamos valstybės subsidijuojamos AU paslaugos.

Kipre, Liuksemburge, Maltoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) ugdymo paslaugas jaunesniems vaikams dažniausiai teikia privatūs paslaugų teikėjai, kurie daugiausia finansuojami iš tėvų įmokų. Šiose valstybėse 60–100 proc. vaikų lanko privačias (savo lėšomis finansuojamas) AU įstaigas, kuriose mokesčiai gana dideli (žr. D6 pav.). Tačiau kai kuriose iš šių valstybių AU subsidijuojamas netiesiogiai per mokėjimus šeimoms (mokesčių lengvatas, išmokas arba talonus, žr. D8 pav.).

Kai kuriose valstybėse įvairios ugdymo namuose formos sudaro reikšmingą jaunesnių vaikų AU dalį. Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir Islandijoje šio tipo priežiūra yra privati, tačiau ją subsidijuoja valdžios institucijos. Privačios (valstybės subsidijuojamos) ugdymo namuose paslaugos taip pat vyrauja Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje. Valstybinės ugdymo namuose paslaugos dominuoja Belgijos flamandų bendruomenėje, Danijoje ir Suomijoje.

VIETOS VALDŽIOS INSTITUCIJOS DAŽNAI FINANSUOJA JAUNESNIŲ VAIKŲ AU, O VYRESNIŲ VAIKŲ ATVEJU IŠLAIDOMIS DALIJAMASI SU CENTRINĖMIS VALDŽIOS INSTITUCIJOMIS

Labiausiai paplitęs AU finansavimo modelis – **centrinių ir vietos valdžios institucijų finansavimo** derinys. Tokio požiūrio finansuojant jaunesnių vaikų AU laikomasi 11 ugdymo sistemų, o remiant vyresniems vaikams skirtas AU įstaigas – 21 ugdymo sistemoje. Dažnai pasidalijamos infrastruktūros ir veiklos išlaidos, nors įvairiose valstybėse šiuose dviejuose lygmenyse atsakomybė pasiskirstoma skirtingai. Pavyzdžiui, Estijoje centrinės valdžios institucijos skiria paramą vietos valdžios institucijoms už pastatų priežiūrą ir mokymosi aplinkos tobulinimą AU įstaigose. Dalis veiklos išlaidų (valdymo išlaidos, darbuotojų darbo užmokesčio išlaidos, socialiniai mokesčiai ir mokomosios medžiagos išlaidos) dengiamos iš vietos valdžios institucijų biudžeto, kita dalis – iš tėvų įmokų. Latvijoje ir Rumunijoje, priešingai, vyresniems vaikams skirtose įstaigose švietimo ministerijos dengia darbuotojų darbo užmokesčio išlaidas, o vietos valdžios institucijos – atsakingos už infrastruktūrą.

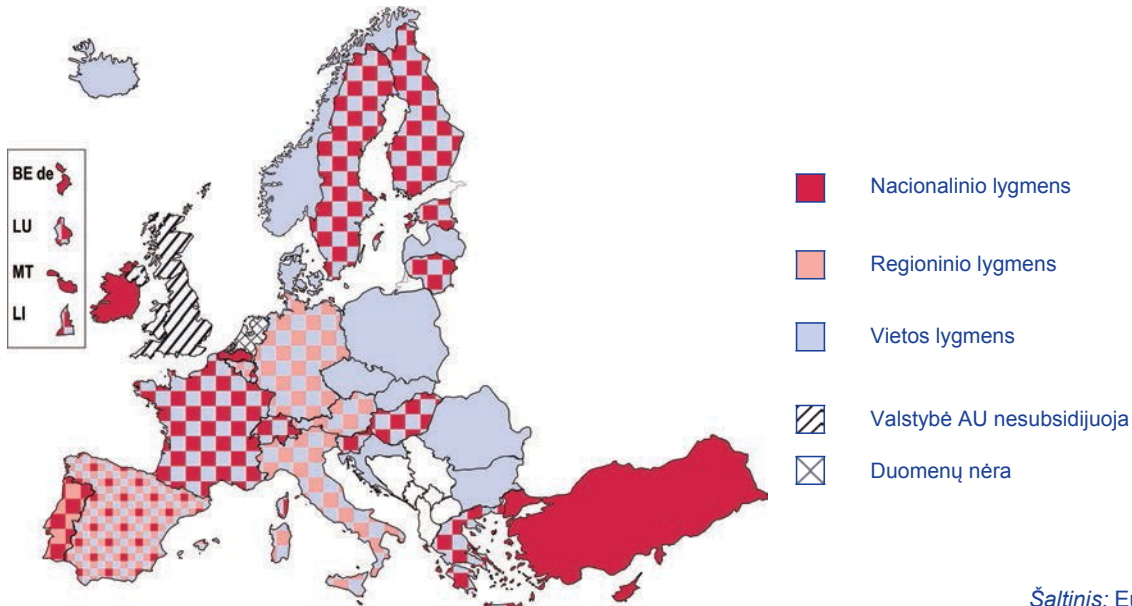
Kartais finansavimas skiriamas už tam tikrą valandų skaičių. Lietuvoje centrinės valdžios institucijos finansuoja 20 valandų per savaitę („moksleivio krepšelį“), o vietos valdžios institucijos dengia likusias išlaidas. Jungtinėje Karalystėje vietos valdžios institucijos finansuoja kasmetinį priešmokyklinį ugdymą vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams (kuris svyruoja nuo 10 iki 15 val. per savaitę, žr. D5 pav.).

Vietos valdžios institucijos – vienintelis finansavimo šaltinis visame AU cikle Danijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Islandijoje ir Norvegijoje. Jos yra vienintelis paramos jaunesnių vaikų ugdymo įstaigų šaltinis Bulgarijoje, Čekijoje, Latvijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje bei vyresniems vaikams skirtų įstaigų paramos šaltinis Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje). Nors Vokietijoje ugdymo procese dalyvauja ir žemės, vietos valdžios institucijoms tenka didžioji dalis AU sąnaudų. Švedijoje AU daugiausia finansuoja taip pat vietos valdžios institucijos. O Lenkijoje nuo 2013 m. rugsėjo mėnesio iš nacionalinio biudžeto skiriama tikslinė subsidija ikimokykliniam ugdymui.

Regioninės valdžios institucijos atlieka svarbų vaidmenį AU finansavime Vokietijoje, Ispanijoje, Italijoje ir Austrijoje (atkreiptinas dėmesys, kad Vokietijos žemės šioje ataskaitoje priskiriamos regioniniam lygmeniui). Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje ir Portugalijoje regionai finansuoja dalį jaunesnių vaikų AU, o Čekijoje regionai dalyvauja priešmokyklinio ugdymo finansavime. Austrijoje regioninės valdžios institucijos nustato bazinę normą visoms valstybinėms ir privačioms (valstybės subsidijuojamoms) AU įstaigoms. Didžiąją dalį sąnaudų dengia paslaugų teikėjas (vietos valdžios institucijos). Įvairiose Austrijos dalyse gerokai skiriasi proporcingas sąnaudų paskirstymas regioninėms, vietos valdžios institucijoms ir tėvams.

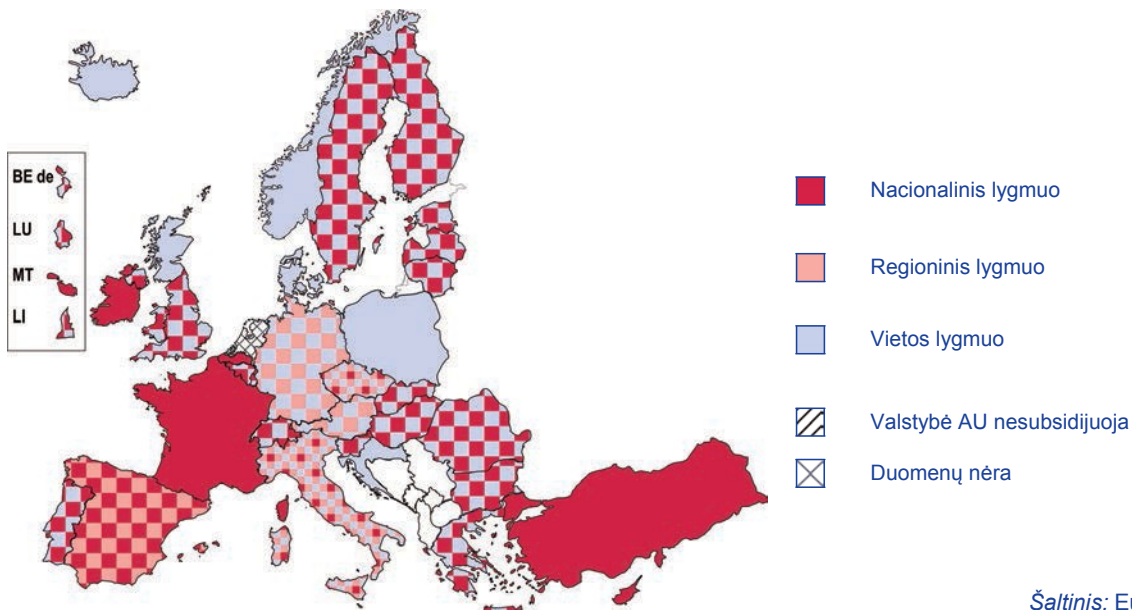
D2 pav. Už institucinio AU finansavimą atsakingos valdžios institucijos, 2012–2013 m.

D2a pav. Jaunesni vaikai

Šaltinis: Euridikė.

D2b pav. Vyresni vaikai

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Vokietija. Regioninis lygmuo – žemės.

Lenkija. Nuo 2013 m. rugsėjo mėnesio iš nacionalinio biudžeto skiriama tikslinė subsidija ikimokykliniam ugdymui (vyresnių vaikų).

Jungtinė Karalystė (jaunesni vaikai): nepalankiausioje padėtyje esantiems dvimečiams teikiamos valstybės subsidijuojamos AU paslaugos. Šiuo atveju už tai atsakingos tos pačios valdžios institucijos kaip ir už vyresnių vaikų ugdymą atsakingos institucijos.

Šveicarija. Nacionalinis lygmuo – kantonai. Jaunesnių vaikų institucinis AU: 13-oje kantonų atsakingos kantonų ir vietos valdžios institucijos; 2-uose kantonuose – kantonų valdžios institucijos; ir 11-oje kantonų – vietos valdžios institucijos. Vyresniems negu 4 metų amžius vaikams skirtų ugdymo (priešmokyklinio) įstaigų finansavimas paskirstytas kantonų ir vietos valdžios institucijoms.

Visi trys lygmenys dalyvauja jaunesnių vaikų AU finansavime Belgijoje (prancūzakalbėje bendruomenėje) ir Ispanijoje bei ISCED 0 lygmens ugdymo rėmime Čekijoje ir Italijoje. Šiais atvejais sąnaudų pasidalijimo formulė – gana sudėtinga. Pavyzdžiui, Čekijoje Švietimo, jaunimo ir sporto ministerija nustato nacionalinę tiesioginių neinvesticinių išlaidų sumą vienam vaikui valstybiniuose vaikų darželiuose (*mateřská škola*), tuomet pagal mokykloms skirtas finansines lėšas atskiruose regionuose nustatomos regioninės sumos vienam asmeniui. Savivaldybės dažniausiai dengia veiklos ir investicines išlaidas.

AU finansuojamas tik iš **nacionalinio biudžeto** Belgijoje (flamandų bendruomenėje), Airijoje, Kipre, Maltoje ir Turkijoje. Jis yra vienintelis šaltinis, iš kurio remiamos jaunesnių vaikų ugdymo įstaigos Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje) ir vyresnių vaikų ugdymo įstaigos Prancūzijoje. Kartais nacionaliniu lygmeniu už finansavimą gali būti atsakingos kelios ministerijos. Pavyzdžiui, Portugalijoje ugdymo komponentą remia Švietimo ir mokslo ministerija, o socialinį komponentą – Solidarumo ir socialinės apsaugos ministerija.

Be to, kai kurių valstybių vyriausybės pastaruoju metu skiria nemažai lėšų AU infrastruktūros plėtrai. Čia labiausiai išsiskiria Vokietija, kurioje 2008–2014 m. federalinės institucijos (aukščiausioji valdžia) suteikė 5,2 mlrd. pagal perkamosios galios standartą žemėms, kurios paprastai atsakingos už AU finansavimą, AU paslaugų plėtros investicinėms ir veiklos sąnaudoms dengti. Federalinio lygmens institucijos toliau prisideda prie naujų vietų veiklos sąnaudų dengimo. Lenkijoje taip pat nuo 2011 m. Darbo ir socialinės politikos ministerija įgyvendina programą „Mažylis“ (*Maluch*), kurios tikslas – padėti vietos valdžios institucijoms didinti vaikams iki 3 metų amžiaus skirtų vietų AU įstaigose skaičių. Ši tikslinė subsidija negali viršyti 50 proc. vaikų priežiūros sąnaudų. Nuo 2013 m. rugsėjo mėnesio ketinama iš nacionalinio biudžeto teikti papildomas subsidijas, skirtas sumažinti tėvų mokamus mokesčius už papildomas valandas vyresniems vaikams skirtose *przedszkole*.

Be to, daugelyje valstybių (pavyzdžiui, Estijoje, Latvijoje, Slovėnijoje, Suomijoje ir Jungtinėje Karalystėje) centrinės valdžios institucijos skiria papildomą finansavimą vaikams, kuriems kyla papildomų ugdymosi poreikių (daugiau G skyriuje).

DAUGUMOJE EUROPOS VALSTYBIŲ VIEŠŲJŲ IŠLAIDŲ ISCED 0 LYGMENS UGDYMU DALIS NUO BVP IŠAUGO

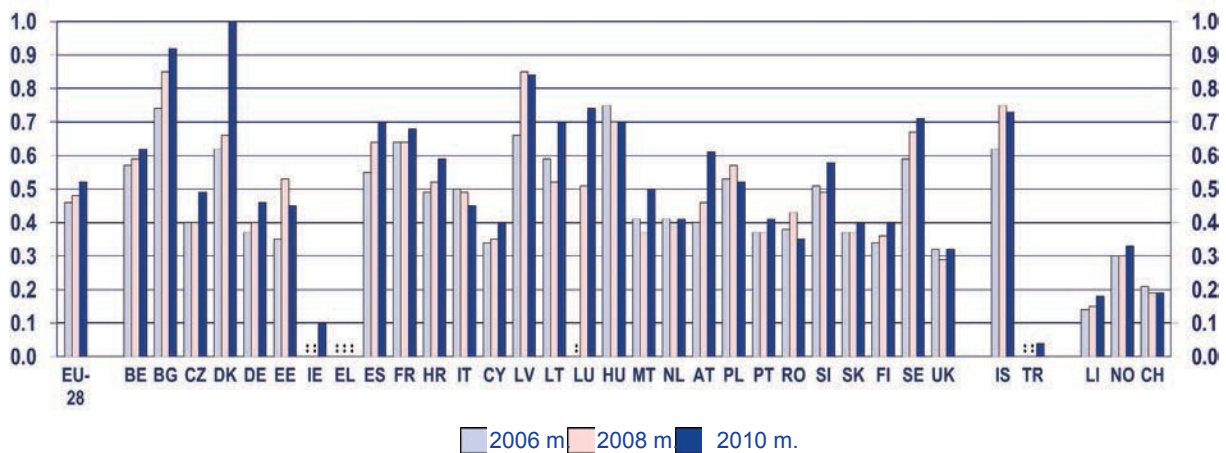
Sunku rasti aiškių ir prasmingų būdų per tam tikrą laiką patirtoms išlaidoms palyginti skirtingose valstybėse, kurių ekonomika, valiutos ir pragyvenimo lygis skiriasi. Dažniausiai išlaidos skaičiuojamos kaip dalis nuo BVP ir ji rodo valstybių santykinį įsipareigojimą remti tam tikras sritis, tačiau ją stipriai veikia BVP svyravimai. Todėl, kai BVP mažėja, atrodo, kad tos pačios metinės išlaidos sudaro didesnę BVP dalį. Be to, turtingose šalyse su dideliu BVP gana maža išlaidų AU dalis nuo BVP gali reikšti daugiau investicijų absoliučiais skaičiais negu didesnė jų dalis nuo BVP ne tokiose turtingose valstybėse.

Atsižvelgiant į reliatyvistinį šio rodiklio pobūdį, vis dėlto galima pasakyti, kad 2006–2010 m. ES išlaidų priešmokykliniam ugdymui (ISCED 0) dalis nuo BVP vidutiniškai augo. Europos Sąjungoje vidutinės bendros viešosios išlaidos priešmokykliniam ugdymui išaugo nuo 0,46 proc. BVP 2006 m. iki 0,52 proc. 2010 m. Šis rodiklis labiausiai išaugo Bulgarijoje, Danijoje, Ispanijoje, Latvijoje ir Austrijoje (2010 m. išaugo 0,15 proc. arba daugiau palyginti su 2006 m.), o labiausiai sumažėjo Italijoje ir Vengrijoje (-0,05 proc.). Nepaisant to, Vengrijoje šių išlaidų ISCED 0 lygmenyje dalis nuo BVP vis tiek buvo didesnė už ES-28 vidurkį. Išlaidų dalis nuo BVP taip pat šiek tiek sumažėjo Lenkijoje, Rumunijoje ir Šveicarijoje.

Kai kuriose valstybėse išlaidų pokyčius nesunku paaiškinti. Pavyzdžiui, Ispanijoje išlaidos ISCED 0 lygmens ugdymui išaugo dėl naujos programos (*Plan Educa 3*), kurios tikslas – gerinti kokybę ir didinti jaunesniems vaikams skirtų vietų skaičių AU įstaigose. Latvijoje jų pokytį galima susieti su tuo, kad mokytojų atlyginimams skirta lėšų suma didėjo, kai BVP traukėsi. Austrijoje išlaidų ISCED 0 lygmens ugdymui išaugimą galima susieti su privalomųjų priešmokyklinio ugdymo metų įvedimu 2010 m.

Santykinės investicijos į ISCED 0 lygmens ugdymą Europos valstybėse labai skiriasi. Airijoje, Turkijoje, Lichtenšteine ir Šveicarijoje priešmokykliniam ugdymui išleidžiama mažiau kaip 0,20 proc. jų BVP. Bulgarija, Danija ir Latvija, priešingai, šioje srityje išsiskiria, nes bendros jų viešosios išlaidos priešmokykliniam ugdymui (ISCED 0) siekia daugiau kaip 0,80 proc. jų BVP. Ispanijoje, Prancūzijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Vengrijoje, Švedijoje ir Islandijoje šio lygmens ugdymui išleidžiama apie 0,70 proc. jų BVP.

D3 pav. Bendrų viešųjų išlaidų priešmokykliniam ugdymui (ISCED 0) dalies nuo BVP tendencijos, 2006, 2008, 2010 m.

	ES-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
2010 m.	0,52	0,62	0,92	0,49	1,01	0,46	0,45	0,10	:	0,70	0,68	0,59	0,45	0,40	0,84	0,70	0,74
2008 m.	0,48	0,59	0,85	0,40	0,66	0,40	0,53	:	:	0,64	0,64	0,52	0,49	0,35	0,85	0,52	0,51
2006 m.	0,46	0,57	0,74	0,40	0,62	0,37	0,35	:	:	0,55	0,64	0,49	0,50	0,34	0,66	0,59	:
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH
2010 m.	0,70	0,50	0,41	0,61	0,52	0,41	0,35	0,58	0,40	0,40	0,71	0,32	0,73	0,04	0,18	0,33	0,19
2008 m.	0,70	0,37	0,39	0,46	0,57	0,37	0,43	0,49	0,37	0,36	0,67	0,29	0,75	:	0,15	0,30	0,19
2006 m.	0,75	0,41	0,41	0,40	0,53	0,37	0,38	0,51	0,37	0,34	0,59	0,32	0,62	:	0,14	0,30	0,21

Šaltinis: Eurostatas, UOE ir šalių nacionalinės ataskaitos, 2014 m. vasario mėnuo.

Paaiškinimai

Bendros viešosios išlaidos apima šį tiesioginį finansavimą: valstybinių ugdymo įstaigų einamąsias ir kapitalo sąnaudas; ugdymo veiklos subsidijas privatiems AU paslaugų teikėjams arba pelno nesiekiančioms organizacijoms; ir pervedimus privatiems namų ūkiams. „Einamųjų“, „kapitalo išlaidų“ ir „ISCED 0“ apibrėžtys pateikiamos Terminų žodynyje.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija. Į duomenis neįtraukiamos nepriklausomos privačios įstaigos vokiškai kalbančioje bendruomenėje.

Airija (2008, 2006 m.): ISCED 0 skaičiai atspindi tik labai mažą dalį bendro ISCED 0 lygmens ugdymo, todėl negali reprezentuoti viso sektoriaus.

Portugalija. Duomenų apie valstybinius pervedimus privatiems subjektams nėra.

Jungtinė Karalystė. Finansinių metų, prasidedančių balandžio 1 d. ir užsibaigiančių kovo 31 d., BVP patikslinimas.

PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO LYGMENYJE METINĖS IŠLAIDOS VIENAM ASMENIUI MAŽESNĖS NEGU KITUOSE UGDYMO LYGMENYSE

Dar vienas būdas ugdymo išlaidoms skirtingose valstybėse palyginti – išnagrinėti metines išlaidas vienam vaikui. Į pragyvenimo ir kainų lygio skirtumus atsižvelgiama naudojant bendrą dirbtinį valiutos vienetą, konkrečiai perkamosios galios standartą (PGS). Todėl visose valstybėse už PGS galima įsigyti vienodą kiekį prekių ir paslaugų.

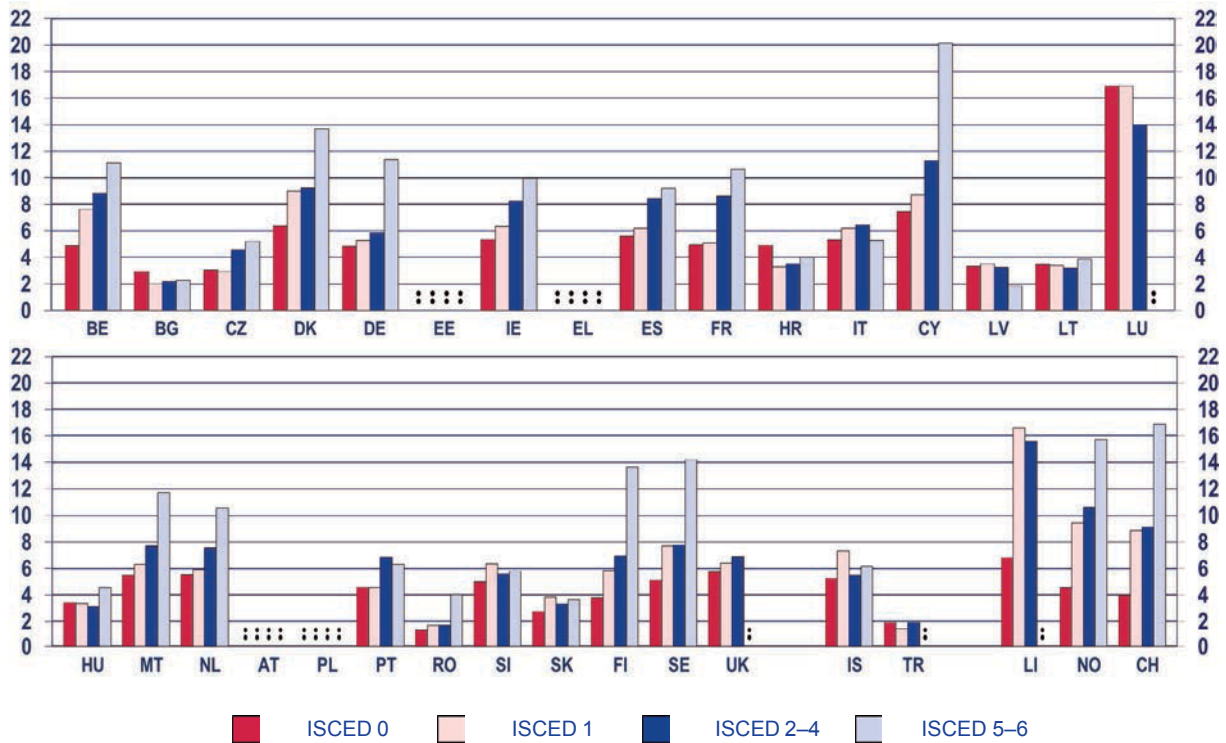
Daugumoje Europos valstybių tiesioginės viešosios išlaidos vienam vaikui, moksleiviui ar studentui, išreikštos PGS, kiekviename ugdymo lygmenyje dažnai padidėja. Dideli skirtumai tarp vieneto sąnaudų priešmokyklinio ugdymo ir trečiosios pakopos lygmenyse – gana dažni. Metinių tiesioginių viešųjų išlaidų vienam moksleiviui ISCED 0 lygmenyje ir vienam studentui trečiosios pakopos lygmenyje skirtumai viršijo 9 000 PGS Kipre, Suomijoje, Norvegijoje ir Šveicarijoje.

Kai kuriose valstybėse priešmokyklinio ir pradinio ugdymo išlaidos taip pat labai skiriasi. Pavyzdžiui, metinės priešmokyklinio ugdymo išlaidos vienam vaikui sudaro pusę arba mažiau metinių pradinio ugdymo išlaidų vienam moksleiviui Lichtenšteine, Norvegijoje ir Šveicarijoje. Tačiau keliose valstybėse vieneto sąnaudos pirmuose dviejuose ugdymo lygmenyse beveik identiškos. Pavyzdžiui, Čekijoje, Prancūzijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Vengrijoje ir Portugalijoje skirtumai tarp priešmokyklinio ir pradinio ugdymo viešųjų išlaidų vienam vaikui buvo apie 200 PGS arba mažiau. Įdomu tai, kad keliose valstybėse metinės priešmokyklinio ugdymo išlaidos vienam vaikui didesnės negu pradinio ugdymo išlaidos. Bulgarijoje, Kroatijoje ir Turkijoje viešosios išlaidos vienam vaikui per vienerius ISCED 0 lygmens ugdymo metus 30–50 proc. didesnės negu vienerių metų išlaidos ISCED 1 lygmenyje.

Išlaidų ISCED 0 lygmenyje palyginimas rodo, kad tiesioginės viešosios investicijos vienam vaikui mažiausios Bulgarijoje, Čekijoje, Rumunijoje, Slovakijoje ir Turkijoje. Šiose valstybėse vieno vaiko ISCED 0 lygmens ugdymui per metus išleidžiama 3 000 PGS arba mažiau.

Liuksemburge, kur ISCED 0 lygmens mokytojų atlyginimai vieni aukščiausių Europoje (Europos Komisija/EACEA/Eurydice, 2014 m.), priešingai, vieneri ISCED 0 lygmens ugdymo metai kainuoja 16 900 PGS vienam vaikui. Danija, Kipras ir Lichtenšteinas taip pat išsiskiria metinėmis tiesioginėmis viešosiomis išlaidomis vienam vaikui, kurios svyruoja nuo 6 400 iki 7 400 PGS.

D4 pav. Tiesioginės viešosios išlaidos vienam vaikui, moksleiviui ar studentui ir ugdymo lygmuo (ISCED 0, ISCED 1, ISCED 2–4, ISCED 5–6) valstybinėse ugdymo ir švietimo įstaigose, PGS (tūkstančiais), 2010 m.

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
ISCED 0	4,9	2,9	3,0	6,4	4,8	:	5,4	:	5,6	5,0	4,9	5,3	7,4	3,3	3,5	16,9	3,4
ISCED 1	7,6	2,0	2,9	9,0	5,3	:	6,3	:	6,2	5,1	3,3	6,2	8,7	3,5	3,4	16,9	3,3
ISCED 2–4	8,8	2,2	4,6	9,2	5,8	:	8,2	:	8,4	8,6	3,5	6,4	11,3	3,3	3,2	14,0	3,1
ISCED 5–6	11,1	2,3	5,2	13,7	11,4	:	10,0	:	9,2	10,6	4,0	5,3	20,2	1,9	3,9	:	4,6
	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	TR	LI	NO	CH	
ISCED 0	5,5	5,5	:	:	4,6	1,3	5,0	2,8	3,8	5,1	5,7	5,3	1,9	6,8	4,5	4,0	
ISCED 1	6,3	5,9	:	:	4,6	1,7	6,4	3,8	5,8	7,7	6,4	7,3	1,4	16,6	9,5	8,9	
ISCED 2–4	7,7	7,6	:	:	6,8	1,7	5,6	3,3	6,9	7,8	6,9	5,5	1,9	15,6	10,6	9,2	
ISCED 5–6	11,7	10,5	:	:	6,3	4,0	5,8	3,7	13,6	14,2	:	6,2	:	:	15,7	16,9	

Šaltinis: Eurostatas, UOE ir šalių nacionalinės ataskaitos.

Paiškinimai

Šiuo rodikliu matuojama, kokios yra centrinių, regioninių ir vietos valdžios institucijų personalo išlaidos, einamosios išlaidos ir kapitalo išlaidos vienam vaikui, moksleiviui ar studentui valstybinėse ugdymo ir švietimo įstaigose. Į tiesiogines viešąsias išlaidas neįtraukti valstybinių mokyklų studentų (arba jų šeimų) mokami mokesčiai už mokslą.

Rodiklis apskaičiuotas padalijus bendrą metinių tiesioginių viešųjų išlaidų sumą iš nuolatinių studijų studentų skaičiaus ekvivalento. Metinių išlaidų skaičiai paversti euru pagrįstu perkamosios galios standartu (PGS), siekiant panaikinti kainų skirtumus skirtingose valstybėse. PGS atitikmenys nacionaline valiuta pateikiami pridedamuose Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose. „Bendrų viešųjų ugdymo išlaidų“, „einamųjų išlaidų“, „kapitalo išlaidų“ ir „ISCED 0“ apibrėžtys pateiktos Terminų žodynyje.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Estija. Duomenys labai nepatikimi, todėl nepateikti.

Italija. Neįtrauktas ISCED 4 lygmuo.

PUSĖJE EUROPOS VALSTYBIŲ ISCED 0 LYGMENS UGDYMAS - NEMOKAMAS

Įperkamas – labai svarbus veiksnys, užtikrinant, kad AU būtų prieinamas visiems vaikams, ypač skurdžiausiems, t. y. vaikams iš šeimų su mažomis pajamomis. Todėl daugumoje Europos valstybių bent vieneri priešmokyklinio ugdymo metai yra nemokami, o maždaug pusėje Europos ugdymo sistemų visas ISCED 0 ugdymo ciklas (vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams skirtos institucinio ugdymo programos) yra nemokamas. Dažniausiai tėvai turi mokėti už labai ankstyvą ugdymą, žemesnį už ISCED 0, ir šios išlaidos įvairiose valstybėse labai skiriasi (žr. D8 pav.).

Tačiau prieinamumas lygiai toks pat svarbus kaip įperkamas. Valstybėse, kuriose AU teikiamas nemokamai, dažniausiai taip pat suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į vietą AU įstaigoje arba AU paslaugų teikėjams nustatyta įstatymine prievole užtikrinti valstybės subsidijuojamų AU paslaugų teikimą visiems vaikams, gyvenantiems jiems priskirtoje teritorijoje, kurių tėvams jų reikia (žr. B4 pav.). Užimtumas, socialinė ekonominė arba šeimos padėtis dažniausiai daro poveikį šiai teisei į vietą AU įstaigoje. Kitas būdas valstybėms užtikrinti prieinamumą, įperkumą ir bendrą dalyvavimą AU – suteikti nemokamą AU, kuris privalomas likus vieneriems arba dvejiems metams iki pradinio ugdymo (žr. B4 pav.).

Nemokamo AU vieta garantuojama vaikams nuo 2,5 metų amžiaus Belgijoje (prancūzakalbėje ir flamandų bendruomenėse). Maltoje valdžios institucijos užtikrina nemokamą AU visiems vaikams nuo 2 metų ir 9 mėnesių. Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje), Ispanijoje, Prancūzijoje, Liuksemburge, Vengrijoje, Portugalijoje ir Jungtinėje Karalystėje (visose dalyse) įstatymu įtvirtinta teisė į nemokamą AU suteikiama nuo 3 metų amžiaus. Airijoje teisė į nemokamą AU įgyjama šiek tiek vėliau, negu vaikui sukanka 3 metai ir 2 mėnesiai. Lichtenšteine teisė į nemokamą AU suteikiama nuo 4 metų amžiaus, o daugelyje Šveicarijos kantonų tame pačiame amžiuje pradedamas nemokamas privalomasis priešmokyklinis ugdymas. Privalomasis priešmokyklinis ugdymas Bulgarijoje prasideda nuo 5 metų amžiaus, o tokio pat amžiaus vaikams Čekijoje suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į nemokamą priešmokyklinį ugdymą.

Bendras teisės į nemokamą ugdymą principas turi kelias išimtis. Nors Latvijoje, Lietuvoje ir Rumunijoje visas valstybės subsidijuojamo AU ciklas nemokamas, valstybės nėra įsipareigojusios užtikrinti vietų AU įstaigose visiems vaikams (įstatymu įtvirtinta teisė nesuteikiama). Paklausa viršija pasiūlą (žr. B12 pav.) ir AU vis dar neprieinamas daugeliui vaikų. Trimečių situacija Vengrijoje – panaši. Čia daug savivaldybių teikia nemokamą AU, tačiau negarantuoja vietų visiems vaikams.

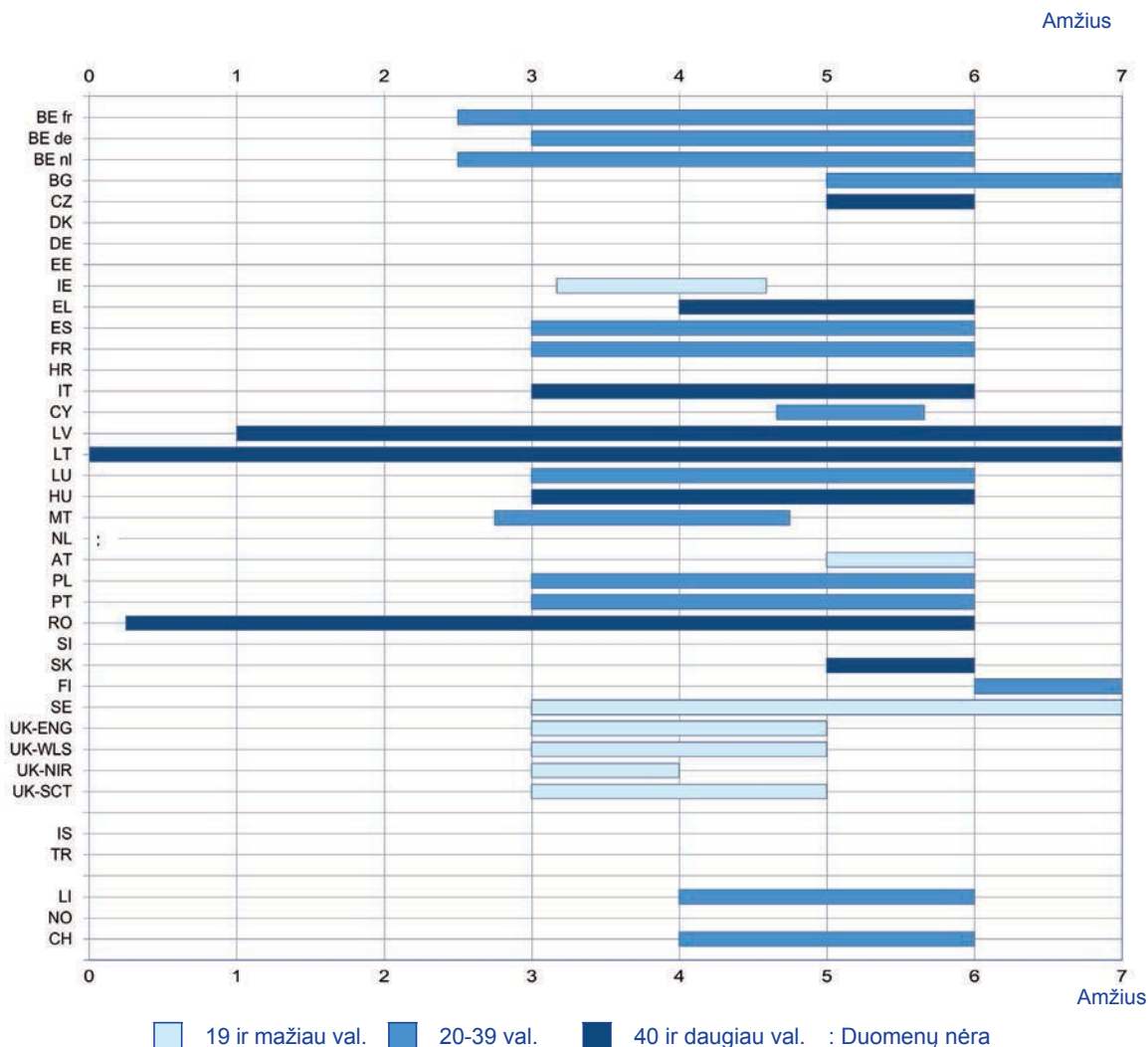
Beveik visose valstybėse institucinio AU įstaigose arba pradinėse mokyklose teikiamas nemokamas priešmokyklinis ugdymas. Tačiau Airijoje ir visose Jungtinės Karalystės dalyse teisė į nemokamą AU taikoma visiems AU tipams, įskaitant namuose dirbančias aukles.

Nemokamo AU valandų skaičius įvairiose valstybėse skiriasi. Keliose iš jų nemokamas AU teikiamas tik tam tikrą valandų skaičių per savaitę. Airijoje, kai kuriose Austrijos žemėse, Švedijoje, visose Jungtinės Karalystės dalyse ir kai kuriuose Šveicarijos kantonuose nemokamas AU teikiamas mažiau kaip 20 valandų per savaitę. Čekijoje, Graikijoje, Italijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje, priešingai, nemokamas AU teikiamas visą dieną. Šie kraštutiniai būdingi daugumai valstybių.

Valstybėse, kuriose teikiamas nemokamas priešmokyklinis ugdymas, tėvai dažniausiai turi mokėti už vaikų maitinimą AU įstaigose. Tik Suomijoje kiekvienas moksleivis, kuriam teikiamas nemokamas priešmokyklinis ugdymas, kartą per dieną maitinamas nemokamai. Daugumoje valstybių atokiuose regionuose gyvenantiems vaikams suteikiamas nemokamas transportas.

Danijoje, daugumoje Vokietijos žemių, Estijoje, Kroatijoje, Slovėnijoje, Islandijoje, Turkijoje ir Norvegijoje tėvai turi mokėti už visą AU ciklą. Tačiau šiose valstybėse tam tikroms šeimoms mokesčiai mažinami, daromos išimtis (žr. D7 pav.) arba teikiama tikslinė parama šeimoms per mokesčių lengvatas, išmokas ar talonus (žr. D8 pav.) siekiant sumažinti arba padengti AU išlaidas.

D5 pav. Nemokamas AU, pagal amžių ir valandas per savaitę, 2012-2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
Val. per savaitę	28	28	28	20 (24)	40	-	-	-	15	22,5	25	24	-	40	27,5	40	40	26	40
	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH
Val. per savaitę	30	:	16-20	25	25	40	-	40	20	(15)	15	10	12,5	(12,5)	-	-	28	-	11-25

Paaiškinimas

Valandos per savaitę sutrumpintos iki 40.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Bulgarija. Privalomasis AU: penkiamečiams - 20 valandų, šešiamečiams – 24 valandos.

Vokietija. Kai kuriose žemėse panaikintas tėvų mokamas mokestis už paskutinius AU metus, likusius iki mokyklos (Hamburgas, Hesenas, Žemoji Saksonija, Šiaurės Reinas-Vestfalija), paskutinius trejus metus darželyje (Berlynas) arba nuo 2 metų amžiaus (Reino kraštas-Pfalcas).

Čekija, Latvija ir Rumunija. Paveikslėlyje parodyta situacija valstybės subsidijuojamo AU, kuriame dalyvauja dauguma vaikų.

Vengrija. Daugelyje savivaldybių visame AU cikle imamas mokestis tik už maistą.

Švedija. 525 valandos per metus padalytos iš bendros mokslo metų trukmės (178 dienų) ir padaugintos iš 5 savaitės dienų.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Skurdžiausiuose regionuose ši teisė išplečiama ir suteikiama dvimečiams.

Jungtinė Karalystė (SCT). 475 valandos per metus padalytos iš 38 savaitių, t. y. bendros mokslo metų trukmės.

Šveicarija. Kadangi įvairiuose kantonuose situacija skiriasi, paveikslėlyje parodytas 20 valandų vidurkis.

MOKESČIAI UŽ JAUNESNIŲ VAIKŲ AU ŽEMIAUSI RYTŲ EUROPOJE IR ŠIAURĖS ŠALYSE

Mokesčiai už jaunesnių vaikų AU Europos valstybėse ir įvairiuose įstaigų tipuose labai skiriasi. Kadangi neįmanoma parodyti visų šių skirtumų, D8 pav. parodyti mėnesiniai mokesčiai didžiausiame (-iuose) AU sektoriuje (-iuose), t. y. sektoriuje, kuriame (-iuose) ugdymas teikiamas daugumai vaikų, nepaisant to ar jis valstybinis, privatus (valstybės subsidijuojamas) ar privatus (finansuojamas savomis lėšomis) (žr. pastabas dėl konkrečių valstybių).

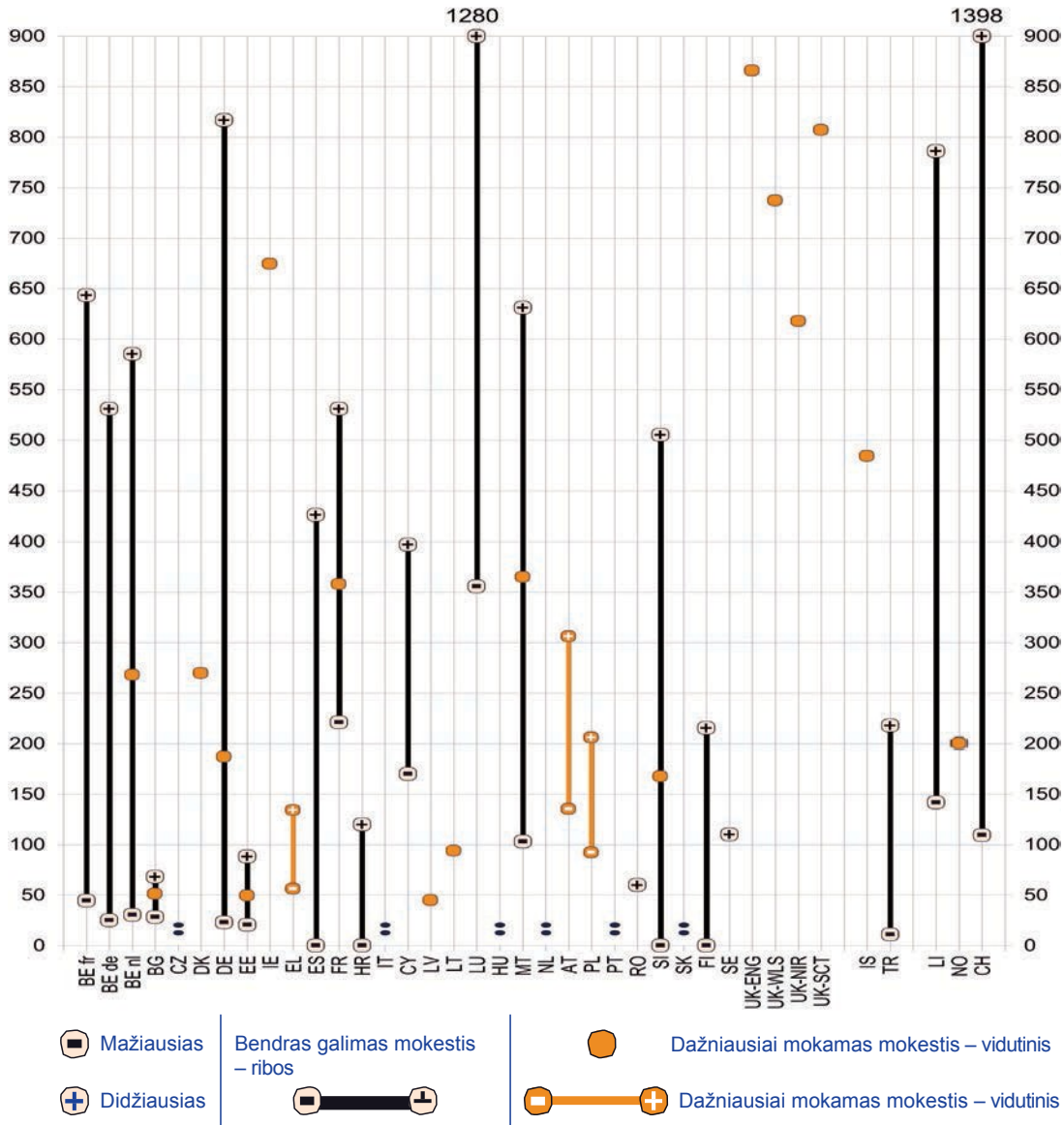
Daugumoje Europos ugdymo sistemų mokesčiai reglamentuojami didžiausiame AU sektoriuje. Dažniausiai reglamentuojami valstybinių AU teikėjų mokesčiai; privačių (valstybės subsidijuojamų) įstaigų imami mokesčiai reglamentuojami rečiau. Tik Turkija reglamentuoja privačių (savomis lėšomis finansuojamų) įstaigų imamus mokesčius. Valstybės dažniausiai nustato mokesčio ribą, t. y. konkretų skaičių, tačiau kartais ši riba išreiškiama kaip AU sąnaudų, minimalaus darbo užmokesčio arba šeimos pajamų dalis. Pavyzdžiui, Danijoje tėvų mokami mokesčiai negali sudaryti daugiau kaip 25 proc. veiklos sąnaudų. Estijoje iš tėvų imamas mokestis už vieną vaiką negali viršyti 20 proc. minimalaus darbo užmokesčio. Vengrijoje mokesčiai ir maitinimo išlaidos institucinio AU įstaigose negali viršyti 25 proc. grynujų šeimos pajamų vienam asmeniui.

Mėnesinis mokestis už vaikų iki 3 metų amžiaus institucinį AU žemiausias Rytų Europos valstybėse. Pavyzdžiui, Latvijoje, Lietuvoje ir Rumunijoje visas AU ciklas – nemokamas. Tėvai turi mokėti tik už vaikų maitinimą (kuris kainuoja apie 45 PGS Latvijoje, 94 PGS Lietuvoje ir 60 PGS Rumunijoje). Bulgarijoje ir Estijoje (kur vidutinis mėnesinis mokestis siekia apie 50 PGS) į šį mokestį dažniausiai įtraukiamos ir maitinimo išlaidos. Kroatijoje didžiausias mokestis – 120 PGS. Lenkijos valstybinėse įstaigose vidutinis mėnesinis mokestis sudaro apie 92 PGS, o valstybės subsidijuojamame sektoriuje – 206 PGS. Slovėnijoje vidutinis mėnesinis mokestis siekia 168 PGS. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad, net jeigu mokestis už AU šiose valstybėse yra nedidelis, vietų jaunesniems vaikams AU įstaigose paklausa dažnai viršija pasiūlą (žr. B12 pav.).

Šiaurės šalyse, priešingai, AU ir įperkamas, ir prieinamas. Pavyzdžiui, Švedijoje mokesčiui už AU nustatyta 110 PGS per mėnesį riba. Danijoje, Suomijoje ir Norvegijoje AU šiek tiek brangesnis ir mėnesinis mokestis atitinkamai sudaro 270 PGS, 216 PGS ir 200 PGS. Visose šiose valstybėse (išskyrus Islandiją) suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į valstybės subsidijuojamą AU nuo labai ankstyvo amžiaus (žr. B4 pav.). Tik Islandijoje jaunesni vaikai dažniausiai ugdomi namuose (juos ugdo *dagforeldri*) ir mėnesinis mokestis čia siekia 484 PGS. Mokesčiai institucinio ugdymo *leiksskóli*, kuriuose prižiūrima dauguma vyresnių negu 2 metų amžiaus vaikų, sumažinti iki 140 PGS.

Vidutinis mėnesinis mokestis už jaunesnių vaikų AU aukščiausias valstybėse, kuriose vyrauja privačios AU paslaugos. Pavyzdžiui, Airijoje ir skirtingose Jungtinės Karalystės dalyse valstybė nesubsidijuoja jaunesnių kaip 3 metų amžiaus vaikų AU, išskyrus nepalankiausioje padėtyje esančius vaikus. Vidutinis mėnesinis mokestis Airijoje siekia 674 PGS. Jungtinėje Karalystėje jis svyruoja nuo 618 PGS Šiaurės Airijoje iki 866 PGS Anglijoje. Be to, kai kuriose valstybėse didžiausiam mokesčiui nustatyta gerokai didesnė riba. Pavyzdžiui, Liuksemburge, kuriame jaunesnių vaikų AU taip pat vyrauja privatus sektorius, didžiausio mėnesinio mokesčio riba – 1 280 PGS. Tačiau valstybė teikia netiesiogines subsidijas per talonų sistemą (žr. D8 pav.). Šveicarijoje ši riba itin aukšta – mokestis už valstybinį arba valstybės subsidijuojamą vaikų iki 4 metų amžiaus AU gali siekti 1 398 PGS. Deja, duomenų apie vidutinį mokestį šiose valstybėse nėra.

D6 pav. Mėnesinis mokestis už jaunesnius vaikus didžiausiame (-iuose) AU sektoriuje (-iuose), PGS, 2012-2013 m.

Nacionalinis mokesčio reglamentavimas

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
Mokėstis reglamentuojamas	•	•	•	•	-	-	vietinis	•	-	•	•	•	-	vietinis	-	NT	NT	•	•
	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH
Mokėstis reglamentuojamas	-	:	-	-	-	NT	•	:	•	•	-	-	-	-	-	•	•	•	11 kantonų

Šaltinis: Euridikė.

Paaiškinimai

Paveikslėlyje pateiktos pagal teisės aktus arba nusistovėjusią tvarką mokamos mokesčių ribos. Parodytas (-i) tik didžiausias (-i) AU sektorius (-iai), kuriame (-iuose) ugdymas teikiamas daugumai vaikų (žr. toliau pateiktus Informacijos apie nacionalines sistemas lapus arba pastabas dėl konkrečių valstybių). Jeigu valstybėse buvo atliktas nacionalinis tyrimas, pateikiami duomenų vidurkiai. Tyrimų duomenys gali būti pateikti, net jeigu mokesčiai nereglamentuojami nacionaliniu lygmeniu.

Kai įmanoma, į mėnesinį mokestį įskaičiuotas mokestis už maitinimą. Danijoje, Airijoje, visose Jungtinės Karalystės dalyse ir Norvegijoje maitinimas gali būti į mėnesinį mokestį įskaičiuotas arba ne (tai priklauso nuo vietos valdžios). Graikijoje ir Maltoje maistu dažniausiai pasirūpina tėvai, o jį paruošia vaikų priežiūros centro darbuotojai be papildomo mokesčio.

Valandinis mokestis buvo padaugintas iš 40 apskaičiuojant mokestį per savaitę. Tada jis buvo perskaičiuotas į mėnesinį mokestį padauginant jį iš 4,345. Todėl realus mėnesinis mokestis gali šiek tiek skirtis.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE fr, BE de). Privatus (valstybės subsidijuojamas) sektorius.

Belgija (BE nl), Ispanija, Kroatija, Lietuva, Rumunija, Suomija ir Turkija. Paveikslėlyje pavaizduotas viešasis sektorius, duomenų apie privatų sektorių nėra.

Bulgarija. Paveikslėlyje pavaizduotas viešasis sektorius; mokesčiai privačiose ugdymo įstaigose gali siekti 474 PGS.

Čekija. Tikslių duomenų nėra. Skaičiuojama, kad valstybinėse ugdymo įstaigose mokestis siekia apie 138 PGS, tačiau privačiame (savomis lėšomis finansuojamame) sektoriuje vyrauja jaunesnei amžiaus grupei paslaugas teikiančios įstaigos.

Danija ir Norvegija. Situacija tokia pat valstybinėse ir privačiose (valstybės subsidijuojamose) AU įstaigose.

Vokietija. 2009 m. duomenys (Rauschenbach, 2012).

Airija. Paveikslėlyje pavaizduotas privatus (valstybės subsidijuojamas) sektorius, duomenų apie privatų (savomis lėšomis finansuojamą) sektorių nėra. Už kūdikius iki 1 metų amžiaus vidutinis mėnesinis mokestis pakyla iki 702 PGS.

Graikija. Privačiose (savomis lėšomis finansuojamose) ugdymo įstaigose mokestis svyruoja nuo 233 PGS iki 746 PGS per mėnesį.

Ispanija. Parodyti mokesčiai grindžiami tik autonominių regionų, o ne vietos teisės aktais. Mokesčiai nemokami tik esant išskirtinėms šeiminiams aplinkybėms.

Prancūzija. Paveikslėlyje pavaizduotas vyraujantis privatus (valstybės subsidijuojamas) ugdymas namuose. Institucinis ugdymas kainuoja mažiausiai 56 PGS ir daugiausia 443 PGS, vidutiniškai 221–336 PGS.

Kipras. Paveikslėlyje pavaizduotas tik privatus sektorius. Privačiame (valstybės subsidijuojamame) sektoriuje mokesčiai svyruoja nuo 68 PGS ir 193 PGS. Valstybinėse įstaigose, kurias lanko tik 1,9 proc., vaikų, mokesčiai svyruoja nuo 108 PGS iki 227 PGS.

Latvija. Paveikslėlyje pavaizduotas valstybinis sektorius, mėnesinis mokestis privačiose (valstybės subsidijuojamose) įstaigose, kurias lanko 4,3 proc. vaikų, svyruoja nuo 104 PGS iki 624 PGS (dažniausiai siekia 374 PGS).

Liuksemburgas. Paveikslėlyje pavaizduotas privatus (savomis lėšomis finansuojamas) sektorius. Valstybinėse ir valstybės subsidijuojamose ugdymo įstaigose mokestis svyruoja nuo 41 PGS iki 966 PGS.

Malta. Paveikslėlyje pavaizduotas privatus (savomis lėšomis finansuojamas) sektorius. Kituose sektoriuose mokesčiai reglamentuojami ir mėnesiniams mokesčiams valstybinėse ir privačiose (valstybės subsidijuojamose) įstaigose nustatoma riba: atitinkamai 203 PGS ir 379 PGS. Nuo 2014 m. balandžio mėnesio vaikai, kurių tėvai studijuoja arba dirba, gali AU įstaigas lankyti nemokamai (visą dieną).

Lenkija. Apatinis skaičius rodo viešąjį sektorių; viršutinis skaičius – vidutinį mokestį privačiame (valstybės subsidijuojamame) sektoriuje. Duomenų apie privatų (savomis lėšomis finansuojamą) sektorių nėra.

Suomija. 2010 m. dažniausiai mokėtas didžiausias mokestis.

Islandija. Paveikslėlyje pavaizduotas privatus (valstybės subsidijuojamas) AU namuose, kuris yra pagrindinė vaikų iki 2 metų amžiaus ugdymo forma. Už vyresnių negu 2 metų vaikų ugdymą mokama apie 140 PGS už 8 val. per dieną – duomenys gauti iš *Leiksskóli* didžiausioje savivaldybėje (Reikjavike).

Lichtenšteinas. Paveikslėlyje pavaizduotas privatus (valstybės subsidijuojamas) sektorius, duomenų apie privatų (savomis lėšomis) finansuojamą sektorių nėra.

Šveicarija. Privačių (valstybės subsidijuojamų) įstaigų mokesčiai reglamentuojami 11 iš 26 kantonų, o valstybinių įstaigų – 9 kantonuose. Duomenų apie vidutinius mokesčius nėra.

DAŽNIAUSIAS MOKESČIO MAŽINIMO PAGRINDAS – ŠEIMOS PAJAMOS

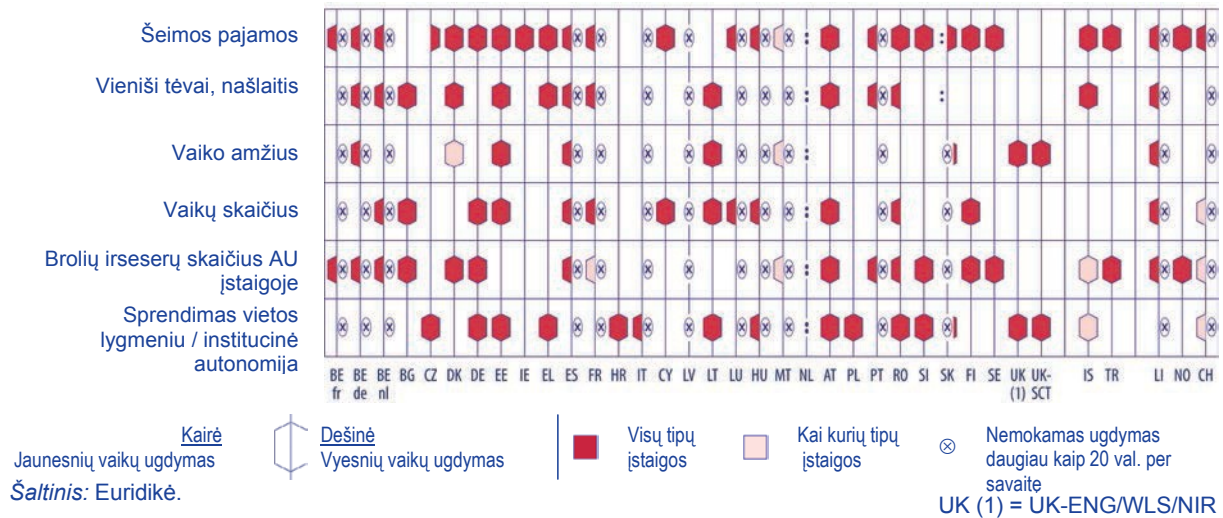
Kaip matyti iš D6 pav., kai kuriose valstybėse AU mokesčiai gali būti gana dideli. Todėl siekiant pagerinti AU įperkumą daugumoje valstybių mokesčiai mažinami arba nuo jų net atleidžiama pagal tam tikrus kriterijus. Nenuostabu, kad dažniausiai taikomi poreikiais pagrįsti kriterijai, tokie kaip šeimos pajamos. Į šeimos pajamas atsižvelgiama mažinant mokestį 25 Europos valstybėse. Be to, Latvijoje, Vengrijoje ir Slovakijoje AU įstaigas lankantiems vaikams iš labai skurdžių šeimų suteikiamas nemokamas maitinimas.

Vaikų skaičius šeimoje – antras dažniausiai naudojamas kriterijus. Pavyzdžiui, Lietuvoje valstybinių ugdymo įstaigų mokesčiai mažinami 50 proc. šeimoms, kurios augina tris arba daugiau vaikų. Dažnai atsižvelgiama į AU įstaigas lankančių vaikų skaičių. Pavyzdžiui, Slovėnijoje centrinės valdžios institucijos padengia tėvų mokėtino mokesčio dalį, kai daugiau negu vienas vaikas iš tos pačios šeimos lanko institucinio AU įstaigas (*vrtec*). Jeigu du arba daugiau vaikų iš tos pačios šeimos lanko tą pačią AU įstaigą, mokesčius dažnai mažina net ir privatūs ugdymo paslaugų teikėjai.

Vaikų amžius taip pat dažniausiai būna veiksnys, kuris lemia didesnį mokestį už jaunesnių vaikų ugdymą. Tikriausiai taip yra dėl to, kad šių vaikų atveju darbuotojų sąnaudos yra didesnės, nes vaikų ir darbuotojų santykis – mažesnis.

Kiti valstybių taikomi kriterijai – labai įvairūs. Pavyzdžiui, Norvegijoje ir Šveicarijoje centrinės valdžios institucijos teikia subsidijas tam tikriems regionams. Lietuvoje mokestis mažinamas, jeigu vienas iš tėvų yra nuolatinis studijų studentas. Islandijoje mokestis gali būti koreguojamas, jeigu abu tėvai studentai. Lichtenšteine atsižvelgiama į užimtumą ir mokestis mažinamas savarankiškai dirbančioms šeimoms.

D7 pav. Veiksniai, į kuriuos atsižvelgiama mažinant AU įstaigų mokesčių arba nuo jo atleidžiant, 2012–2013 m.

Paaiškinimas

Neįtrauktos nemokamo priešmokyklinio ugdymo klasės, teikiamos tik vienerius arba dvejus metus.

Neįtraukti ypatingi atvejai, tokie kaip parama neįgaliems tėvams ar vaikams arba smurto aukoms.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE nl). Tik valstybinėse ir privačiose (valstybės subsidijuojamose) įstaigose.

Danija. Mokesčiai mažesni vaikams iki 3 metų amžiaus institucinio AU įstaigose (*daginstitutioner*).

Prancūzija. Į „brolių ir seserų skaičių AU įstaigoje“ atsižvelgiama tik institucinio ugdymo įstaigose *crèches*.

Lietuva. Nuo 2013 m. birželio mėnesio nacionaliniu lygiu neregamentuojamas mokesčio sumažinimas ir taikoma institucinė autonomija.

Malta. Į „šeimos pajamas“ atsižvelgiama tik privačiose (valstybės subsidijuojamose) įstaigose, o į „brolių ir seserų skaičių toje pačioje AU įstaigoje“ ir „vaikų amžių“ (didesni mokesčiai už tam tikro amžiaus vaikus) atsižvelgiama tik privačiose ugdymo įstaigose.

Islandija. Į „brolių ir seserų skaičių AU įstaigoje“ atsižvelgiama tik institucinio AU įstaigose (*leiksskóli*) ir teikiant kai kurias dieninės priežiūros paslaugas namuose.

Šveicarija. Duomenys rodo kantonuose labiausiai paplitusį mokesčio koregavimo pagrindą.

MOKESČIŲ LENGVATA – LABIAUSIAI PAPLITUSI FINANSINĖS PARAMOS, SKIRTOS PADĖTI TĖVAMS PADENGTI AU IŠLAIDAS, FORMA

Svarbus AU finansavimo elementas – tikslinė parama tėvams, kurie turi mokėti už AU. Nors išmokos šeimoms numatytos visose Europos valstybėse be išimčių, dažniausiai jos nėra susijusios su AU įstaigų lankymu. Jos dažniausiai mokamos, kai vaikas gimsta ir mokamos bent, kol pasibaigia privalomasis jo ugdymas. Mokesčių lengvatos vaikus auginančioms šeimoms Europoje taip pat plačiai paplitusios ir dažniausiai į jas suteikiama visuotinė teisė, nesusijusi su AU (daugiau informacijos rasite EACEA/Eurydice, 2012, pp. 102–104).

Vis dėlto finansinė parama šeimoms kartais yra tiesiogiai susiejama su AU įstaigų lankymu. Vyriausybės tikisi paskatinti AU įstaigų lankomumą sumažindamos tėvų išlaidas. Labiausiai paplitusi finansinė parama tėvams, kurie turi mokėti už AU, forma – mokesčių lengvata. Mokesčių lengvata leidžia šeimoms atimti AU išlaidas iš savo mokesčių įsipareigojimų. Tačiau toks AU finansavimas gali būti nenaudingas labai skurdžioms šeimoms, jeigu jos neuždirba pakankamai, kad galėtų sumokėti mokesčius. Vokietijoje, Maltoje, Austrijoje, Portugalijoje, Slovakijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Norvegijoje mokesčių lengvata taikoma visą AU ciklą. Šiose valstybėse šeimoms, pateikusioms institucinio AU arba AU namuose išlaidas patvirtinančius dokumentus, taikoma mokesčių lengvata. Belgijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir daugumoje Šveicarijos kantonų mokesčių atskaita taikoma tėvams, kurių vaikai lanko mokamas AU įstaigas, kol prasideda vaiko ISCED 0 lygmens ugdymas, kuris yra nemokamas. Pavyzdžiui, Italijoje mokesčių lengvata suteikiama šeimoms, kurios augina *nido d'infanzia* lankančius vaikus iki 3 metų amžiaus.

Prancūzijoje leidžiama taikyti mokesčių atskaitas tėvams, kurių vaikai prižiūrimi namuose (vyraujanti jaunesnių vaikų AU forma). Kai kuriose valstybėse gali būti leidžiama taikyti mokesčių atskaitas tėvams, kurių vaikai lanko ISCED 0 lygmens ugdymo įstaigas, už papildomas priežiūros valandas arba, kaip Maltoje, tėvams, kurie nusprendžia užrašyti savo vaiką į privačią mokamą mokyklą.

Kai kuriose valstybėse leidžiamos mokesčių atskaitos tėvams, kurių vaikai ugdomi ISCED 0 lygmenyje, bet ne jaunesniems vaikams. Bulgarijoje mokesčiai dėl su ugdymu susijusių išlaidų mažinami tik vyresnių negu 3 metų amžiaus vaikų, lankančių ISCED 0 lygmens ugdymo įstaigas atveju. Ispanijoje kai kuriuose autonominiuose regionuose leidžiama taikyti mokesčių atskaitas vyresniems vaikams, lankantiems privačias mokamas AU įstaigas.

Tik keliose valstybėse šeimoms mokamos specialios išmokos arba pašalpos, pagrįstos AU įstaigos lankymu. Tokios išmokos mokamos Graikijoje, kai kuriuose Ispanijos autonominiuose regionuose, Prancūzijoje ir Suomijoje. Prancūzijoje išmokos mokamos vaikams, kurie prižiūrimi namuose arba lanko mokamas institucinio ugdymo įstaigas, skirtas vaikams iki 3 metų amžiaus (*crèches*); Ispanijoje išmokos šeimoms mokamos tik už jaunesnius AU įstaigas lankančius vaikus. Suomijoje vaiko priežiūros išmokos mokamos, jeigu vaikas lanko privačią AU įstaigą.

Keliose valstybėse skiriami talonai, kaip tikslinės paramos priemonė šeimoms, kurių vaikai lanko AU įstaigas. Ispanijoje, Madride ir Valencijoje skiriamas *Cheque Guardería*. Prancūzijoje darbdaviai gali skirti darbuotojams „visuotinių paslaugų talonus“ (CESU), kuriuos galima naudoti vaikų priežiūros namuose paslaugoms apmokėti. Italijos regionuose skiriami talonai už vaikų iki 3 metų amžiaus AU. Liuksemburge tėvai, kuriems teikiama privati dieninė vaikų priežiūra (institucinė arba namuose) gauna talonus, skirtus jiems padėti padengti vaiko priežiūros išlaidas. Jungtinėje Karalystėje Vaikų priežiūros talonų sistema (*Childcare Voucher Scheme*) sudaro sąlygas darbdaviui skirti vaiko priežiūros talonus (įskaitant talonus mainais už darbuotojo atlyginimo sumažinimą, dar vadinamą „atlyginimo auka“). Tai gali daryti poveikį mokesčių kreditų, kuriuos darbuotojas gali gauti, sumai, todėl jie dažniausiai yra tik dar vienas būdas suteikti mokesčių lengvatą.

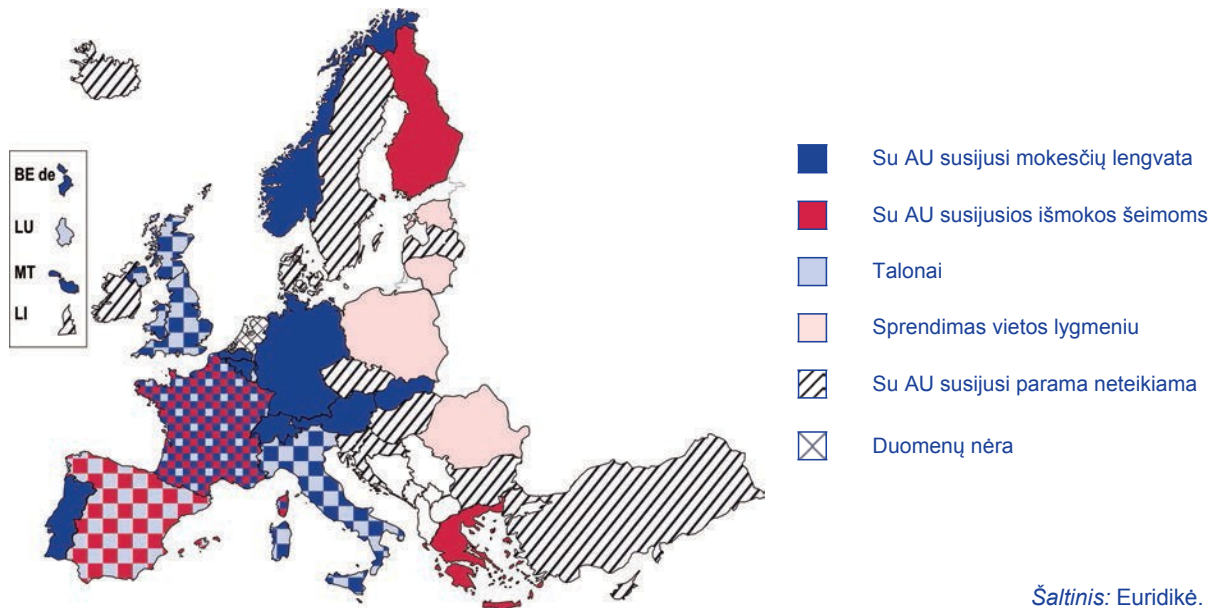
Kai kuriose valstybėse naudojamos kelios iš pirmiau nurodytų paramos priemonių. Prancūzijoje jaunesnių negu 3 metų amžiaus vaikų, prižiūrimų namuose, tėvams gali būti suteiktos mokesčių lengvatos ir skiriami talonai, o specialios išmokos šeimoms mokamos už vaikus, lankančius institucinio ugdymo įstaigas *crèches*. Kai kuriuose Italijos ir Jungtinės Karalystės regionuose taikomos mokesčių lengvatos ir skiriami talonai. Dviejose Vokietijos žemėse (Hamburgo ir Berlyno) ir kai kuriose savivaldybėse skiriami AU talonai, o visoje šalyje taikoma AU mokesčių lengvata.

Keliose ugdymo sistemose (Belgijos flamandų bendruomenėje), Bulgarijoje, Slovakijoje, Vengrijoje, Portugalijoje ir Lichtenšteine) šeimoms, auginančioms vaikus su papildomais ugdymosi poreikiais, mokamos papildomos išmokos (žr. G1 pav.). Tai papildomos priemonės, naudojamos kartu su mokesčio sumažinimu valstybės subsidijuojamose AU įstaigose. Tokioms išmokoms gauti dažnai reikalingi dokumentai, patvirtinantys reguliarią AU įstaigų lankymą ir mažesnes už tam tikrą nustatytą ribą šeimos pajamas.

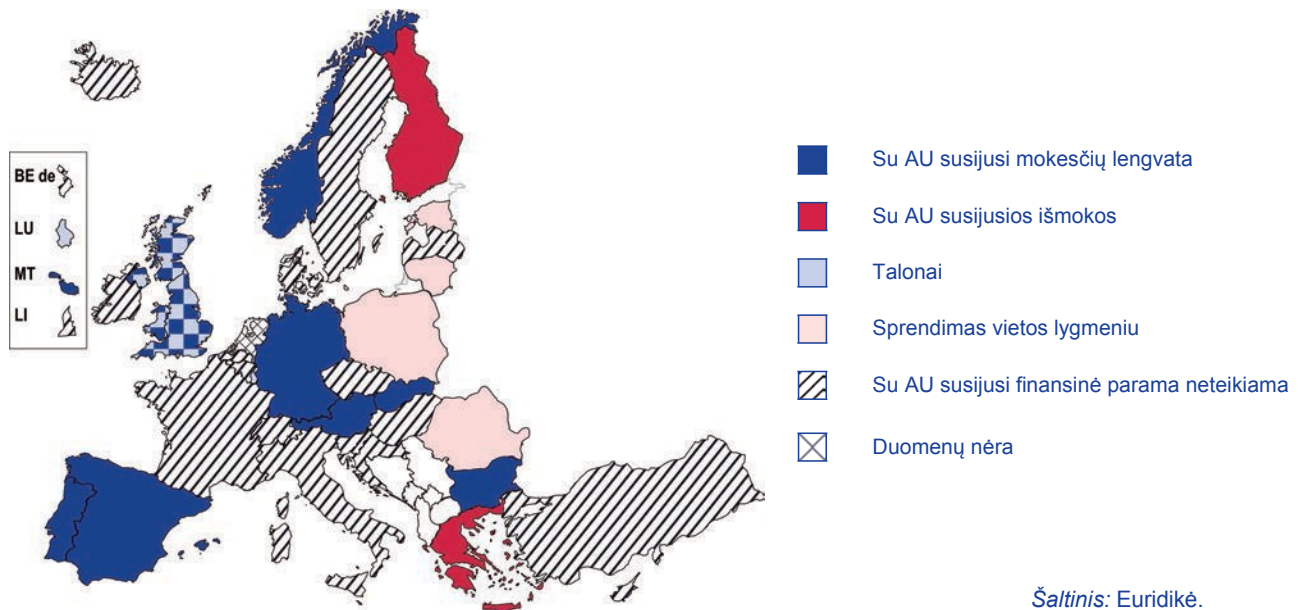
Pavyzdžiui, Belgijoje (flamandų bendruomenėje) mažas pajamas gaunančios šeimos gali kreiptis dėl papildomos išmokos, pagrįstos priešmokyklinio ugdymo įstaigos lankymu. Norint gauti išmoką reikia, kad vaikas reguliariai lankytų *Kleuteronderwijs* nuo 5 metų amžiaus. Bulgarijoje panašiai mokamos mėnesinės išmokos mažas pajamas gaunančioms šeimoms, kurių vaikai reguliariai lanko privalomojo parengiamojo ugdymo grupes vaikų darželiuose arba mokyklose. Slovakijoje valstybė teikia specialias subsidijas vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams, kurie lanko AU įstaigas (*materská škola*) ir kuriems kyla socialinės atskirties rizika. Nedidelė speciali išmoka (48,2 PGS vienam vaikui per metus) skiriama siekiant kompensuoti išlaidas už visas būtinas ugdymo priemones. Vengrijoje, jeigu skurdžiai gyvenančių ir neišsilavinusių tėvų vaikas lanko AU įstaigą bent 6 valandas, dukart per metus skiriama speciali 118 PGS išmoka. Portugalijoje visi palankių socialinių ekonominių sąlygų neturintys vaikai ir moksleiviai, lankantys valstybines ugdymo įstaigas (pradedant ISCED 0), turi teisę į papildomą išmoką, kuri gali būti suteikta arba natūra (nemokamas transportas, nemokamas maitinimas, nemokamos papildomos valandos priešmokyklinio ugdymo įstaigoje ir pradinėje mokykloje, nemokama mokyklinė medžiaga), arba grynaisiais. Šeimos turi kasmet pateikti jų pajamas patvirtinančius dokumentus.

D8 pav. Tėvams, auginantiems AU įstaigas lankančius vaikus, teikiamos finansinės paramos tipai, 2012–2013 m.

D8a pav. Jaunesni vaikai

D8b pav. Vyresni vaikai

Paiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Vokietija. Dviejose žemėse (Hamburgo ir Berlyno) ir kai kuriose savivaldybėse skiriami AU talonai.

Ispanija. Priemonių imamasi tik kai kuriuose autonominiuose regionuose. Vyresnių vaikų atveju priemonės taikomos tik lankantiems privačias mokamas AU įstaigas.

Prancūzija. Mokesčių lengvata ir talonai galimi tik ugdymui namuose (*assistant(e)s maternell(e)s agré(e)s*).

Italija. „Jaunesniems vaikams“ nacionaliniu lygmeniu suteikiama mokesčių lengvata, o kuponai skiriami regioniniu lygmeniu.

Malta. Mokesčio atskaita galima tik tėvams, auginantiems nepriklausomas mokyklas (privačias (savo lėšomis finansuojamas) ugdymo įstaigas) lankančius vaikus vyresnius kaip 2 metų ir 9 mėnesių amžiaus. Kitais atvejais AU – nemokamas.

Suomija. Vaiko priežiūros išmoka skiriama, jeigu vaikas lanko privačią AU įstaigą.

ISCED 0 LYGMENYJE NAMŲ ŪKIŲ ĮMOKOS VIDUTINIŠKAI SUDARO 14,4 PROC. UGDYMO IŠLAIDŲ

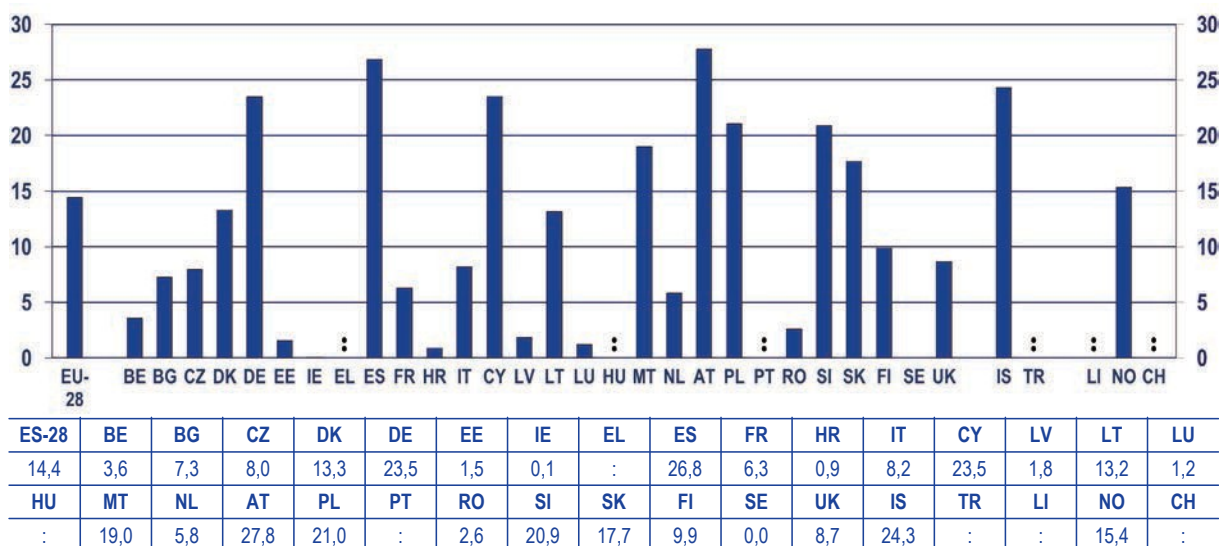
Eurostato duomenimis ES-28 vidutiniškai apie 14,4 proc. AU išlaidų ISCED 0 lygmenyje padengiamos iš privačių šaltinių įmokų. Jas daugiausia sudaro namų ūkių mokesčiai už mokslą (žr. D6 pav.) ir visi kiti mokėjimai ugdymo įstaigoms už papildomas paslaugas, tokias kaip maitinimas, sveikatos priežiūra mokykloje bei transportas į mokyklą ir iš jos. Kita vertus, iš valstybinių šaltinių dengiamos ugdymo išlaidos apima tiesioginį valstybinių ugdymo įstaigų finansavimą, subsidijas privačių AU paslaugų teikėjų ugdymo veiklai ir pervedimus privatiems namų ūkiams (pavyzdžiui, išmokoms šeimoms). Parodant privačių šaltinių dalį bendrose ugdymo išlaidose ISCED 0 lygmenyje, D9 pav. apibendrinama informacija apie šiame skyriuje aptariamą viešą ir privatų finansavimą.

Pavyzdžiui, Danijoje viešų ir privačių išlaidų pasiskirstymui įtaką daro reglamentavimas, pagal kurį tėvų mokami mokesčiai negali sudaryti daugiau negu 25 proc. ugdymo įstaigos veiklos išlaidų. Įvertinus kitas subsidijas, mokesčių sumažinimą arba atleidimą nuo jų, iš privačių šaltinių dengiamų išlaidų dalis sudaro 13,3 proc. – šiek tiek mažiau už ES vidurkį.

Iš privačių šaltinių dengiamos ugdymo išlaidos sudaro daugiau kaip 20 proc. bendrų išlaidų ISCED 0 lygmenyje Vokietijoje, Ispanijoje, Kipre, Austrijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Islandijoje. Įdomu tai, kad nors dviejose iš šių valstybių, konkrečiai Ispanijoje ir Lenkijoje, nuo 3 metų amžiaus AU (25 valandos per savaitę, žr. D5 pav.) tėvams nemokamas, tačiau privačios įmokos už maitinimą, papildomas užklausinės veiklos valandas vis tiek sudaro didelę bendrų išlaidų dalį. Nuo 2013 m. rugsėjo mėnesio Lenkijoje mokesčiams už papildomas valandas nustatyta viršutinė riba ir papildoma veikla yra nemokama.

Belgijoje, Estijoje, Airijoje, Kroatijoje, Latvijoje, Liuksemburge, Rumunijoje ir Švedijoje, priešingai, privačių namų ūkių išlaidos ISCED 0 lygmenyje siekia mažiau negu 4 proc. bendrų išlaidų ISCED 0 lygmenyje. ISCED lygmens ugdymas – visiškai nemokamas Belgijoje, Airijoje, Latvijoje, Liuksemburge ir Rumunijoje. Šiose valstybėse privačių namų ūkių išlaidos ISCED 0 lygmenyje gali apimti mokesčius už maitinimą ir papildomas valandas. Tačiau Estijoje, Kroatijoje ir Švedijoje mokesčiai labai maži ir į juos įeina maitinimas (žr. D6 pav.).

D9 pav. Iš privačių šaltinių dengiamų išlaidų dalis bendrose ugdymo išlaidose (ISCED 0), 2010 m.

Šaltinis: Eurostatas, UOE, 2014 m. vasario mėnuo.

Paiškinimai

Namų ūkių ir kitų privačių subjektų (įskaitant privačias įmones, religines ir kitas pelno nesiekiančias organizacijas) išlaidos apima mokesčius už mokslą ir visas kitas tiesiogines ir netiesiogines šeimos išlaidas, pavyzdžiui, išlaidas už medžiagą, įrangą ir paslaugas. Neįtraukta dienišė arba vakarinė vaikų priežiūra priešmokyklinio ir pradinio ugdymo įstaigose. Daugumoje valstybių nėra informacijos apie mokėjimus ugdymo įstaigoms iš „kitų privačių šaltinių“. „**Namų ūkio**“ ir „**ISCED 0**“ apibrėžtys pateikiamos Terminų žodynyje.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija. Į išlaidas neįtrauktos privačios (savomis lėšomis finansuojamos) ugdymo įstaigos ir vokiškai kalbanti bendruomenė.

Estija. Į iš privačių šaltinių dengiamas išlaidas neįtraukti mokėjimai valstybinėms įstaigoms.

Airija. Duomenų apie kitų privačių subjektų nei namų ūkiai mokėjimus ugdymo įstaigoms nėra. Nors Airijoje didžioji dalis ikimokyklinio ugdymo teikiama privačiose įstaigose, valstybė moka šioms privačioms įstaigoms už vienerių metų ikimokyklinį ugdymą.

Kroatija. Į išlaidas neįtrauktos privačios įstaigos.

Lenkija. Į išlaidas neįtrauktos privačios įstaigos.

Portugalija. Duomenų apie valstybės pervedimus kitiems nei namų ūkiai privatiems subjektams nėra. Duomenų apie tarpinstitucinius pervedimus už ugdymą nėra. Duomenų apie vietos valdžios institucijų išlaidas nėra.

Suomija. Teoriškai įvertinus išlaidų priežiūros ir ugdymo komponentus, vaikų priežiūros vaikų darželiuose išlaidos neįtrauktos.

TIK KELIOSE VALSTYBĖSE VEIKIA „PINIGŲ UŽ VAIKŲ PRIEŽIŪRĄ“ SISTEMOS

Apskritai, daugumoje Europos valstybių tėvai skatinami registruoti savo vaikus AU įstaigose. Kituose skyriuose jau aptarta, kad dedama daug pastangų, siekiant didinti AU prieinamumą, įperkamumą ir kokybę. Tačiau kai kuriose valstybėse AU politikos grindžiamos tėvų pasirinkimo sąvoka, dėl to tėvams, nusprendusiems nevesti priešmokyklinio amžiaus vaiko į valstybinę arba valstybės subsidijuojamą vaiko priežiūros įstaigą, skiriamos piniginės išmokos. Šios išmokos vadinamos „pinigais už vaiko priežiūrą“. Dažniausiai bazinė išmoka yra gana maža ir ją galima gauti, kol vaikui sukanka 3 metai.

Aiškiausia pinigų už vaiko priežiūrą sistemos forma veikia Šiaurės šalyse (Suomijoje ir Norvegijoje). Suomijoje išmoka už vaiko priežiūrą namuose, į kurią turi teisę šeimos, auginančios bent vieną valstybinės AU įstaigos nelankančią vaiką iki 3 metų amžiaus, įvesta 1985 m. Didžiausia mėnesinė išmoka už vieną vaiką siekia 275 PGS. Skurdžiausios šeimos gali gauti 147 PGS priedą už priežiūrą, susietą su šeimos pajamomis. Mažesnės išmokos mokamos už kiekvieną papildomą ikimokyklinio amžiaus vaiką, nelankančią AU įstaigos. Kai kurios vietos valdžios institucijos taip pat moka savivaldybės priedą. Nuo 2008 m. daugumoje Švedijos savivaldybių tėvams, auginantiems vaikus nuo 1 iki 3 metų amžiaus ir nesinaudojantiems subsidijuojamų AU įstaigų paslaugomis, mokama mėnesinė vaiko priežiūros išmoka. Didžiausia mėnesinė išmoka už vieną vaiką siekia 263 PGS.

Nuo 1998 m. Norvegijoje tėvai, auginantys vaikus nuo 1 iki 2 metų amžiaus, kurie nelanko valstybės subsidijuojamų AU įstaigų (*barnehager*), turi teisę į pinigų už vaikus išmoką, kurią galima gauti visą arba pusę priklausomai nuo AU įstaigų lankymo valandų. 2013 m. visa išmokos suma sudarė 430 PGS už 13–18 mėnesių vaikus ir 284 PGS už 19–23 mėnesių vaikus.

Bulgarijoje mėnesinė 114 PGS išmoka gali būti mokama už kiekvieną 3–6 metų amžiaus vaiką, kuris negali lankyti valstybinės AU įstaigos (*detska gradina*).

Nuo 2013 m. rugpjūčio mėnesio Vokietijoje įvesta pinigų už vaikų priežiūrą išmoka (*Betreuungsgeld*) tėvams, norintiems prižiūrėti savo vaikus namuose užuot leidus juos į valstybės subsidijuojamas AU įstaigas (*Kindertageseinrichtung*). Tėvai gali gauti šią išmoką už 15–36 mėnesių amžiaus vaikus. Iki 2014 m. rugpjūčio mėnesio ši išmoka sudarys 93 PGS ir vėliau bus padidinta iki 144 PGS.

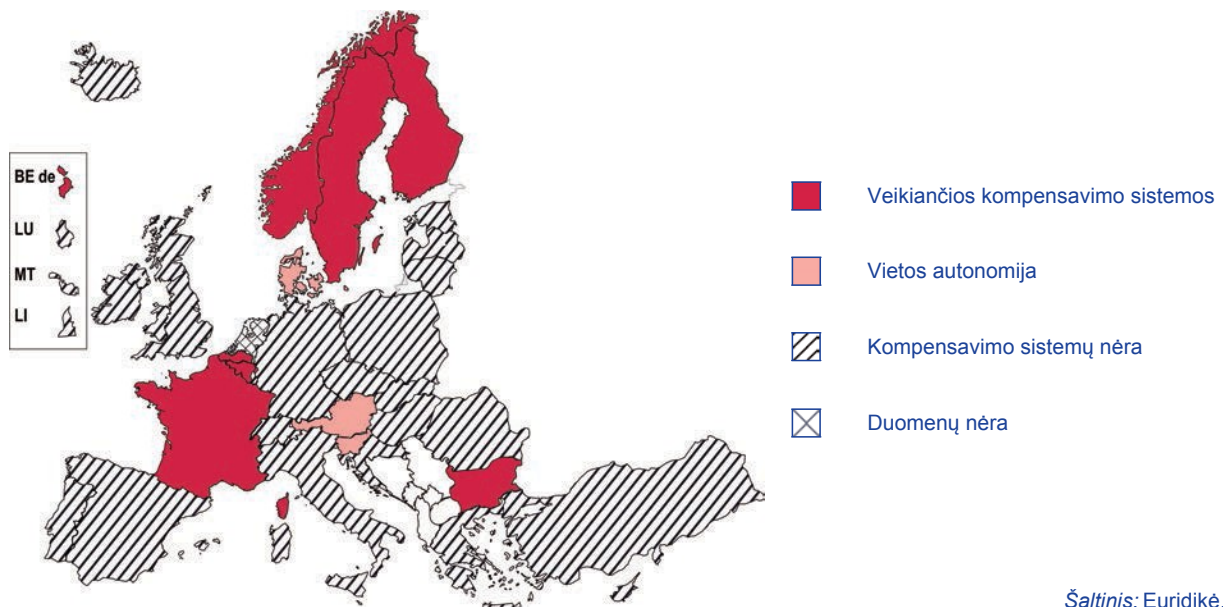
Danijoje, Austrijoje ir Slovėnijoje savivaldybės arba regionai gali rinktis, ar suteikti tėvams paskatas už vaikų nevedimą į valstybės subsidijuojamas institucinio AU įstaigas.

Austrijoje mokamos sumos ir į išmokas teisę turinčių vaikų amžius skiriasi. Pavyzdžiui, Aukštutinėje Austrijoje metinė 639 PGS išmoka skiriama tėvams, auginantiems *Kindergarten* nelankančius vaikus nuo 3 iki 5 metų amžiaus.

Be išmokų šeimoms, kurių vaikai nelanko AU įstaigų, naudojami kiti kompensavimo mechanizmai. Belgijoje tėvai, kurie nepateikia prašymo atskaityti mokesčių už jų išlaidas AU paslaugoms, turi teisę į kitą mokesčių lengvatą, tiesa, gerokai mažesnę (didžiausią 483 PGS išmoką per metus, kuri sudaro mažiau kaip 25 proc. mokesčio atskaitos, kuria tėvai gali pasinaudoti, jeigu nusprendžia savo vaikus vesti į vaikų priežiūros įstaigas).

Pirmiau aptartos išmokos susijusios tik su AU įstaigų lankymu ir nepriklauso nuo tėvų užimtumo. Prancūzijoje pinigų už vaikų priežiūrą sistema susieta su tėvų užimtumu. Nedirbantis arba ne visą darbo dieną dirbantis vienas iš tėvų, auginantis vaiką iki 3 metų amžiaus, turi teisę į mėnesinę išmoką (*le complément de libre choix d'activité* – CLCA), kurios didžiausia suma siekia 501 PGS. Šią išmoką gaunančių tėvų vaikai gali lankyti AU įstaigas tik tam tikrą valandų skaičių.

D10 pav. Kompensavimo sistemos, skirtos vaikų į AU įstaigas nevedantiems tėvams, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimas

Vaiko priežiūros atostogos nelaikomos kompensavimo („pinigų už vaikų priežiūrą“) sistema, nes jos nesusijusios su AU įstaigų lankymu. Tačiau pinigų už vaikų priežiūrą išmokos dažniausiai mokamos neatsižvelgiant į tėvų užimtumą, todėl jas gali gauti ir vaiko priežiūros atostogose esantys tėvai.

Pastaba dėl konkrečios šalies

Vokietija. Pinigų už vaikų priežiūrą išmoka įvesta nuo 2013 m. rugpjūčio mėnesio.

ANKSTYVOJO UGDYMO ĮSTAIGŲ DARBUOTOJAI

2011 m. Europos Komisijos komunikate dėl ankstyvojo ugdymo ir priežiūros¹¹ nustatoma, kad „darbuotojų kompetencija – vienas svarbiausių AU kokybės veiksnių. Pritraukti, parengti ir išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus yra sunkus uždavinys. [...] Dėl kylančių klausimų ir prižiūrimų bei ugdomų vaikų įvairovės AUP specialistams tenka nuolat spręsti, kokius pedagogikos metodus vertėtų taikyti, ir vadovautis sisteminiu požiūriu į profesionalumą“.

Todėl šiame skyriuje daugiausia dėmesio skiriama AU įstaigų darbuotojams, tačiau tik tiems, kurie palaiko nuolatinius tiesioginius ryšius su vaikais ir kurių pareigos apima ugdymą ir priežiūrą. Darbuotojai, kurie atlieka tik pagalbines ar aptarnavimo funkcijas, tokias kaip maisto ruošimas arba patalpų valymas, į šią analizę neįtraukiami. Į šį tyrimą taip pat neįtraukiami medicinos darbuotojai, tokie kaip gydytojai ir gydytojų padėjėjai, kurie AU įstaigose užsiima tik vaikų sveikata, pavyzdžiui, reguliariai tikrina jų sveikatą arba teikia pirmąją pagalbą. Pagalbiniai arba specialūs darbuotojai, dirbantys su specialiuoju ugdymosi poreikių turinčiais ir (arba) palankių sąlygų neturinčiais vaikais, apskritai šiame skyriuje neaptariami, išskyrus E6 pav.

Šiame skyriuje iš esmės nagrinėjami klausimai, susiję su darbuotojų, dalyvaujančių kasdienėje vaikų priežiūroje ir ugdyme institucinio AU įstaigose, pirminiu rengimu ir tęstiniu profesiniu tobulinimusi bei reikalavimais namuose dirbančioms auklėms. Klausimai, susiję su paprastais darbuotojams padedančiais profesionalais ir institucinio AU įstaigų vadovams keliami reikalavimai aptariami atskirai.

EU CENTRUOSE DAŽNAI DIRBA ĮVAIRŪS DARBUOTOJAI

Toje pačioje valstybėje kasdienėje vaikų priežiūroje ir ugdyme dažnai dalyvauja daug įvairių specialistų. Taip pat gali skirtis panašias funkcijas atliekančių darbuotojų pareigų pavadinimai, dėl to gana sunku atlikti šios sudėtingos srities analizę.

Prancūzijoje dauguma dieninių vaikų lopšelių (*crèches*) darbuotojų sudaro pagalbinės vaikų lopšelių auklės (*auxiliaires en puériculture*), kurios pagal reikalavimus turi būti įgijusios aukštesnįjį vidurinį išsilavinimą. Tačiau beveik visuose dieniniuose vaikų lopšeliuose taip pat dirba ugdymo darbuotojai – ankstyvojo ugdymo specialistai (*éducateurs des jeunes enfants*) ir vaikų lopšelio auklės (*puéricultrices*), baigę ISCED 5 lygmens mokslus (įgiję bakalauro laipsnį).

Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) nėra bendros darbuotojų, dirbančių ankstyvojo ugdymo įstaigose, pareigų pavadinimų sistemos. Patys bendriausi ir geriausiai žinomi terminai – ankstyvojo ugdymo pagalbiniai darbuotojai (*early years support staff*) ir vaikų lopšelio auklė (*nursery nurse*) (abi pareigas einantys darbuotojai turi būti baigę ISCED 3 lygmens mokslus), taip pat vaikų lopšelio padėjėjas (*nursery assistant*), kuriam nereikalinga formali kvalifikacija. Tačiau vartojami ir kiti pareigų pavadinimai, tokie kaip ankstyvojo ugdymo praktikai (*early years practitioners*), ankstyvojo ugdymo specialistai (*early years educators*), ankstyvojo ugdymo mokytojai (*foundation stage teachers*) ir ikimokyklinio ugdymo padėjėjai (*pre-school assistants*). Jie gali turėti įvairią kvalifikaciją.

Nepaisant šių skirtumų, šioje ataskaitoje, AU darbuotojai, palaikantys nuolatinius tiesioginius ryšius su vaikais, suskirstyti į šias tris pagrindines grupes:

- a) **Ugdymo darbuotojai:** mokytojai (priešmokyklinio, ikimokyklinio ugdymo įstaigų, vaikų darželių), pedagogai, ugdytojai.

Ugdymo darbuotojai dažniausiai turi aukštąjį išsilavinimą (žr. E2 pav.). Jų pagrindinė atsakomybė – ugdyti ir prižiūrėti vaikų grupę AU įstaigoje. Jų pareigos dažniausiai apima saugią ir vaikų raidai tinkamą veiklų kūrimą ir vykdymą pagal visas susijusias programas arba ugdymo turinį (žr. F skyrių). Jie sudaro sąlygas kūrybinei raiškai pasitelkdami dailę, vaidybą, žaidimus ir muziką. Kai kuriose valstybėse šios grupės darbuotojai gali dalyvauti konkursuose į aukštesnes pareigas, tokias kaip vadybininkai, koordinatoriai, AU įstaigų vadovai.

Kai kuriose valstybėse siekiant atskirti panašius darbuotojus, dirbančius skirtingose įstaigose, vartojami du skirtingi pareigų pavadinimai: terminas „ugdytojai“ dažnai vartojamas darbuotojams, dirbantiems su jaunesne amžiaus grupe dieninės priežiūros įstaigose, pavadinti, o terminas „mokytojas“ vartojamas priešmokyklinio ugdymo įstaigose. Taip darbuotojai skirstomi Graikijoje, Prancūzijoje ir Italijoje.

¹¹ COM(2011) 66 galutinis

Tačiau, nors Graikijoje ugdytojų ir mokytojų pirminio rengimo trukmė vienoda (skiriasi turinys), Prancūzijoje ir Italijoje reikalavimai mokytojo kvalifikacijai – aukštesni.

Dviejuose trečdaliuose valstybių ugdymo darbuotojai dirba jaunesniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose ir visose valstybėse – vyresniems vaikams skirtose įstaigose. Trečdalyje valstybių su vyresniais vaikais tiesiogiai dirba tik ugdymo darbuotojai.

b) **Priežiūros darbuotojai:** auklės, vaikų priežiūros darbuotojai, vaikų prižiūrėtojai, vaikų lopšelio auklės ir (arba) auklės, atsakingi už vaikų priežiūrą ir pagalbą jiems.

Daugumoje valstybių vaikų priežiūros darbuotojai būna įgiję aukštesnįjį vidurinį išsilavinimą (žr. E2 pav.). Įvairiose AU įstaigose priežiūros darbuotojų funkcijos skiriasi. Naudojami du pagrindiniai modeliai:

- Priežiūros darbuotojai, dirbantys savarankiškai kai kuriose tik jaunesniems vaikams skirtose įstaigose. Jie nustato ir tenkina vaikų priežiūros, pagalbos ir mokymosi poreikius, įskaitant mokymosi veiklos plėtrą ir vykdymą. Jiems gali padėti pagalbiniai darbuotojai ir padėjėjai.
- Priežiūros darbuotojai, dirbantys vienoje komandoje su ugdymo darbuotojais, kuriems jie padeda. Tokio tipo darbuotojų struktūra naudojama ir padalytoje, ir vientisoje AU sistemose. AU įstaigose gali dirbti įvairūs priežiūros darbuotojai, tačiau jie visada dirba kartu su ugdymo darbuotojais. Vokietijoje, Suomijoje ir Švedijoje vaikų priežiūros darbuotojai dirba vienoje komandoje su ugdymo darbuotojais ir gali atlikti daugiau funkcijų, ne tik pagalbinę.

Priežiūros darbuotojai dažniau dirba jaunesniems vaikams skirtose įstaigose. Maždaug pusėje Europos valstybių priežiūros darbuotojai dirba su jaunesniais vaikais ir tik penkiose (Vokietijoje, Vengrijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje) priežiūros darbuotojai dirba vyresniems vaikams skirtose įstaigose.

c) **Pagalbiniai darbuotojai arba padėjėjai:** darbuotojai, kurie padeda ugdymo ar priežiūros darbuotojams.

Beveik pusėje Europos valstybių tiek jaunesniems, tiek vyresniems vaikams skirtose AU įstaigose gali dirbti pagalbiniai darbuotojai arba padėjėjai, kurie padeda kvalifikuotiems ugdymo ir priežiūros darbuotojams. Kai kuriose valstybėse reikalaujama, kad žemiausia jų pirminė kvalifikacija taip pat būtų aukštesnysis vidurinis išsilavinimas, formalios kvalifikacijos nereikalaujama (žr. E2 pav.).

Padėjėjai dažniausiai įgyvendina vaikams skirtas veiklos programas, ruošia medžiagas rankdarbiams ir padeda vaikams jas naudoti. Jie taip pat gali rūpintis kasdieniais vaikų reikalais, t. y. ruošti ir patiekti valgį, organizuoti perėjimus iš vienos veiklos į kitą, tokius kaip pietų pertrauka ir poilsio laikas, taip pat vadovauti vaikų užsiėmimams.

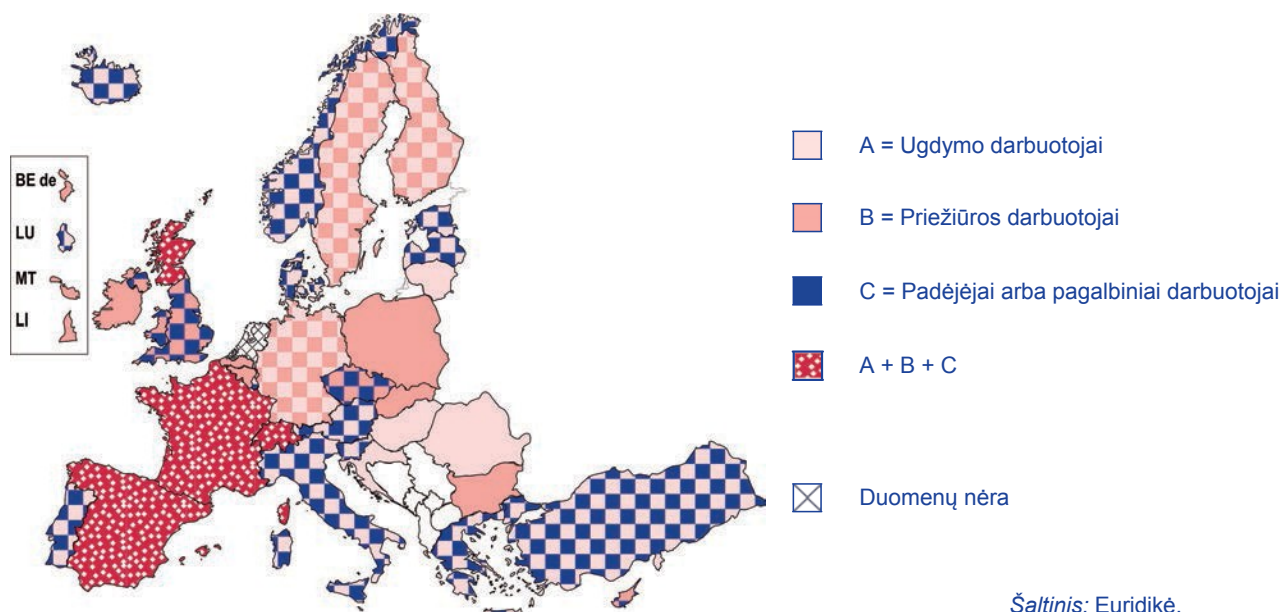
Dažniausiai su vaikų grupe dirba kelių darbuotojų komanda. Skirtingi darbuotojai dažnai atlieka skirtingas funkcijas. Todėl dviejuose trečdaliuose valstybių vienoje komandoje dirba bent dviejų skirtingų kategorijų darbuotojai. Ispanijoje, Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) ir Šveicarijoje jaunesniems vaikams skirtose įstaigose dirba visų trijų kategorijų darbuotojai. Visose Jungtinės Karalystės dalyse visų trijų kategorijų darbuotojai dirba vyresniems vaikams skirtose įstaigose.

Daugiau kaip trečdalyje valstybių tai, kokie darbuotojai dirba AU įstaigose, priklauso nuo vaikų amžiaus (jaunesni ar vyresni vaikai). Keliolikoje valstybių vyresniems vaikams skirtose įstaigose priežiūros darbuotojų vietą užima ugdymo darbuotojai. Keliose valstybėse padėjėjai arba pagalbiniai darbuotojai dirba tik jaunesniems vaikams skirtose įstaigose (Čekija ir Ispanija) arba jie padeda tik ugdymo darbuotojams, dirbantiems su vyresniais vaikais (Airija ir Slovakija).

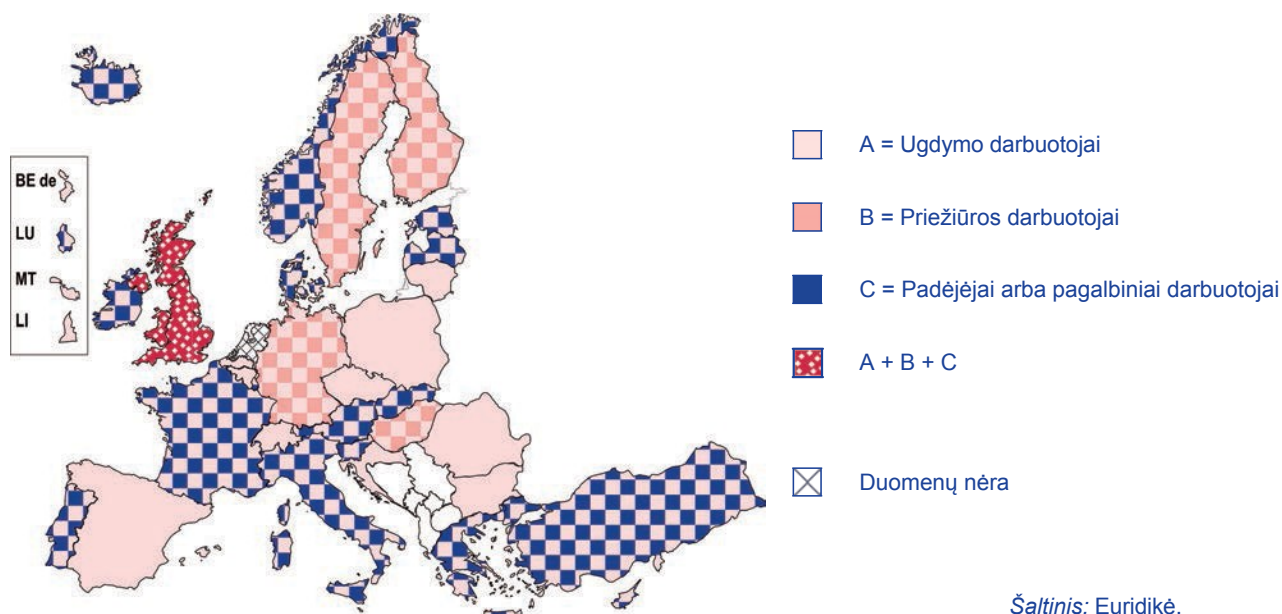
Keliose valstybėse visose AU įstaigose dirba tik vieno tipo darbuotojai. Kroatijoje, Lietuvoje ir Rumunijoje dirba tik ugdymo darbuotojai. Kitose valstybėse jaunesniems vaikams skirtose įstaigose dirba tik priežiūros darbuotojai, o vyresniems vaikams skirtose įstaigose – ugdymo darbuotojai. Taip yra Belgijoje, Bulgarijoje, Maltoje, Lenkijoje ir Lichtenšteine.

E1 pav. Pagrindinės institucinio AU įstaigų darbuotojų kategorijos, 2012–2013 m.

E1a pav. Jaunesni vaikai

E1b pav. Vyresni vaikai

Paaiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Bulgarija. Jaunesniems vaikams skirtose įstaigose (*dețski yasli*) pagrindinis darbuotojų tipas – auklės (*medizinski šestri*). Tačiau jose taip pat gali dirbti pedagoginis personalas.

Čekija. Įstatyme dėl prekybos licencijavimo nustatoma tik darbuotojų, dirbančių dieninės priežiūros centruose (*zařizení pro péči o děti do 3 let*), skirtuose vaikams iki 3 metų amžiaus, būtinoji kvalifikacija ir studijų kryptys, tačiau ji nėra susieta su jokia konkrečiu darbu. Darbdaviui paliekama teisė nustatyti, kokį darbą darbuotojai atliks.

Estija. Paveikslėlyje pavaizduota situacija vaikų priežiūros įstaigose (*koolieelne lasteasutus*). Vaikų priežiūros tarnybose (*lapsehoiuteenus*) dirba tik priežiūros darbuotojai (*lapsehoidja*).

Graikija. Paveikslėlyje, vaizduojančiame vyresniems vaikams skirtas įstaigas, parodyti vaikų priežiūros centrai (*paidikos stathmos*). Priešmokyklinio ugdymo įstaigose (*nipiagogeio*) padėjėjai nedirba.

Ispanija. Skirtinguose regionuose situacija gali skirtis.

Italija. Jaunesniems vaikams skirtose įstaigose aprūpinimas pagalbiniais darbuotojais (*educatore, operatore*) reglamentuojamas regioniniu lygmeniu; vyresniems vaikams skirtose įstaigose jis reglamentuojamas nacionaliniu arba vietos lygmeniu. Paveikslėlyje parodyta dažniausiai pasitaikanti situacija.

Rumunija. Į konkretų vaikų darželį paskirti medicinos padėjėjai (*asistent medical*) gali bendradarbiauti su ugdymo darbuotojais sveikatos ugdymo klausimais.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS). Atskirose vyresniems vaikams skirtose įstaigose gali nebūti ugdymo darbuotojų, tačiau tuomet jose vaikų ir priežiūros darbuotojų santykis yra mažesnis.

Remiantis nacionaliniais statistiniais duomenimis, AU profesijoje vis dar dominuoja moterys. Daugelyje valstybių nustatyta, kad AU darbuotojai, palaikantys tiesioginius ryšius su vaikais, yra moterys. Portugalijoje (vyresniems vaikams skirtose įstaigose – *jardims de infância*), Islandijoje, Turkijoje ir Norvegijoje su vaikais dirbančių vyrų dalis šiek tiek didesnė ir svyruoja nuo 5 iki 7 proc. Norvegijoje vyrams tenka apie 10 proc. padėjėjų darbo vietų. Danija išsiskiria tuo, kad čia vyrams tenka 23 proc. padėjėjų darbo vietų ir 15 proc. – mokytojų.

Siekiant įvairinti AU darbuotojų sudėtį, Vokietijoje, Austrijoje ir Norvegijoje parengtos specialios priemonės, skirtos šiame sektoriuje dirbančių vyrų skaičiui didinti. Pavyzdžiui, Vokietijoje parengta nacionalinė programa „Daugiau vyrų AU centruose“ (*Mehr Männer in Kitas*). Programoje dalyvaujančios AU įstaigos analizuoja įvairias vyrų pritraukimo į šį sektorių galimybes gerindamos šios profesijos įvaizdį, remdamos ugdytojais norinčius tapti vyrais ir atverdamos naujų kelių, vedančių į šią profesiją. 2008 m. Austrijoje pradėta minėti nacionalinė kasmetinė „Berniukų diena“, kurios tikslas skatinti vyrus dirbti socialinėje srityje, įskaitant ugdymą. Galiausiai, Norvegijoje vykdomas vyrams, pretenduojantiems į AU darbo vietas, palankus teigiamas diskriminacijos procesas.

KELIOLIKOJE VALSTYBIŲ TIEK UGDYMO, TIEK PRIEŽIŪROS DARBUOTOJAI, DIRBANTYS SU JAUNESNIAIS VAIKAIS, PRIVALO BŪTI ĮGIJĘ BAKALAURO LAIPSNĮ

Europos ugdymo sistemose išryškėja du pagrindiniai požūriai į darbuotojų kvalifikaciją. Daugiau kaip pusėje valstybių nustatyta vienoda darbuotojų kvalifikacija visame AU cikle. Kitose valstybėse nustatytos skirtingos kvalifikacijos darbuotojams, dirbantiems su jaunesnio ir vyresnio amžiaus grupėmis: darbuotojams, dirbantiems su jaunesniais vaikais, dažniausiai nustatoma žemesnė būtina kvalifikacija.

Daugumoje valstybių, kuriose nustatoma ta pati būtina kvalifikacija visoms vaikų amžiaus grupėms, būtina ugdymo darbuotojų kvalifikacija yra per trejus metus įgytas ugdymo krypties bakalauro laipsnis. Portugalijoje ir Islandijoje ugdymo darbuotojai privalo būti įgiję net magistro laipsnį. Tik Vokietijoje ir Austrijoje būtina pradinė kvalifikacija – povidurinis neaukštasis išsilavinimas. Bazinis mokymo programų, skirtų darbuotojams, dirbsiantiems tiek su jaunesniais, tiek su vyresniais vaikais, turinys dažniausiai yra vienodas, nors kartais gali skirtis konkreti specializacija. Pavyzdžiui, Austrijoje ankstyvojo ugdymo specialistai (*Früherzieher/in*), dirbantys jaunesniems vaikams skirtose įstaigose (*Kinderkrippen*), būna baigę tuos pačius bazinius aukštojo išsilavinimo nesuteikiančius povidurinius mokymus (ISCED 4) kaip ir vaikų darželio pedagogai (*Kindergärtner/in Kindergartenpädagog/in*), dirbantys vyresniems vaikams skirtose įstaigose (*Kindergarten*), tačiau paskutinius 1–2 metus (iš viso mokymai trunka 5 metus) jie studijuoja skirtingas specializacijas.

AU organizavimo modelis (žr. B skyrių) ir darbuotojų kvalifikacijos reikalavimai yra akivaizdžiai susiję: vientisiosiose ugdymo sistemose, kuriose AU, teikiamas visiems ikimokyklinio amžiaus vaikams, organizuojamas vienu ciklu vienoje įstaigoje, keliami tie patys būtini reikalavimai, neatsižvelgiant į prižiūrimų vaikų amžių. Vientisiosiose ugdymo sistemose su vyresniais vaikais dirbančių ugdymo darbuotojų kvalifikacija apskritai yra aukštesnė, dažniausiai jie turi aukštąjį išsilavinimą, negu darbuotojų, dirbančių su jaunesniais vaikais atskirose įstaigose. Taip yra Estijoje, Kroatijoje, Lietuvoje, šiaurės šalyse ir Slovėnijoje.

Daugumoje valstybių, naudojančių padalytojo ugdymo sistemą, kurioje AU paslaugų struktūra sudaroma pagal vaikų amžių, reikalaujama, kad su jaunesniais ir vyresniais vaikais dirbantys darbuotojai turėtų skirtingą kvalifikaciją. Dažniausiai nustatoma, kad jaunesniems vaikams skirtų AU įstaigų priežiūros arba net ugdymo darbuotojų būtina kvalifikacija būtų bent aukštesnysis vidurinis arba pavidurinis neaukštasis išsilavinimas. Mokymų trukmė svyruoja nuo dviejų iki penkerių metų. Airijoje ir Slovakijoje su jaunesniais vaikais dirbantiems darbuotojams būtina kvalifikacija nenustatyta. Vis dėlto praktikoje šių valstybių AU įstaigos siekia įdarbinti tinkamą vaikų priežiūros kvalifikaciją turinčius asmenis. Pavyzdžiui, Airijoje nustatoma, kad institucinio ugdymo įstaigų vadovybė turėtų siekti, kad bent 50 proc. vaikų priežiūros darbuotojų turėtų „vaikų priežiūrai ir raidai tinkamą kvalifikaciją“.

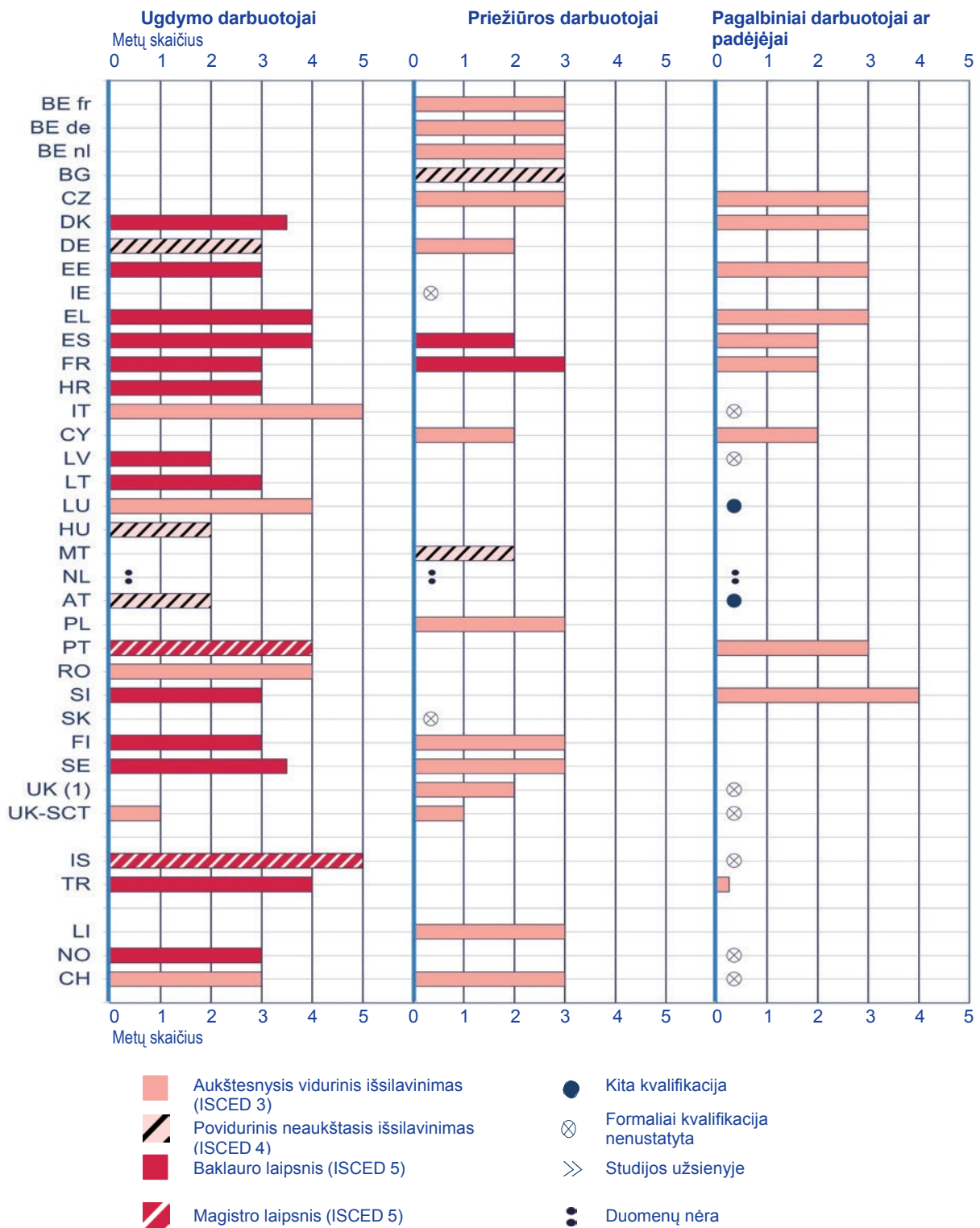
Pasitaiko ir išimčių. Graikijoje, Prancūzijoje, Portugalijoje ir Turkijoje reikalaujama, kad jaunesniems vaikams skirtose įstaigose dirbantys ugdymo darbuotojai būtų įgiję bent aukštojo mokslo laipsnį.

Vis dėlto valstybėse, naudojančiose padalytą ugdymo sistemą, aukštojo išsilavinimo dažniausiai reikalaujama tik vyresniems vaikams skirtose priešmokyklinio ugdymo (ISCED 0) įstaigose. Daugumoje valstybių reikalaujama turėti bakalauro laipsnį arba laipsnį, atitinkantį trejus arba ketverius aukštojo mokslo metus. Prancūzijoje ir Italijoje privalomas magistro laipsnis. Tačiau keliose valstybėse būtina kvalifikacija yra arba aukštesnysis vidurinis išsilavinimas (Čekija, Slovakija ir Jungtinė Karalystė (Škotija), arba neaukštasis pavidurinis išsilavinimas (Airija ir Malta (iki 2015–2016 m.)).

Pusėje valstybių (Belgijoje, Bulgarijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Kipre, Lietuvoje, Liuksemburge, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje), Islandijoje, Turkijoje ir Norvegijoje) priešmokyklinio ugdymo įstaigų „mokytojų“ (ISCED 0) pradinių mokymų trukmė ir lygmuo yra tokie patys kaip pradinio ugdymo mokytojų (ISCED 1). Kartais priešmokyklinio ir pradinio ugdymo mokytojų rengimo programų turinys gali šiek tiek sutapti, pavyzdžiui, Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje), Bulgarijoje, Ispanijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje. Liuksemburge ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) priešmokyklinio ugdymo mokytojai baigia tokius pat pirminius mokymus kaip pradinio ugdymo mokytojai (trukmės ir turinio požiūriu) ir gali dirbti abiejuose sektoriuose. Šveicarijos aukštosios mokyklos siūlo atskiras programas ISCED 0 ir ISCED 1 lygmenų darbuotojams, kitos vykdo jungtines programas.

Galiausiai, atkreiptinas dėmesys, kad keliose Europos valstybėse AU pedagoginis personalas gali įgyti aukštesnę nei reikalaujama būtiną kvalifikaciją. Pavyzdžiui, Bulgarijoje, Vokietijoje, Estijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje, Suomijoje ir Švedijoje būsiami AU ugdymo darbuotojai gali tęsti studijas iki magistrantūros. Tam tikrais atvejais aukštesnė kvalifikacija leidžia toliau specializuotis konkrečiose srityse, kitais – ji gali padėti asmenims daryti karjerą ir (arba) gauti aukštesnes pareigas (žr. E7 pav.).

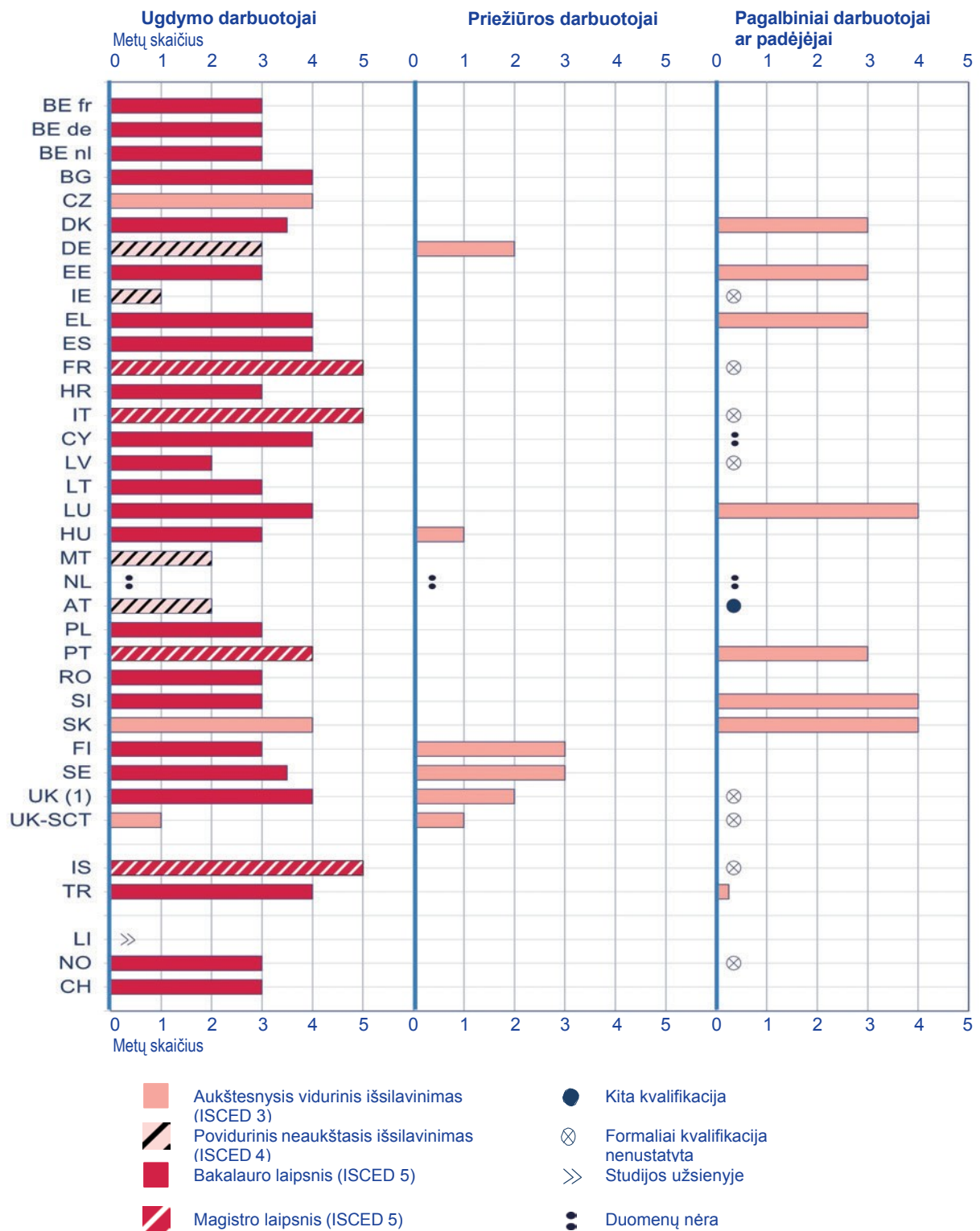
E2a pav. Minimalūs darbuotojų, dirbančių su jaunesniais vaikais institucinio AU įstaigose, rengimo lygmens ir jo trukmės reikalavimai, pagal darbuotojų kategorijas, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

E2b pav. Minimalūs darbuotojų, dirbančių su vyresniais vaikais institucinio AU įstaigose, kvalifikacijos lygmens ir trukmės reikalavimai, pagal darbuotojų kategorijas, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimai

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Į diagramą neįtraukti papildomi arba specializuotieji darbuotojai, dirbantys su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais ir (arba) palankių sąlygų neturinčiais vaikais (žr. E6 ir G2 pav.).

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE nl). Vaikų priežiūros darbuotojų (*Kinderbegeleider*) kvalifikacija, kurios reikalaujama viešajame sektoriuje: baigti specialią profesinės vidurinės mokyklos programą su galimybe rinktis vaikų priežiūrą. Studentai gali rinktis šią galimybę vidurinės mokyklos 3-ioje klasėje (5–6-ais metais) arba kitais metais po vidurinės mokyklos baigimo.

Cekija. Diagramoje parodyta, situacija pagal Įstatymą dėl prekybos licencijavimo, kuriame apibrėžiama galima darbuotojų, dirbančių jaunesniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose, kvalifikacija. Auklėtojų (*všeobecnásestra*), socialinių darbuotojų (*sociální pracovník*), auklių (*chůva*) ir mokytojų (*učitel mateřské školy*) kvalifikacija gali skirtis.

Estija. Diagramoje pavaizduota situacija vaikų priežiūros įstaigose (*koolieelne lasteasutus*). Vaikų priežiūros tarnybų (*lapsehoiuteenus*) auklės (*lapsehoidja*), baigusios bent vienerius metus trukusią rengimo programą aukštesniajame viduriniame lygmenyje (ISCED 3) – vienintelė darbuotojų kategorija.

Graikija. Kai privačioje ugdymo įstaigoje (išskyrus priešmokyklinio ugdymo įstaigas: *nipiagogeio*) į ugdymo darbuotojo pareigas trūksta bakalauro laipsnį turinčių kandidatų, į darbą gali būti priimti asmenys, turintys aukštesniojo vidurinio profesinio išsilavinimo diplomą, kurį yra išdavusi privati mokykla (siūlantį atitinkamą specializaciją).

Airija. Skatinamas nemokamų valstybinių ar valstybės subsidijuojamų AU įstaigų (skirtų vyresniems vaikams) lankymas priešmokykliniais ugdymo metais didinant viršutinę kompensavimo ribą, siekiant užtikrinti, kad visi padėjėjai turėtų ISCED 3 lygmens kvalifikaciją.

Prancūzija. Diagramoje pavaizduota būtina kvalifikacija, kurios reikalaujama per konkursą į padėjėjų (*agents territoriaux spécialisés des écoles maternelles*) pareigas vyresniems vaikams skirtose įstaigose. Reikalaujama, kad šią kvalifikaciją turėtų bent 60 proc. darbuotojų. Nuo 2010 m. konkurse taip pat gali dalyvauti asmenys, neturintys konkrečios kvalifikacijos, bet turintys patirties AU (mažiausiai dvejų metų patirtis valstybės tarnautojams, kitiems – ketverių), ir papildomi reikalavimai nekeliami tėvams, auginantiems tris ar daugiau vaikų.

Italija. Nepaisant to, kad kai kuriuose regionuose nustatyta būtina ugdymo darbuotojų, dirbančių su jaunesniais vaikais, kvalifikacija – aukštesnysis vidurinis išsilavinimas (ISCED 3), vyrauja bendra tendencija priimti į darbą aukštąjį išsilavinimą turinčius ugdytojus (*educatore dell'infanzia*). Jaunesniems vaikams skirtų įstaigų aprūpinimas pagalbiniais darbuotojais (*educatore, operatore*) ir būtina jų kvalifikacija nustatyti regioniniuose teisės aktuose. Valstybinėse įstaigose pagalbiniai darbuotojai taip pat gali įgyti kvalifikaciją baigdami specialius profesinius kursus, organizuojamus regiono lygiu. Privačiose įstaigose nekeliami jokie formalūs reikalavimai. Vyresniems vaikams skirtų įstaigų aprūpinimas pagalbiniais darbuotojais reglamentuojamas nacionaliniu arba vietos lygiu.

Kipras. Vyresniems vaikams skirtose įstaigose būtina mokyklų padėjėjų (*sholikai voithoi*) kvalifikacija – ISCED 3 lygmuo, tačiau nenustatoma minimali rengimo trukmė.

Liuksemburgas. Jaunesniems vaikams skirtose įstaigose į darbą dažniausiai priimami ugdytojai (*educateurs*), turintys ISCED 3 lygmens kvalifikaciją. Vis dėlto komandoje gali dirbti ir aukštesnę ugdymo kvalifikaciją turintys ugdytojai specialistai (*educateurs gradués*), mokytojai (*instituteurs*) ir pedagogai (*pédagogues*). Pagalbiniai darbuotojai gali turėti žemesnę negu ISCED 3 lygmens kvalifikaciją.

Vengrija. Vaikų darželių auklėtojų (*óvodai dajka*) profesinis rengimas trunka nuo 480 iki 720 valandų.

Malta. Nuo 2015–2016 m. būtina ugdymo darbuotojų kvalifikacija bus bakalauro laipsnis.

Austrija. Ugdymo darbuotojų rengimas gali trukti penkerius metus (treji metai ISCED 3 lygmenyje ir dveji – ISCED 4) arba dvejus metus (abiem atvejais ISCED 4 lygmenyje). Būtina priežiūros padėjėjų kvalifikacija skiriasi. Kai kuriose provincijose nekeliami formalūs kvalifikacijos reikalavimai, kitose nustatoma 300 rengimo valandų.

Lenkija. Į darbą vaikų darželiuose (*żłobek*), kuriuose vaikų skaičius grupėse – daugiau negu 20, priimamos tik bakalauro laipsnį turinčios auklėtojos (*pielęgniarka*).

Slovėnija. Įvadinėje programoje arba priėmus į darbą ikimokyklinio ugdymo mokytojai (*vzgojiteljice*) ir padėjėjai (*pomočnice vzgojiteljic*) turi išlaikyti valstybinį AU profesijos egzaminą, kad įgytų kvalifikaciją. Šie darbuotojams keliami reikalavimai netaikomi privačioms ugdymo įstaigoms, vykdančioms programas pagal specialiojo ugdymo principus (pavyzdžiui, Štainerio, Montesorio).

Suomija. Dieniniuose priežiūros centruose (*päiväkoti/daghem*) reikalaujama turėti bent profesinę kvalifikaciją socialinės gerovės ir sveikatos priežiūros srityje (ISCED 3). Vienas iš trijų darbuotojų privalo būti įgijęs aukštąjį išsilavinimą. Priešmokyklinio ugdymo klasių (6–7) mokytojai turi turėti klasės mokytojo kvalifikaciją (magistro laipsnį), jeigu tą pačią grupę lanko priešmokyklinukai ir pradinukai.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Diagramoje parodyti kvalifikacijos reikalavimai, keliami atskirose vyresniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose. Pagal vientisojo ugdymo sistemą dirbančiose įstaigose darbuotojams, dirbantiems su vyresniais vaikais, keliami tokie pat kvalifikacijos reikalavimai kaip ir darbuotojams, dirbantiems su jaunesniais vaikais.

Jungtinė Karalystė (SCT). Iki 2014 m. birželio 30 d. visi padėjėjai ar pagalbiniai darbuotojai (įskaitant jau dirbančius) privalo būti įregistruoti ir turėti būtiną ISCED 3 lygmens kvalifikaciją.

TRUMPI KURSAI VAIKŲ PRIEŽIŪROS NAMUOSE DARBUOTOJAMS PRIVALOMI DAUGELYJE VALSTYBIŲ

Dviejuose trečdaliuose Europos valstybių teikiamos reglamentuojamos AU paslaugos namuose, kurios turi atitikti tam tikras nustatytas taisykles ir kokybės standartus (žr. B2 pav.). Taisyklėse, reglamentuojančiose AU namuose, dažniausiai nustatoma formali kvalifikacija arba specialūs mokymai ir jie gali būti vienas iš oficialios akreditacijos reikalavimų.

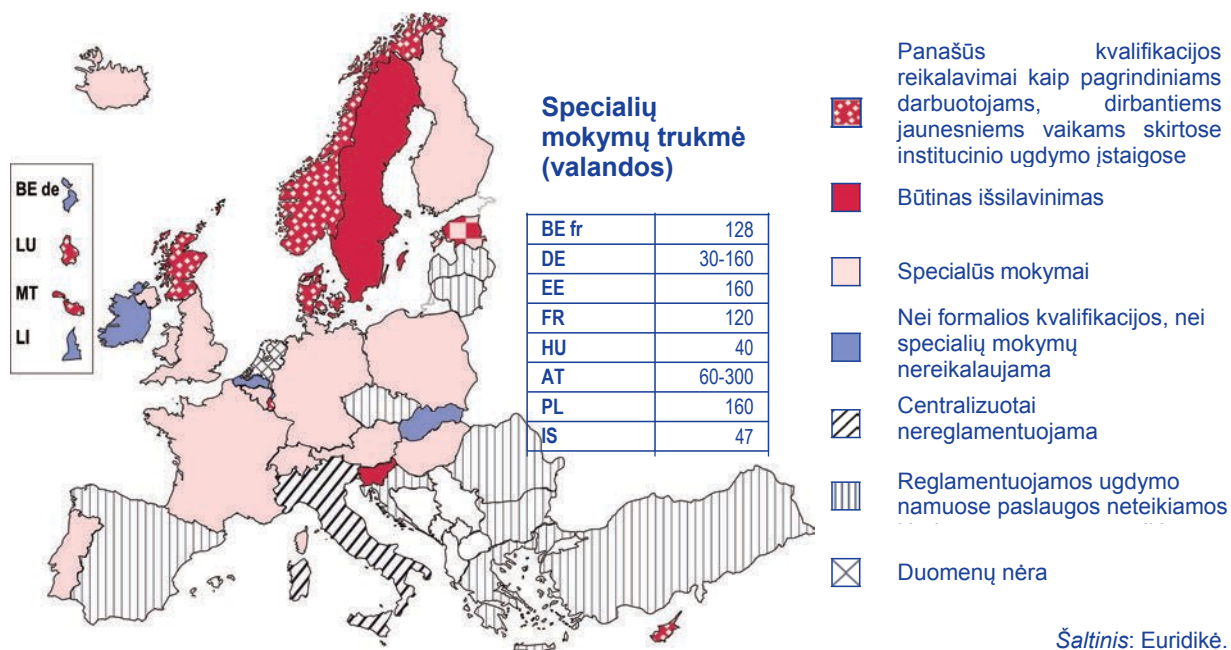
Pusėje valstybių, kuriose AU namuose reglamentuojamas, organizuojami specialūs privalomi kursai, kuriuose rengiamos būsimos auklės darbai namuose, tačiau nekeliami jokie būtinos kvalifikacijos reikalavimai (Belgija (prancūzakalbė bendruomenė), Vokietija, Prancūzija, Vengrija, Austrija (kai kurios žemės), Lenkija, Portugalija, Suomija, Jungtinė Karalystė (Anglija, Velsas ir Šiaurės Airija), Islandija ir Šveicarija (kai kurie kantonai). Estijoje nustatomas būtinas išsilavinimas ir reikalaujama būti baigus specialius mokymus.

Įvairiose valstybėse šių rengimo programų trukmė ir turinys skiriasi. Vengrijoje mokymai trunka tik 40 valandų, o pagal reikalavimus Estijoje teorijos paskaitos trunka 160 valandų ir taip pat yra praktiniai mokymai.

Trečdalyje valstybių, kuriose teikiamas reglamentuojamas AU, reikalaujama, kad auklės būtų įgijusios minimalų išsilavinimą. Tik šešiose jų tas pats minimalios kvalifikacijos reikalavimas taikomas priežiūros darbuotojams (Kipras ir Malta) arba ugdymo darbuotojams (Danija, Liuksemburgas, Jungtinė Karalystė (Škotija) ir Norvegija) jaunesniems vaikams skirtose institucinio AU įstaigose (žr. E2a pav.). Estijoje ir Slovėnijoje minimali kvalifikacija – aukštesnysis vidurinis išsilavinimas ir ji yra žemesnė negu kvalifikacija, kurios reikalaujama iš pagrindinių darbuotojų, dirbančių jaunesniems vaikams skirtose institucinio AU įstaigose.

Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje nekeliama jokie formalūs būtinos kvalifikacijos reikalavimai, tačiau viena iš auklių (*Tagesmutter/-vater*) akreditacijos sąlygų – užsiimti tęstiniu profesiniu tobulinimusi (TPT), kuris apimtų tokias sritis kaip sveikatos ugdymas ir vaikų psichologija.

E3 pav. Vaikų priežiūros darbuotojų, teikiančių reglamentuojamas paslaugas namuose, kvalifikacijos reikalavimai, 2012–2013 m.

Paaiškinimas

Patys pirmosios pagalbos mokymai nelaikomi namuose paslaugas teikiančių auklių „specialiais mokymais“.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Vokietija. Namuose dirbančios auklės turi baigti kvalifikacinius dieninės priežiūros kursus. Šių kursų turinys ir aprėptis įvairiose žemėse skiriasi. Keliuose žemėse patvirtintas ugdymo turinys, kurį Šeimų, senjorų, moterų ir jaunimo ministerijos vardu parengė Vokietijos jaunimo institutas (DJI). Jis susideda iš 160 valandų. Kitose žemėse reikalaujama baigti tik 30 valandų kursus ir pirmosios pagalbos kursą.

Italija. Paslaugos namuose (*asilo familiare*) reglamentuojamos vietos ir regioniniu lygmeniu.

Liuksemburgas. Auklių (*assistants parentaux*) statusas suteikiamas asmenims, kurie turi diplomą (psichosociologijos, pedagogikos, socialinės pedagogikos arba sveikatos srityse) ar auklės pažymėjimą arba asmenims, kurie rengiami jiems įgyti. Be to, auklės privalo baigti profesinius mokymus (mažiausiai 20 valandų per metus).

Austrija. Daugumoje provincijų reikalaujama, kad „dieninės priežiūros tėvai“ baigtų specialius mokymus.

Portugalija. Auklės (*amas*) turi atitikti tam tikrus asmeninius, šeimos ir būsto kriterijus. Jos taip pat turi baigti mokymus, kuriuos organizuoja Solidarumo, užimtumo ir socialinės apsaugos ministerijos socialinės apsaugos tarnybos ir valstybės subsidijuojami privatūs subjektai. Mažiausia mokymų trukmė nenustatyta.

Slovėnija. Reikalaujama, kad auklės turėtų bent ketverių metų aukštesnį vidurinį išsilavinimą (bendrą arba profesinį).

Suomija. Rekomenduojama kompetencijomis pagrįsta Tolesnė auklių kvalifikacija (ISCED 3). Švietimo paslaugų teikėjams taip pat gali būti priimtini kiti tinkami mokymai.

Švedija. Auklės (*barnskötare*) privalo turėti darbo su vaikais patirties arba būti jam parengtos.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Mažiausia mokymų trukmė nenustatyta. Reikalaujama, kad auklės baigtų pagrindinių sričių, įskaitant pirmosios pagalbos, sveikatos ir saugos, mokymus ir įgytus įgūdžius palaikytų, suprastų, kaip įsteigti vaikų priežiūros namuose verslą.

Lichtenšteinas. Namuose dirbantys darbuotojai turi baigti tik bazinius pirmosios pagalbos kursus.

Šveicarija. Kantonų ir vietos teisės aktuose dėl „dieninės vaikų priežiūros“ gali būti nustatyta, kad auklės privalo baigti mokymus ir nuolat kelti kvalifikaciją (maždaug pusėje kantonų reikalaujama šiuos kursus baigti).

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS TAPO SVARBESNIS SU JAUNESNIAIS VAIKAIS DIRBANTIEMS DARBUOTOJAMS

Tęstinis profesinis tobulinimasis (TPT) atlieka esminį vaidmenį tobulinant AU specialistų kompetencijas. Tam tikrais atvejais dalyvaudami mokymuose darbuotojai gali ne tik gilinti žinias ir lavinti papildomus profesinius AU gebėjimus, bet ir atnaujinti savo kvalifikaciją. TPT dažniau privalomas ugdymo ir priežiūros darbuotojams negu pagalbiniam darbuotojams ar padėjėjams. Todėl šioje analizėje daugiausia dėmesio skiriama ugdymo ir priežiūros darbuotojų TPT padėčiai.

Metams bėgant TPT tampa vis svarbesnis. 2009 m. TPT buvo neprivalomas su jaunesniais vaikais dirbantiems ugdymo ir priežiūros darbuotojams daugiau kaip pusėje Europos valstybių (Euridikė, 2009). Tačiau dabar daugumoje valstybių TPT apskritai laikomas šių darbuotojų profesine pareiga.

Vyresniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose dirbantiems ugdymo ir priežiūros darbuotojams TPT dažniausiai yra profesinė pareiga. Šešiose Europos valstybėse TPT laikomas tiek profesine pareiga, tiek būtina ugdymo ir priežiūros darbuotojų, dirbančių su visų amžiaus grupių vaikais, paaukštinimo sąlyga (Estija, Ispanija, Kroatija, Portugalija, Rumunija ir Slovėnija). Tokia pat situacija Bulgarijoje ir Slovakijoje, tačiau tai taikoma tik su vyresniais vaikais dirbantiems ugdymo ir priežiūros darbuotojams. Skirtingose Vokietijos ir Austrijos žemėse yra įvairių galimybių.

Kai kuriose valstybėse tęstinis profesinis tobulinimasis nėra privalomas darbuotojams, dirbantiems su jaunesniais vaikais, tačiau jis yra profesinė darbuotojų, dirbančių su vyresniais vaikais, pareiga. Taip yra Bulgarijoje, Čekijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Maltoje, Jungtinėje Karalystėje (Velse ir Šiaurės Airijoje) ir Šveicarijoje (daugelyje kantonų).

Danijoje, Airijoje, Graikijoje, Kipre, Lenkijoje, Švedijoje ir Norvegijoje ugdymo ir priežiūros darbuotojams TPT neprivalomas. Tačiau Graikijoje ir Lenkijoje TPT aiškiai susietas su mokytojų, dirbančių su vyresniais vaikais, karjeros galimybėmis.

Liuksemburge, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Škotijoje) TPT – profesinė pareiga net padėjėjams.

Pastabos dėl konkrečių valstybių (F4 pav.)

Belgija (BE nl). Subsidijuojamose ir nesubsidijuojamose privačiose įstaigose, skirtose jaunesniems vaikams, TPT gali būti teikiamas, bet jis neprivalomas. Tik paslaugų teikėjai, kurie kreipiasi dėl valstybės finansavimo, turi suteikti mažiausiai 12 valandų privalomus profesinius mokymus per metus.

Vokietija, Austrija ir Šveicarija. TPT reglamentuojamas žemių ir kantonų lygmeniu. Paveikslėlyje pavaizduoti Vokietijoje ir Austrijoje galimi variantai, priklausomai nuo regiono, ir vyraujančios tendencijos Šveicarijoje.

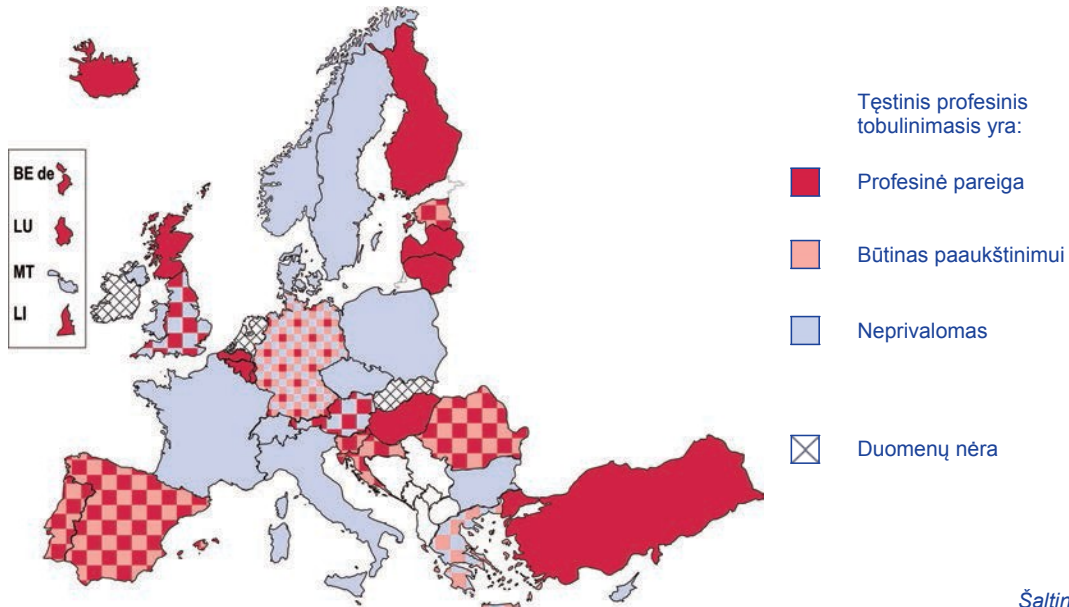
Estija: Auklėtojoms (*lapsehoidja*) TPT neprivalomas.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Anglijoje TPT – kvalifikuotų ugdymo darbuotojų profesinė pareiga visų tipų ugdymo įstaigose. Be to, pradinėse mokyklose, įskaitant valstybinius darželius (*maintained nursery schools*) ir mažylių klases ar parengiamąsias klases (*nursery classes/reception classes*), TPT – kvalifikuotų mokytojų pareiga visose trijose Jungtinės Karalystės dalyse.

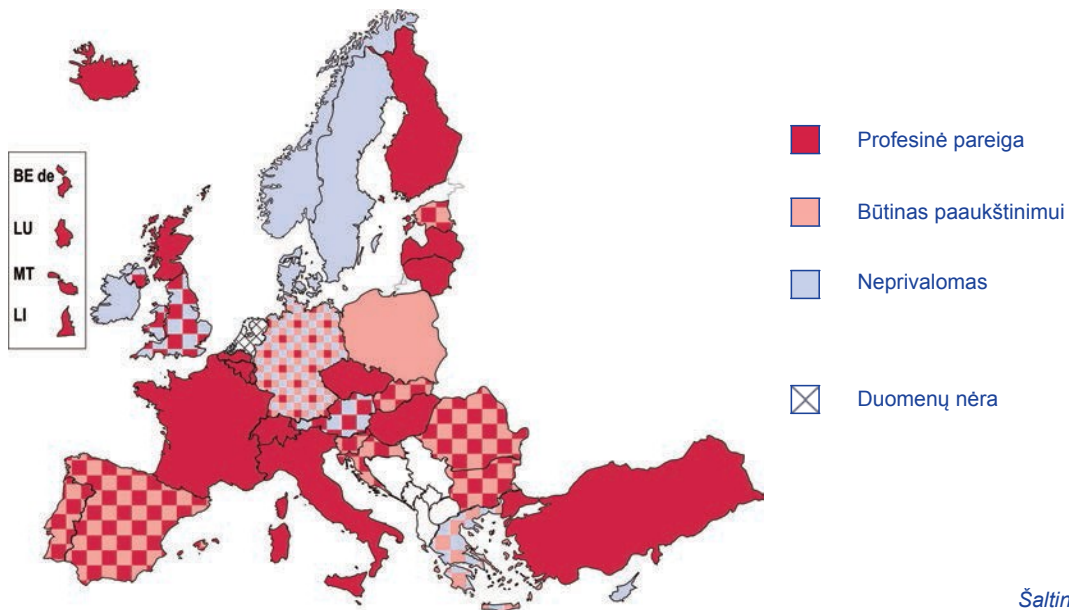
Islandija. Įstatyme dėl ikimokyklinio ugdymo Nr. 90/2008 nustatoma, kad kiekvienas įstaigos vadovas privalo parengti darbuotojų TPT planą.

E4 pav. Ugdymo ir priežiūros darbuotojų, dirbančių institucinio AU įstaigose, tęstinio profesinio tobulinimosi statusas, 2012–2013 m.

E4a pav. Jaunesni vaikai

E4b pav. Vyresni vaikai

Paaiškinimai

Profesinė pareiga reiškia darbinuose nuostatuose, sutartyse, teisės aktuose ar kitose taisyklėse taip apibrėžtą pedagogų užduotį.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

ALTERNATYVŪS AU KVALIFIKACIJOS ĮGIJIMO BŪDAI EUROPOS VALSTYBĖSE VIS DAR NĖRA LABAI PAPLITĘ.

Siekiant palengvinti įsidarbinimą AU, sudaryti sąlygas paaukštinimui ir esant tam tikroms aplinkybėms sumažinti kvalifikuotų darbuotojų trūkumą, kai kuriose Europos valstybėse pradėti naudoti alternatyvūs kvalifikacijos įgijimo būdai. Tačiau Europoje jie dar nėra labai paplitę. Tik keliolikoje Europos valstybių ir regionų kartu su tradiciniais pirminio rengimo modeliais naudojami alternatyvūs tam tikros AU kvalifikacijos įgijimo būdai. Pagrindiniai alternatyvūs kvalifikacijos įgijimo būdai aptarti toliau.

- **Profesinis rengimas ar kvalifikacija ir (arba) praeityje įgytos patirties pripažinimas**

Belgijoje (flamandų bendruomenėje) nekvalifikuoti darbuotojai, jau dirbantys valstybiniuose ar valstybės subsidijuojamuose dieninės priežiūros centruose (*Kinderdagverblijven*), gali baigti specialius mokymus, kuriuos rengia Suaugusiųjų švietimo centras, ir įgyti vaikų priežiūros darbuotojų kvalifikaciją (*Kinderbegeleider*).

Čekijoje ugdytojai (*vychovatel*) gali tapti priešmokyklinio ugdymo mokytojais išlaikę papildomą brandos egzaminą (ISCED 3A).

Kai kuriose **Vokietijos** žemėse galima tapti ugdytoju (*Erzieher/in*) arba vaikų priežiūros darbuotoju (*Kinderpfleger/in*) baigus sutrumpintas programas (kartais jos trunka dvejus metus vietoje trejų ar ketverių). Vienoje žemėje (Brandenburg) šios programos skirtos konkrečiai ilgą laiką nedirbantiems vyrams.

Suomijoje kompetencijomis pagrįstoje kvalifikacijų sistemoje nustatytas būdas asmenų profesinėms kompetencijoms pripažinti, nepaisant to, kaip jos įgytos (darbo patirtis, studijos ar kita veikla). Kiekvienam studentui, siekiančiam įgyti kompetencijomis pagrįstą kvalifikaciją, sudaromi individualūs studijų planai. Taip suaugusieji gali, pavyzdžiui, įgyti reikiamą kvalifikaciją ir teikti reglamentuojamo ugdymo namuose paslaugas arba dirbti priežiūros darbuotojais institucinio AU įstaigose.

Švedijoje palyginti dažnas būdas tapti ikimokyklinio ugdymo mokytojais (*förskollärare*) – kelerius metus dirbti kvalifikuota aukle (*barnskötare*) ir baigus sutrumpintą ikimokyklinio ugdymo mokytojų programą, patikrinus žinias ir patirtį, pradėti dirbti mokytojais. Nekvalifikuotas darbuotojas gali pradėti dirbti aukle ir vėliau, baigęs trumpus kvalifikacijos kėlimo kursus, kuriuos galbūt organizuoja savivaldybės, įgyti kvalifikaciją.

Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) galimos įvairios rengimo programos, priklausomai nuo pareiškėjo ankstesnių kvalifikacijų ir patirties, suteikiančios ankstyvojo ugdymo specialisto statusą (*Early Years Professional Status* (EYPS)), kuris 2013 m. buvo pervadintas į ankstyvojo ugdymo mokytojo statusą (*Early Years Teacher Status* (EYTS)).

Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) praktikantams ir pagalbiniams darbuotojams kvalifikaciją gali suteikti profesinių kvalifikacijų vertinimo institucijos (įvairios Škotijos profesinių kvalifikacijų vertinimo įstaigos), kurios vertina, kokius įgūdžius ir žinias asmuo turi ir kokių reikia darbui atlikti efektyviai.

Norvegijoje ikimokyklinio ugdymo mokytojo kvalifikaciją taip pat galima įgyti baigus profesinio rengimo programas, kurios vykdomos ne visą dieną. Padėjėjams, kurie ikimokyklinio ugdymo centruose yra išdirbę mažiausiai penkerius metus, gali būti išduotas auklės ir jaunimo darbuotojo aukštesniojo vidurinio išsilavinimo diplomas nelankius aukštesniosios vidurinės mokyklos.

Šveicarijoje asmenys, kuriems daugiau negu 22 metai ir kurie turi bent dvejų metų darbo patirtį AU srityje, gali įgyti priežiūros specialisto (jaunesniems vaikams skirtose įstaigose) kvalifikaciją per dvejus metus vietoje trejų arba pripažinus jų kompetencijas.

- **Sutrumpintos studijos**

Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje) asmenys, neturintys vaikų darželio auklėtojo diplomo, gali baigti dešimties mėnesių trukmės mokymus, kad galėtų prižiūrėti jaunesnius vaikus institucinio ugdymo įstaigose (*Kinderkrippe*).

Čekijoje sutrumpintos priešmokyklinio ugdymo mokytojų studijos organizuojamos aukštesniosiose vidurinėse mokyklose (povidurinės aukštojo išsilavinimo nesuteikiančios studijos) ir universitetų mokymosi visą gyvenimą studijų programose.

- **Formaliojo ir neformaliojo mokymosi pripažinimas**

Čekijoje kol kas tik mažylių auklės (*chůvy*) gali įgyti kvalifikaciją išlaikiusios profesinės kvalifikacijos egzaminą, kuriuo patikrinamos jų profesinės kompetencijos, įgytos neformaliojo ir savaiminio mokymosi būdu.

Maltoje vaikų priežiūros darbuotojai, dirbantys Vaikų priežiūros ir paramos šeimoms centruose, gali įgyti kvalifikaciją pripažinus jų savaiminį ir neformalų mokymąsi.

- Specialūs kvalifikacijos įgijimo būdai mokytojams ir švietimo, humanitarinių ar socialinių mokslų absolventams

Belgijoje (flamandų bendruomenėje) kitų dalykų bakalauro laipsnį turintys asmenys gali baigti trumpą programą, suteikiančią priešmokyklinio ugdymo bakalauro laipsnį. Tam tikrais atvejais pripažinus ankstesnį mokymąsi įskaitomi tam tikri studijų dalykai.

Estijoje kvalifikuoti mokytojai, įgiję kvalifikaciją kituose švietimo lygmenyse, gali įgyti AU kvalifikaciją baigę specialų modulį (dažniausiai 160 valandų). Šie mokymai dažniausiai trunka ne visą dieną.

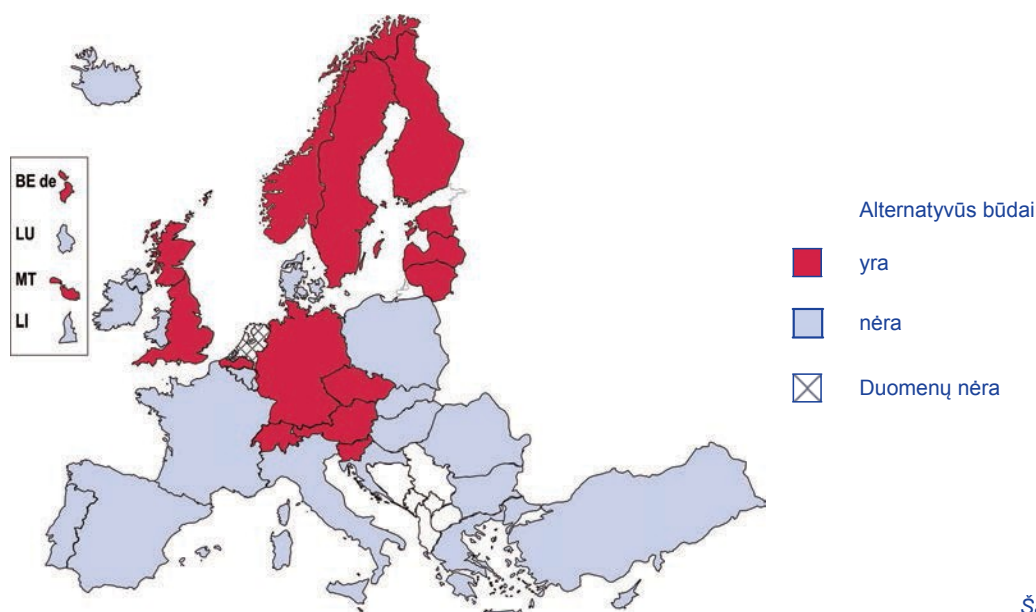
Latvijoje bendrą pradinio ugdymo mokytojo kvalifikaciją turintys asmenys gali įgyti priešmokyklinio ugdymo mokytojo kvalifikaciją baigę 72 valandų trukmės profesinius mokymus.

Lietuvoje bakalauro laipsnį turintys mokytojai gali įgyti papildomą AU kvalifikaciją baigę specialų modulį (90 kreditų), kurį vykdo aukštosios mokyklos.

Slovėnijoje magistro laipsnį turintys asmenys, norintys tapti priešmokyklinio ugdymo mokytojais, turi baigti vienerių metų trukmės papildomą ikimokyklinio ugdymo studijų programą (60 kreditų).

Švedijoje mokytojai, turintys kvalifikaciją dirbti su kitų nei AU amžiaus grupių vaikais, gali būti priimti į ikimokyklinio ugdymo mokytojų pareigas ir baigti sutrumpintą specialią priešmokyklinio ugdymo programą.

|| E5 pav. Alternatyvūs AU kvalifikacijos įgijimo būdai, institucinio AU įstaigos, 2012-2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

Paaiškinimas

„Alternatyvių būdų“ apibrėžtis pateikiama Terminų žodynelyje.

UGDYMO PSICHOLOGAI IR LOGOPEDAI – DAŽNIAUSI SPECIALIZUOTI DARBUOTOJAI AU ĮSTAIGOSE

Konkrečių sričių, tokių kaip kalbos terapija, ugdymo psichologija, specialistai, socialiniai darbuotojai ir pan., kuriuos tiesiogiai samdo AU įstaigos arba išorinės paramos tarnybos, gali suteikti itin veiksmingą pagalbą ugdymo ir priežiūros darbuotojams, dirbantiems su mokymosi ar kognityvinių sunkumų turinčiais vaikais.

Iš E6 pav. matyti, kad beveik visose Europos valstybėse reglamentuojama įvairių profesijų specialistų pagalba AU darbuotojams. Daugumoje valstybių AU komandoms pagalbą teikia ugdymo psichologai ir logopedai, tačiau skaitymo ir matematikos mokymo specialistų pagalba – retas atvejis.

Daugiau kaip dviejuose trečdaliuose tirtų valstybių AU darbuotojams, daugiausia vyresniems vaikams skirtose įstaigose, pagalbą gali teikti kitų sričių specialistai. Be logopedų ir ugdymo psichologų vyresniems vaikams skirtose įstaigose dažnai užtikrinama specializuotų mokytojų ar pedagogų, socialinių darbuotojų arba specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) specialistų pagalba. Kita vertus, jaunesniems vaikams skirtose įstaigose pagalbą vaikų fizinei raidai dažniausiai teikia medicinos ir sveikatos specialistų, tokių kaip pediatrai, fizioterapeutai, psichomotorikos terapeutai, dietologai ir pan.

Dažnai ugdymo įstaigos dydis arba papildomų ugdymosi poreikių turinčių vaikų skaičius lemia šių specialistų prieinamumą. Pavyzdžiui, Lietuvoje tai, ar įstaigoje dirba šie specialistai, priklauso nuo specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų skaičiaus AU įstaigoje. AU įstaigoje gali dirbti vienas logopedas, jeigu ją lanko mažiausiai 25-30 vaikų, kuriems reikia pagalbos. Kai AU įstaigoje nėra galimybės gauti specialistų pagalbą, ją gali teikti vietos pedagoginės ar psichologinės tarnybos.

Nors kai kuriose valstybėse specialistai gali tiesiogiai dirbti AU įstaigose, kitose valstybėse galima naudotis iš įvairių sričių specialistų sudarytų pagalbos grupių paslaugomis. Dažniausiai mažos AU įstaigos bendradarbiauja su išoriniais specialistais. Kartais AU įstaigos gali rinktis, ar priimti tam tikrą specialistą nuolatiniam darbui, ar atskirais atvejais kreiptis dėl specialistų pagalbos į išorines tarnybas. Dažniausiai išorinėse tarnybose dirba įvairių sričių specialistų grupės, kurios teikia pagalbą atskiriems vaikams arba mažoms jų grupėms tarnybos arba AU įstaigos patalpose.

Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje) psichologijos, medicinos ir socialiniai centrai, kuriuose dirba psichologai, medicinos seserys, gydytojai ir socialiniai darbuotojai, teikia pagalbą vaikams, kuriems reikia fizinės, emocinės, kultūrinės arba psichologinės paramos.

Airijoje Ankstyvosios intervencijos komandose (*Early Intervention Teams*) gali dirbti logopedai, fizioterapeutai, pediatrai, socialiniai darbuotojai ir kiti specialistai.

Liuksemburge iš įvairių sričių specialistų sudarytos komandos, į kurių sudėtį įeina psichomotorikos terapeutai ir socialiniai darbuotojai, tiesiogiai dirba vyresniems vaikams skirtose AU įstaigose.

2012 m. **Vengrijoje** savivaldybės profesionalių konsultacijų ugdymo klausimais centrai (*nevelési tanácsadó*) paskyrė įvairių sričių specialistus į kiekvieną darželį (*óvoda*) priklausomai nuo jų poreikio. Nuo 2013 m. sausio mėnesio centrinės pedagoginės tarnybos (*pedagógiai szakszolgálat*) nustato būtinos pagalbos vyresniems vaikams poreikį ir teikia jiems pagalbą centralizuotai. Tačiau ugdymo įstaigų vadovai gali priimti sprendimą AU įstaigoje įdarbinti specialistus nuolatiniam darbui.

Slovėnijoje visose valstybinėse ir visiškai valstybės subsidijuojamose privačiose ugdymo įstaigose veikia vidinė vaikų darželio konsultacinė tarnyba. Vaikų darželiai, kuriuose yra 30 ar daugiau grupių, turi teisę į visą darbo dieną dirbantį konsultantą, o mažesniuose vaikų darželiuose leidžiama naudotis atitinkama dalimi visą darbo dieną dirbančių konsultantų paslaugų. Tokiose tarnybose konsultantais gali dirbti labai įvairūs specialistais, tokie kaip psichologai, specialiųjų ugdymosi poreikių specialistai, reabilitacijos specialistai, socialiniai darbuotojai ir pan.

Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) laikomasi nuomonės, kad ankstyvojo ugdymo paslaugų teikėjai turėtų bendradarbiauti su pagalbos tarnybomis, kuriose gali dirbti medikai, mokytojai, terapeutai, ugdymo psichologai, mokymosi pagalbos darbuotojai ir socialiniai darbuotojai.

Specialią pagalbą taip pat gali teikti tam parengti įprasti AU įstaigos darbuotojai. Pavyzdžiui, Vokietijoje pagal centrinės valdžios institucijų inicijuotą programą „Ankstyvųjų progų iniciatyva“ (*Offensive Frühe Chancen*) skiriamas papildomas finansavimas specialiai parengtiems kalbos pagalbos specialistams (*Sprachexperten*).

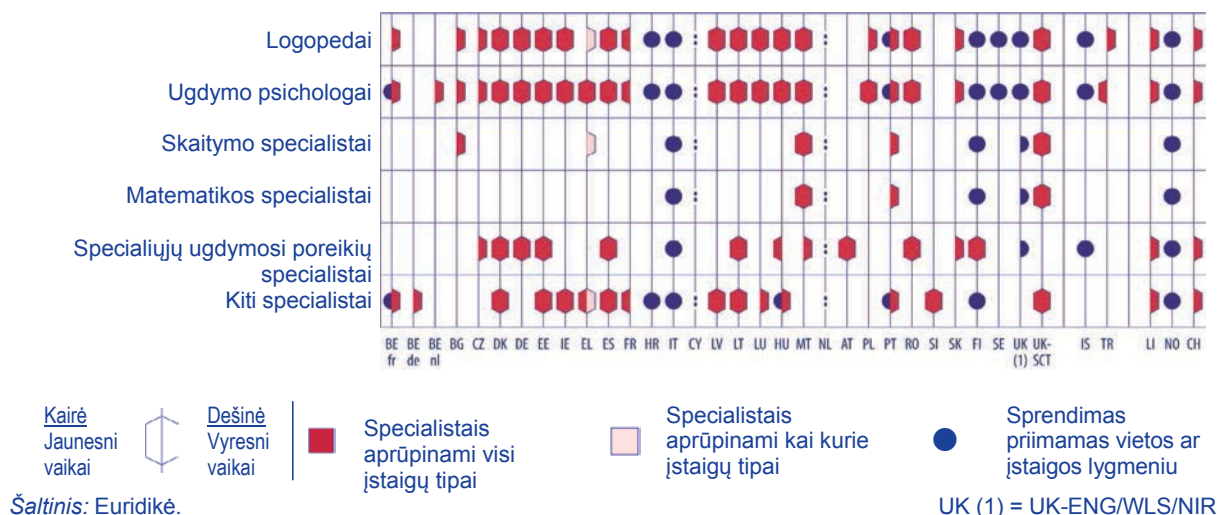
Suomijoje, Švedijoje ir Norvegijoje centralizuotai neregamentuojama, kokie specialistai turėtų dirbti AU įstaigose (išskyrus specialiosios dieninės priežiūros mokytojus Suomijoje), tačiau užsimenama, kad papildomų poreikių turintiems vaikams turėtų būti teikiama reikiama pagalba.

Suomijos nominiuose dokumentuose pabrėžiamas įvairių sričių vietos specialistų bendradarbiavimo poreikis dieninės priežiūros ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose.

Norvegijos AU įstaigos bendradarbiauja su pedagoginių ir psichologinių konsultacijų tarnybomis, kurios teikia specialią ugdymo pagalbą. Šių tarnybų funkcija – padėti įvertinti situaciją ir AU įstaigos darbuotojams raštu pateikti rekomendacijas, kokios pagalbos vaikui reikia ir kaip ją teikti. Remdamasi šiomis rekomendacijomis, savivaldybė gali siųsti į AU įstaigas papildomus specializuotus „pedagogus“.

Valstybėse, kuriose aprūpinimas specialistais centralizuotai neregamentuojamas ir jis neprivalomas, specialistų paslaugos teikiamos ugdymo paslaugų teikėjo nuožiūra. Dažniausiai už reikiamą specialistų priėmimą į darbą atsakingi AU įstaigų vadovai.

E6 pav. Specialistai, teikiantys pagalbą institucinio AU darbuotojams, pagal centrinės valdžios institucijų teisės aktus ar rekomendacijas, 2012-2013 m.

Paaiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE fr) ir Prancūzija. „Kiti specialistai“ dažniausiai reiškia psichomotorikos terapeutus.

Belgija (BE de), Airija, Liuksemburgas, Vengrija, Slovėnija ir Jungtinė Karalystė (SCT). „Kiti specialistai“ reiškia įvairių sričių specialistų grupes (išsamesnė informacija pateikiama šio dokumento tekste).

Cekija, Rumunija ir Slovakija. Pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams apima ir romų vaikus.

Vokietija. Kai kuriose žemėse reglamentuojami specialiųjų ugdymosi poreikių specialistai.

Estija ir Lietuva. „Kiti specialistai“ dažniausiai reiškia socialinius pedagogus.

Graikija. Logopedai ir skaitymo specialistai dirba tik priešmokyklinio ugdymo įstaigose (*nipiagogeio*). „Kiti specialistai“ dažniausiai reiškia socialinius darbuotojus (priešmokyklinio ugdymo įstaigose jie nedirba).

Ispanija. Paveikslėlyje pavaizduota situacija daugumoje regionų.

Kroatija. „Kiti specialistai“ dažniausiai reiškia pedagogus.

Italija: Įvairiuose regionuose padėtis gali skirtis.

Latvija. Tai, ar ugdymo įstaigose dirba specialistai, priklauso nuo savivaldybių finansinių išteklių. „Kiti specialistai“ dažniausiai reiškia muzikos mokytojus. Taip pat gali būti kūno kultūros mokytojai ir latviai mokytojai etninėms mažumoms skirtose ugdymo įstaigose.

Malta. Paveikslėlyje parodytos valstybinės jaunesniems vaikams skirtos ugdymo įstaigos ir vyresniems vaikams skirti valstybiniai ir bažnytiniai vaikų darželiai.

Austrija. Centralizuotai neregamentuojama, tačiau visose provincijose nustatytos specialiųjų ugdymosi poreikių taisyklės.

Portugalija. „Kiti specialistai“ dažniausiai reiškia specializuotus gamtos mokslų, dailės ir darbų, muzikos ir edukologijos mokytojus.

Suomija, Švedija ir Norvegija. Dažniausiai centralizuotai reglamentuojama atskirų moksleivių teisė į individualią pagalbą, o ne specialistų tipas (išskyrus specialiosios dieninės priežiūros mokytojus Suomijoje). Sprendimai dėl aprūpinimo specialistais priimami vietos lygmeniu.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Mokyklose veikiančiuose centruose dirba tik skaitymo ir matematikos specialistai.

Lichtenšteinas. „Kiti specialistai“ reiškia vokiečių (kaip antrosios kalbos) mokytojus.

Šveicarija. „Kiti specialistai“ dažniausiai reiškia psichomotorikos terapeutus ir moksleivių gimtosios kalbos mokytojus.

AU ĮSTAIGŲ VADOVAI DAŽNIAUSIAI TURI BAKALAURO LAIPSNĮ

Siekiant kokybiško AU, svarbu, kad įstaigoms būtų tinkamai vadovaujama. AU įstaigų vadovai turi atlikti įvairias užduotis. Jiems reikia ne tik organizuoti ugdymo teikimą, bet ir valdyti finansinius ir žmogiškuosius išteklius.

Beveik visose Europos valstybėse reikalaujama, kad AU įstaigų vadovai turėtų tokią pat būtiną kvalifikaciją kaip ir pagrindiniai ugdymo ar priežiūros darbuotojai (žr. E2 pav.). Keliose valstybėse reikalaujama aukštesnė kvalifikacija – ugdymo įstaigų vadovai turi turėti aukštąjį išsilavinimą vietoje ISCED 3 ar ISCED 4 lygmens kvalifikacijos.

Daugumoje valstybių AU įstaigų vadovai privalo turėti bakalauro laipsnį. Kai kuriose valstybėse oficialiai reikalaujama, kad vadovai turėtų magistro laipsnį. Taip yra Portugalijoje ir Islandijoje, vyresniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose Prancūzijoje ir Italijoje, jaunesniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje).

Keliolikoje valstybių reikalaujama, kad AU įstaigų vadovų būtina pirminė kvalifikacija būtų vidurinis ar pavidurinis neaukštasis išsilavinimas. Tai dažniau taikoma jaunesniems vaikams skirtoms ugdymo įstaigoms (Italija, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Lenkija, Lichtenšteinas ir Šveicarija). Tačiau Čekijoje, Vokietijoje ir Austrijoje tai taikoma tiek jaunesniems, tiek vyresniems vaikams skirtoms įstaigoms.

Keturiose Europos valstybėse (Danijoje, Airijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) nenustatomi jokie oficialūs reikalavimai pirminei AU įstaigų vadovų kvalifikacijai. Tokia pat situacija Slovakijoje, jaunesniems vaikams skirtose įstaigose. Tačiau Danijoje ir Švedijoje šioms pareigoms nustatyti formalūs kompetencijos reikalavimai: Danijoje teisės aktuose nustatyta, kad vietos valdžios institucijos privalo užtikrinti, kad AU darbuotojai turėtų reikiamas kompetencijas šiam darbui atlikti. Švedijoje ugdymo įstaigos vadovu gali būti paskirti tik tie asmenys, kurie mokymuose įgyja reikiamus įgūdžius ir kompetencijas, turi patirties.

Pastabos dėl konkrečių valstybių (E7 pav.)

Belgija (BE fr). Paveikslėlyje pavaizduotos tik valstybinės ir valstybės subsidijuojamos ugdymo įstaigos.

Belgija (BE de). Kompetentinga ministerija turi išskirtinę teisę pritarti alternatyviai jaunesniems vaikams skirtų AU įstaigų vadovybės kvalifikacijai, jeigu turima reikiama patirtis arba baigti specialūs mokymai.

Belgija (BE nl). Formaliai nereikalaujama, kad privačių ugdymo įstaigų vadovai turėtų kokią nors kvalifikaciją.

Vokietija. Reikalaujama, kad vadovai turėtų bent ISCED 4 lygmens kvalifikaciją, tačiau kai kuriose AU įstaigose vadovais dirba pedagogai, ankstyvojo ugdymo pedagogai ir socialiniai pedagogai, turintys bakalauro ar magistro laipsnį.

Estijoje. Paveikslėlyje pavaizduotos tik ikimokyklinės vaikų priežiūros įstaigos (*koolieelne lasteasutus*). Vaikų priežiūros tarnybose (*lapsehoiuteenus*) reikalaujama būtina ISCED 3 lygmens kvalifikacija.

Italijoje. Būtina jaunesniems vaikams skirtų ugdymo įstaigų vadovų kvalifikacija nustatoma regioniniu lygmeniu (nuo ISCED 3 iki ISCED 5 magistro laipsnio).

Liuksemburgas. Paveikslėlyje pavaizduotos tik vaikams iki 3 metų amžiaus skirtos AU įstaigos (*services d'éducation et d'accueil pour les enfants non-scolarisés*). Norint tapti vadovu AU įstaigos, kurią lanko 40 ar daugiau vaikų, reikia turėti ISCED 4 lygmens kvalifikaciją. Vyresniems vaikams skirtos ugdymo įstaigos ir pradinės mokyklos pavaldžios inspektoriams.

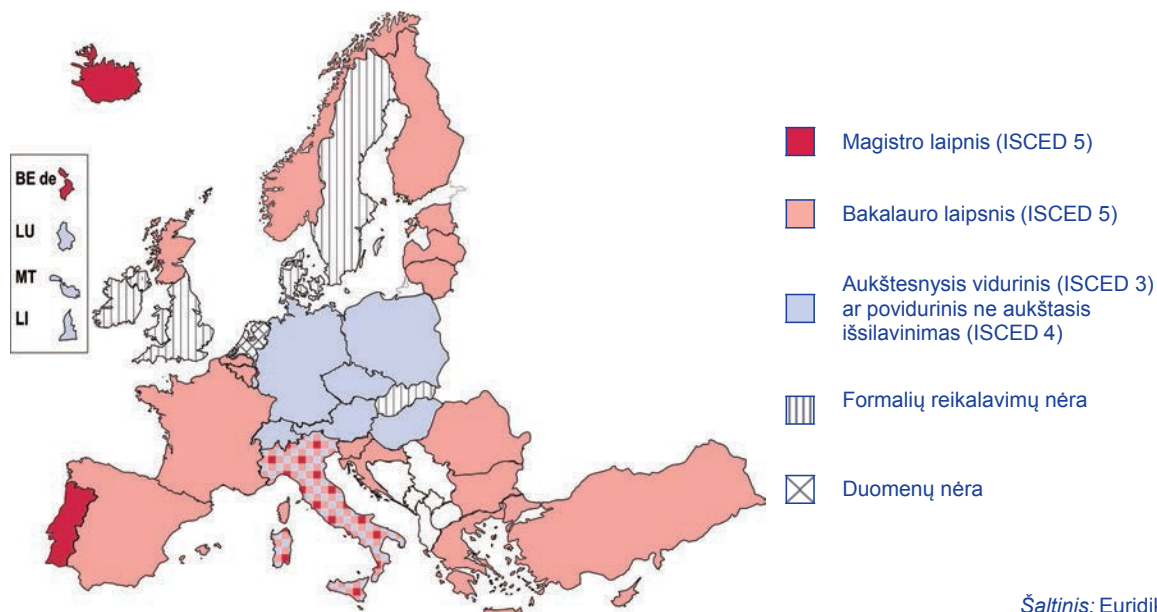
Lenkija. Ikimokyklinio ugdymo klasėms (*oddziały przedszkolne*) vadovauja pradinį mokyklų vadovai.

Slovėnija. Kai kuriose AU įstaigose vadovais dirba konsultantai. Šiuo atveju būtina kvalifikacija – magistro laipsnis.

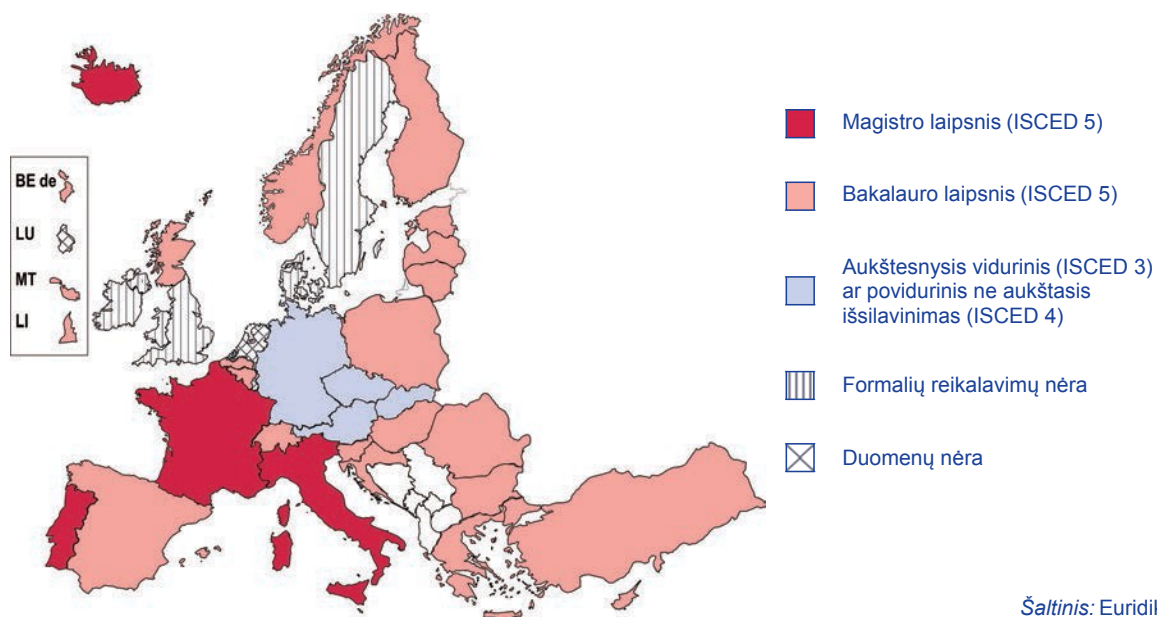
Šveicarija. Paveikslėlyje pavaizduota padėtis daugumoje kantonų.

E7 pav. Būtina institucinio AU įstaigų vadovų kvalifikacija, 2012-2013 m.

E7a pav. Jaunesni vaikai

E7b pav. Vyresni vaikai

Paaiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

BEVEIK PUSĖJE EUROPOS VALSTYBIŲ VYRESNIEMS VAIKAMS SKIRTŲ UGDYMO ĮSTAIGŲ VADOVAI PRIVALO BAIGTI SPECIALIUS MOKYMUS IR TURĖTI PROFESINĖS PATIRTIES

AU įstaigų vadovų darbo krūvį dažniausiai sudaro įvairios užduotys, tokios kaip mokymo ir mokymosi planavimas ir organizavimas, finansų ir žmogiškųjų išteklių valdymas, logistinė veikla ir pan. Todėl beveik visose Europos valstybėse be pirminės kvalifikacijos atrenkant kandidatus į vadovo pareigas atsižvelgiama į daug kitų kriterijų.

Daugumoje valstybių profesinė AU patirtis yra pagrindinė jaunesniems ir vyresniems vaikams skirtų AU įstaigų vadovų paskyrimo sąlyga. Dažniausiai reikalaujama, kad kandidatas turėtų mažiausiai 2-5 metų patirtį. Šis reikalavimas svyruoja nuo 2 metų Vokietijoje, Latvijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) iki 7-8 metų Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje (vyresniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose) ir 10 metų Kipre. Graikijoje (*vrefonipiakos stathmos* ir *paidikos stathmos* ugdymo įstaigose), Portugalijoje, Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje), Islandijoje ir Šveicarijoje reikalaujama turėti profesinės patirties, tačiau jos trukmė nenustatyta. Tokia pat situacija Maltoje, tačiau tai taikoma tik jaunesniems vaikams skirtų ugdymo įstaigų vadovams.

Beveik pusėje valstybių kandidatai į vyresniems vaikams skirtų AU įstaigų vadovų pareigas privalo baigti specialius vadovų mokymus ir turėti profesinės patirties. Šis reikalavimas, atvirkščiai, rečiau taikomas jaunesniems vaikams skirtų ugdymo įstaigų vadovams. Jis keliamas tik trečdalyje valstybių. Švedijoje itin rekomenduojama baigti vadovų mokymų programą, tačiau ji neprivaloma.

Vadovų mokymų trukmė, organizavimas ir turinys skiriasi. Dažniausiai mokymų moduluose daugiausia dėmesio skiriama mokyklos veiklos organizavimui, planavimui ir valdymui, įskaitant žmogiškųjų išteklių ir finansų valdymą, ugdymą reglamentuojantiems teisės aktams, komunikacijos ir darbo grupėje strategijoms. Apskritai jų tikslas – tobulinti būsimų vadovų vadovavimo, sprendimų priėmimo ir bendravimo įgūdžius.

Kai kuriose valstybėse vadovų mokymų programas sudaro teorinė ir praktinė dalys. Ispanijoje mokymų programa dažniausiai apima 100 valandų trukmės teorinį kursą ir 6 mėnesių trukmės praktiką. Tik baigiamąjį egzaminą išlaikę kandidatai gali būti paskirti vadovais. Lenkijoje specialūs jaunesniems vaikams skirtų ugdymo įstaigų vadovų kursai trunka 280 valandų, iš kurių 80 valandų skiriama praktiniams užsiėmimams.

Tik Estijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) būsimi visų AU įstaigų vadovai privalo atitikti visus tris reikalavimus: turėti profesinės patirties, administravimo patirties ir būti baigę specialius vadovų mokymus. Bulgarijoje, Čekijoje (tik valstybinėse ugdymo įstaigose), Maltoje, Lenkijoje ir Rumunijoje tai taikoma tik vyresniems vaikams skirtoms ugdymo įstaigoms.

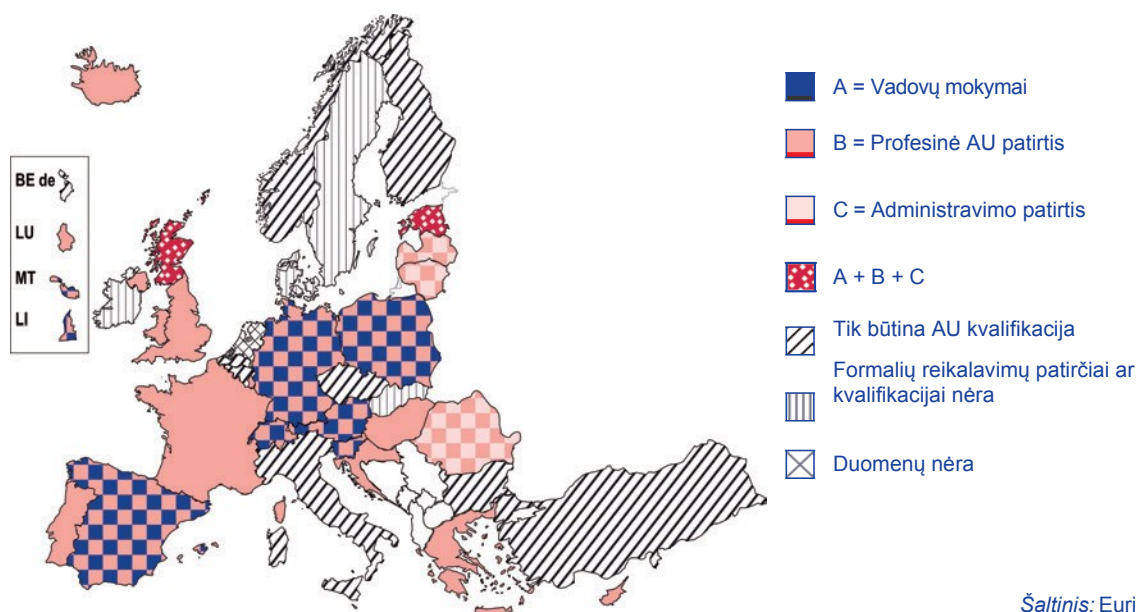
Latvijoje, Lietuvoje ir Rumunijoje (jaunesniems vaikams skirtose įstaigose) kandidatai į vadovų pareigas privalo pateikti profesinę ir administravimo patirtį patvirtinančius dokumentus. Latvijoje paprastai reikalaujama turėti 2 metų administravimo patirtį. Lietuvoje, be profesinės patirties, reikalaujama turėti vienerių metų vadovavimo asmenų grupei patirtį, taip pat sugebėti naudotis informacinėmis technologijomis ir mokėti kalbų.

Belgijos flamandų bendruomenėje, Norvegijoje ir Turkijoje AU įstaigų vadovai turi turėti tik būtinają kvalifikaciją. Tokia pat situacija Belgijos prancūzakalbėje ir vokiškai kalbančioje bendruomenėse, Bulgarijoje, Čekijoje ir Italijoje, tačiau tik jaunesniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose. Suomijoje, norint tapti dieninės priežiūros centro vadovu, reikalinga dieninės priežiūros centro mokytojo kvalifikacija ir reikėtų pademonstruoti vadovavimo įgūdžius. Teisės aktuose nenustatyta nei kaip šiuos įgūdžius reikėtų įgyti, nei kaip juos vertinti (vietos autonomija).

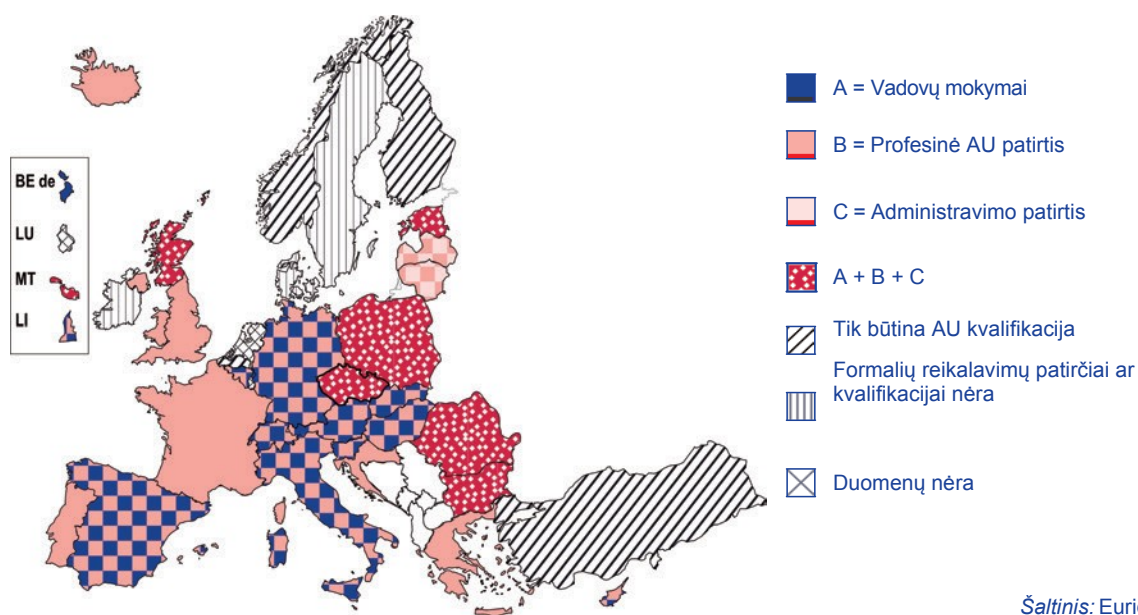
Kai kuriose valstybėse gali būti keliamos viena ar daugiau papildomų sąlygų. Ispanijoje, be profesinės patirties ir specialių vadovų mokymų, reikalaujama, kad būsimi vadovai turi įvykdyti vadybinį projektą. Kai kuriuose autonominiuose regionuose švietimo valdžios institucijos gali kelti papildomus reikalavimus, pavyzdžiui, kalbos mokėjimui. Slovėnijoje, per penkerių metų laikotarpį iki paskyrimo į valstybinių ir valstybės subsidijuojamų ugdymo įstaigų vadovus, kandidatai privalo turėti patarėjų (*svetovalec*) ar konsultantų (*svetnik*) darbo patirties arba būti dirbę mentoriais (*mentor*).

E8 pav. Papildomi reikalavimai kandidatams į institucinio AU įstaigų vadovų pareigas, nustatyti centrinės valdžios institucijų rekomendacijose, 2012–2013 m.

E8a pav. Jaunesni vaikai

E8b pav. Vyresni vaikai

Paaaiškinimai

„Profesinės AU patirties“, „administravimo patirties“, „specialių vadovų mokymų“ apibrėžtys pateikiamos Terminų žodynyje.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Mažiausias profesinės AU patirties metų skaičius institucinio AU įstaigų vadovams, 2012–2013 m.

Jaunesniems vaikams skirtos ugdymo įstaigos

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
Metai	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	2*	4	⊗	●	5	3	5	⊗	10	2	3	5	5
	MT	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH			
Metai	●	2-5*	2-5	●	2-3	5	⊗	⊗	⊗	2	●	●	⊗	5	⊗	●			

Vyresniems vaikams skirtos ugdymo įstaigos

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
Metai	7-8	⊗	⊗	3	3	⊗	2*	4	⊗	●	5	3	5	5	10	2	3	na	5
	MT	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH			
Metai	10	2-5*	5	●	5	5	5	⊗	⊗	2	●	●	⊗	5	⊗	●			

⊗ Profesinės patirties nereikalaujama

● Mažiausias metų skaičius neregamentuojamas

* Priklauso nuo regionų ar žemių

Valstybės, kuriose prieš institucinio AU įstaigų vadovų paskyrimą reikalaujama baigti minimalios trukmės privalomuosius mokymus, 2012–2013 m.

Jaunesniems vaikams skirtos ugdymo įstaigos

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
Trukmė	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	*	160 val.	⊗	⊗	100 val.	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗
	MT	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH			
Trukmė	:	160* paskaitų	280 val.	⊗	⊗	144 val.	⊗	⊗	⊗	⊗	60 AU	⊗	⊗	:	⊗	*			

Vyresniems vaikams skirtos įstaigos

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
Trukmė	120-140 val.	150 val.	⊗	:	100-350 val.	⊗	*	160 val.	⊗	⊗	100 val.	⊗	⊗	4* mėn.	160 val.	⊗	⊗	NT	360 val.
	MT	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	IS	TR	LI	NO	CH			
Trukmė	60 AU	160* paskaitų	:	⊗	60 val.	144 val.	160-200 val.	⊗	⊗	⊗	60 AU	⊗	⊗	:	⊗	*			

⊗ Baigti vadovų mokymus nereikalaujama

* Priklauso nuo regionų ar žemių

: Duomenų apie trukmę nėra

Šaltinis: Euridikė.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Estija. Paveikslėlyje parodytos ikimokyklinės vaikų priežiūros įstaigos (*koolieelne lasteasutus*). Vaikų priežiūros tarnybų (*lapsehoiuteenus*) vadovai privalo turėti tik žemiausią AU kvalifikaciją.

Graikija. Paveikslėlyje pavaizduoti mažylių arba vaikų centrai (*vrefonipiakos stathmos* ir *paidikos stathmos*). Ikimokyklinio ugdymo įstaigose (*nipiagogeio*) reikalaujama, kad be profesinės patirties skiriami vadovai turėtų administravimo patirties ir būtų baigę mokymus.

Ispanija. Paveikslėlyje pavaizduotos tik valstybinės ugdymo įstaigos. Autonominių regionų jaunesniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose šie reikalavimai gali būti nekeliami.

Prancūzija. Turėti profesinės patirties nereikalaujama iš kandidatų, turinčių medicinos mokslų daktaro laipsnį (*docteur en médecine*).

Liuksemburgas. Už vyresniems vaikams skirtas ugdymo įstaigas, kaip ir už pradinės mokyklas, atsakingi inspektorai.

Vengrija. Jaunesniems vaikams skirtų įstaigų vadovai privalo išlaikyti valstybinį socialinių reikalų egzaminą per dvejus metus nuo jų paskyrimo.

Malta. Valstybinės vyresniems vaikams skirtos įstaigos (*kindergarten centres*) veikia pradinėse mokyklose ir joms vadovauja mokyklų vadovai.

Lenkija. Ikimokyklinėms klasėms (*oddział przedszkolny*) vadovauja pradinė mokyklų vadovai.

Portugalija. Vyresniems vaikams skirtos valstybinės AU įstaigos (*jardins de infância*) veikia mokyklų grupėse ir joms vadovauja mokyklų vadovai. Mažiausias metų skaičius (2 metai) nustatytas tik vyresniems vaikams skirtoms privačioms ugdymo įstaigoms.

Slovėnija. Patirtis, kurios reikalaujama, nebūtinai turi būti susijusi su AU.

Suomija. Paveikslėlyje pavaizduoti dieninės priežiūros centrai (*päiväkoti/daghem*), kurių vadovai be pirminės kvalifikacijos privalo turėti tinkamus vadovavimo įgūdžius. Priešmokyklinio ugdymo klasių (*esiopetus/förskoleundervisning*) vadovai privalo turėti atitinkamą darbo patirtį ir pakankamai ugdymo administravimo žinių arba be mokytojo kvalifikacijos turėti Ugdymo administravimo pažymėjimą.

Švedija. Švietimo įstatyme nustatoma, kad vadovai turi turėti pedagoginių žinių, įgytų mokymuose ir iš patirties. Ikimokyklinio ugdymo centrų vadovams rekomenduojama baigti Nacionalinę mokyklų vadovų mokymų programą (*Rektorsprogrammet*), tačiau ji nėra privaloma.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Paveikslėlyje, vaizduojančiame vyresniems vaikams skirtas ugdymo įstaigas, parodyta situacija vyresniems vaikams skirtuose dieniniuose vaikų darželiuose (*day nurseries*) ar vaikų centruose (*children centres*) ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose (*prie-schools*) ar mažylių mokyklose (*nursery schools*). Kai mažylių mokyklos (*nursery schools*), mažylių klasės (*nursery classes*) ar parengiamosios klasės (*reception classes*) (3–5) veikia pradinėse mokyklose, joms vadovauja mokyklų vadovai. Nacionalinę profesinę integruoto centrų valdymo kvalifikaciją (*National Professional Qualification in Integrated Centre Leadership*) gali įgyti jau dirbantys dieninių vaikų darželių (*day nurseries*) ar vaikų centrų (*children centres*) (0-5) vadovai, tačiau ji nėra privaloma. Nuo 2014 m. liepos mėnesio Anglijoje ši programa nebevykdoma. Šiaurės Airijoje pradinė mokyklų vadovams rekomenduojama įgyti Profesinę vadovų kvalifikaciją (*Professional Qualification for Headship*). Pirmą kartą paskirti vadovai, kurie šios kvalifikacijos neturi, turi įgyti kvalifikaciją baigdami Dirbančių mokyklų vadovų kvalifikacijos programą (*Qualification for Serving Headteachers Programme*), nors ji neprivaloma.

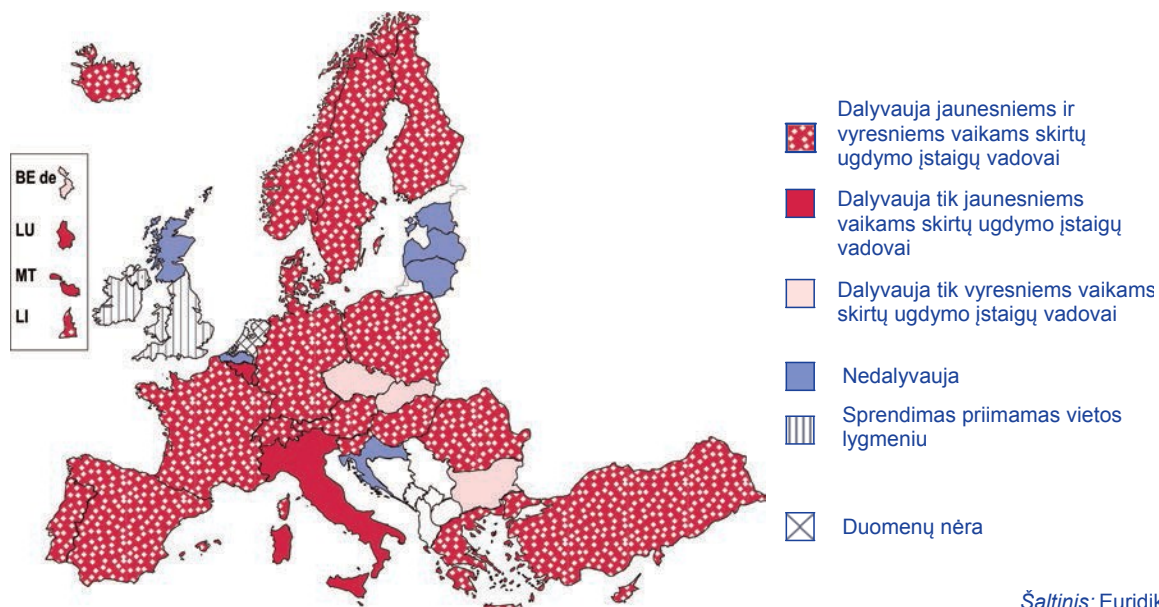
Jungtinė Karalystė (SCT). Vadovai gali rinktis įvairius mokymus. Kai kurie jų suteikia magistro lygmens kvalifikaciją.

Turkija. Nuo 2013–2014 m. jaunesniems vaikams skirtų ugdymo įstaigų vadovai turėtų turėti bent 3 metų AU patirtį bei administravimo patirties. Paveikslėlyje, vaizduojančiame vyresniems vaikams skirtas įstaigas, parodyta vaikų darželių (*bağimsız ana okulu*) vadovų situacija. Nuo 2013–2014 m. ta pati reforma taikoma ir jiems. Mažylių klasės (*anasınıflar*) neįtrauktos. Jos veikia pradinėse mokyklose, o joms vadovauja mokyklų vadovai.

AU ĮSTAIGŲ VADOVAI DAŽNIAUSIAI DALYVAUJA UGDYMO VEIKLOJE

Beveik visose Europos valstybėse AU įstaigų vadovai ne tik atlieka vadovavimo ir administravimo funkcijas, bet ir šiek tiek dalyvauja ir pedagoginėje, ir ugdymo veikloje. Apskritai vadovų dalyvavimas pedagoginėje ar ugdymo veikloje griežtai neregamentuojamas ir nustatomi tik bendri principai. AU įstaigų vadovų funkcijos ir konkreti atsakomybė dažniausiai nustatomos vietos ar įstaigos lygmeniu.

E9 pav. Institucinio AU įstaigų vadovų dalyvavimas pedagoginėje ar ugdymo veikloje, 2012–2013 m.

Paaiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE de). Vyresniems vaikams skirtų ugdymo įstaigų (*kindergarten*) vadovai dažniausiai nedalyvauja pedagoginėje ar ugdymo veikloje. Jeigu įstaigą lanko mažiau kaip 180 vaikų, vadovas taip pat vykdo mokytojo pareigas.

Belgija (BE nl). Paveikslėlyje vaizduojamos jaunesniems vaikams skirtos valstybinės ugdymo įstaigos. Privačiose ugdymo įstaigose vadovai gali dalyvauti pedagoginėje ar ugdymo veikloje.

Danija. Kai kurioms ugdymo įstaigoms vadovauja už administravimą ir pedagoginius klausimus atsakingi vadovai. Už administravimą atsakingi vadovai dažniausiai nedalyvauja ugdymo veikloje.

Liuksemburgas. Paveikslėlyje pavaizduotos tik jaunesniems vaikams skirtos ugdymo įstaigos (*service d'éducation et d'accueil pour les enfants non-scolarisés*). Už vyresniems vaikams skirtas ugdymo įstaigas, kaip ir pradinės mokyklas, atsakingi inspektoriai.

Lenkija. Kai jaunesniems vaikams skirtos ugdymo įstaigos sujungiamos į grupes, jų vadovai su vaikais tiesiogiai nedirba.

Rumunija. Jaunesniems vaikams skirtų ugdymo įstaigų vadovai neprivalo dalyvauti ugdymo ar pedagoginėje veikloje, tačiau gali tai daryti, jeigu turi tam tinkamą išsilavinimą.

Slovėnija. Ugdymo veikloje dalyvauja tik ugdymo įstaigų, kuriose yra 13 ar mažiau vaikų grupių (t. y. apie 7 proc.), vadovai.

Keliose valstybėse, konkrečiai Baltijos valstybėse ir Belgijos flamandų bendruomenėje, Kroatijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje), AU įstaigų vadovai niekada nedalyvauja ugdymo veikloje. Keturiuose valstybėse (Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Italijoje, Liuksemburge ir Maltoje) pedagoginėje veikloje dalyvauja tik jaunesniems vaikams skirtų AU įstaigų vadovai. Slovakijoje AU įstaigų vadovai atlieka mokytojų pareigas vidutiniškai 12–23 valandas per savaitę, likusį darbo laiką jie skiria vadovinėms pareigoms.

Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje (vyresniems vaikams skirtose įstaigose), Austrijoje, Slovėnijoje ir Slovakijoje tai, ar vadovas dalyvauja pedagoginėje arba ugdymo veikloje, dažniausiai priklauso nuo ugdymo įstaigos dydžio. Mažesnių ugdymo įstaigų vadovai dažniausiai dalyvauja kasdienėje vaikų veikloje. Pavyzdžiui, Austrijoje (Karintijos žemėje) ugdymo įstaigų, kuriose yra 1–2 grupės, vadovai dažniausiai skiria dvi valandas per savaitę administravimui, o įstaigose, kuriose yra 3–4 grupės, jie šiam darbui skiria tris valandas. Likusį jų darbo krūvį sudaro įprastinė mokomoji vaikų darželių veikla. Kai kurių ugdymo įstaigų, kuriose yra daugiau kaip 4 vaikų grupės, vadovai gali atlikti tik vadybines ar administravimo funkcijas, tačiau jie gali pavaduoti įstaigos darbuotojus šiems susirgus. Slovėnijoje tik ugdymo įstaigų, kuriose yra 13 ar mažiau vaikų grupių (t. y. apie 7 proc.), vadovai dalyvauja ugdymo veikloje.

MOKOMIEJI PROCESAI ANKSTYVOJO UGDYMO ĮSTAIGOSE

I DALIS – UGDYMO TURINYS, METODAI IR VERTINIMAS

Išnagrinėjus ankstyvojo ugdymo (AU) organizavimą, finansavimą ir darbuotojus Europos valstybėse, šiame skyriuje daugiausia dėmesio skiriama pagrindiniams AU įstaigose vykstantiems procesams. AU paslaugų kokybė iš esmės priklauso nuo mokymo ir mokymosi proceso veiksmingumo. Tinkami mokymo metodai, tiksliai apibrėžtais tikslais pagrįstas mokymasis, gražus vaikų ir darbuotojų bendravimas, reguliarius pažangos pageidaujamų mokymosi rezultatų pasiekimo link vertinimas ir socialinių dalininkų, tokių kaip tėvai ir vietos bendruomenė, dalyvavimas – padeda gerinti ankstyvojo ugdymo kokybę (žr. EACEA/Eurydice, 2009).

Šiame skyriuje pirmiausiai nagrinėjama, ar valstybėse yra parengti norminiai dokumentai, kuriuose nustatyta, kas turi sudaryti AU ugdymo komponentą ir kokiai amžiaus grupei jis turėtų būti skirtas. Nagrinėjami šiuose dokumentuose rekomenduojami tikslai, ugdymo turinys ir mokymo metodai. Taip pat keliamas klausimas, ar vaikai vertinami tam, kad būtų nustatyta pažanga pageidaujamų mokymosi rezultatų pasiekimo link.

Antroje dalyje daugiausia dėmesio skiriama priemonėms, palengvinančioms perėjimą iš vieno AU etapo į kitą ir perėjimą iš AU į pradinio ugdymo etapą. Čia aptariamas priėmimas į pradinio ugdymo mokyklas ir pagrindinių proceso dalyvių vaidmuo. Galiausiai skyriuje nagrinėjamos AU paslaugų teikėjų sukurtos partnerystės su tėvais ir platesne bendruomene. Taip pat analizuojami paramos, kuri gali būti teikiama tėvams AU įstaigose, tipai.

DAUGELYJE EUROPOS VALSTYBIŲ NĖRA NORMINIŲ DOKUMENTŲ, SKIRTŲ AU PASLAUGŲ JAUNESNIEMS VAIKAMS TEIKĖJAMS

Kadangi vis dažniau pripažįstama, kad ankstyvasis ugdymas yra mokymosi visą gyvenimą pamatas, AU sulaukia vis daugiau vyriausybių dėmesio ir daugelyje Europos valstybių šiuo metu tvirtinami oficialūs šį ciklą reglamentuojantys norminiai dokumentai. Vis dėlto visi ugdymo komponentai dažniausiai apima tik vyresnių vaikų priešmokyklinį ugdymą. Jaunesniems vaikams skirtų rekomendacijų, susijusių su jų kognityviniais ir intelektualiais poreikiais, mažiau ir daugelyje valstybių dažniausiai pabrėžiamas ankstyvojo ugdymo priežiūros elementas.

Vartojama „norminių dokumentų“ sąvoka apima įvairius oficialus metodus AU paslaugų teikėjams įvairiose valstybėse kontroliuoti ar konsultuoti. Šiuo požiūriu norminiai dokumentai apima bet kurią arba visas iš šių sričių: mokymosi turinys, siekiniai ir rezultatai, ugdymo tikslai ir rekomendacijos dėl pedagoginių metodų, mokymosi ir vertinimo metodų. Šiame skyriuje analizuojama, ar norminiuose dokumentuose pateikiamos rekomendacijos dėl vaikų ugdymo ir priežiūros poreikių.

Įvairiose valstybėse AU norminių dokumentų formos skiriasi. Šie dokumentai gali būti įtraukti į teisės aktus kaip ugdymo programos dalis (pavyzdžiui, Estijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje ir Slovėnijoje), o kitose valstybėse jie leidžiami kaip įgūdžių orientacinė sistema (pavyzdžiui, *socle de competences* mokykloms *écoles maternelles* Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje), priežiūros ir ugdymo planai (pavyzdžiui, įvairiose Vokietijos žemėse), ugdymo standartai (pavyzdžiui, Airijoje ir Maltoje), vietos ugdymo turinių rengimo kriterijai (pavyzdžiui, Lietuvoje) arba praktinės rekomendacijos AU praktikams (pavyzdžiui, Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje ugdymo įstaigoms *crèches*).

Priklausomai nuo to, kiek oficialūs ar įpareigojantys norminiai dokumentai, AU įstaigos juos gali taikyti lanksčiai. Konkrečioje valstybėje ar regione gali būti daugiau negu vienas šiam ciklui taikomas dokumentas, tačiau jie visi padeda sukurti bazinę sistemą, kurioje AU įstaigų darbuotojai turi (arba jiems rekomenduojama, kai nėra privalomų reikalavimų) plėtoti savo praktinę veiklą, kad galėtų patenkinti vaikų poreikius.

Beveik pusėse valstybių norminiuose dokumentuose šio etapo ugdymo komponentas apima visas vaikų amžiaus grupes, o kitoje pusėje valstybių jis sutelkiamas tik į vyresnius vaikus. Valstybėse, kuriose naudojama vientisoji AU sistema, ir ugdymo įstaigas lanko visų amžiaus grupių vaikai iki pradinukų, norminiuose dokumentuose ugdymo elementas taip pat taikomas visoms amžiaus grupėms. Tiesa, šiose valstybėse ugdymo valdžios institucijos dalyvauja pagal vientisąją ugdymo sistemą dirbančių ugdymo įstaigų programų rengime, be to, visiems AU įstaigų darbuotojams taikomi vienodi kvalifikacijos reikalavimai, nepaisant to, su kokio amžiaus vaikais jie dirba (žr. B1 ir E2 pav.). Taip yra Šiaurės šalyse ir Baltijos valstybėse, Kroatijoje ir Slovėnijoje, taip pat Vokietijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Škotijoje), kuriose taikoma ir padalytoji (atskiros ugdymo įstaigos kiekvienai amžiaus grupei) ir vientisoji sistemos.

Daugelyje valstybių, kuriose naudojama padalytoji AU sistema, veikia tik vyresniems vaikams skirta ugdymo sistema. Taip yra Belgijos flamandų ir vokiškai kalbančioje bendruomenėje, Bulgarijoje, Čekijoje, Italijoje, Prancūzijoje, Kipre, Liuksemburge, Austrijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Slovakijoje, Lichtenšteine ir Šveicarijoje. Tai galima paaiškinti pirmiau minėtu faktu, kad šiose valstybėse pirmas jaunesnius vaikus apimantis AU ciklas - labiau orientuotas į priežiūrą, o antras, apimantis vyresnius vaikus, - labiau sutelktas į ugdymą (žr. B1 pav.). Vis dėlto kai kuriose valstybėse, kuriose naudojama padalytoji sistema, taip pat veikia oficialios jaunesnių ir vyresnių vaikų ugdymo sistemos, kurios arba nustatytos tuose pačiuose norminiuose dokumentuose, taikomuose visoms amžiaus grupėms (t. y. Airijoje), ir (arba) atskiruose dokumentuose, skirtuose jaunesnių ir vyresnių vaikų amžiaus grupėms (pavyzdžiui, Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Graikijoje, Ispanijoje, Maltoje, Vengrijoje, Rumunijoje ir Turkijoje).

Atkreiptinas dėmesys, kad kelių Europos valstybių norminiuose dokumentuose nustatyti bendrieji AU principai ir tikslai ir jie gali būti naudojami kaip regioniniu ar vietos lygmeniu rengiamų norminių dokumentų pagrindas. Taigi, federalinėse sistemose, kuriose regionai turi gana didelę autonomiją, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Ispanijoje, žemių ir autonominių regionų ugdymo valdžios institucijos yra atsakingos už išsamesnių AU programų parengimą, kuriose turėtų būti nustatyti tikslai, turinys, vertinimo metodai ir pan. Kai kuriose kitose valstybėse (pavyzdžiui, Estijoje, Danijoje, Lietuvoje (iki priešmokyklinio ugdymo grupių), Švedijoje ir Suomijoje) nacionalinėje sistemoje pateiktos rekomendacijos ir principai tarnauja kaip atspirties taškas savivaldybėms ar AU įstaigoms sudarant vietos ugdymo turinius.

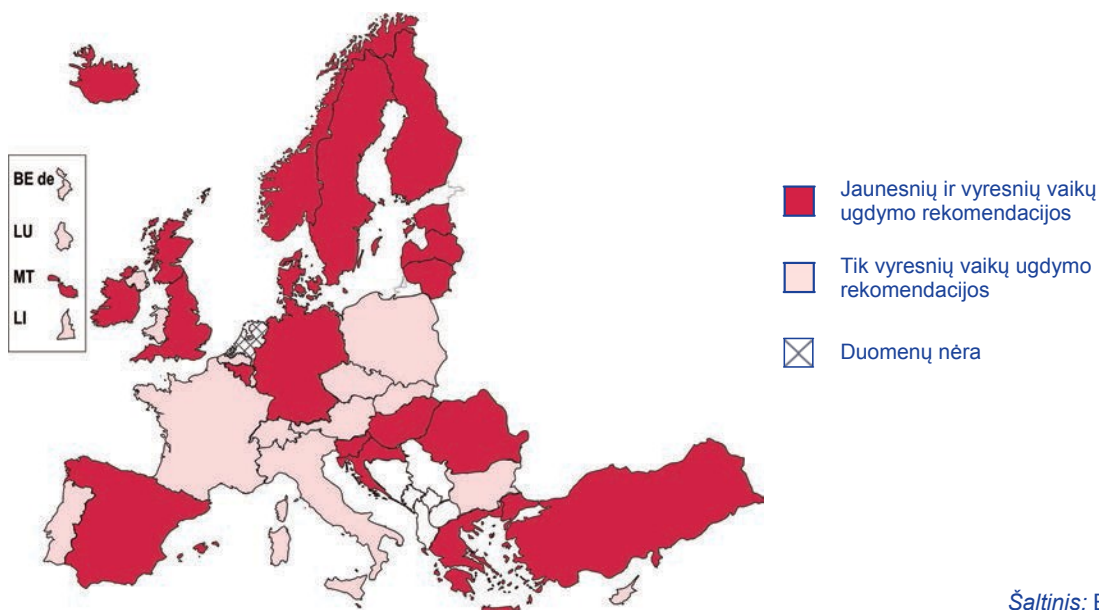
Keliose ugdymo sistemose, kuriose norminiai dokumentai netaikomi jaunesniems vaikams, siekiančios akreditacijos AU įstaigos privalo parengti savo ugdymo planus. Reikalaujama, kad ugdymo įstaigos apibrėžtų, pavyzdžiui, savo socialinę pedagoginę veiklą, vaikams teikiamą ugdymą ir informaciją apie bendradarbiavimą su tėvais. Taip yra, pavyzdžiui, Belgijos flamandų ir vokiškai kalbančioje bendruomenėje ir Šveicarijoje.

Mažiau negu pusėje valstybių, kuriose teikiamos **ugdymo namuose** paslaugos, šio tipo ugdymui parengti norminiai dokumentai. Tačiau valstybėse, kuriose ugdymas namuose sudaro reikšmingą AU sektoriaus dalį (žr. B2 pav.), norminiai dokumentai taikomi tiek ugdymui namuose, tiek instituciniam ugdymui (išskyrus Belgijos vokiškai kalbančią bendruomenę ir Prancūziją). Kai kuriais atvejais (pavyzdžiui, Danijoje, Vokietijoje, Airijoje, Vengrijoje, Suomijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Škotijoje) ir Norvegijoje), šie dokumentai apima visas AU įstaigas lankančių vaikų amžiaus grupes, o kitose – jie taikomi tik vyresniems vaikams (pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje (Velse ir Šiaurės Airijoje)).

Maltoje, priešingai, dokumentai apima tik jaunesnių vaikų ugdymą, nes namuose ugdomi tik vaikai iki 3 metų amžiaus. Kitose valstybėse nustatomi tik bendrieji AU namuose tikslai (žr. F2 pav.) arba iš viso nėra norminių dokumentų, kuriuose pateikiamos rekomendacijos dėl šio tipo ugdymo teikimo.

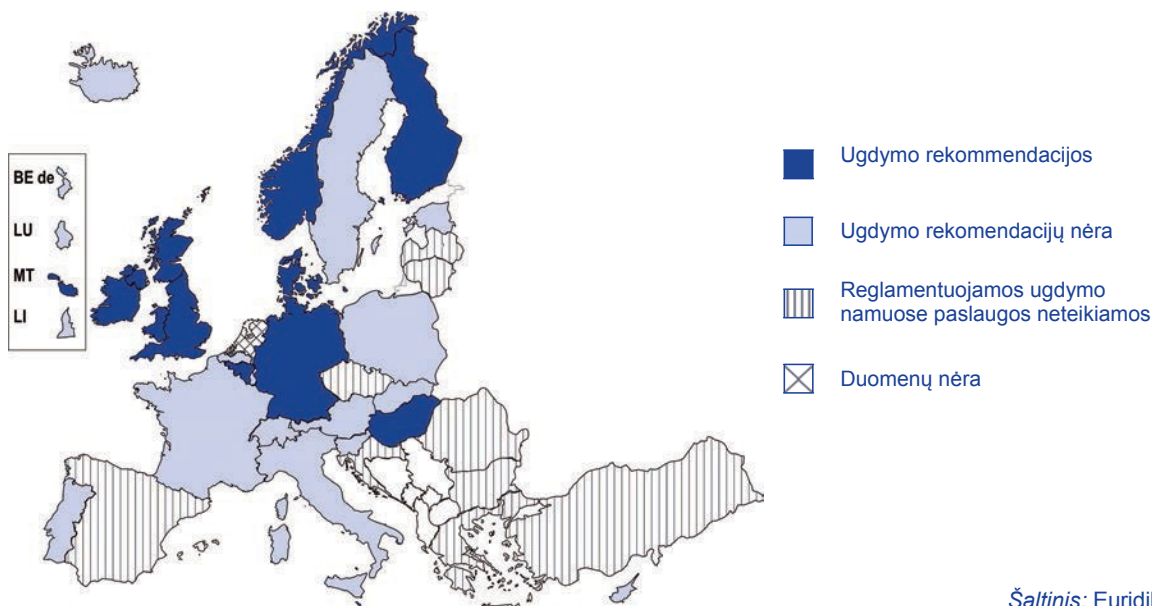
F1 pav. Ugdymo rekomendacijos dėl institucinio AU arba AU namuose nacionalinio lygmens norminiuose dokumentuose, 2012–2013 m.

F1a pav. Institucinio AU įstaigos

Šaltinis: Euridikė.

F1b pav. Ugdymas namuose

Šaltinis: Euridikė.

Paaiškinimai

„Norminių dokumentų“ apibrėžtis pateikta Terminų žodynyje.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE nl). Jaunesnių vaikų amžiaus grupę apimantys norminiai dokumentai taikomi tik valstybinėms institucinio ugdymo įstaigoms.

Šveicarija. Daugumoje kantonų pagrindinė AU įstaigų patvirtinimo ar akreditacijos sąlyga – parengti ugdymo planą.

AU DAUGIAUSIA DĖMESIO SKIRIAMA VAIKŲ ASMENINEI, EMOCINEI, SOCIALINEI IR KALBINEI RAIDAI

Kaip minėta pirmiau, visose Europos valstybėse patvirtinti norminiai dokumentai bent vienam ankstyvojo ugdymo etapui, apimantys ugdymo ir priežiūros komponentą. Labiausiai paplitę, šiuose dokumentuose dažniausiai apibrėžiami elementai, susiję su vaikų ugdymosi poreikiais, – mokymosi tikslai arba numatomi vaikų mokymosi rezultatai pažangos ir raidos požiūriu. Tikslai ir rezultatai dažnai perkeliama į mokymosi sritis arba veiklas, kurias turėtų vykdyti AU įstaigos.

Priklausomai nuo to, kokią amžiaus grupę apima norminiai dokumentai (žr. F1 pav.), juose nustatyti mokymosi tikslai, rezultatai ir (arba) veikla dažniausiai yra orientuoti į tam tikrą amžiaus grupę. Taip pat tikimasi, kad vaikai juos pasieks iki konkretaus AU etapo pabaigos. Taigi, daugiau kaip 20 valstybių (daugelyje jų veikia vientisosios ugdymo sistemos) mokymosi tikslai, rezultatai ir (arba) veiklos nustatyti visam AU laikotarpiui. Kai kuriais atvejais jie apibrėžti ir apibūdinti kiekvieniems metams, pavyzdžiui, Maltoje. Norminiuose dokumentuose taip pat gali būti nustatyta, kokius rezultatus vaikai turi pasiekti iki AU pabaigos, prieš pereinant į pradinio ugdymo etapą (pavyzdžiui, Estijoje). Dėl to galima daryti prielaidą, kad ugdymo įstaigoje visas AU laikotarpis organizuojamas ir vykdomas taip, kad būtų sudarytos sąlygos šiems pagrindiniams tikslams pasiekti. Kitose 15 valstybių (kuriose taikoma padalytoji AU sistema) konkretūs tikslai nustatyti tik vyresniems vaikams, o jaunesnio amžiaus grupei numatomi tik bendro pobūdžio tikslai.

Visose Europos valstybėse be išimties nustatomi tikslai, susiję su asmenine, emocine ir socialine raida, taip pat kalbiniais ir bendravimo įgūdžiais, kuriems turi būti skirta laiko AU. Fizinė raida ir sveikatos ugdymas taip pat numatomi visur, išskyrus Kroatiją. Daugumoje valstybių tiek jaunesnių, tiek vyresnių vaikų amžiaus grupėse pabrėžiamas meninių įgūdžių lavinimas ir pasaulio pažinimas.

Skaitymo, skaičiavimo įgūdžiai ir loginis mąstymas dažnai ugdomi vyresnių vaikų amžiaus grupėje. Tas pats pasakytina apie prisitaikymą prie mokyklinio gyvenimo. Lietuvoje, Suomijoje ir Švedijoje šis tikslas keliamas 6–7 metų amžiaus vaikams, lankantiems priešmokyklinio ugdymo klases prieš pereinant į pradinio ugdymo mokyklas.

Ankstyvasis užsienio ir (arba) antrosios kalbos mokymasis rečiausiai minimas norminiuose dokumentuose iš visų AU mokymosi tikslų ar veiklų, pateiktų F2 pav. Vis dėlto jis numatytas 18 valstybių, dažniausiai vyresnių vaikų amžiaus grupėje.

Be F2 pav. parodytų elementų keliose valstybėse nustatytos kitos mokymosi sritys arba tikslai. Jie apima vaikų tapatybės ir bendrumo jausmo ugdymą (pavyzdžiui, Airijoje ir Maltoje), tarpkultūrinius įgūdžius ir kultūrinę įvairovę (pavyzdžiui, kai kuriuose Ispanijos autonominiuose regionuose, Vengrijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Velse) ir moralinį ar religinį ugdymą (pavyzdžiui, Austrijoje, Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) ir Norvegijoje).

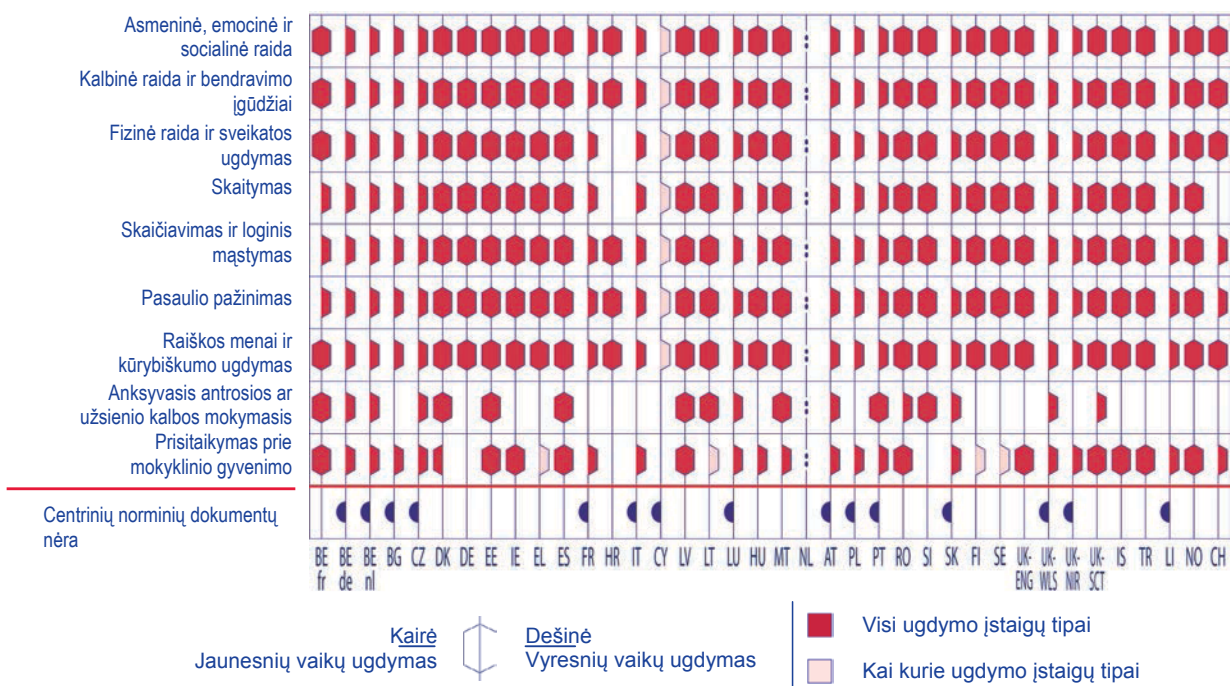
Centrinės valdžios institucijos labai retai AU įstaigoms pateikia pažangos skales, pagal kurias bendrai vertinama vaikų raida. Jos apibrėžtos tik keturiose ugdymo sistemose: Graikijoje (*nipiagogeio*), Liuksemburge, Austrijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Velse). Pažangos skalės dažniausiai sudaromos mokymosi sritims, kurios laikomos svarbiausiomis. Pavyzdžiui, Graikijoje jos naudojamos fizinei ir socialinei raidai, o Austrijoje jos taikomos vokiečių kaip gimtosios ir antrosios kalbos įgūdžiams. Atkreiptinas dėmesys, kad daugelyje valstybių vietos valdžios institucijos arba pačios ugdymo įstaigos yra atsakingos už vertinimo priemonių rengimą.

Valstybėse, kuriose **ugdymas namuose** atlieka svarbų vaidmenį AU sektoriuje (žr. B2 pav.), šiuo būdu ugdomiems vaikams keliami tikslai dažnai labai panašūs į institucinio ugdymo tikslus.

Pavyzdžiui, Belgijos flandų bendruomenėje, Vokietijoje, Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse, Šiaurės Airijoje ir Škotijoje) ir Norvegijoje ankstyvąjį ugdymą reglamentuojančiuose norminiuose dokumentuose nustatomi lygiai tokie patys tikslai tiek ugdymui namuose, tiek instituciniam ugdymui. Tas pats pasakytina apie Malta. Vienintelė išimtis čia būtų ta, kad nesitikima, jog ugdymas namuose parengs vaiką mokykliniam gyvenimui, nes šio tipo ugdymas skirtas tik vaikams iki 3 metų amžiaus.

Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje, Švedijoje ir Islandijoje ugdymui namuose nustatomi tik bendro pobūdžio tikslai.

F2 pav. Mokymosi tikslai, rezultatai ir (arba) veiklos, rekomenduojami institucinio AU įstaigoms centrinių valdžios institucijų norminiuose dokumentuose, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

Paaiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Čekija. Prekybos įstatyme numatoma, kad jaunesnių vaikų AU daugiausia dėmesio skiriama intelektinių, kalbinių, motorinių, muzikinių ir meninių gebėjimų lavinimui, taip pat kultūriniam ugdymui ir higienos įpročiams.

Vokietija. Neįtrauktos priešmokyklinio ugdymo klasės (*Vorschuleinrichtung*).

Graikija. Su prisitaikymu prie mokyklos gyvenimo susiję tikslai taikomi tik vaikams, lankantiems *nipiagogeio*.

Kipras. Informacija apima tik vaikų darželius (*nipiagogeio*) ir priešmokyklinio ugdymo klases (*prodimotiki*).

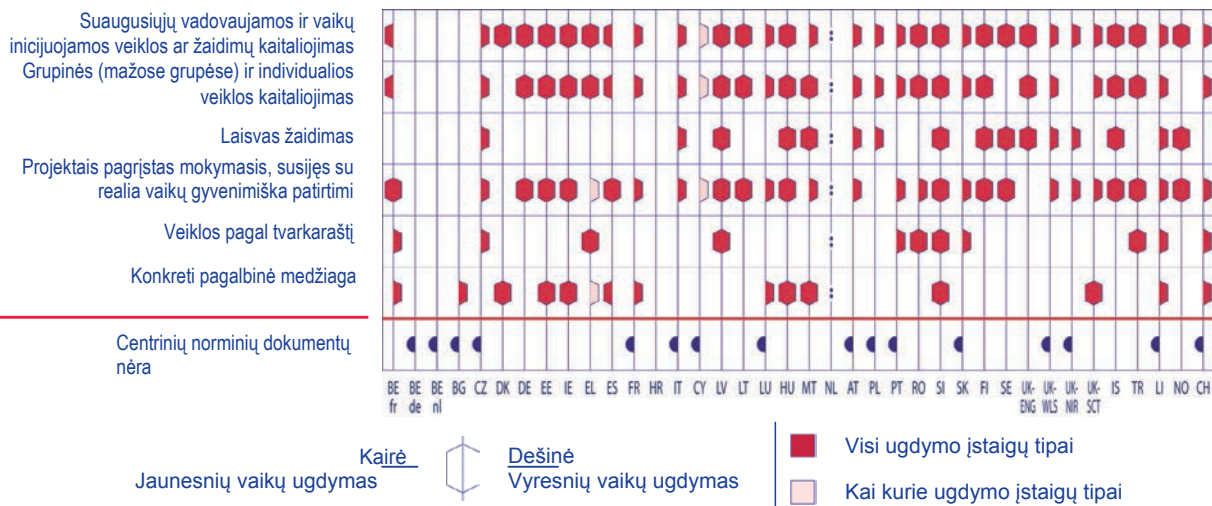
Lichtenšteinas. Nacionalinė vaikų priežiūros tarnybų asociacija (*Verein Kindertagesstätten*) yra išleidusi mažamečių vaikų vertinimo rekomendacijas. Jos susijusios su asmenine, emocine, fizine, kalbine ir socialine raida.

Šveicarija. Informacija apie jaunesnius vaikus pagrįsta AU įstaigų akreditavimo reikalavimais aštuoniuose kantonuose.

DAUGUMOJE EUROPOS VALSTYBIŲ REKOMENDUOJAMA IŠLAIKYTI TINKAMĄ PUSIAUSVYRĄ TARP SUAUGUSIŲJŲ VADOVAUJAMOS IR VAIKŲ INICIJUOJAMOS VEIKLOS

Daugumoje valstybių AU norminiuose dokumentuose rekomenduojama, kokio požiūrio į ugdymą ugdymo įstaigos turėtų laikytis. Valstybėse, kuriose veikia vientisosios AU sistemos ir norminiai dokumentai apima visas vaikų amžiaus grupes, šio požiūrio dažniausiai laikomasi visą AU laikotarpį. Maždaug keliolikoje valstybių, kuriose veikia padalytosios AU sistemos ir nėra jaunesniems vaikams skirtų norminių dokumentų (žr. F1 pav.), konkretus požiūris rekomenduojamas tik vyresnių vaikų ugdymui. Belgijos flamandų ir vokiškai kalbančioje bendruomenėse ir Kroatijoje nė vienai amžiaus grupei nėra parengtos centrinės rekomendacijos dėl požiūrio ir ugdymo įstaigoms šiuo klausimu suteikiama visiška autonomija.

F3 pav. Pagrindiniai požiūriai į ugdymą, rekomenduojami institucinio AU įstaigoms centrinių valdžios institucijų norminiuose dokumentuose, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

Paaiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Bulgarija. Valstybės finansuojama ugdymo medžiaga suteikiama vaikams paskutiniams AU metais.

Graikija. Projektams pagrįstas mokymasis ir konkrečios pagalbinės medžiagos naudojimas rekomenduojami tik priešmokyklinio ugdymo įstaigoms (*nipiagogeio*).

Kipras. Informacija apima tik vaikų darželius (*nipiagogeio*) ir priešmokyklinio ugdymo klases (*prodimotiki*); ji neapima priešmokyklinių dieninių vaikų lopšelių (*vrefopaidokomikoi stathmoi*).

Šveicarija. Vyresniems vaikams skirtos rekomendacijos įvairiuose kantonuose skiriasi.

Dažnai ugdymo įstaigos gali laisvai sudaryti savo ugdymo turinį ir rinktis savo metodus. Veiklos struktūra ir organizavimas – taip pat ugdymo įstaigų reikalas, nes mokytojams patikėta priimti sprendimus dėl kasdienės veiklos, kuri priklauso nuo vaikų poreikių. Vis dėlto aukščiausio lygmens norminiuose dokumentuose galima įžvelgti tam tikrus požiūrių į ugdymą prioritetus ir rekomendacijas.

Kai rekomendacijos pateikiamos, dažniausiai jos yra plačios. Daugumoje valstybių rekomenduojama išlaikyti tinkamą pusiausvyrą tarp **suaugusiųjų vadovaujamos ir vaikų inicijuojamos veiklos**, taip pat **grupinės ir individualios veiklos**. Šie du elementai yra glaudžiai susiję su **laisvų žaidimų** principu, kuris pabrėžiamas maždaug pusėje valstybių. Iš tiesų, žaidimas yra esminis ankstyvosios raidos elementas. Žaisdami vaikai ugdo savimonę, atranda naujų dalykų, įgyja patirties ir mokosi socialinio elgesio taisyklių.

Vaikams laisvai žaidžiant mokytojai dažniausiai juos tik stebi ir leidžia vaikams būti savarankiškais. Prireikus, mokytojas įsikiša, padeda, pasiūlo ir pristato kitą individualią ar grupinę veiklą.

Dažnai norminiuose dokumentuose siūlomas **projektais pagrįstas mokymasis**, susijęs su realia vaikų gyvenimiška patirtimi. Pavyzdžiui, Slovėnijoje rekomenduojama susieti meninius projektus su tokiomis ugdymo turinio sritimis kaip gamta, visuomenė, matematika, kalba ir fizinė veikla, o Ispanijoje atkreipiamas dėmesys, kad ugdymo turinio turi būti mokoma vykdant prasmingą veiklą, kuri apima patirtį ir žaidimą.

Daugumoje valstybių centrinės valdžios institucijos neteikia rekomendacijų dėl pagalbinės medžiagos ir visoms ugdymo įstaigoms leidžiama pasirinkti arba sukurti savo medžiagą, tenkinančią vaikų poreikius ir tinkančią suplanuotai veiklai. Konkreti **pagalbinė medžiaga** rekomenduojama 15 valstybių. Pavyzdžiui, Airijos AU sistemoje numatoma, kad atskirai arba su kolegomis dirbantys praktikai turi naudoti internetinius išteklius ir žinytus arba jie gali būti pagalbinė medžiaga bendradarbiaujant su kitų sričių specialistais. Danijoje pagalbinė medžiaga rengiama kalbos vertinimo testams.

Struktūriniai tvarkaraščiai numatomi 11 Europos valstybių. Dažniausiai juose suplanuojami pagrindiniai kasdienės veiklos elementai (pavyzdžiui, maitinimas, užsiėmimai lauke ir pan.), tačiau kai kuriose valstybėse mokyklos taip pat suplanuoja savaitinę veiklą ir visos mokyklos renginius, kurie turi būti surengti per mokslo metus (pavyzdžiui, Čekijoje). Kitose valstybėse priešingai – į kasdienę ir kas savaitinę veiklą žiūrima lanksčiai ir ją galima pritaikyti prie individualaus vaikų grafiko.

NUOLATINIS STEBĖJIMAS IR PASIEKIMŲ FIKSAVIMAS RAŠTU – PLAČIAI PAPLITĘ, TAČIAU TESTAVIMAS – RETAS REIŠKINYS

Vaikų pažangos ir pasiekimų vertinimas – svarbi AU įstaigų darbuotojų užduotis. Vertinamas ne tik kiekvienas vaikas, bet ir grupės. Pagrindiniai vertinimo AU tikslai – įvertinti mokymo ir mokymosi veiksmingumą ir nustatyti sunkumus, kurie gali kilti vaikams, ir atitinkamai koreguoti praktiką, kad ji geriau atitiktų vaikų poreikius. Reguliarus vertinimas gali padėti vaikams mokytis ir gerinti jų socialinę ir emocinę gerovę.

Vertinant daugiausia dėmesio skiriama vaikų asmeninei raidai, taip pat kalbiniams ir socialiniams gebėjimams. Taip pat dažnai atsižvelgiama ir į meninius, skaitymo ir skaičiavimo gebėjimus. Per vertinimą surinkta informacija turėtų būti dalijamasi su tėvais ir kai kuriais atvejais su pradinį mokyklų mokytojais, siekiant palengvinti perėjimą iš AU į pradinio ugdymo mokyklas (žr. F5 pav.).

Daugumoje valstybių AU norminiuose dokumentuose rekomenduojama, kokius vertinimo metodus ugdymo įstaigos turėtų taikyti. Tik Belgijoje (jaunesniems vaikams skirtose flamandų bendruomenės ugdymo įstaigose), Kroatijoje, Austrijoje ir Islandijoje nėra jokių specialių rekomendacijų šiuo klausimu. Šiose valstybėse AU įstaigos gali laisvai rinktis vertinimo metodus ir priemones.

Nuolatinis stebėjimas – pagrindinis stebėsenos ir informacijos apie vaikų raidą ir mokymosi pažangą rinkimo metodas. Vaikai stebimi kasdien, jiems užsiimant įvairia veikla ir bendraujant su kitais vaikais grupėje ir darbuotojais. Stebėjimas sistemingai skatinamas visose vaikų amžiaus grupėse. Tai vienintelis vertinimo metodas, nustatytas norminiuose dokumentuose, taikomuose jaunesniems vaikams, 19-oje ugdymo sistemų, taip pat penkiose sistemose – dokumentuose, taikomuose vyresniems vaikams. Kai kuriais atvejais ugdymo įstaigos gali laisvai taikyti kitus vertinimo metodus. Keliose valstybėse, pavyzdžiui, Estijoje, Lietuvoje ir Suomijoje, taip pat užsimenama apie tai, kad AU darbuotojai turėtų glaudžiai bendradarbiauti su tėvais stebėjimo ir vertinimo klausimais.

Fiksuoti pasiekimus raštu remiantis vaikų raidos ir mokymosi stebėjimu rekomenduojama daugumoje valstybių, tačiau tai dažniau taikoma vyresniems, o ne jaunesniems vaikams. Keliolikoje valstybių rekomenduojama pasiekimus fiksuoti nuo labai ankstyvo AU etapo ir tai daryti nuolat. Keliose valstybėse, ypač kuriose naudojama padalytoji AU sistema, dažniausiai rekomenduojama fiksuoti vyresnių vaikų pažangą. Kaip registruoti rezultatus, sprendžia AU įstaiga: tam gali būti naudojami vaiko pasiekimų aprašai (pavyzdžiui, Lietuvoje) arba dienoraščiai (pavyzdžiui, Vengrijoje). Kai kuriose valstybėse visi AU ciklą baigę vaikai gauna ataskaitą, kurioje apie kiekvieną vaiką gali būti pateiktos rekomendacijos pradinio ugdymo mokytojams (pavyzdžiui, Bulgarijoje ir Lietuvoje).

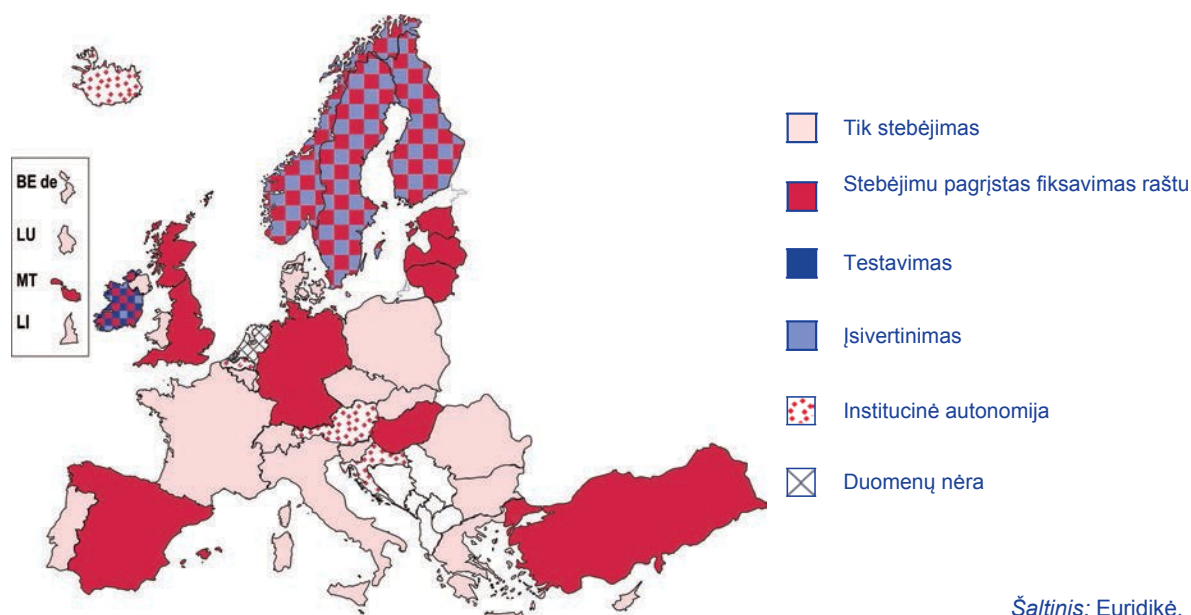
Testavimas retai rekomenduojamas vaikų pažangai ir raidai vertinti AU etape. Jeigu šis metodas naudojamas, juo vertinamas pasirengimas mokyklai (pavyzdžiui, Vokietijoje) arba kalbiniai gebėjimai (pavyzdžiui, Bulgarijoje, Danijoje, Vokietijoje ir Austrijoje). Konkretios testavimo priemonės, skirtos pasirengimui lankyti mokyklą įvertinti, parengtos Čekijoje, Vokietijoje, Vengrijoje ir Slovakijoje. Vokietijoje visi vaikai privalo laukti testą prieš pradėdami lankyti pradines mokyklas. Kitose trijose valstybėse vaikų pasirengimas mokyklai gali būti tikrinamas esant ypatingoms aplinkybėms: Čekijoje – tik gavus tėvų sutikimą, o Vengrijoje ir Slovakijoje – tik, kai vaikams kyla mokymosi sunkumų. Atkreiptinas dėmesys, kad pasirengimas mokyklai ir tinkami kalbiniai gebėjimai kartais įtraukiami į priėmimo į pradines mokyklas kriterijus, pavyzdžiui, Bulgarijoje, Vokietijoje ir Austrijoje (žr. F6 pav.).

Įsivertinimas naudojamas tik keliose valstybėse, tokiose kaip Airija, Suomija, Švedija ir Norvegija, kur darosi vis svarbiau dirbti su visų amžiaus grupių vaikais.

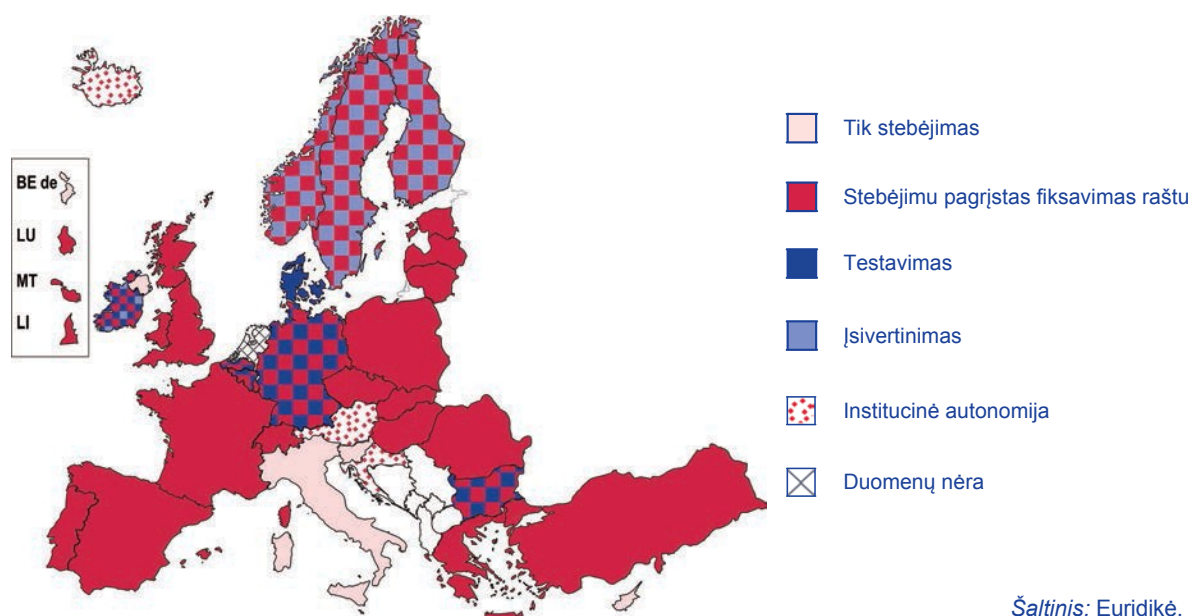
Naudojant šį vertinimo metodą, atsižvelgiama į vaiko patirtį bei požiūrį ir jie laikomi prioritetu. Taip pat skatinamas aktyvus vaikų mokymasis, kad jie suvoktų, ko išmoko ir pasiekė, ir suprastų, kokių sunkumų jiems kilo ir kaip galima juos įveikti.

F4 pav. Vaikų pažangos vertinimas, rekomenduojamas centrinių valdžios institucijų norminiuose dokumentuose, 2012–2013 m.

F4a pav. Jaunesni vaikai

F4b pav. Vyresni vaikai

Paiškinimas

Į paveikslėlį neįtrauktas ugdymas namuose.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Kipras. Paveikslėlyje pateikta informacija apima tik vaikų darželius (*nipiagogeio*) ir priešmokyklinio ugdymo klases (*prodimitiki*); ji neapima priešmokyklinio ugdymo dieninių vaikų lopšelių (*vrefopaidokomikoi stathmoi*).

Čekija, Vengrija ir Slovakija. Testavimas naudojamas esant ypatingoms aplinkybėms.

MOKOMIEJI PROCESAI ANKSTYVOJO UGDYMO ĮSTAIGOSE

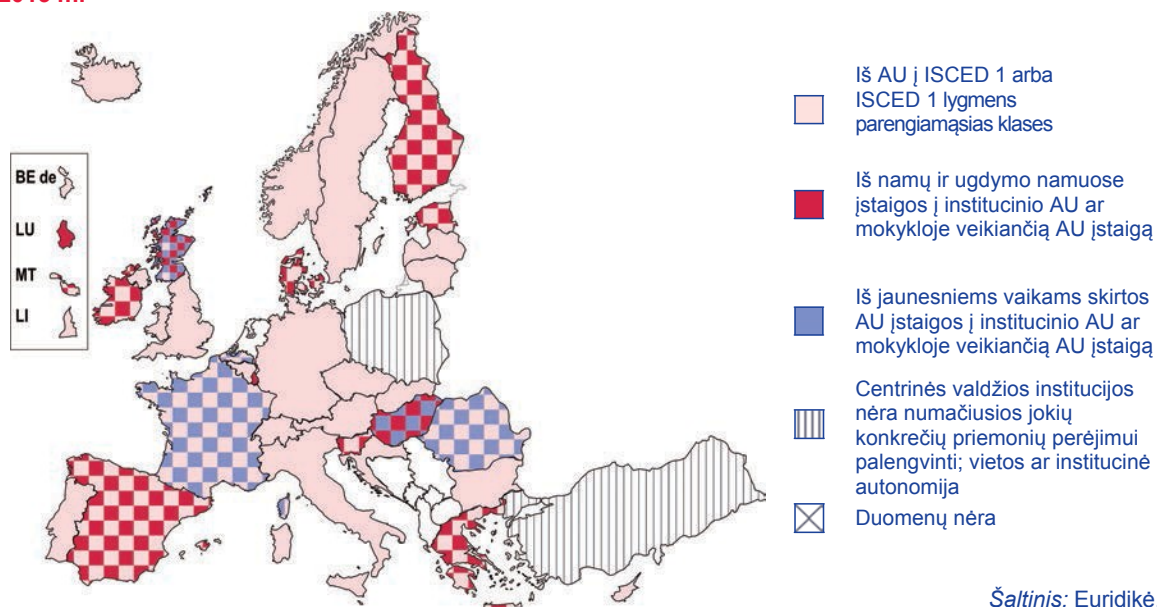
II DALIS – PERĖJIMAI

EUROPOJE DAŽNAI NAUDOJAMOS PRIEMONĖS, SKIRTOS PERĖJIMUI IŠ AU Į PRADINIO UGDYMO ETAPĄ PALENGVINTI

Ankstyvoje vaikystėje vaikams gali tekti patirti kelis pereinamuosius etapus, pavyzdžiui, kai jie pradeda lankyti AU įstaigas arba pereina iš vienos AU įstaigos į kitą, ir vėliau, kai jiems tenka pereiti iš AU įstaigos į pradinę mokyklą. Kai kuriems vaikams šie perėjimai gali būti sunkūs ir paveikti jų mokymąsi ir elgesį. Todėl daugumoje Europos valstybių įgyvendinamos priemonės, padedančios vaikams ir jų šeimoms prisitaikyti prie naujos aplinkos. Jos dažnai skirtos nuoseklumui ir bendradarbiavimui įvairiuose ankstyvojo ugdymo etapuose užtikrinti. Tik Lenkijoje ir Turkijoje nėra konkrečių centrinių valdžios institucijų rekomendacijų dėl perėjimo iš AU į pradinio ugdymo įstaigą palengvinimo, tačiau šie klausimai sprendžiami vietos arba ugdymo įstaigos lygmeniu.

Keliose valstybėse centrinės valdžios institucijos yra parengusios bendro pobūdžio rekomendacijas, skirtas visų įmanomų tipų perėjimams iš vienos ugdymo įstaigos į kitą ankstyvojoje vaikystėje. Pavyzdžiui, Airijos AU sistemoje pabrėžiama, kad perėjimas turėtų būti organizuojamas kuo sklandžiau, ugdymo įstaigoms bendradarbiaujant, kuriant partnerystes su tėvais ir palaikant ryšius su reikiamais specialistais. Suomijoje centrinės valdžios institucijų rekomendacijose teigiama, kad kiekviename vietoje parengtame ugdymo turinyje turėtų būti aprašyti būdai, kaip užtikrinti skirtingų ugdymo lygmenų, įskaitant ugdymą namuose ir institucinį AU, priešmokyklinį ir pradinį ugdymą, nuoseklumą ir bendradarbiavimą.

F5 pav. Centrinių valdžios institucijų norminiuose dokumentuose rekomenduojamos priemonės, skirtos vaikų perėjimui iš vieno tipo AU įstaigos į kitą AU įstaigą ir (arba) pradinę mokyklą palengvinti, 2012–2013 m.

Paaškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaškinata Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastaba dėl konkrečios valstybės

Sveicarija. Nurodytos priemonės naudojamos kantonų lygmeniu.

Keliose valstybėse nustatytos priemonės vaikų, pradedančių lankyti institucinio AU įstaigas, perėjimo iš šeimos į institucinę aplinką procesui palengvinti. Dažniausiai naudojamos priemonės apima galimybes tėvams likti su vaikais AU įstaigoje pirmas kelias savaites palaipsniui ilginant laiką, kurį vaikas ugdymo įstaigoje praleidžia vienas (pavyzdžiui, Ispanijoje, Vengrijoje, Maltoje ir Slovėnijoje). Tokios priemonės turi du tikslus: jos padeda vaikui prisitaikyti prie naujos aplinkos ir naujų žmonių, o tėvams užmegzti ryšius su darbuotojais.

Priemonės, skirtos palengvinti perėjimui iš jaunesniems (0–3 metų amžiaus) vaikams skirtų ugdymo įstaigų į skirtas vyriesiems vaikams (3–6 metų amžiaus), įvestos tik keliose valstybėse, kuriose veikia padalytoji AU sistema. Jos naudojamos Belgijos flamandų bendruomenėje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Rumunijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje). Pavyzdžiui, Prancūzijoje veikia pereinamosios klasės (*classes passerelles*), kurias lanko 2–3 metų amžiaus vaikai. Jos skirtos vaikų prisitaikymui prie priešmokyklinio ugdymo įstaigų (*écoles maternelles*) palengvinti. Tokios priemonės itin skatinamos palankių sąlygų neturinčiuose regionuose (žr. G1 pav.).

Beveik visose Europos valstybėse naudojamos pereinamosios priemonės, skirtos vaikams, kurie baigia priešmokyklinio ugdymo etapą ir pradeda lankyti pradinės mokyklas. Kai kuriose sistemose paskutiniams priešmokyklinio ugdymo metais daugiausia dėmesio skiriama pasirengimui mokyklai (pavyzdžiui, Bulgarijoje, Čekijoje, Kroatijoje, Lietuvoje ir Lichtenšteine) ir kai kuriais atvejais vertinamas vaikų brandumas ir pasirengimas mokyklai (žr. F4 pav.). Valstybėse, kuriose ši priemonė taikoma, informacija apie pasirengimą gali būti suteikta pradinio ugdymo mokytojams, siekiant palengvinti vaikų integraciją į pradinio ugdymo įstaigą (pavyzdžiui, Bulgarijoje ir Lietuvoje).

Galiausiai priemonės, palengvinančios perėjimą iš priešmokyklinio ugdymo įstaigų į pradinės mokyklas, gali apimti vaikų apsilankymus pradinėse mokyklose, kol jie dar lanko AU įstaigas, siekiant juos supažindinti su nauja mokymosi aplinka (pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje ir Slovakijoje). Taip pat plėtojamas glaudus abiejų lygmenų ugdymo įstaigų darbuotojų bendradarbiavimas jungtiniuose projektuose ir veiklose (pavyzdžiui, Portugalijoje, Islandijoje ir Norvegijoje) bei darbuotojų ir tėvų bendradarbiavimas (pavyzdžiui, Slovakijoje, Islandijoje, Lichtenšteine ir Norvegijoje). Be to, Belgijoje (visose bendruomenėse) ir Prancūzijoje priešmokyklinis ir pradinis ugdymas dažnai teikiamas tose pačiose patalpose, siekiant palengvinti vaikų perėjimą ir gerinti darbuotojų bendradarbiavimą. Galiausiai, keliose valstybėse perėjimo organizavimas įtraukiamas į ugdymo turinį. Pavyzdžiui, Islandijoje ir Norvegijoje jis turi būti įtrauktas į ugdymo įstaigos ugdymo planus. Lichtenšteine panašiai – bendroje ugdymo turinio struktūroje užtikrinamas mokymosi priešmokyklinio ir pradinio ugdymo įstaigose tęstinumas.

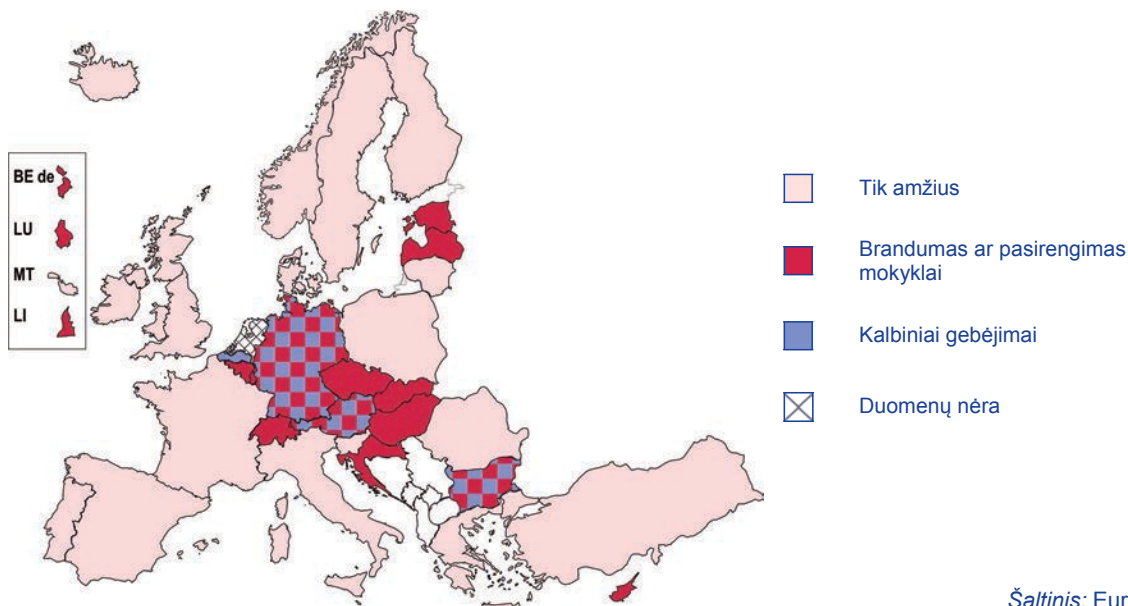
DAUGUMOJE VALSTYBIŲ AMŽIUS YRA VIENINTELIS PRIĖMIMO Į PRADINĖS MOKYKLAS KRITERIJUS

Europos ugdymo sistemose nustatomas oficialus amžius, nuo kada vaikams pradedamas teikti pradinis ugdymas. Jis svyruoja nuo 4 metų Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje) iki 7 metų Bulgarijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Suomijoje ir Švedijoje. Tačiau priėmimui į pirmąją pradinės mokyklos klasę gali būti taikomi kiti nei amžius kriterijai ir, jeigu vaikas netenkiną būtinų sąlygų, priėmimas į privalomojo pradinio ugdymo mokyklą gali būti atidėtas vėlesniam laikui.

Maždaug 20-ye ugdymo sistemų tai, kad vaikui sukako **oficialus amžius**, yra vienintelė moksleivių priėmimo į pirmą pradinės mokyklos klasę sąlyga. Tam tikrais atvejais (pavyzdžiui, Airijoje, Graikijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Norvegijoje) priėmimą galima atidėti. Keliose kitose valstybėse, kuriose oficialus amžius yra vienintelė priėmimo sąlyga (pavyzdžiui, Danijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Švedijoje ir Islandijoje), priėmimą į pradinę mokyklą atidėti leidžiama tik tėvams paprašius, kai, jų manymu, vaikas yra nepasirengęs pradėti lankyti pradinę mokyklą. Keliose valstybėse (pavyzdžiui, Ispanijoje ir Suomijoje) pradinės mokyklos lankymo atidėjimas – galimas, bet taip atsitinka tik išskirtiniais atvejais.

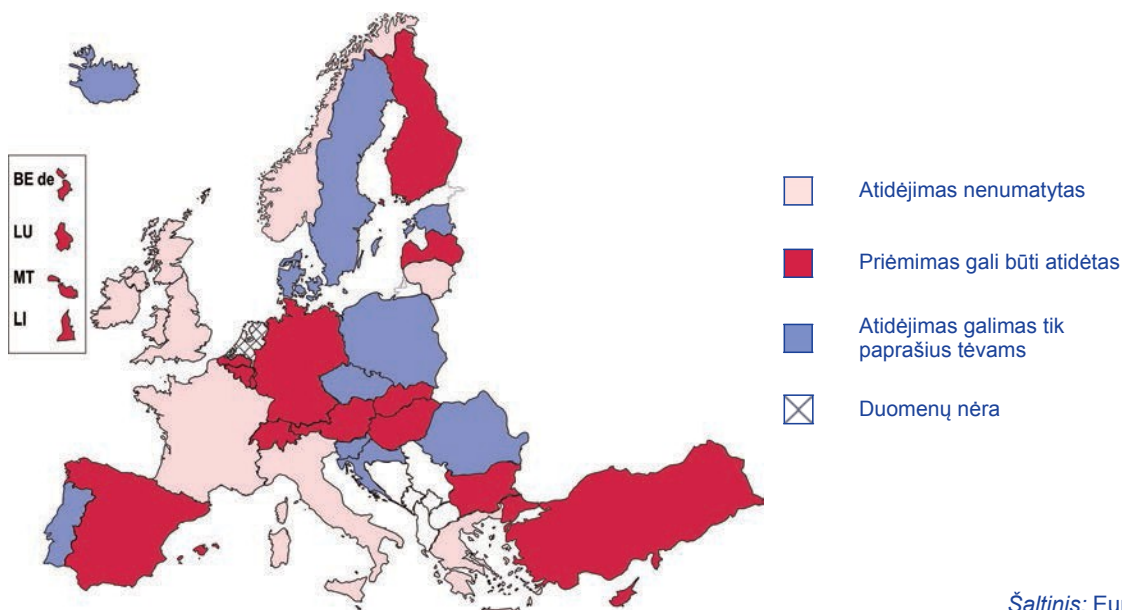
F6 pav. Priėmimo į pirmą pradinės mokyklos klasę kriterijai ir sąlygos, rekomenduojami centrinių valdžios institucijų norminiuose dokumentuose (ISCED 1), 2012–2013 m.

F6a pav. Priėmimo kriterijai

Šaltinis: Euridikė.

F6b pav. Priėmimo atidėjimas

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimas

Paveikslėlyje neatsižvelgiama į priėmimo į pradinę mokyklą atidėjimą dėl sveikatos.

Pastaba dėl konkrečios valstybės

Čekija. Nors norminiuose dokumentuose brandumo vertinimas nenumatytas, pradinės mokyklos jį dažnai organizuoja. Tėvams paprašius atidėti pradinės mokyklos lankymą atliekami išsamesni patikrinimai.

Kiti dažniausiai taikomi kriterijai pagrįsti koncepcija, kad vaikas privalo būti pasiekęs tam tikrą raidos lygį ir laikytinas **pasirengusiu mokyklai**. Tai reiškia, kad vaikai turėtų būti pakankamai emociškai, psichiškai, psichologiškai ir fiziškai subrendę, kad galėtų susidoroti su pradinio ugdymo reikalavimais. Taip pat tikimasi, kad jiems susiformavo darbo ir mokymosi įpročiai bei baziniai kognityviniai gebėjimai. Pasirengimas mokyklai – priėmimo į pradinę mokyklą kriterijus, kuris taikomas keliose valstybėse, pavyzdžiui, Bulgarijoje, Vokietijoje, Kipre, Vengrijoje, Lichtenšteine ir Šveicarijoje. Kai kuriais atvejais šis kriterijus taikomas tam tikromis aplinkybėmis. Pavyzdžiui, Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje vertinami tik vaikai, kurie nelankė priešmokyklinio ugdymo įstaigų, o Estijoje atsižvelgiama į vaiko raidą, jeigu tėvai paprašo pradinės mokyklos lankymą atidėti metams.

Vaikų **kalbiniai gebėjimai** įtraukiami į priėmimo į pradinę mokyklą kriterijų sąrašą Belgijos flamandų bendruomenėje, Bulgarijoje, Vokietijoje ir Austrijoje. Pirmose dviejose iš šių valstybių šie gebėjimai dažniausiai tikrinami, kai vaiko gimtoji kalba yra kita nei pamokų pradinėje mokykloje kalba. Taigi, flamandų bendruomenėje vienerius metus iki pradinio ugdymo pradžios 5 ar 6 metų vaikai privalo pakankamai laiko lankyti priešmokyklinio ugdymo įstaigas, kuriose ugdymas teikiamas olandų kalba. Jeigu taip nėra, reikalaujama laikyti kalbos testą, siekiant nuspręsti, ar vaikas pasirengęs lankyti pradinę mokyklą, kurioje mokoma olandų kalba, ar jam dar reikia metus praleisti priešmokyklinio ugdymo įstaigoje.

Todėl, jeigu manoma, kad vaikai nėra pakankamai pasirengę arba neturi pradiniam ugdymui reikalingų kalbinių gebėjimų, į pradinę mokyklą jie nepriimami ir dažniausiai paliekami dar metams priešmokyklinio ugdymo įstaigoje, kad turėtų daugiau laiko pasirengti mokyklai ir jos reikalavimams. Daugumoje valstybių jie paliekami toje AU įstaigoje, kurią lankė prieš tai. Kitose valstybėse (pavyzdžiui, kai kuriose Vokietijos žemėse, Austrijoje, Slovakijoje ir Lichtenšteine) į pereinamąsias arba parengiamąsias klases priimami vaikai, kuriems sukako reikiamas priėmimo į pirmą pradinės mokyklos klasę amžius, tačiau jie nebuvo priimti dėl to, kad neatitiko kitų kriterijų, konkrečiai, raidos ir brandumo. Šios klasės dažniausiai veikia pradinėse mokyklose.

DAUGUMOJE VALSTYBIŲ SPRENDIMĄ DĖL VAIKO PRIĖMIMO Į PRADINĘ MOKYKLĄ ATIDĖJIMO PRIIMA TĖVAI

Dažnai sprendimas atidėti vaikų priėmimą į pirmą pradinės mokyklos klasę, kai jiems sukanka privalomasis mokyklinis amžius, priimamas ne tik pagal konkrečius kriterijus (žr. F6 pav.), bet ir atlikus sudėtingą vertinimo ir sprendimo priėmimo procedūrą, kurioje dalyvauja įvairios šalys. Pagrindinės šalys dažniausiai yra AU įstaigos, pradinio ugdymo įstaigos, tėvai, psichologai ir (arba) konsultavimo specialistai ir kitos ugdymo institucijos. Šiame procese jie gali atlikti konsultacinę arba sprendimo priėmimo funkciją.

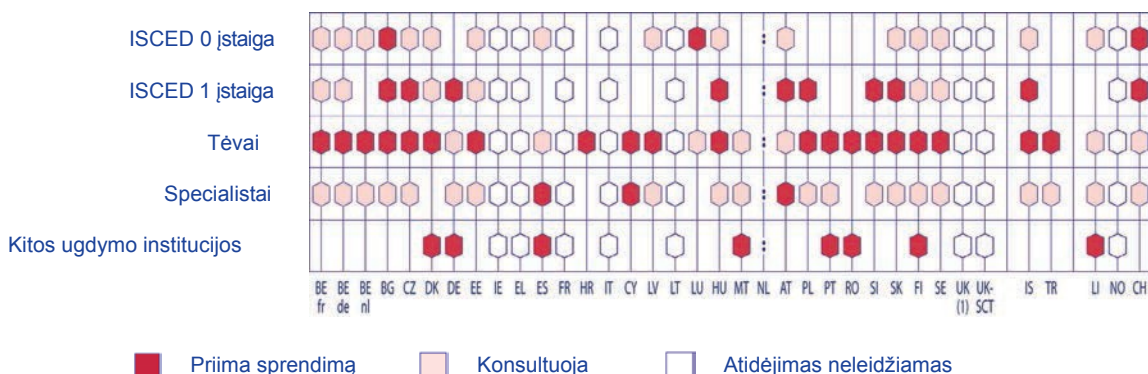
Daugeliu atvejų tėvai priima sprendimą dėl vaiko priėmimo į pradinę mokyklą. Pasitaiko atvejų, kai ugdymo įstaiga arba specialistas siūlo atidėti vaiko priėmimą, tačiau sprendimas negali būti priimtas be tėvų sutikimo. Kitais atvejais priėmimo į pradinę mokyklą atidėjimo klausimas iškeliamas tik tėvams paprašius (žr. F6 pav). Tokias atvejais, siekiant nustatyti, ar tėvų prašymą tenkinti ar ne, turi būti įvykdyta speciali procedūra. Galutinį sprendimą dažniausiai priima viena iš susijusių įstaigų arba specialistas.

Keliose valstybėse (Vokietijoje, Ispanijoje, Liuksemburge, Maltoje, Austrijoje, Lichtenšteine ir Šveicarijoje) priimant sprendimą dėl vaiko priėmimo tėvai tik konsultuoja. Kai kuriose Vokietijos žemėse ir Šveicarijos kantonuose pradinio ugdymo įstaiga, kurią vaikas turi pradėti lankyti pirmais pradinio ugdymo metais, turi priimti šį sprendimą, o Liuksemburge sprendimą, ar vaikas yra pasirengęs lankyti pradinę mokyklą, priima AU įstaiga.

Tačiau kai kuriose valstybėse (pavyzdžiui, Lichtenšteine) tėvai vis tiek gali užginčyti kitų šalių sprendimus.

Apskritai priimant sprendimus AU įstaigos ir specialistai atlieka konsultacinį vaidmenį. Tai reiškia, kad jie gali siūlyti atidėti priėmimą arba konsultuoti kitas šalis šiuo klausimu, tačiau neturi galios priimti galutinį sprendimą dėl vaiko priėmimo į pradinę mokyklą. Pavyzdžiui, Belgijoje AU įstaigos glaudžiai bendradarbiauja su psichologijos, medicinos ir socialiniais centrais ir gali jų paprašyti įvertinti vaiko raidą, kad galėtų nustatyti, ar jis pasirengęs mokyklai.

F7 pav. Šalys, dalyvaujančios priimant sprendimus dėl priėmimo į pradinę mokyklą (ISCED 1) atidėjimo, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Pastaba dėl konkrečios valstybės

Lichtenšteinas. Šalių įgaliojimai priimti sprendimą dėl vaiko priėmimo į pradinę mokyklą atidėjimo priklauso nuo to, ar vaikui yra sukakęs oficialus amžius, nuo kurio pradamas pradinis ugdymas.

MOKOMIEJI PROCESAI ANKSTYVOJO UGDYMO ĮSTAIGOSE

III DALIS – PARTNERYSTĖS IR PARAMA TĒVAMS

INFORMACINIAI IR DVIŠALIAI SUSITIKIMAI ORGANIZUOJAMI DAŽNAI, TAČIAU TĒVYSTĖS PROGRAMOS VIS DAR – RETAS REIŠKINYS

Manoma, kad AU įstaigų darbuotojų ir tėvų bendradarbiavimas naudingas vaiko pažangai ir raidai (EACEA/Eurydice, 2009). Viena iš ugdymo teikėjų užduočių, susijusių su tėvais, – pradėti dialogą, dalytis informacija ir užtikrinti, kad tėvai dalyvautų savo vaikų ugdyme ir suprastų jo svarbą. Tai ypač taikytina papildomų poreikių turintiems vaikams, kurių raidai ir mokymuisi reikalinga speciali pagalba (žr. G1 pav.).

Daugumos Europos valstybių norminiuose dokumentuose pabrėžiama partnerystės su tėvais svarba ir ugdymo įstaigos skatinamos į savo planus įtraukti specialias priemones. Be to, daugelyje valstybių rekomenduojama, kokias paramos rūšis ugdymo įstaigos turėtų teikti tėvams. Informaciniai ir dvišaliai tėvų ir mokytojų susitikimai, įskaitant rekomendacijas dėl mokymosi namuose, labiausiai paplitę. Tėvystės programos, specialūs kursai tėvams arba lankymas namuose – organizuojami retai.

Valstybėse, kuriose naudojamos priemonės partnerystėms su tėvais stiprinti, dažniausiai jos skatinamos tiek jaunesniems, tiek vyresniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose. Kai kuriose valstybėse, kuriose veikia padalytoji AU sistema, tokiose kaip Bulgarija, Slovakija ir Šveicarija, tokios priemonės skatinamos tik vyresniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose. Kai centrinės valdžios institucijos nėra pateikusios rekomendacijų, vietos valdžios institucijos ir (arba) AU įstaigos gali pačios rinktis būdus, kaip su šeimomis bendradarbiauti ir teikti joms pagalbą.

Dažniausia tėvų ir ugdymo įstaigų bendradarbiavimo forma – informaciniai ir dvišaliai tėvų ir mokytojų susitikimai, kurie turėtų būti reguliaraus dialogo tarp šeimų ir AU praktikų pagrindas. Tėvai gauna informaciją apie vaikų pažangą ir raidą, taip pat patarimų dėl vaikų ugdymo.

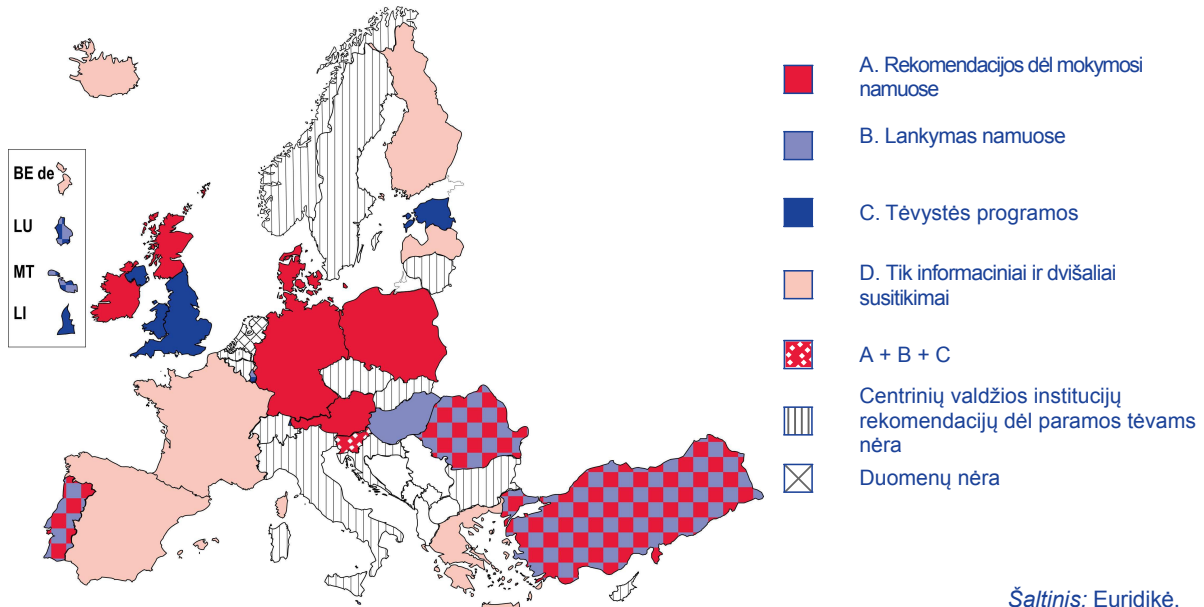
Susitikimai, kuriuose teikiama informacija ir patarimai, sistemingai rekomenduojami daugumoje valstybių. Keliose valstybėse jie yra vienintelis paramos tėvams būdas, numatytas centrinės valdžios institucijų norminiuose dokumentuose. Tai pasakytina apie jaunesniems ir vyresniems vaikams skirtas ugdymo įstaigas (arba vientisojo ugdymo įstaigas) Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje, Ispanijoje, Graikijoje, Prancūzijoje, Latvijoje, Suomijoje ir Islandijoje, o Liuksemburge, Vengrijoje ir Šveicarijoje rekomenduojama tokius susitikimus organizuoti tik vyresniems vaikams skirtoms įstaigoms. Valstybėse, kuriose nėra specialių rekomendacijų dėl paramos tėvams formų, taip pat dažnai organizuojami neformalūs darbuotojų ir tėvų susitikimai.

Pagrindinis **mokymosi namuose rekomendacijų** tikslas – suteikti tėvams reikiamas priemones, padedančias paskatinti vaikus mokytis namuose, įskaitant pasiūlymus dėl tinkamos mokymosi veiklos. Tokią paramą rekomenduoja keliolikos valstybių centrinės valdžios institucijos.

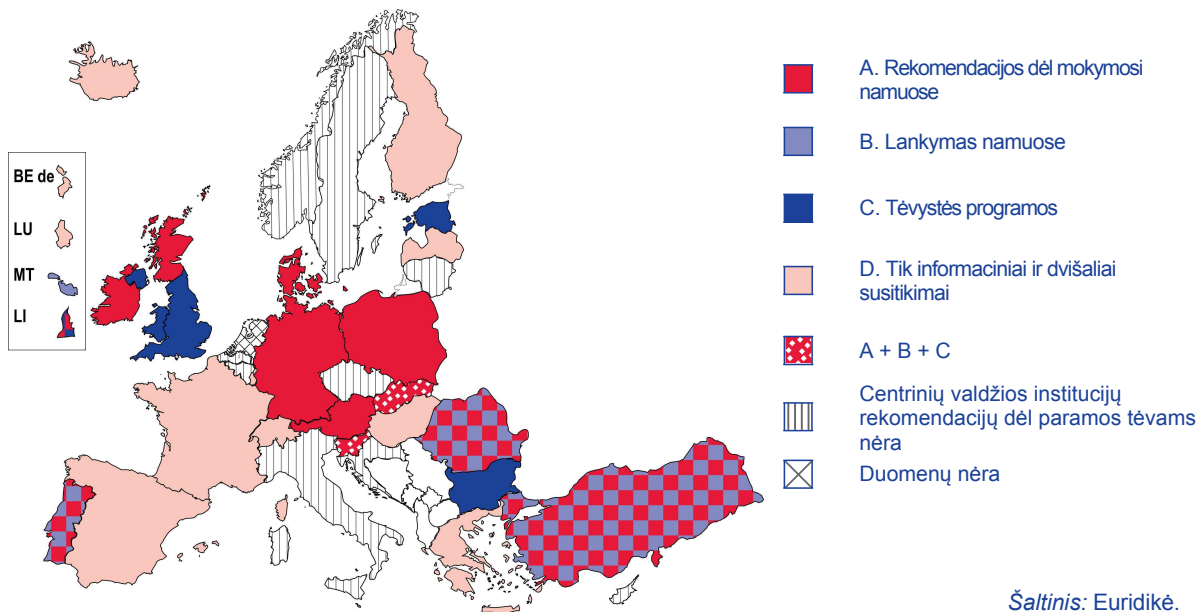
Airijos AU plane pateikiama informacija ne tik AU praktikams, bet ir tėvams. Šia informacija siekiam padėti tėvams „planuoti ir vykdyti kupiną iššūkių ir linksmą mokymosi veiklą, leidžiančią vaikams augti ir tapti sumaniais ir savimi pasitikinčiais moksleiviais“.

F8 pav. Institucinio AU įstaigų parama tėvams, rekomenduojama centrinės valdžios institucijų norminiuose dokumentuose, 2012–2013 m.

F8a pav. Jaunesni vaikai

F8b pav. Vyresni vaikai

Paiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Graikija. Nėra specialių rekomendacijų privačioms ugdymo įstaigoms.

Liuksemburgas. Tėvystės programas ir jaunesnių vaikų lankymą namuose vykdo tik *service d'éducation et d'accueil pour les enfants non scolarisés*.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Pateikta informacija apima tik dieninius vaikų darželius (*day nurseries*) arba vaikų centrus (*children's centres*). Rekomendacijų kitiems ugdymo įstaigų tipams dėl paramos tėvams nėra.

Lichtenšteinas. Tėvystės programos ir kursai rekomenduojami visoms vyresnių vaikų ugdymo įstaigoms. Rekomendacijos dėl mokymosi namuose teikiamos tik vaikų darželiuose (*kindergartens*).

Tėvystės programų tikslai panašūs į rekomendacijose dėl mokymosi namuose nurodytus tikslus. Pagrindinis skirtumas tarp šių dviejų tipų pagalbos – jų organizavimas: tėvystės programų atveju tėvai lanko formalius kursus, kuriuose nagrinėjamos įvairios su vaikų ugdymu ir raida susijusios temos.

Pavyzdžiui, **Estijoje** pagal Vaikų ir šeimų strategiją ir su ja susijusį plėtros planą tėvystės programos įgyvendinamos nuo 2012 m. ir apima tokias temas kaip vaikų sveikata ir raida, patyčios AU įstaigose bei vaikų ir tėvų teisės. AU įstaigose rengiami kursai.

Kai kuriose valstybėse ar regionuose pradėtos vykdyti regioninės tėvystės programos ir (arba) įgyvendinamos vietos iniciatyvos (pavyzdžiui, Ispanijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje). Jas gali finansuoti regioninės valdžios institucijos, savivaldybės ar kitos vietos įstaigos arba tėvų asociacijos, tačiau jos taip pat gali būti įtrauktos į įprastą AU veiklą ir konsultavimo paslaugas.

Pavyzdžiui, **Vengrijoje** Integruotoje pedagoginėje programoje (*Integration Pedagogical Programme*) dalyvaujančios ugdymo įstaigos (žr. G2) gali panaudoti dalį joms suteiktos dotacijos tėvams skirtoms programoms organizuoti.

Slovėnijoje AU įstaigos gali įsteigti „tėvų mokyklas“ (*Šola za starše*), rengiančias kursus su vaikų AU susijusiomis temomis, tokiomis kaip smurtas šeimoje ir skaitymo gebėjimai.

Kelios valstybės ar regionai nurodo, kad tėvystės programos dažnai orientuotos į pažeidžiamiausias grupes, pavyzdžiui, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Velse ir Šiaurės Airijoje) (žr. G2 pav.). Pavyzdžiui, kai kuriose valstybėse vykdomos specialiai palankių sąlygų neturinčioms šeimoms arba mokymosi sunkumų turintiems vaikams skirtos programos, kuriose daugiausia dėmesio skiriama kalbiniams ir (arba) skaitymo gebėjimams.

Maltoje tėvams, auginantiems vaikus, kurių kalbiniai gebėjimai formuojasi lėtai, siūlomi kursai, kuriuose mokoma natūraliai lavinti vaikų kalbinius gebėjimus atliekant kasdienes darbus ir veiklą.

Liuksemburge, Vengrijoje, Maltoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje ir Turkijoje rekomenduojama, kad AU įstaigų darbuotojai (mokytojai ir specialistai) **lankytų tėvus namuose**. Tokiais lankymais dažniausiai siekiama padėti palankių sąlygų neturinčioms šeimoms, tačiau lankomi ir tėvai, auginantys mokymosi sunkumų turinčius vaikus. Lankymo namuose tikslas – dvejopas: viena vertus, AU įstaigų darbuotojai teikia tėvams patarimus, kita vertus, jie daugiau sužino apie vaiko šeimos aplinką ir taip gali geriau suprasti vaiko poreikius.

Rumunijoje namuose lankomi tėvai, auginantys vaikus, kuriems kyla sunkumų prisitaikyti prie naujos AU įstaigos ir (arba) bendrauti su darbuotojais ar kitais vaikais.

Slovėnijoje ir **Slovakijoje** namuose dažniausiai lankomos romų šeimos, siekiant užmegzti ryšius su romų bendruomene ir didinti informuotumą apie naudojimosi AU paslaugomis svarbą.

Atkreiptinas dėmesys, kad AU įstaigos nėra vienintelės paramos teikėjos.

Keliose **Vokietijos** žemėse šeimos centrai (*Familienzentren* arba *Eltern-Kind-Zentren*) be AU teikia ir kitas šeimoms skirtas paslaugas, įskaitant tėvystės programas ir tėvų konsultavimą.

Austrijoje skirtingos įstaigos (dažniausiai nevyriausybines organizacijas) vykdo centrinių valdžios institucijų finansuojamus tėvams skirtus projektus.

Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) pagal Nacionalinę tėvystės strategiją (*National Parenting Strategy*), pradėtą vykdyti 2012 m., visi tėvai, nepaisant to, ar jų vaikai lanko AU įstaigas, ar ne, gali lankyti tėvystės būrelius ir kursus, naudoti knygas, žaislus ir internetinius išteklius, skirtus vaikų raidai skatinti per žaidybines veiklas.

Galiausiai, kadangi šis klausimas tampa vis svarbesnis, kelios valstybės (pavyzdžiui, Vokietija, Latvija, Vengrija, Austrija, Rumunija ir Slovėnija) atkreipė dėmesį, kad AU darbuotojų pirminio rengimo ir (arba) tęstinio profesinio tobulinimosi (TPT) programose ypatingas dėmesys skiriamas bendradarbiavimui su tėvais ir jiems teikiamai paramai.

Kai kuriose valstybėse ar regionuose, kur **ugdymas namuose** atlieka svarbią funkciją AU (žr. B2 pav.), rekomenduojama, kad tėvams, kurių vaikai ugdomi namuose, būtų teikiami tie patys paramos tipai kaip ir institucinio AU įstaigas lankančių vaikų tėvams. Tai pasakytina apie Belgijos vokiškai kalbančią bendruomenę, Daniją, Prancūziją, Portugaliją ir Jungtinę Karalystę (Škotiją). Kitose valstybėse ar regionuose, pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje, Slovėnijoje, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) ir Šveicarijoje nėra specialių rekomendacijų dėl AU praktikų teiktinos paramos tėvams, kurių vaikai ugdomi namuose.

TĖVAI DAŽNIAU DALYVAUJA VYRESNIEMS VAIKAMS SKIRTŲ AU ĮSTAIGŲ VALDYME

Veiksminga AU paslaugų teikėjų, šeimų ir platesnės bendruomenės partnerystė gali įvairiais būdais padėti vaikams mokytis. Tėvų pagalba, pavyzdžiui, gali būti itin naudinga. Jie gali padėti vaikams mokytis, o darbuotojams – geriau suprasti vaikų poreikius. Platesnės bendruomenės profesinė kompetencija gali padėti AU įstaigoms veikti veiksmingiau, užtikrinant geresnį išteklių panaudojimą ir sudarant sąlygas vykdyti popamokinę veiklą. Dėl to daugelyje valstybių AU praktikai skatinami glaudžiai bendradarbiauti su socialiniais dalininkais, siekiant skatinti vaikų raidą, mokymąsi ir didinti bendrą gerovę.

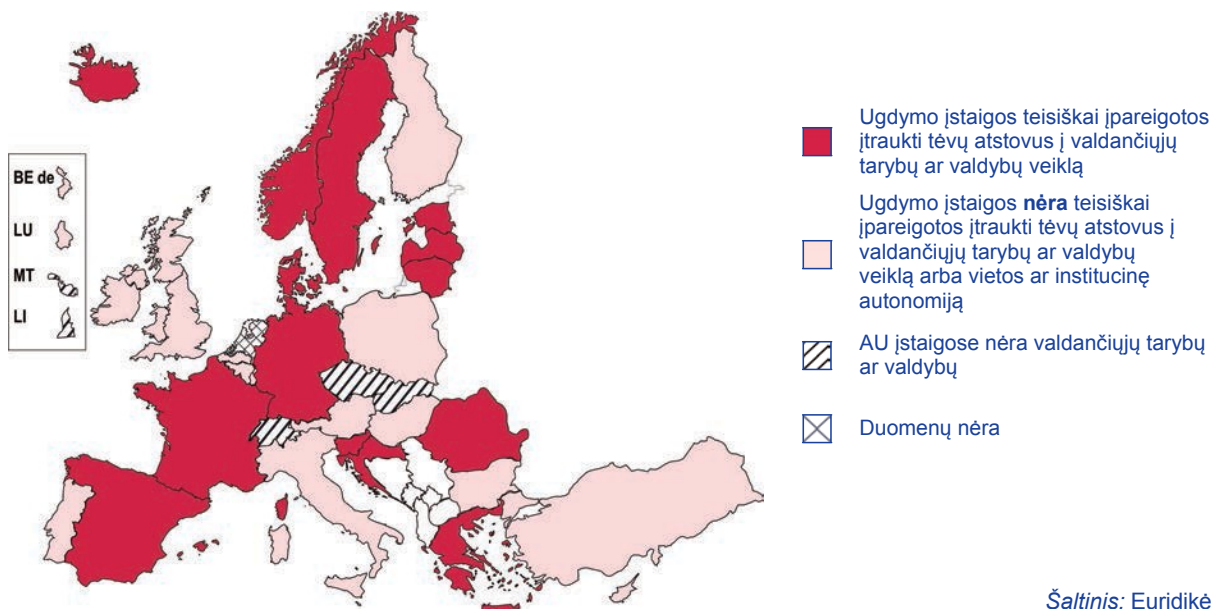
Vienas iš būdų įtraukti tėvus ir platesnę bendruomenę – sudaryti sąlygas jų atstovams dalyvauti AU įstaigos valdyje. Daugumoje valstybių už įstaigos valdymą dažniausiai atsakingos taryba arba valdyba. Jas dažniausiai sudaro darbuotojų, tėvų ir bendruomenės atstovai (pavyzdžiui, vietos valdžios institucijų ar asociacijų atstovai). Tėvų ir bendruomenės atstovų vaidmuo valdymo organuose įvairiose valstybėse skiriasi (žr. F10 pav.).

Toliau pateiktame F9 pav. parodyta, kad Europoje tėvai dažniau dalyvauja vyresniems, o ne jaunesniems vaikams skirtų ugdymo įstaigų valdyje. Tiesa, nors daugumoje Europos valstybių reikalaujama, kad vyresniems vaikams skirtų įstaigų valdančiosiose tarybose ar valdybose būtų tėvų atstovai, toks pat reikalavimas keliamas jaunesniems vaikams skirtoms ugdymo įstaigoms tik mažiau negu pusėje valstybių. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad valstybėse dažniau reikalaujama, kad AU įstaigų valdymo organuose būtų tėvų atstovų negu bendruomenės atstovų. Valstybėse, kuriose bendruomenės atstovų dalyvavimo reikalaujama, šis reikalavimas šiek tiek dažniau taikomas vyresniems vaikams skirtoms įstaigoms.

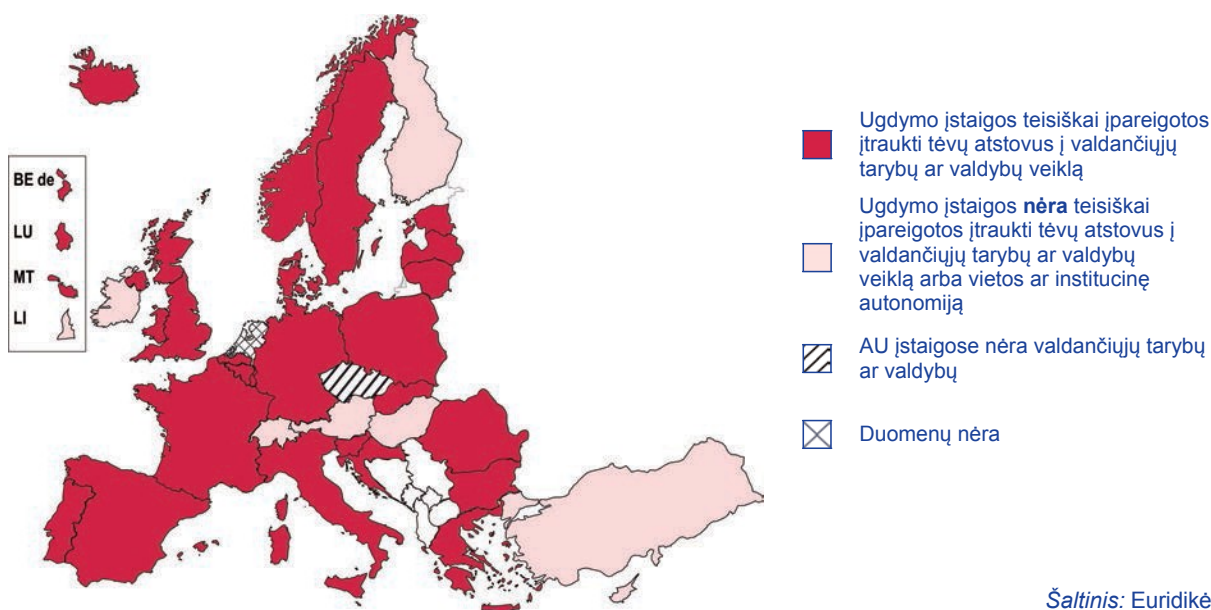
Kai centrinės valdžios institucijų dokumentuose AU įstaigos neįpareigojamos įtraukti tėvus į valdančiosios tarybos ar valdybos veiklą, sprendimai dėl to, kaip tėvus įtraukti į valdymą, priimami vietos lygmeniu. Tai pasakytina, pavyzdžiui, apie Suomiją. Be to, daugumoje valstybių tėvai gali laisvai dalyvauti AU įstaigų valdyje kitais būdais, pavyzdžiui, įsteigdami tėvų asociacijas. Todėl Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje), kai AU paslaugos teikiamos mokyklose, tėvai gali dalyvauti tėvų ir mokytojų asociacijos veikloje ir, pavyzdžiui, komentuoti mokyklos politikas arba rengti lėšų rinkimui skirtus renginius. Tėvų asociacijų poveikis itin reikšmingas valstybėse, kuriose nėra valdančiųjų tarybų ar valdybų (pavyzdžiui, *mateřské školy* Čekijoje). Galiausiai, kai kuriose valstybėse tėvų įtraukimo į valdymą būdai numatomi vietos ugdymo turiniuose. Pavyzdžiui, jų gali būti paprašyta dalyvauti ugdymo turinio rengime arba mokomojoje veikloje. Tai pasakytina, pavyzdžiui, apie jaunesniems vaikams skirtas ugdymo įstaigas Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje ir Portugalijoje.

F9 pav. Tėvų ir bendruomenės dalyvavimas institucinio AU įstaigų valdyme, 2012–2013 m.

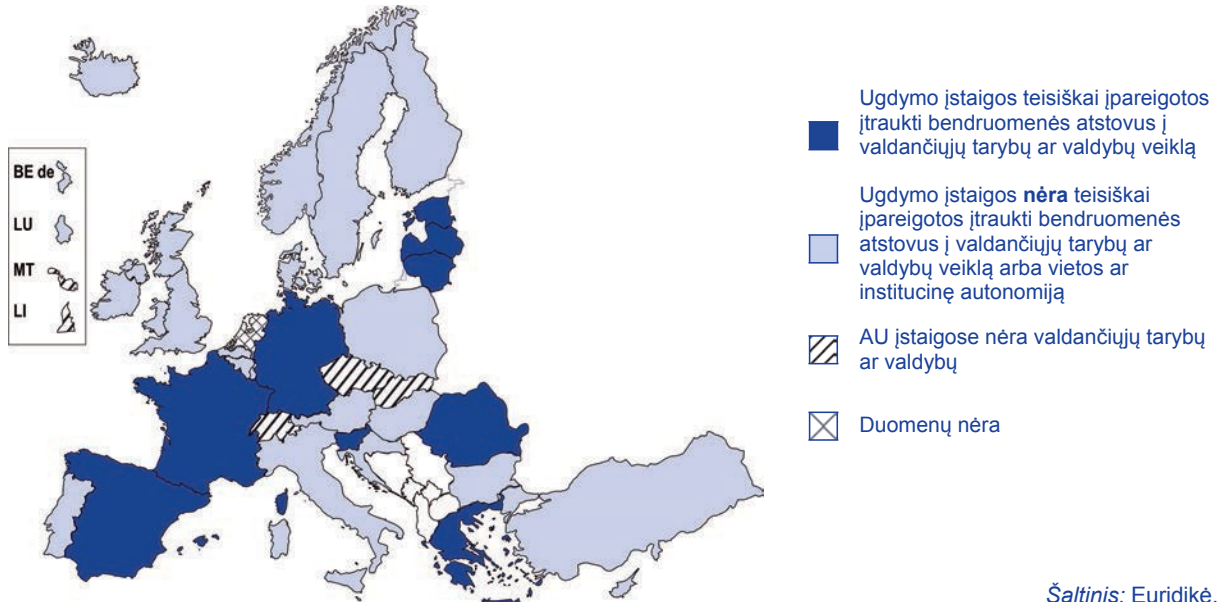
F9a pav. Tėvų dalyvavimas: jaunesni vaikai

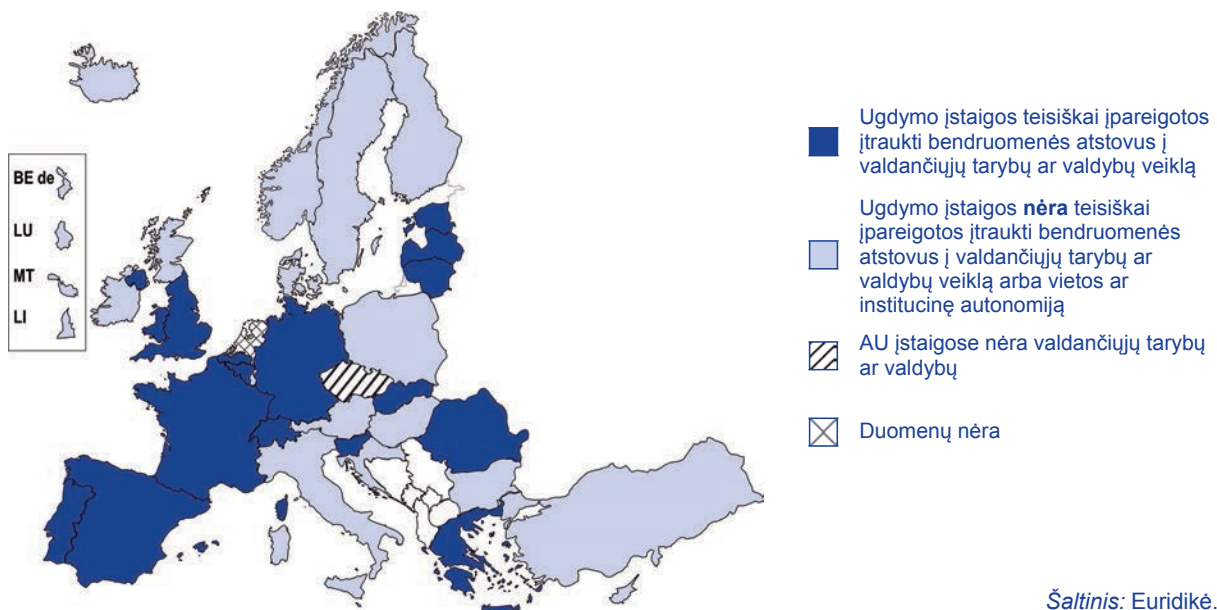
F9b pav. Tėvų dalyvavimas: vyresni vaikai

F9c pav. Bendruomenės dalyvavimas: jaunesni vaikai

F9d pav. Bendruomenės dalyvavimas: vyresni vaikai

Paiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Vokietija. Bendruomenės atstovai dalyvauja AU įstaigų valdybe savivaldybių arba rajonų lygmeniu. Vietos vaikų ir jaunimo gerovės valdybos bendradarbiauja su vietos jaunimo gerovės biurais ir atlieka konsultacinę funkciją.

Graikija. Vaikų, lankančių *nipiagogeio*, tėvai dalyvauja mokyklų komitetų veikloje savivaldybių lygmeniu.

Kipras. Šiame paveikslėlyje pateikta informacija apima tik vaikų darželius (*nipiagogeio*) ir priešmokyklinio ugdymo klases (*prodimotiki*). Tėvai ir bendruomenės atstovai gali būti tarybų ar valdybų nariais bendruomeniniuose vaikų lopšeliuose (*vrefopaidokomikos stathmos*).

Kad bendruomenės atstovai būtų AU įstaigos valdančiojo organo nariais (nors ir neprivaloma), EU įstaigos raginamos užmegzti ryšius su bendruomene. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) ugdymo įstaigos turėtų: teikti bendruomenės nariams informaciją, veiksmingai naudoti bendruomenės išteklius ir sudaryti vaikams sąlygas dalyvauti platesnės bendruomenės veikloje. Be to, ugdymo įstaigos skatinamos bendradarbiauti ir palaikyti ryšius su kitomis įstaigomis ir socialiniais partneriais vietos lygmeniu (pavyzdžiui, Maltoje, Lenkijoje ir Suomijoje). Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) toks bendradarbiavimas – vienas iš vertinimo kriterijų, numatytų priešmokyklinio ugdymo įstaigų inspektavimo sistemoje.

TĖVAI IR BENDRUOMENĖS ATSTOVAI DAŽNIAUSIAI GALI IŠREIKŠTI NUOMONĘ APIE KASDIENEI UGDYMO ĮSTAIGŲ VEIKLAI TAIKOMAS TAISYKLES

Vienas iš būdų įtraukti tėvus ir bendruomenės atstovus į AU įstaigų gyvenimą – paskatinti juos dalyvauti jų valdyme (žr. F9 pav.). Paprastai šiuose procesuose tėvai dalyvauja dažniau negu bendruomenės nariai ir abi šios grupės dažniau dalyvauja vyresniems vaikams skirtų įstaigų valdyme.

Kai tėvų atstovai dalyvauja AU įstaigų tarybų ar valdybų veikloje, sritys, kurių veikloje jie dalyvauja, įvairiose valstybėse skiriasi. Tėvų ir bendruomenės atstovai ugdymo įstaigų tarybose ar valdybose dažniausiai dalyvauja srityse, susijusiose su kasdiene ugdymo įstaigų veikla, tokia kaip maitinimo, miego ir žaidimų laikas, taip pat elgesio ir drausmės problemos.

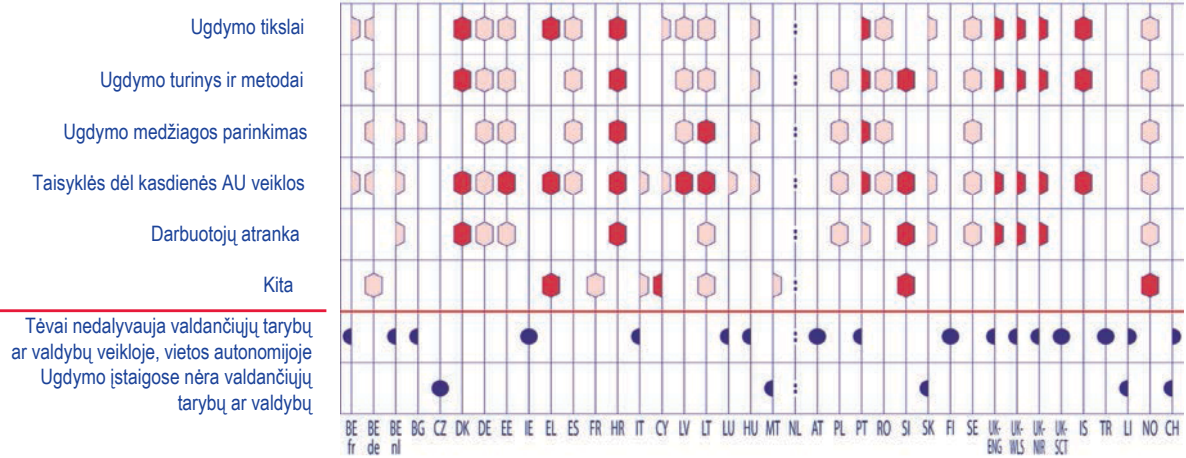
Tėvų ir bendruomenės atstovai mažiau dalyvauja veikloje, susijusioje su ugdymo turiniu, mokymo metodais ir tikslais bei ugdymo medžiagos parinkimu. Pavyzdžiui, Ispanijoje tėvai raginami išreikšti nuomonę dėl to, ar vaikai turėtų lankyti tikybos pamokas priešmokyklinio ugdymo įstaigose. Darbuotojų atranka yra ta sritis, kurioje tėvų ir bendruomenės atstovai dalyvauja mažiausiai.

Be F10 pav. pateiktų sričių, tėvai ir (arba) bendruomenės atstovai gali išreikšti nuomonę kitais klausimais ugdymo įstaigoje. Jie gali daryti įtaką tokiems klausimams kaip biudžetas ir finansai (pavyzdžiui, Vokietijoje, Italijoje, Graikijoje, Kipre, Lietuvoje, Slovėnijoje ir Norvegijoje), mokesčiai (pavyzdžiui, Norvegijoje), aplinka ir priemonės (pavyzdžiui, Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje ir Maltoje), taip pat mokyklos laiko organizavimas (pavyzdžiui, Prancūzijoje).

Sprendžiant visus šiuos klausimus, tėvų ir bendruomenės atstovai gali atlikti konsultacinę arba sprendimų priėmimo funkciją. Dažniausiai abi grupės turi įgaliojimus konsultuoti. Nepaisant to, kai kuriose valstybėse tėvams suteikti sprendimų priėmimo įgaliojimai visose srityse, su kuriomis jie dirba, pavyzdžiui, Danijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje). Bendruomenės atstovai turi sprendimo priėmimo įgaliojimus visais F10 pav. pateiktais klausimais Graikijoje, Latvijoje, Portugalijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse).

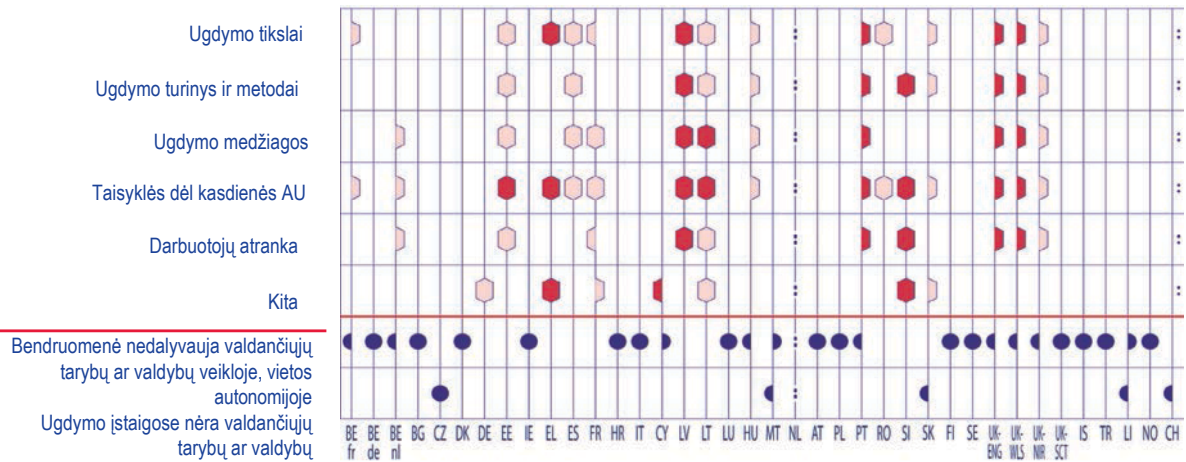
F10 pav. Tėvų ir bendruomenės atstovų įgaliojimai institucinio AU įstaigų tarybose ar valdybose, 2012–2013 m.

F10a pav. Tėvai

Sprendimų priėmimas
 Konsultavimas
 Tėvai nedalyvauja valdančiųjų tarybų ar valdybų veikloje, vietos autonomijoje
 Ugdymo įstaigose nėra valdančiųjų tarybų ar valdybų

F10b pav. Bendruomenė

Sprendimų priėmimas
 Konsultavimas
 Bendruomenė nedalyvauja valdančiųjų tarybų ar valdybų veikloje, vietos autonomijoje
 Ugdymo įstaigose nėra valdančiųjų tarybų ar valdybų

Šaltinis: Eurydice.

Paaiškinimas

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Graikija. Informacija apima *vrefonipiakos stathmos* ir *paidikos stathmos*. Vaikų, lankančių *nipiagogeio*, tėvai dalyvauja savivaldybių mokyklų komitetų veikloje ir priima sprendimus dėl ugdymo įstaigų veiklos išlaidų.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Informacija apie vyresnius vaikus apima tik mokyklas, įskaitant valstybinius darželius (*nursery schools*) ir mažylių klases (*nursery classes*) ar parengiamąsias klases (*reception classes*) pradinėse mokyklose ar akademijose.

Vokietija ir Kipras. Žr. F9 pav.

PARAMOS PALANKIŲ SĄLYGŲ NETURINTIEMS VAIKAMS PRIEMONĖS

Dažnai kyla rizika, kad palankių sąlygų neturinčių vaikų ugdymo rezultatai bus prasti, ir jiems gali reikėti papildomos pagalbos, kad jie galėtų visapusiškai atskleisti savo potencialą. Dalyvaujant ankstyvojo ugdymo (AU) sistemoje nuo labai ankstyvos vaikystės didėja tikimybė, kad vaikai iš tokių šeimų sėkmingai mokysis, ir sumažėja jų socialinės atskirties tikimybė. Todėl vienas pagrindinių iššūkių šiame ugdymo etape – užtikrinti vienodą ugdymo prieinamumą ir lygias galimybes visiems vaikams, nepaisant jų socialinių, ekonominių, kultūrinių ir (arba) kalbinių sąlygų. Dėl šių ir kitų priežasčių, AU prieinamumo ir kokybės gerinimas įtraukti į Europos ugdymo politikos darbotvarkę¹².

Ankstesniuose skyriuose pateikti duomenys apie vaikų, kuriems kyla skurdo ar socialinės atskirties rizika, skaičių Europoje (žr. A skyrių) ir išnagrinėtas bendras priėmimo į AU įstaigas, jų finansavimo, mokymo ir mokymosi organizavimas. Šioje ataskaitoje analizuojamos specialios priemonės, kurias Europos valstybės pradėjo naudoti siekdamos užtikrinti, kad visi palankių sąlygų neturintys vaikai dalyvautų AU sistemoje ir tai darydami pasiklotų tvirtus pamatus sėkmei mokykloje ir tolesniame gyvenime.

Šiame skyriuje iš pradžių apžvelgiami metodai ir kriterijai, naudojami vaikams, kurie gali turėti papildomų poreikių, nustatyti. Ypatingas dėmesys atkreipiamas į tai, ar valstybėse naudojamas tikslinės grupės metodas, ar daugiausia dėmesio skiriama atskirų vaikų poreikiams. Antruoju rodikliu iliustruojamos centrinių valdžios institucijų įvestos tikslinės pagalbos šiems vaikams priemonės, įskaitant pagalbą mokantis kalbos ir kitų sričių bei apskritai pagalbą vaikų raidai. Šiuo rodikliu taip analizuojamas specialusis personalas, paramos ugdymo įstaigoms organizavimo ir finansavimo klausimai. Galiausiai, nagrinėjamas specialių mokymų organizavimas, siekiant padėti AU įstaigų darbuotojams tenkinti konkrečius palankių sąlygų neturinčių vaikų poreikius.

DAUGUMOJE VALSTYBIŲ PALANKIŲ SĄLYGŲ NETURINČIOS GRUPĖS NUSTATOMOS REMIANTIS SOCIALINIAIS EKONOMINIAIS, LINGVISTINIAIS IR (ARBA) KULTŪRINIAIS KRITERIJAI

Visose Europos valstybėse, be išimties, naudojamos priemonės, skirtos teikti paramą vaikams, kuriems kyla papildomų ugdymosi ir (arba) raidos poreikių. Tokiems vaikams nustatyti naudojami du pagrindiniai metodai: dėmesys sutelkiamas į konkrečias grupes, kurios atitinka nustatytus kriterijus, arba laikomasi individualaus metodo, pagal kurį specialieji poreikiai vertinami ir nustatomi kiekvienu atveju atskirai. Daugumoje valstybių ar regionų naudojamas tikslinės grupės metodas, o vien individualus metodas taikomas tik šešiose ugdymo sistemose (t. y. Italijoje, Liuksemburge, Maltoje, Austrijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) ir Islandijoje). Tačiau keliolikoje Europos ugdymo sistemų abu šie metodai derinami.

Valstybėse, kuriose taikomas tikslinės grupės metodas, vaikų, kuriems papildoma ugdymo parama gali būti labiausiai reikalinga, grupėms nustatyti naudojami įvairūs kriterijai. Pagrindiniai naudojami kriterijai – kultūriniai ir (arba) lingvistiniai. Socialiniai ekonominiai ir geografiniai kriterijai taip pat dažnai taikomi. Kai kuriose valstybėse (t. y. Belgijoje (flamandų bendruomenėje) Čekijoje, Ispanijoje, Graikijoje ir Rumunijoje) naudojami trys kriterijų tipai. Taip pat gali būti atsižvelgiama į šeimos padėtį (pavyzdžiui, vaikai, gyvenantys su vienu iš tėvų arba įtėviais), tačiau šis kriterijus taikomas rečiau.

Kultūriniai ir (arba) lingvistiniai kriterijai taikomi daugumoje Europos valstybių. Dažniausiai jie apima migrantų ir etninių mažumų vaikus, kurie gali labai išsiskirti iš konkrečios šalies gyventojų ir nepakankamai gerai mokėti ugdymo įstaigoje vartojamą kalbą (pavyzdžiui, graikų ir turkų mažumos Bulgarijoje, italų ir vengrų mažumos Slovėnijoje ir pan.).

¹² Tarybos išvados dėl ankstyvojo ugdymo ir priežiūros. Kaip padėti mūsų vaikams kuo geriau pasirengti ateičiai, OL C 175, 2011 6 15, p. 8.

Keliose valstybėse (pavyzdžiui, Čekijoje, Kroatijoje ir Slovėnijoje) tikslinė grupė - romų vaikai, t. y. čia pagrindinis tikslas – didinti jų dalyvavimą AU. Kitose valstybėse tikslinę grupę sudaro prieglobsčio prašytojų vaikai (pavyzdžiui, *kleuteronderwijs* Belgijos flamandų bendruomenėje ir *mateřské školy* Čekijoje) ir siekiama palengvinti jų integraciją į atitinkamą ugdymo sistemą.

Dažniausiai kitų kultūrų ir kitomis kalbomis kalbantiems vaikams mokytis papildomai padedama ugdymo įstaigoje vartojama kalba. Jiems taip pat gali būti teikiama pagalba, skirta jų etninei ir kalbinei tapatybei išlaikyti, pavyzdžiui, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Suomijoje (žr. G2 pav.). Mažamečių vaikų, kurie gali turėti didelių kultūrinių ir kalbinių skirtumų ir dėl to jiems reikia papildomos pagalbos, atsispindi A6 pav., kuriame pateiktas 0-5 metų amžiaus vaikų, turinčių užsienio valstybės pilietybę ar gimusių užsienyje, procentas.

Socialiniai ekonominiai kriterijai taikomi maždaug pusėje Europos ugdymo sistemų, siekiant nustatyti, kuriems vaikams gali kilti papildomų poreikių. Dažniausiai jie yra susieti su pajamomis (pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje ir Čekijoje) arba užimtumu (mažas darbo intensyvumas). Tačiau taip pat gali būti atsižvelgiama į skurdžias būsto sąlygas arba prastą tėvų išsilavinimą (pavyzdžiui, Slovakijoje). Pagrindinis dėmesio palankių socialinių ir ekonominių sąlygų neturinčioms grupėms tikslas – mažinti skurdo poveikį vaikų ugdymo pasiekimams.

Rodiklis, kiek vaikų gali patekti į šias palankių sąlygų neturinčias grupes įvairiose Europos valstybėse, pateiktas A4 pav. „0-5 metų amžiaus vaikų, kuriems kyla skurdo ar socialinės atskirties rizika, dalis“ ir A5 pav. „Bedarbių namų ūkių proc. nuo bendro namų ūkių, kuriuose gyvena 0–5 metų amžiaus vaikai“. Tačiau svarbu nepamiršti, kad pačios valstybės sprendžia, į kuriuos socialinius ekonominius kriterijus atsižvelgti.

Geografiniai kriterijai dažniausiai siejami su palankių ekonominių ir socialinių sąlygų neturinčiomis miestelių ar miestų dalimis, kur vaikams gali kilti prastų ugdymo rezultatų ar socialinės atskirties rizika. Graikijoje, Prancūzijoje ir Kipre remiantis socialiniais ekonominiais ir konkrečiais ugdymo rodikliais nustatytos „prioritetinio ugdymo zonos“.

Graikijoje „prioritetinio ugdymo zonoms“ būdingas mažas ugdymo įstaigų lankomumas, didelis anksti iš ugdymo sistemos pasitraukusių moksleivių skaičius ir mažas stojančiųjų į aukštąsias mokyklas skaičius.

Nuo 2010 m. **Norvegijoje** nustatyti rajonai, kuriuose gyvena didelė dalis imigrantų vaikų, ir juose teikiama nemokama vaikų priežiūra 20 val. per savaitę („nemokamas pagrindinis laikas“). Šių zonų išskyrimo tikslas – skatinti įtraukti ir teikti tikslinę paramą palankių sąlygų neturintiems vaikams, kad jie galėtų visapusiškai išnaudoti jiems teikiamo ugdymo paslaugas (žr. G2 pav.).

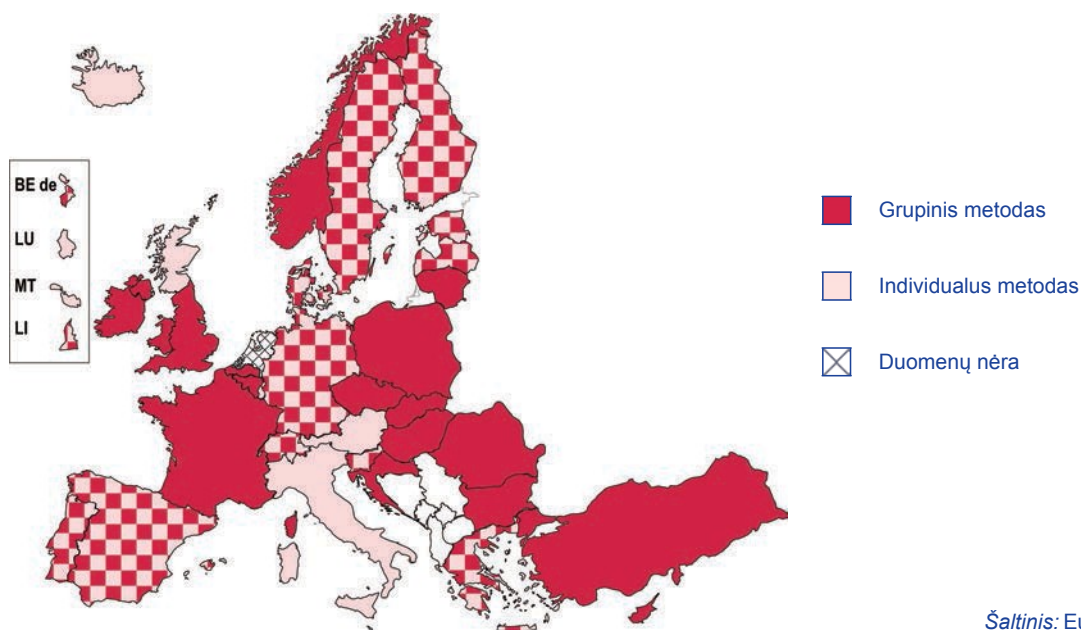
Valstybėse, kuriose taikomas **individualus metodas**, vertinant vaiko poreikius daugiausia dėmesio skiriama trims pagrindiniams elementams. Jie yra susiję su bendra vaiko pažanga ir raida (pavyzdžiui, Ispanijoje, Maltoje, Austrijoje, Suomijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje), kalbiniais poreikiais migrantų vaikų arba vaikų iš etninių mažumų šeimų atveju (pavyzdžiui, Vokietijoje ir Latvijoje) ir socialine ir šeimos aplinka (pavyzdžiui, Ispanijoje). Dažnai šie elementai yra tarpusavyje susiję ir į juos atsižvelgiama bendrai, siekiant suteikti vaiko individualiems poreikiams pritaikytą paramą.

Vaiko ugdymo, psichologinių ir socialinių poreikių vertinime dažnai dalyvauja kiti specialistai, kurie teikia pagalbą AU įstaigų ugdymo darbuotojams ir tėvams (žr. E6 pav.). Jie gali dirbti AU įstaigose (pavyzdžiui, Austrijoje ir Slovėnijoje) arba išorinėse tarnybose (pavyzdžiui, ugdymo rekomendacijų tarnybose Ispanijoje).

Pagalba vaikams gali būti teikiama ugdymo įstaigos patalpose (pavyzdžiui, Liuksemburge) arba konkrečios išorinės tarnybos patalpose (pavyzdžiui, Danijoje ir Maltoje). Danijoje vietos valdžios institucijos organizuoja kalbos vertinimo testus ir prireikus teikia tolesnę pagalbą vaikams, kuriems kyla sunkumų dėl kalbos. Maltoje mokymosi sunkumų turintys vaikai nukreipiami į Ankstyvosios pagalbos tarnybą (dažniausiai tai padaro patys tėvai arba AU įstaigų darbuotojai), kuri pagal savo vertinimo tvarką nustato, kokios pagalbos reikia.

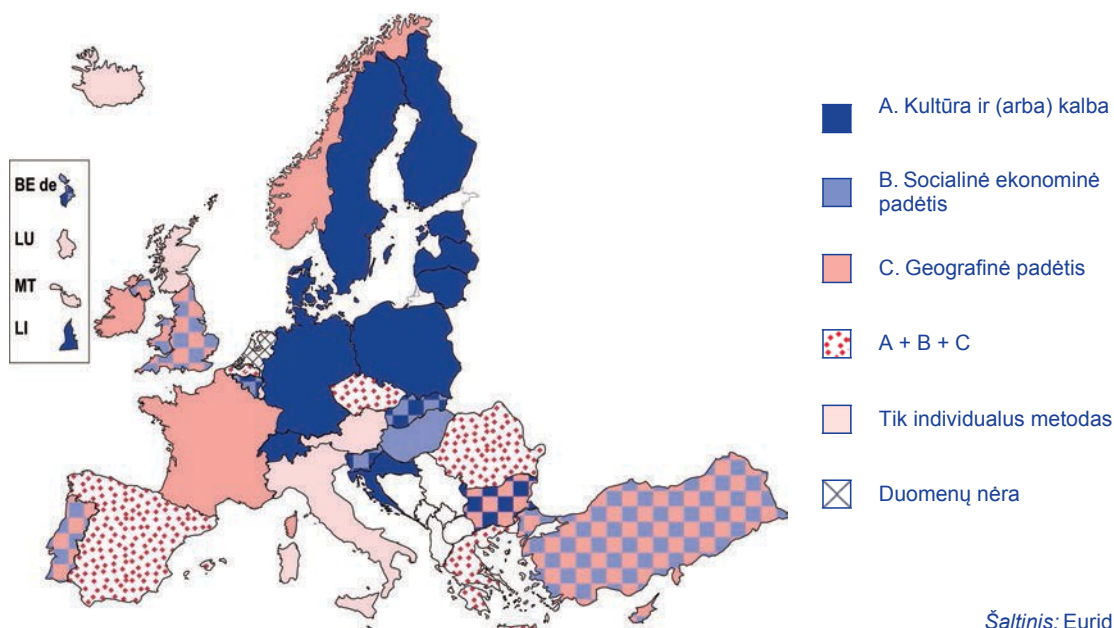
G1 pav. Centrinę valdžios institucijų priemonės, skirtos papildomų poreikių turintiems vaikams, 2012–2013 m.

G1a pav. Grupinis ar individualus metodas

Šaltinis: Euridikė.

G1b pav. Grupių kriterijai

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimas

„Papildomų poreikių turinčių vaikų“ apibrėžtis pateikta Terminų žodynyje.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE nl). Informacija apima *kleuteronderwijs*.

Čekija. Informacija apima vyresniems vaikams skirtas ugdymo įstaigas (*materšké školy*).

Portugalija. Vyresniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose (*jardim de infância*) taikomas tik individualus metodas.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Informacija apie „jaunesnius“ vaikus apima išplėstinę įstatymu įtvirtintą teisę, suteikiamą palankių sąlygų neturintiems dvimečiams arba dvimečiams, gyvenantiems palankių sąlygų neturinčiuose rajonuose.

KALBOS PROGRAMOS – DAŽNIAUSIAI TEIKIAMA PARAMOS PAPILDOMŲ POREIKIŲ TURINTIEMS VAIKAMS PRIEMONĖ

Kaip minėta pirmiau, nustatant konkrečias vaikų, kurių raidai ir mokymuisi gali reikėti papildomos pagalbos, grupes daugumoje Europos valstybių taikomi socialiniai ekonominiai, lingvistiniai, kultūriniai ar geografiniai kriterijai (žr. G1 pav.). Beveik visose šiose valstybėse programos ar kitas priemonės nustato centrinės valdžios institucijos, siekiančios suteikti šioms vaikų grupėms jų poreikiams pritaikytą paramą.

Palankių sąlygų neturintiems vaikams papildoma parama teikiama trimis pagrindiniais būdais: taikant specialias vaikų raidai, mokymuisi ir pasiekimams, ypač kalbiniam ugdymui, skirtas priemonės; suteikiant papildomus arba specialiuosius darbuotojus ir (arba) nustatant specialias organizacines ir (arba) finansavimo priemones. Kai kuriais atvejais priemonės įvedamos pagal platesnes programas, skirtas, pavyzdžiui, kalbiniam ir inkliuzyviniam ugdymui remti (pavyzdžiui, Čekijoje, Estijoje, Kipre, Vengrijoje ir Slovakijoje).

Daugumoje valstybių įvestos centralizuotos **kalbinio ugdymo** priemonės, kurios taip pat yra trijų tipų: pagalba migrantų ir etninių mažumų vaikams mokantis ugdymo įstaigoje vartojamos kalbos, parama, skirta sustiprinti mažumų ir migrantų gimtosios kalbos mokymąsi, ir parama visiems vaikams, kurie turi kalbinių sunkumų.

Pagalbos mokantis ugdymo įstaigoje vartojamos kalbos tikslas – padėti vaikams prisitaikyti prie mokyklos gyvenimo ir į jį integruotis, taip pat sudaryti sąlygas ugdytis pagal platesnį ugdymo turinį.

Vokietija – tipinis valstybės, kurioje migrantams ir vaikams iš palankių sąlygų neturinčių regionų teikiama kalbinė parama, pavyzdys. Daugybė įvairių iniciatyvų (vykdomų nacionaliniame ir regioniniame lygmenyse) siekiama lavinti vaikų kalbinius gebėjimus ir sudaryti jiems sąlygas kasdien kalbėti ugdymo įstaigoje vartojama kalba. Pavyzdžiui, pagal nacionalinę programą *Offensive Frühe Chancen* finansuojamas papildomas personalas ugdymo įstaigose, kurios dirba palankių sąlygų neturinčiuose regionuose, siekiant remti vaikų kalbinį ugdymą.

Estija – valstybės, kurioje teikiama parama valstybinės kalbos mokymuisi AU įstaigose, pavyzdys. Jos nacionalinėje ugdymo programoje numatytas estų kalbos mokymas ugdymo įstaigose, kuriose ugdymas teikiamas kita kalba. Šioms ugdymo įstaigoms iš valstybės biudžeto per vietos valdžios institucijas skiriamos papildomos lėšos. Pradėta taikyti speciali mokymo metodika, kurią taikant naudojama atitinkama medžiaga ir rengiami darbuotojų mokymai, siekiant palengvinti estų, kaip antrosios kalbos, mokymąsi ankstyvojoje vaikystėje.

Antra kalbinių priemonių grupė skirta migrantų ir mažumų gimtosios kalbos mokymuisi remti. Jų tikslas – suteikti vaikams galimybes išlaikyti savo tapatybę ir augti dvikalbėje aplinkoje. Tokios priemonės naudojamos Lenkijoje, Slovėnijoje ir Suomijoje.

Pavyzdžiui, visuose **Slovėnijos** regionuose, kuriuose gyvena didelė dalis itališkai kalbančių asmenų, AU sistemoje numatytas dviejų kalbų mokymas.

Suomijoje vietos lygmeniu priimamas sprendimas dėl specialių priemonių: tarp jų gali būti parama suomių, kaip antros kalbos, mokymuisi; vertėjų žodžių paslaugos, skirtos padėti bendrauti su tėvais; speciali mokymosi ir mokymo medžiaga; papildomi darbuotojų mokymai arba etninių mažumų įdarbinimas ugdymo įstaigose.

G2 pav. Centrinę valdžios institucijų rekomendacijos dėl specialių paramos priemonių papildomų poreikių turintiems vaikams institucinio AU įstaigose, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

Paaiškinimas

„Papildomų poreikių turinčių vaikų“ apibrėžtis pateikta Terminų žodynyje.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE nl). Mažumų atstovai dirba tik vietos bendruomenės vaikų priežiūros tarnybose.

Vokietija: Nurodytos priemonės naudojamos ugdymo įstaigose, dalyvaujančiose federalinėje programoje *Offensive Frühe Chancen*.

Graikija. Informacija apima tik priešmokyklinio ugdymo įstaigas (*nipiagogeio*).

Slovakija. Papildomas biudžetas skiriamas tik paskutiniais AU metais.

Suomija. Kita parama mokymuisi ar raidai teikiama tik priešmokyklinio ugdymo įstaigose (*Esiopetus/förskole-undervisning*).

Jungtinė Karalystė (ENG). Informacija apie vyresnius vaikus apima tik mokyklas įskaitant valstybinius darželius (*nursery schools*) ir mažylių klases (*nursery classes*) ar parengiamąsias klases (*reception classes*) pradinėse mokyklose ar akademijose.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR). Informacija apie „jaunesnius“ vaikus apima išplėstinę įstatymu įtvirtintą teisę, suteikiamą palankių sąlygų neturintiems dvimečiams arba dvimečiams, gyvenantiems palankių sąlygų neturintiuose rajonuose.

Trečia kalbinės paramos priemonių grupė skirta visiems vaikams, kuriems reikia pagalbos gimtosios kalbos gebėjimams lavinti, pavyzdžiui, Maltoje ir Austrijoje.

2009 m. **Austrijoje** įvesta vaikų nuo 3 iki 6 metų amžiaus kalbinio ugdymo sistema, pagal kurią nustatytos specialios priemonės, taikomos visiems vaikams. Papildomos priemonės apima AU įstaigų darbuotojų tęstinio profesinio tobulinimosi programas

Kitos paramos mokymuisi ar raidai priemonės skirtos nepalankioms socialinėms ekonominėms sąlygoms mažinti, lygiateisiškumui ir socialinei įtraukčiai skatinti nuo ankstyvo amžiaus. Specialūs, ilgalaikiai tikslai apima akademinių rezultatų gerinimą ir ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo sistemos mažinimą. Todėl kai kuriais atvejais šios priemonės apima programas, skirtas užtikrinti, kad vaikai būtų pasirengę tolesniam ugdymo etapui, arba AU ir pradinio ugdymo tęstinumui skatinti (pavyzdžiui, Kipre, Rumunijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje)).

Dažniausiai pagrindinė tikslinė grupė yra palankių socialinių ekonominių sąlygų neturintys vaikai. Kai kuriais atvejais mokymosi ir pasiekimų priemonės ar programos nukreipiamos į palankių sąlygų neturinčius vaikus, gyvenančius konkrečioje geografinėje teritorijoje. Pavyzdžiui, Graikijoje ir Kipre skurdžiausių regionų „prioritetinio ugdymo zonose“ nustatytos įvairios ugdymo priemonės. Graikijoje tokiose zonose naudojamas specialus ugdymo turinys. Jungtinėje Karalystėje (Velse ir Šiaurės Airijoje) panašiai – skurdžiausiuose regionuose vykdomos centrinių valdžios institucijų programos, kuriomis siekiama užtikrinti geriausią įmanomą pradžią tolesniam gyvenimui teikiant kokybišką dieninę priežiūrą. Kai kuriose valstybėse taip pat naudojamos priemonės, skirtos specialiai vaikams iš romų bendruomenių (pavyzdžiui, Čekijoje).

Programose, skirtose nepalankių socialinių ekonominių sąlygų poveikiui mažinti, pagalba vaikams dažnai teikiama per paramos šeimoms programas.

Rumunijoje rengiama vasaros vaikų darželių programa (trukmė – mažiausiai 45 dienos). Tai pasivijimo programa, skirta vaikams, kurie dėl socialinių ekonominių priežasčių nelankė AU įstaigų.

„Užtikrintos pradžios“ (*Sure Start*) projektuose **Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje)** teikiamos labai įvairios paslaugos, apimančios raidos programas 2–3 metų amžiaus vaikams. Jų tikslas – skatinti socialinę ir emocinę raidą, pagrįstą bendravimu ir kalbiniais gebėjimais, lavinti vaizduotę per žaidybines veiklas.

Daugumoje Europos valstybių inicijuotos specialios **darbuotojams** skirtos priemonės AU įstaigose, kurias lanko daugiau vaikų, kuriems reikia papildomos pagalbos, nei įprastai arba kurios veikia tikslinėse geografinėse zonose, pavyzdžiui, Graikijoje ir Kipre. Populiariausios darbuotojams skirtos priemonės apima papildomų darbuotojų suteikimą, specialistų įdarbinimą (žr. E6 pav.) ir galimybes dalyvauti specialiose TPT programose. Priedai prie atlyginimų – retas reiškinys. Ugdymo įstaigose, kurias lanko papildomų poreikių turintys vaikai, gali įdarbinti papildomus darbuotojus esant ypatingoms aplinkybėms.

Pavyzdžiui, **Ispanijoje** AU įstaigos gali didinti darbuotojų skaičių, siekdamos mažinti socialinę ekonominę, kultūrinę ar geografinę nelygybę. Jos taip pat gali priimti į darbą papildomus darbuotojus, dažniausiai mokslo metų pradžioje, kad padėtų vaikams prisitaikyti prie naujos aplinkos.

Siekdamos sukurti palankią aplinką papildomų poreikių turintiems vaikams, kai kurių valstybių AU įstaigos dažnai priima į darbą tokius specialistus kaip psichologai, logopedai ir pan. Kitose valstybėse specialistai įdarbinami tik, jeigu AU įstaigą lanko daug mokymosi sunkumų turinčių vaikų, kuriems reikia reguliarios nuolatinių specialistų priežiūros ugdymo įstaigoje. Pavyzdžiui, ugdymo įstaigose Lichtenšteine skiriami papildomi darbuotojai, kurie specializuojasi korekciniame mokyme (*schulische Heilpädagogik*).

Aštuoniose ugdymo sistemose (Belgijos flamandų bendruomenėje – kai kuriuose *kinderdagverblijven*), Kroatijoje, Latvijoje, Lenkijoje (vyresniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose), Rumunijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje (vyresniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose) ir Norvegijoje) siekiama įdarbinti migrantų arba etninių mažumų atstovus. Šie darbuotojai dalyvauja mokymo procese ir teikia kalbinę pagalbą migrantų ir etninių mažumų vaikams, kad jie lengviau integruotųsi į AU sistemą. Kai kuriais atvejais darbuotojai baigia specialius darbo su šiais vaikais mokymus. Pavyzdžiui, Norvegijoje pradėtos iniciatyvos, kuriomis ugdymo įstaigos skatinamos priimti į darbą dviem kalbomis kalbančius padėjėjus ir lavinti jų daugiakultūrinio ir dvikalbio ugdymo gebėjimus.

Kroatijoje ir Slovėnijoje vykdomi projektai, skirti romų kilmės padėjėjams, kurie teikia pagalbą romų vaikams AU įstaigose, rengti ir ryšiams tarp ugdymo įstaigų ir romų bendruomenės užmegzti. Latvijoje ir Slovėnijoje dviem kalbomis kalbantys darbuotojai turi teisę gauti priedus prie atlyginimo.

Kai kuriose valstybėse įvestos su AU įstaigų veiklos **organizavimu** susijusios priemonės, skirtos papildomų poreikių turintiems vaikams. Jos dažnai apima vaikų mokymą mažesnėse grupėse arba sumažintą vaikų ir darbuotojų santykį (įprasti santykiai pateikti B6 pav.). Ugdymo įstaigoms taip pat gali būti suteikiamos papildomos patalpos ir įranga.

Pavyzdžiui, **Slovėnijoje** etninių mažumų vaikai įtraukiami į grupes, kuriose mažesnis vaikų ir suaugusiųjų santykis, be to, centrinės valdžios institucijos (ne savivaldybės) finansuoja investicijas į turtą ir įrangą didelės etninės įvairovės regionuose.

Maždaug pusėje Europos valstybių sukurtos specialios **finansinės** priemonės, leidžiančios AU įstaigoms teikti specialią paramą papildomų poreikių turintiems vaikams, ypač vaikams, kurie priklauso palankių socialinių ekonominių sąlygų neturinčioms grupėms ir kuriems kyla socialinės atskirties rizika. Dažniausia šių priemonių forma – subsidijos arba vienkartinės išmokoms, mokamos ugdymo įstaigoms, atitinkančioms specialius kriterijus arba vykdančioms tam tikras ugdymo programas. Tačiau keliose valstybėse (pavyzdžiui, Suomijoje ir Norvegijoje) papildomas finansavimas tiesiogiai mokykloms neskiriamas. Jis skiriamas vietos valdžios institucijoms, atsakingoms už AU paslaugas.

Čekijoje vyresniems vaikams skirtos ugdymo įstaigos (*mateřské školy*) turi teisę gauti subsidiją priedams prie atlyginimų, jeigu jas lanko mažiausiai 15 proc. palankių socialinių sąlygų neturinčių vaikų, įdarbinti papildomus darbuotojus ir kurti specialias šių vaikų paramai skirtas sąlygas.

Vengrijoje vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams skirtos ugdymo įstaigos (*óvoda*) turi teisę gauti dotaciją, jeigu vykdo inkluzyvinį mokymą pagal Švietimo ministerijos Pedagoginę įtraukties programą (*Integration Pedagogical Programme*). Šiomis dotacijomis galima finansuoti įvairius veiksmus: individualų mokymą, papildomų specialistų įdarbinimą siekiant gerinti ugdymo įstaigos ryšius su palankių sąlygų neturinčiomis šeimomis; tėvams skirtų programų organizavimą, TPT kursus ir darbuotojų premijas.

Slovakijos vyriausybės subsidijomis, skirtomis paskutiniams metams *materská škola*, siekiama dvigubo tikslo: pirmiausia, padėti vaikams, kuriems kyla socialinės atskirties rizika, išsiugdyti gerus mitybos įpročius šiuos vaikus maitinant ugdymo įstaigose; antra, užtikrinti gerą jų pasirengimą pradinei mokyklai teikiant jiems individualią pagalbą ir naudojant specialią mokomąją medžiagą.

Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) pradinės mokyklos gauna papildomų lėšų, kurias gali skirti palankių sąlygų neturintiems vaikams parengiamosiose klasėse (*reception classes*), siekiant padėti šiems vaikams pasiekti geresnių rezultatų.

Galiausiai, tik Danija, Airija ir Prancūzija iš valstybių, kuriose naudojami kriterijai vaikams, kuriems reikia papildomos paramos, nustatyti (žr. G1 pav.), nėra įgyvendinusios jokių centrinių valdžios institucijų nustatytų priemonių, skirtų specialiai palankių sąlygų neturintiems vaikams. Nepaisant to, Danijoje ir Airijoje vykdomos vietos programos ir iniciatyvos, skirtos konkreitiems prioritetams šioje srityje.

Danijos regionuose, kuriuose gyvena didelė dalis migrantų, etninių mažumų arba kitos palankių sąlygų neturinčios grupės, vietos valdžios institucijos teikia papildomą paramą kalbos mokymuisi, pavyzdžiui, mažina vaikų skaičių grupėse arba ugdymo įstaigoms skiria papildomas lėšas.

Ugdymas labiausiai skurstančiuose regionuose kelia didelį susirūpinimą **Airijoje**, kur 40 pradinė mokyklų dalyvauja Ankstyvojo ikimokyklinio ugdymo programoje (*Early Start Pre-school Programme*). Ji skirta vaikams, kuriems liko metai iki pradinio ugdymo, o jos tikslas – skatinti bendrą vaikų raidą, gerinti ugdymo rezultatus ir mažinti nepalankių socialinių sąlygų poveikį.

SPECIALŪS DARBO SU PAPILDOMŲ POREIKIŲ TURINČIAIS VAIKAIS AU ĮSTAIGOSE MOKYMAI PRIVALOMI DAUGUMOJE VALSTYBIŲ

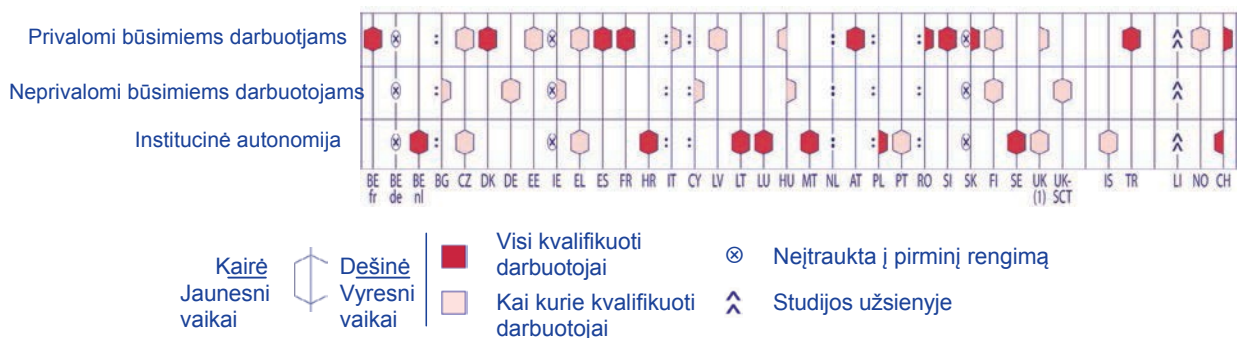
Kaip parodyta pirmiau (žr. G2 pav.), Europos valstybėse vykdoma daug programų ir iniciatyvų, skirtų papildomų poreikių turintiems vaikams. AU specialistai atlieka labai svarbų vaidmenį teikiant pagalbą šiems vaikams jų kasdienėje veikloje. Jie bendrauja, sistemingai stebi vaikų raidą ir teikia individualią pagalbą. Todėl AU įstaigų darbuotojams reikia specialių mokymų, kad jie galėtų dirbti su šiais vaikais, kurių kilmė ir gebėjimai gali labai skirtis. Šiam darbui reikalingi papildomi gebėjimai ir kompetencijos dažniausiai įgyjami baigus specialius mokymus, įtrauktus į pirminį rengimą, arba vėliau TPT kursuose (žr. E skyrių).

G3 pav. parodyta, ar specialūs darbo su papildomų poreikių turinčiais vaikais mokymai yra įtraukti į pirminį AU įstaigų darbuotojų rengimą. Tokių mokymų trukmė ir turinys čia neatsispindi, nes įvairiose valstybėse ir, kai kuriais atvejais, įvairiose institucijose jie labai skiriasi.

Daugumoje Europos valstybių specialūs AU įstaigų darbuotojų rengimo darbai su papildomų poreikių turinčiais vaikais mokymai įtraukti į pirminio rengimo procesą. Šie mokymai gali būti privalomi, neprivalomi arba sprendimą dėl jų poreikio gali priimti atskiros mokymų įstaigos (institucinė autonomija). Be to, nors kai kuriose valstybėse (Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Danijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Austrijoje, Slovėnijoje ir Turkijoje) specialūs mokymai privalomi visiems AU įstaigų darbuotojams, kitose (Rumunijoje, Slovakijoje ir Šveicarijoje) jie privalomi tik darbuotojams, kurie rengiasi dirbti su vyresniais vaikais.

Galiausiai, atkreiptinas dėmesys, kad kai kuriose valstybėse darbuotojams, dirbantiems su papildomų poreikių turinčiais vaikais, gali padėti specialistai (žr. E6 pav.).

G3 pav. Specialūs darbo su papildomų poreikių turinčiais vaikais mokymai: įtraukimas į AU įstaigų darbuotojų pirminį rengimą, 2012–2013 m.

Šaltinis: Euridikė.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas

„Papildomų poreikių turinčių vaikų“ apibrėžtis pateikta Terminų žodynyje.

Ką kiekvienoje valstybėje reiškia „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai, paaiškinta Informacijos apie nacionalines sistemas lapuose.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija (BE de). Darbuotojai, dirbantys su papildomų poreikių turinčiais vaikais, gali baigti specialius mokymus pagal TPT programas.

Graikija. Specialus rengimas privalomas ugdytojų padėjėjams.

Italija. Specialūs mokymai įtraukti tik į pirminį rengimą magistrantūros lygmenyje.

NUORODOS

Ackerman, D.J., Barnett, W.S. & Robin, K.B., 2005. *Making the Most of Kindergarten: Present Trends and Future Issues in the Provision of Full-day Programs* [Kaip kuo geriau išnaudoti vaikų darželį: dabartinės visos dienos ugdymo programų tendencijos ir problemos ateityje]. NIEER [Politikos ataskaita]. [pdf] Prieiga: <http://www.doe.in.gov/sites/default/files/kindergarten/report4.pdf> [Prisijungta 2014 m. kovo 24 d.].

Autorengruppe Bildungsberichterstattung [Authoring Group Educational Reporting], 2012. *Bildung in Deutschland 2012: Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zur kulturellen Bildung im Lebenslauf* [Ugdymas Vokietijoje 2012 metais: rodikliais pagrįsta ataskaita, kurioje pateikiama meninio ugdymo visą gyvenimą analizė] [U, Bielefeld 2012. [Internete] <http://www.bildungsbericht.de/zeigen.html?seite=10215> (path: Tab.C3-1Aweb, 2012) [Prisijungta 2014 m. vasario 11 d.].

BASIL (Barnehave Statistikk Innrapporterings Løsning). Statistics Norway, 2012/13.

Care Inspectorate, 2012. *Childcare statistics 2011 - Care Inspectorate statistics on the provision and use of registered day care of children and childminding services in Scotland as at December 2011*. [2011 metų vaikų priežiūros statistika – Priežiūros inspekcijos statistika apie registruotos dienos vaikų priežiūros paslaugas ir jų naudojimą bei vaikų priežiūros paslaugas Škotijoje 2011 m. gruodžio mėnesiui] [pdf] Prieiga: http://www.scswis.com/index.php?option=com_content&view=article&id=8146&Itemid=756 [Prisijungta 2014 m. vasario 25 d.].

CNAF (Observatoire national de la petite enfance) [Nacionalinis ankstyvosios vaikystės biuras], 2011. [pdf] Prieiga: http://www.caf.fr/sites/default/files/cnaf/Documents/Dser/essentiel/accueiljeuneenfantint_bd_fin.pdf [Prisijungta 2014 m. vasario 11 d.].

CROSTAT (Državni zavod za statistiku) [Kroatijos statistikos biuras], 2010–2012. *Basic Schools and Kindergartens and Other Legal Entities Implementing Preschool Education Programmes, Statistical Report, End of 2010/2011 and Beginning of 2011/2012 School Year*. [Pradinės mokyklos ir vaikų darželių bei kitų juridinių asmenų, vykdančių ikimokyklinio ugdymo programas, statistinė ataskaita, 2010–2011 m. m. pabaiga ir 2011–2012 m. m. pradžia] [pdf] Prieiga: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1470.pdf [Prisijungta 2014 m. vasario 11 d.].

CSU (Český statistický úřad) [Čekijos statistikos biuras], 2013. MEYS duomenų bazė [Internete] Prieiga: www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/4003-12 [Prisijungta 2014 m. vasario 11 d.].

Danmarks Statistik [Danijos statistikos departamentas], 2012. [Internete] Prieiga: <https://www.dst.dk/da/> [Prisijungta 2014 m. vasario 11 d.].

De Lange, M., Dronkers, J. & Wolbers M. H. J., 2013. *Single-parent family forms and children's educational performance in a comparative perspective: effects of school's share of single-parent families in School Effectiveness and School Improvement* [Nepilnų šeimų formos ir vaikų ugdymo rezultatų palyginimas: mokyklos ir nepilnų šeimų poveikis mokyklos veiksmingumui ir tobulėjimui]. [pdf] Prieiga: <http://www.eui.eu/Personal/Dronkers/articles/SES12013.pdf> [Prisijungta 2014 m. sausio 13 d.].

DfE (Švietimo departamentas), 2013. *Childcare and early years survey of parents: 2011*. [Vaikų priežiūra ir tėvų apklausa apie ankstyvąją vaikystę: 2011 m.] [pdf], Prieiga: <http://www.education.gov.uk/rsgateway/DB/STR/d001115/sfr08-2013.pdf> [Prisijungta 2014 m. vasario 13 d.].

DGEEC – MEC (Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência - Ministério da Educação e Ciência [Švietimo ir mokslo statistikos generalinis direktoratas, Švietimo ir mokslo ministerija], 2010/2011. Duomenys apie žemyninę valstybės dalį.

DKF (Dienst für Kind und Familie) [Vaikų ir šeimų tarnyba], 2011. '*Jahrbuch 2012*', 2012/13. [Internete] Prieiga: www.bildungserver.be [Prisijungta 2014 m. vasario 11 d.].

DSWS (Socialinės gerovės standartų departamentas (MT)), 2011 m. (gegužė). [Internete] Prieiga: https://secure3.gov.mt/socialpolicy/SocProt/family/dsws/social_welfare_standards_info.aspx [Prisijungta 2014 m. sausio 11 d.].

EACEA/Eurydice, 2009. *Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities* [Ankstyvasis ugdymas ir rūpyba Europoje: socialinio ir kultūrinio nelygiateisiškumo problemų sprendimas]. Briuselis: EACEA/Eurydice.

EACEA/Eurydice, 2012. *Key Data on Education in Europe* [Pagrindiniai duomenys apie ugdymą Europoje]. Briuselis: EACEA/Eurydice.

EACEA/Eurydice, 2013. *Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe, 2012/13* [Mokytojų ir mokyklų vadovų atlyginimai ir išmokos Europoje, 2012–2013 m.]. Eurydice Facts & Figures. Briuselis: EACEA/Eurydice.

EHIS (Estijos švietimo informacijos sistema). Estijos statistikos duomenų bazė, 2013. [Internete] Prieiga: <http://www.stat.ee/education> [Prisijungta 2013 m. gruodžio 5 d.].

Eurostat, 2013. March 2013: International Women's Day. Almost a third of women and 5% of men having a young child worked part-time in 2011 [Tarptautinė moters diena. Beveik trečdalis moterų ir 5 proc. vyrų, auginančių mažamečius vaikus, dirbo ne visą darbo dieną 2011 m.]. *Eurostat Newsrelease*, 37/2013. [pdf] Prieiga: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-07032013-AP/EN/3-07032013-AP-EN.PDF [Prisijungta 2014 m. balandžio 8 d.].

Hagstofa Íslands (Islandijos statistikos departamentas), 2011. [Internete] Prieiga: <http://www.hagstofa.is/Hagtalur/Skolamal/Leiskolar> & <http://www.hagstofa.is/?PageID=770> [Prisijungta 2013 m. gruodžio 12 d.].

Kernan M., 2012. *Parental involvement in early learning: A review of research, policy and good Practice* [Tėvų dalyvavimas ankstyvajame ugdyme: tyrimų, politikos ir gerosios patirties apžvalga] International Child Development Initiatives (ICDI) Leiden on behalf of Bernard van Leer Foundation, The Hague. [Internete] Prieiga: http://www.bernardvanleer.org/files/Parental_involvement_in_early_learning.pdf [Prisijungta 2014 m. sausio 14 d.].

Kind en Gezin (Vaikų ir šeimų agentūra), 2011. *Annual Report Child Care* [Kasmetinė vaikų priežiūros ataskaita] [Internete], Prieiga: <http://www.kindengezin.be/brochures-en-rapporten/rapporten/kinderopvang> [Prisijungta 2014 m. vasario 11 d.].

Köznevelés- statisztikai adatgyűjtés [Kasmetinis ugdymo statistikos leidinys (HU)], 2012/13.

KSH (Központi Statisztikai Hivatal) [Vengrijos centrinis statistikos biuras], 2013. [Internete] Prieiga: <http://www.ksh.hu/?lang=en> [Prisijungta 2014 m. vasario 4 d.].

Latvijas statistika [Latvijos centrinis statistikos biuras], 2011/2012. Culture, education, science and health statistics section [Kultūros, švietimo, mokslo ir sveikatos statistikos padalinys]. [Internete] Prieiga: www.csb.gov.lv [Prisijungta 2013 m. lapkričio 14 d.].

Lietuvos statistikos departamentas [Statistics Lithuania], 2011/2012. [Internete] Prieiga: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1680> [Prisijungta 2014 m. vasario 11 d.].

MECD (Ministerio de Educación, Cultura y Deporte) [Švietimo, kultūros ir sporto ministerija (ES)], 2013. *Las cifras de la educación en España. Curso 2010-2011* [Statistika apie švietimą Ispanijoje]. [Internete] Prieiga at: <http://www.mecd.gob.es/servicios-al-ciudadano-mecd/estadisticas/educacion/indicadores-publicaciones-sintesis/cifras-educacion-espana/2013.html> [Prisijungta 2014 m. vasario 19 d.].

MEYS (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) [Švietimo, jaunimo reikalų ir sporto ministerija], 2013. Yearbook of Trends. Education in the Czech Republic 2003/04–2012/13 [Kasmetinis tendencijų leidinys. Švietimas Čekijos Respublikoje 2003–2004 ir 2012–2014 m.] [Internete]. Prieiga: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2003-04-2012-13> [Prisijungta 2014 vasario 11 d.].

Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles. *Indicateurs de l'enseignement* [Švietimo rodikliai, Valonijos ir Briuselio regione], 2012. [Internete] Prieiga: <http://www.enseignement.be/index.php?page=26723> [Prisijungta 2014 m. vasario 11 d.].

Ministério da Solidariedade, *Emprego e Segurança Social* [Solidarumo, užimtumo ir socialinės apsaugos ministerija (PT)], 2011. Strategijos ir planavimo biuras: duomenys apie kontinentinę valstybės dalį.

Ministry for Education and Employment (MT) [Švietimo ir užimtumo ministerija (MT)], 2012/2013. STS Database [Studentų, mokytojų ir mokyklų duomenų bazė] (valstybinės mokyklos) ir Kokybės užtikrinimo departamento duomenų bazė (nevalstybinės mokyklos).

MIZS (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in sport) [Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (SI)], 2012/2013.

Moss, P. ed., 2012. *International Review of Leave Policies and Related Research 2012* [Tarptautinė vaiko priežiūros atostogų politikų ir susijusių tyrimų apžvalga (2012 m.)]. [pdf] Prieiga: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Annual_reviews/2012_annual_review.pdf [Prisijungta 2013 m. rugsėjo 13 d.].

MPiPS (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej) [Darbo ir socialinės politikos ministerija], 2012.

OECD [EBPO], 2012. *The Experience of New Teachers. Results from TALIS 2008* [Naujų mokytojų patirtis. Rezultatai iš TALIS 2008]. Paris: OECD Publishing.

OECD [EBPO], 2013. *PISA 2012 Results: Excellence Through Equity: Giving Every Student the Chance to Succeed (Volume II)* [PISA 2012 rezultatai: kompetencija per lygiateisiškumą: galimybės pasiekti sėkmės suteikimas kiekvienam moksleiviui (II tomas)]. PISA, OECD Publishing. [Internete] Prieiga: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201132-en> [Prisijungta 2014 m. balandžio 16 d.].

OECD [EBPO], 2014. *Glossary of Statistical Terms* [Statistikos terminų žodynis]. [Internete] Prieiga: <http://stats.oecd.org/glossary/>

ONE (Office national de l'enfance) [nacionalis vaikų biuras], 2011. Rapport annuel 2011. [pdf] Prieiga: http://www.one.be/uploads/tx_ttproducts/datasheet/RA_2011_02.pdf [Prisijungta 2014 m. sausio 15 d.].

Rauschenbach, B., 2012. *Aufwachsen in Deutschland. AID: A - Der neue DJI-Survey*, Weinheim Basel: Beltz Juventa Verlag, [pdf] Prieiga: <http://www.beltz.de/de/nc/verlagsgruppe-beltz/gesamtprogramm.html?isbn=978-3-7799-2259-9> [Prisijungta 2014 m. sausio 15 d.].

Scottish Government [Škotijos vyriausybė], 2013. *Empowering Scotland: The Government's Programme for Scotland 2013-2014* [[galinimas Škotijoje: 2013–2014 metų Škotijos vyriausybės programa]. [pdf] Prieiga: <http://www.scotland.gov.uk/Resource/0043/00433229.pdf> [Prisijungta 2014 m. vasario 19 d.].

SIO (System Informacji Oświatowej) [Švietimo informacijos sistema], Nacionalinė švietimo ministerija, 2012/2013. [Internete] Prieiga: <http://sio.men.gov.pl/> [Prisijungta 2013 m. gruodžio 15 d.].

Skolverket, 2013. [Švedijos nacionalinė švietimo agentūra], 2011, 2012 ir 2012–2013 m. duomenys. [Internete] Prieiga: www.skolverket.se [Prisijungta 2013 m. spalio 15 d.].

Statistik Austria: Kindertagesheimstatistik, 2011/12. [Austrijos statistikos departamentas: statistika apie dieninę vaikų priežiūrą] [Internete] Prieiga: http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bildung_und_kultur/formales_bildungswesen/kindertagesheim_e_kinderbetreuung/index.html [Prisijungta 2014 m. vasario 12 d.].

Statistični urad RS (Statistični urad Republike Slovenije) [Slovėnijos Respublikos statistikos biuras], 2012/2013. Kindertagesheim, Slovenia, school year 2012/13 [Vaikų darželiai, Slovėnija, 2012–2013 m. m.] [Internete] Prieiga: http://www.stat.si/eng/novica_prikazi.aspx?id=5386 [Prisijungta 2013 m. gruodžio 10 d.].

THL [Nacionalinis sveikatos ir gerovės institutas (FI)], 2011. *Lasten päivähoido 2010 – Kuntakyselyn osaraportti* [pdf] Prieiga: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr37_11.pdf [Prisijungta 2014 m. vasario 19 d.].

UIPS (Ústav informácií a prognóz školstva) [Švietimo informacijos ir prognozių institutas] 2011/2012. *Statistical Yearbook – Kindertagesheim* [Kasmetinis statistikos leidinys – vaikų darželiai]. [Internete] Prieiga: <http://www.uips.sk/prehlady-skol/statisticka-rocenka---materske-skoly> [Prisijungta 2014 m. sausio 15 d.].

Welsh Assembly Government [Velso asamblėjos vyriausybė], 2011. *Childcare and Early Years Survey: Wales 2009. Main Report* [Vaikų priežiūra ir ankstyvojo ugdymo apžvalga: Velsas, 2009 m. Pagrindinė ataskaita] [pdf] Prieiga: <http://wales.gov.uk/docs/dcells/research/110201childcaresurvey2009en.pdf> [Prisijungta 2014 m. vasario 13 d.].

TERMINŲ ŽODYNĖLIS

I. KLASIFIKACIJOS

Tarptautinis standartizuotas švietimo klasifikatorius (ISCED 1997)

Tarptautinis standartizuotas švietimo klasifikatorius (ISCED) sudarytas siekiant palengvinti švietimo statistinių duomenų kaupimą ir palyginimą atskirose valstybėse ir tarp skirtingų valstybių. Joje du kryžminio klasifikavimo kintamieji (švietimo lygmenys ir sritys) derinami su švietimo tipu (bendrasis, profesinis, ikiprofesinis) arba moksleivių ketinimais (aukštasis mokslas arba tiesioginis įsiliejimas į darbo rinką). Dabartinėje klasifikatoriaus versijoje, ISCED 97¹³ išskiriami septyni švietimo lygmenys. Žemiausias lygmuo ISCED 0 apima ikipradinį ugdymą, tačiau į jį nepatenka patys ankstyviausi ankstyvojo ugdymo metai. Pagal ISCED metodiką laikoma, kad yra daugybė kriterijų, pagal kuriuos tam tikram švietimo lygmeniui galima priskirti švietimo programą. Tačiau atsižvelgiant į konkretų švietimo lygmenį ir tipą naudojama hierarchinė kriterijų sistema, kurią sudaro pagrindiniai ir pagalbiniai kriterijai. Ikipradiniame lygmenyje pagrindiniai kriterijai yra susiję su tuo, ar programa yra vykdoma mokykloje ar mokymo centre, taip pat minimaliu priėmimo amžiumi ir viršutinėmis amžiaus ribomis; pagalbiniai kriterijai apima darbuotojų kvalifikaciją.

➤ **ISCED 0. Ikipradinis mokymas**

Ikipradinis ugdymas apibrėžiamas kaip pirminė organizuoto mokymo stadija. Jis teikiamas mokykloje arba mokymo centre ir skirtas vaikams nuo 3 metų amžiaus.

➤ **ISCED 1. Pradinis mokymas**

Šis lygmuo prasideda, kai vaikui sukanka 5–7 metai. Jis yra privalomas visose valstybėse ir dažniausiai trunka 4–6 metus.

➤ **ISCED 2. Žemesnysis vidurinis mokymas**

Šiame lygmenyje tęsiamos bazinės pradinio ugdymo programos, nors dažniausiai mokymas labiau orientuotas į atskirus dalykus. Šio lygmens pabaiga dažniausiai sutampa su privalomojo ugdymo pabaiga.

➤ **ISCED 3. Aukštesnysis vidurinis mokymas**

Šis lygmuo dažniausiai prasideda pasibaigus privalomajam ugdymui. Paprastai į šį lygmenį priimami 15 arba 16 metų sulaukę jaunuoliai. Dažniausiai reikia turėti reikiamą kvalifikaciją (būti baigus privalomąjį ugdymą) ir atitikti kitus minimalius priėmimo reikalavimus. Mokymas labiau orientuotas į atskirus dalykus negu ISCED 2 lygmenyje. ISCED 3 lygmuo trunka 2–5 metus.

➤ **ISCED 4. Povidurinis neaukštasis mokymas**

Šis lygmuo apima programas, kurios laikomos tarpinėmis tarp aukštesniojo vidurinio mokymo ir aukštojo mokslo. Tai programos, padedančios ISCED 3 lygmens absolventams gilinti įgytas žinias. Tipiniai pavyzdžiai – programos, skirtos rengti moksleivius 5 lygmens studijoms, arba programos, skirtos rengti moksleivius tiesioginiam įsiliejimui į darbo rinką.

¹³ http://www.uis.unesco.org/ev.php?ID=3813_201&ID2=DO_TOPIC

➤ **ISCED 5. Aukštasis mokslas (pirmoji pakopa)**

Priimant į šias programas dažniausiai reikalaujama būti sėkmingai baigus ISCED 3 ar 4 lygmens programas. Šis lygmuo apima aukštojo mokslo programas su akademinė orientacija (A tipas), kurios pagrįstos daugiausia teorija, ir aukštojo mokslo programas su profesine orientacija (B tipas), kurios dažniausiai trumpesnės negu A tipo programos ir skirtos parengti įsiliejimui į darbo rinką.

➤ **ISCED 6. Aukštasis mokslas (antroji pakopa)**

Šis lygmuo skirtas aukštojo mokslo studijoms, kuriose rengiami aukštos kvalifikacijos tyrinėtojai (daktaro laipsnis).

II. APIBRĖŽTYS

AU įstaigų akreditacija – procesas, per kurį vertinama, ar įstaigos, ketinančios teikti AU paslaugas, atitinka galiojančius teisės aktus, t. y. tam tikras taisykles ir minimalius standartus.

Papildomos valandos – vaikų AU įstaigoje praleistas laikas, trunkantis ilgiau negu nustatytas valdžios institucijų finansuojamų valandų skaičius, už kurį moka patys tėvai.

Papildomi poreikiai suprantami kaip vaikų ugdymo poreikiai, kuriuos pirmiausia sukelia socialiniai ekonominiai, kultūriniai ir (arba) lingvistiniai veiksniai.

Tinkamai kompensuojamos vaiko priežiūros atostogos - bendros atostogos, apimančios motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros atostogas, už kurias tėvams mokama mažiausiai 65 proc. jų buvusių pajamų. Tais atvejais, kai mokama fiksuota suma, laikoma, kad atostogos tinkamai kompensuojamos, jeigu fiksuota suma sudaro 65 proc. minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio atitinkamoje valstybėje.

Administracinio darbo patirtis – patirtis, įgyta administruojant AU įstaigą ar mokyklą ir jai vadovaujant, pavyzdžiui, dirbant direktoriaus pavaduotoju.

Alternatyvūs kvalifikacijos įgijimo būdai – lanksčios, dažniausiai profesinės mokymų programos, suteikiančios darbui AU įstaigoje reikalingą kvalifikaciją. Jos dažniausiai trumpesnės negu tradicinės programos ir dažnai vykdomos siekiant pritraukti naujus žmones į šią profesiją. AU kvalifikacijos įgijimas pripažinus neformalųjį ir savaiminį mokymąsi taip pat laikomas alternatyviu AU kvalifikacijos įgijimo būdu.

Skurdo ar socialinės atskirties rizika – situacija, kai žmonėms kyla skurdo ar itin didelio materialinio nepritekliaus rizika arba kai jie gyvena labai mažo darbo intensyvumo namų ūkyje. Apskaičiuojant šį rodiklį sudedamas abiem šioms grupėms priklausančių asmenų skaičius. Asmenys, kuriems kyla „skurdo rizika“, reiškia žmones, kurių disponuojamos pajamos yra mažesnės už nacionalinę skurdo rizikos ribą. „Materialinis nepriteklus“ yra susijęs su ekonomine įtampa ir negalėjimu įpirkti dalykų, kurie laikomi būtinais ar pageidaujamais. „Itin mažas darbo intensyvumas“ reiškia namų ūkyje gyvenančių žmonių, kurie per pastaruosius metus dirbo mažiau negu 20 proc. savo pajėgumo, skaičių. Vaikai, tuo pačiu metu patiriantys daugiau negu vieną skurdo lygį, skaičiuojami tik kartą.

Pajėgumų stebėseną AU įstaigose – procesas, apimantis santykio tarp vietų AU įstaigose pasiūlos ir realios paklausos stebėseną. Tai nuolatinis sistemos efektyvumo vertinimas.

Kapitalo išlaidos – išlaidos turtui, kuris tarnaus ilgiau negu vienerius metus, įsigyti. Jos apima išlaidas statybai, renovacijai ir kapitaliniam pastatų remontui, taip pat išlaidas naujai įrangai įsigyti ar senai įrangai pakeisti. (Atkreiptinas dėmesys, kad dauguma valstybių smulkias įrangos išlaidas, nesiekiančias tam tikros ribos, įtraukia į apskaitą kaip einamąsias, o ne kapitalo išlaidas.)

Centrinės valdžios institucijos – aukščiausio lygmens valstybės valdžia. Didžiojoje dalyje valstybių centrinės valdžios institucijoms tenka galutinė atsakomybė už ugdymą. Tačiau Belgijoje, Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje regioninės valdžios institucijos (bendruomenės ir pan.) yra atsakingos už visus arba daugumą su ugdymu susijusių klausimų ir laikomos aukščiausio lygmens valdžia šioje srityje.

Institucinis ugdymas apima ugdymą, kuris pagal reguliavimo sistemą teikiamas ne namie. Teikiamos paslaugos dažniausiai vadinamos lopšeliais, dieninės priežiūros centrais, *crèches* ir vaikų darželiais (adaptuota, EBPO, 2012).

Papildomų ugdymosi poreikių turintys vaikai – vaikai, kuriems kyla prastų ugdymo rezultatų rizika ir kuriems reikia papildomos pagalbos, kad būtų atskleistas visas jų potencialas. Šie vaikai dažnai gyvena palankių sąlygų neturinčiose šeimose, tokiose kaip palankių socialinių ekonominių sąlygų neturinčios šeimos, šeimos, priklausančios migrantų ar etninių mažumų grupėms.

Einamosios arba veiklos išlaidos – išlaidos suvartotoms prekėms ir gautoms paslaugoms per einamuosius metus, t. y. pakartotinai patiriamos išlaidos, be kurių neįmanoma teikti ugdymo paslaugų. Jos apima personalo ir eksploatavimo išlaidas. Smulkios išlaidos įrangai, nesiekiančios tam tikros ribos, taip pat dažnai įtraukiamos į einamųjų išlaidų eilutę.

Tiesioginės valstybės išlaidos gali būti dviejų tipų: (1) pačių valstybinių institucijų mokėjimai ugdymo įstaigų vardu (pavyzdžiui, kai centrinė ar regioninė švietimo ministerija tiesiogiai moka mokytojams atlyginimus); (2) valstybinių institucijų mokėjimai ugdymo įstaigoms, atsakingoms už ugdymo išteklių įsigijimą ir atlyginimų išmokėjimą darbuotojams (pavyzdžiui, vienkartinė subsidija ugdymo įstaigai). Į valstybinės institucijos tiesiogines išlaidas neįtraukiami iš moksleivių, lankančių valstybinei institucijai priskirtas valstybines mokyklas, ar jų šeimų gauti mokesčiai už mokslą net, jeigu mokesčiai už mokslą pirmiausiai sumokami valstybinei institucijai, o ne pačiai ugdymo įstaigai.

Ankstysis ugdymas (AU) – vaikų ugdymas nuo gimimo iki pradinio ugdymo, kuris patenka į nacionalinę reguliavimo sistemą, t. y. jis turi atitikti tam tikras taisykles, minimalius standartus ir (arba) būti akredituotas.

Išorinis AU įstaigų vertinimas – kokybės valdymo procesas, kurį vykdo asmenys arba jų grupės už ugdymo įstaigos ribų ir kuriuo siekiama įvertinti ir stebėti ugdymo įstaigų veiklą, teikti ataskaitas apie ugdymo kokybę ir siūlyti būdus ugdymui tobulinti.

Tolesnis planavimas grindžiamas tendencijų stebėjimu ir labiausiai tikėtinų AU pasiūlos ir paklausos scenarijų, kurie atsispindi demografinėse prognozėse, tokiose kaip gimstamumas ir migracija, nustatymu. Tolesnis AU planavimas gali būti ilgalaikis, vidutinės trukmės ir (arba) trumpalaikis.

Bendrasis vidaus produktas (BVP) – bendras gamybos matavimo vienetas lygus visų gamyboje dalyvaujančių rezidentinių ūkinių vienetų bendrųjų pridėtinų verčių sumai (pridėjus visus mokesčius ir neįskaitant visų subsidijų produktams, neįtrauktiems į jų produkcijos vertę). Galutinio prekių ir paslaugų panaudojimo suma (visas panaudojimas, išskyrus tarpinį vartojimą), matuojama pirkėjo kainomis, kuri yra mažesnė už prekių ir paslaugų importo vertę, arba pirminių pajamų suma, paskirstyta pagal rezidentinius gamybos vienetus (EBPO, 2014).

Ugdymas namuose – valstybės reglamentuojamas AU paslaugų teikimas paslaugų teikėjo namuose. Teisės aktuose dažniausiai nustatyta, kad šių paslaugų teikėjai turi atitikti minimalius sveikatos, saugos ir maitinimo standartus. Ugdymui namuose nepriskiriama priežiūra namuose (t. y. priežiūra vaiko namuose) net, kai ji privalo atitikti bazinius kokybės standartus (pavyzdžiui, darbuotojai turi būti atestuoti).

Namų ūkis – dviejų arba daugiau drauge name arba namo dalyje gyvenančių asmenų grupė, turinti bendrą biudžetą. Visi asmenys, teigiantys, kad jie nepriklauso jokiam namų ūkiui ir turi atskirą biudžetą, laikomi vieno asmens namų ūkiu.

Bedarbiai namų ūkiai – namų ūkiai, kuriuose nė vienas narys nedirba, t. y. visi nariai arba bedarbiai, arba neaktyvūs.

Įstatymu įtvirtinta teisė į AU – AU paslaugų teikėjams įstatymais nustatyta prievolė užtikrinti valstybės subsidijuojamų AU paslaugų teikimą visiems vaikams, gyvenantiems jiems priskirtoje teritorijoje, kurių tėvams, nepaisant jų užimtumo, socialinio ekonominio arba šeimos statuso, reikalinga vieta ugdymo įstaigoje.

PISA ekonominio, socialinio ir kultūrinio statuso indeksas (ESCS) sudarytas iš kelių kintamųjų: Tarptautinio profesinio statuso socialinio ekonominio indekso (ISEI); aukščiausio moksleivių tėvų išsilavinimo lygmens, paversto mokyklinio lavinimo metais; PISA šeimų gerovės indekso; PISA ugdymo namuose išteklių indekso ir PISA nuosavybės indekso, susijusio su „klasikine“ kultūra šeimos namuose.

Privati AU įstaiga gali priklausyti arba ją gali valdyti pelno siekiančios įmonės arba savanoriškos veiklos (pelno nesiekiantis) sektorius, kuriam gali būti priskiriamos ir labdaros organizacijos. Jos dažnai veikia pagal licenciją ir gali būti reikalaujama, kad jos atitiktų minimalius bazinius priežiūros standartus. Privačios ugdymo įstaigos gali būti:

Inansavimas savomis lėšomis: Lėšų gavimas iš privačių šaltinių, dažniausiai tėvų mokami mokesčiai, arba

Valstybės subsidijuojamos, t. y. gauti finansavimą iš viešų šaltinių, ypač kai jos teikia ugdymo paslaugas valdžios institucijų vardu, jeigu vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į vietas AU įstaigoje.

Profesinė pareiga – darbinuose nuostatuose, sutartyse ir kituose teisės aktuose pedagogams nustatyta užduotis.

Profesinė AU patirtis – laikas, praleistas profesionaliai dirbant AU srityje. Profesinės patirties trukmė ir tipas dažnai konkrečiai nurodomi priimant AU darbuotojus į aukštesnes pozicijas.

Valstybinės AU įstaigos priklauso arba jas valdo centrinės, regioninės arba vietos valdžios institucijos. Jos nesiekia pelno. Jų tikslas – teikti viešąją paslaugą.

Perkamosios galios standartas (PGS) – dirbtinės bendros valiutos vienetas, taikomas Europos Sąjungoje ekonominių rodiklių apimčiai išreikšti ir skirtingų valstybių rodikliams palyginti, siekiant išvengti kainų lygio skirtumų skirtingose valstybėse. Ekonominių agregatų vertės apskaičiuojamos PGS padalijant jų pradinę vertę nacionaline valiuta iš atitinkamo perkamosios galios pariteto (PPP). Taigi, vienas PGS visose valstybėse susietas su tuo pačiu prekių ir paslaugų rinkiniu, tačiau kiekvienoje valstybėse, atsižvelgiant į kainų lygį, reikia skirtingo nacionalinės valiutos kiekio, kad būtų galima nusipirkti šį prekių ir paslaugų rinkinį.

Atskiros AU įstaigos – *institucinio AU įstaigos padalytoje AU sistemoje.*

Specialūs vadovų mokymai vyksta po to, kai AU darbuotojai įgyja pirminį išsilavinimą ir kvalifikaciją. Atsižvelgiant į aplinkybes, mokymus galima baigti prieš vadovų prašymo teikimo ar atrankos procedūras arba per vienerius ar dvejus metus po vadovų paskyrimo į pareigas. Jų tikslas – lavinti būsimų AU vadovų įgūdžius, reikalingus šioms pareigoms atlikti. Jų nederėtų painioti su tęstiniu profesiniu tobulinimusi.

Padalytoji AU sistema – ugdymas teikiamas atskirose jaunesniems ir vyresniems vaikams skirtose ugdymo įstaigose (dažniausiai vaikams iki 3 metų amžiaus ir vyresniems negu 3 metų amžiaus). Atsakomybę už AU įstaigų valdymą, reglamentavimą ir finansavimą paskirstyta skirtingoms valdžios institucijoms. Ugdymo sistema dažniausiai apima tik vyresnius vaikus. Reikalavimai darbuotojų kvalifikacijai taip pat dažniausiai skiriasi priklausomai nuo ugdymo paslaugų tipo. Be to, priėmimo sąlygos taip pat gali labai skirtis, o įstatymu įtvirtinta teisė į AU dažniausiai suteikiama vyresniems, o ne jaunesniems vaikams.

Norminiai dokumentai – įvairūs oficialūs dokumentai, kuriuose ugdymo įstaigoms pateikiami reglamentai, gairės ir (arba) rekomendacijos. Reglamentai – tai valstybės institucijų išleisti įstatymai, taisyklės ar kiti nurodymai, kuriais ugdymo įstaigos turi vadovautis. Rekomendacijos ar gairės – oficialūs dokumentai, kuriuose rekomenduojamos tam tikros procedūros, metodai ar strategijos, tačiau jie nėra privalomi. Norminiai dokumentai apima įvairius oficialius požiūrius, kuriais siekiama parodyti AU paslaugų teikėjams kryptį ar juos nukreipti. Šiuo požiūriu į norminius dokumentus įtraukiamos bet kurios arba visos šios ugdymo gairės: mokymosi turinys, tikslai ir rezultatai, pasiekimų tikslai ir gairės dėl pedagoginių metodų, mokymosi veiklos ir vertinimo metodų.

Mokesčių lengvata – sistema ar paskata, leidžianti asmenims ar įmonėms sumažinti mokesčius įsipareigojimus. Mokesčių lengvatų pavyzdžiais galėtų būti tam tikrų išlaidų, pavyzdžiui, AU pajamų mokesčio, leidžiami atskaitymai arba mokesčių kreditai, skirti ugdymo išlaidoms kompensuoti.

Bendrosios valstybės ugdymo išlaidos apima tiesioginį valstybės finansavimą, skirtą ugdymo įstaigoms, ir pervedimus namų ūkiams ir firmoms. Apskritai viešas sektorius finansuoja ugdymą prisimdamas tiesioginę atsakomybę už mokyklų *einamąsias* ir *kapitalo išlaidas* (tiesioginis valstybės finansavimas mokykloms) arba skirdamas finansinę paramą moksleiviams ar studentams ir jų šeimoms (viešojo sektoriaus dotacijos ir paskolos) ir subsidijuodamas privataus verslo sektoriaus ar pelno nesiekiančių organizacijų ugdymo ir mokymo veiklą (pervedimai namų ūkiams ir firmoms). Kai kuriose valstybėse, kur aukštojo mokslo įstaigos finansuojamas iš bendro biudžeto, į kurį įtraukiami mokymui, mokslo tyrimams ir plėtrai skirti išteklių, tiesioginis aukštojo mokslo finansavimas gali apimti mokslinių tyrimų ir plėtros išlaidas.

Vientisoji AU sistema – visų ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas organizuojamas viename cikle ir teikiamas visoms amžiaus grupėms skirtose ugdymo įstaigose. Šioje sistemoje nėra pertraukų ar perėjimų iš vienos ugdymo įstaigos į kitą, kol vaikai nepradedą lankyti pradinės mokyklos. Už AU valdymą, reglamentavimą ir finansavimą atsakinga Švietimo ministerija. Visas mažamečių vaikų ugdymas laikomas „ankstyvojo ugdymo“ paslaugų dalimi, o ugdymo rekomendacijos apima visą AU ciklą. Pagal vientisąją ugdymo sistemą dirbančiose ugdymo įstaigose visų amžiaus grupių vaikų ugdymui vadovauja viena vadovų komanda ir reikalaujama, kad darbuotojai, dirbantys su visomis amžiaus grupėmis, turėtų to paties lygmens kvalifikaciją. Be to, įstatymu įtvirtinta teisė į AU arba nemokamą AU dažnai suteikiama nuo labai ankstyvo amžiaus. Vientisos ugdymo sistemos kartais dar vadinamos „integruotosiomis sistemomis“.

Pagal vientisąją ugdymo sistemą dirbanti ugdymo įstaiga – *institucinio ugdymo įstaiga vientisoje AU sistemoje*.

III. DUOMENŲ BAZĖS

PISA 2012 tarptautinė duomenų bazė

PISA (tarptautinė moksleivių vertinimo programa) – tai tarptautinis tyrimas, kurį remia EBPO, skirtas penkiolikmečių skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų pasiekimams matuoti. Tyrimas pagrįstas penkiolikmečių moksleivių žemesniojo vidurinio arba aukštesniojo vidurinio lavinimo pakopose reprezentatyviosiomis imtimis, priklausomai nuo sistemos struktūros. Be to, matuojant pasiekimus į PISA 2012 tarptautinį tyrimą įtraukiamos anketos, skirtos nustatyti su mokykla ir šeima susijusius kintamuosius, kurie gali papildyti tyrimo rezultatus. Visi rodikliai apima valstybines ir privačias mokyklas, nepaisant to ar jos subsidijuojamos, ar ne.

<http://www.oecd.org/pisa/aboutpisa/>

PIRLS 2011 tarptautinis tyrimas

PIRLS 2011 – trečias IEA tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas (PIRLS). Tyrime matuojami ketvirtus metus mokyklą lankančių moksleivių, kurie tyrime vadinami „ketvirtokais“, skaitymo pasiekimai. Daugumoje valstybių moksleiviams yra apie 10 metų ir jie lanko pradinės mokyklas. Šiame tyrime atliekamas pažangus skaitymo gebėjimų vertinimas, leidžiantis matuoti pokyčius nuo 2001. Į jį taip pat įtrauktos tyrimą papildančios anketos, kuriomis tiriama mažamečių vaikų mokymosi skaityti patirtis namuose ir mokykloje.

<http://timssandpirls.bc.edu/pirls2011/>

INFORMACIJA APIE NACIONALINES SISTEMAS

Belgija – prancūzakalbė bendruomenė	161
Belgija – vokiškai kalbanti bendruomenė	162
Belgija – flamandų bendruomenė	163
Bulgarija	164
Čekija	165
Danija	166
Vokietija	167
Estija	168
Airija	169
Graikija	170
Ispanija	171
Prancūzija	172
Kroatija	173
Italija	174
Kipras	175
Latvija	176
Lietuva	177
Liuksemburgas	178
Vengrija	179
Malta	180
Austrija	181
Lenkija	182
Portugalija	183
Rumunija	184
Slovėnija	185
Slovakija	186
Suomija	187
Švedija	188
Jungtinė Karalystė – Anglija	189
Jungtinė Karalystė – Velsas	190
Jungtinė Karalystė – Šiaurės Airija	191
Jungtinė Karalystė – Škotija	192
Islandija	193
Turkija	194
Lichtenšteinas	195
Norvegija	196
Šveicarija	197

Šiuose informacijos lapuose pateikiama glausta kiekvienos valstybės AU ugdymo sistemos pagrindinių ypatybių apžvalga. Infomacija suskaidyta į šias dalis:

- Diagrama: vizualinis pagrindinių AU struktūros elementų pateikimas
- Organizavimas: pagrindinių AU paslaugų tipų aprašymas
- Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai
- Mokesčiai už ugdymą visą dieną
- Dabartinės reformos

Diagrama

Diagramose pavaizduota bendrojo AU, kuris teikiamas visiems vaikams kiekvienoje valstybėje, struktūra. Į jas neįtrauktos į bendrąjį AU nepatenkančios paslaugos specialių ugdymosi poreikių turintiems vaikams (tiksliai aprėptis aptarta įvade).

Diagramos pagrindas – „vaikų amžiaus“ skalė. Šios amžiaus grupės – teorinės ir rodo oficialų mažiausią amžių, nuo kurio vaikai gali pradėti lankyti tam tikro tipo AU įstaigas.

Pirma plona linija rodo teorinę vaikų priežiūros atostogų trukmę, t. y. bendrą trijų galimų atostogų tipų: motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros atostogų trukmę. Laikoma, kad atostogos tinkamai kompensuojamos, jeigu per šį laikotarpį tėvams mokama mažiausiai 65 proc. jų buvusių pajamų. Išsamesnė informacija pateikta B3 pav.

Kita linija (-os) rodo oficialaus amžiaus, nuo kurio vaikai turi teisę būti priimti į tam tikrų tipų AU įstaigas, ribas. Daugumos valstybių diagramose pateiktas AU įstaigą apibūdinantis terminas. Tačiau aptariant kai kurias valstybes tinkamiau nurodytas ugdymo tipas, todėl įstaigų pavadinimai nepateikti. Visi įstaigų pavadinimai pateikti valstybine šalies kalba. Institucinio ugdymo įstaigos pažymėtos mėlyna spalva, o ugdymas namuose – rožine (apibrėžtys pateiktos Terminų žodynyje). Jei dalyvauja Švietimo ministerija, tai pažymėta šviesesniais šių spalvų atspalviais.

Prireikus smulkios vertikalios linijos ugdymo įstaigoje rodo suskirstymą į du skirtingus ugdymo tipus, ciklus ar pagrindinius etapus.

Antras nespaltotas stulpelis rodo ugdymo, kurį UNESCO priskiria ISCED 0 lygmeniui pagal 1997 m. Tarptautinį standartizuotą švietimo klasifikatorių (ISCED), trukmę.

Prireikus specialiais simboliais parodomas amžius, nuo kurio įgyjama įstatymu įtvirtinta teisė į AU (apibrėžtis pateikta Terminų žodynyje), nemokamo ugdymo bent kelias valandas per dieną prieinamumas ir privalomojo ugdymo pradžia.

Po kiekviena diagrama tamsesniame fone skaitytoji paašškinta, kuriose kiekvienos valstybės institucinio ugdymo įstaigose ugdomi „jaunesni“ vaikai, o kuriose „vyresni“. Šios amžiaus grupės dažnai atskiriamos ataskaitos tekste ir daugelyje paveikslėlių.

Organizavimas

Organizavimo dalyje pateikiamas trumpas pagrindinių AU tipų aprašymas. Čia taip pat nurodoma, už kokias ugdymo įstaigas atsakingos konkrečios centrinės valdžios institucijos. Prireikus pateikiama papildoma informacija apie nepagrindinį ugdymą.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

3–7 metų amžiaus vaikų dalyvavimo AU sistemoje ISCED 0 ir ISCED 1 lygmenyse rodikliai pateikti naudojant Eurostato 2011 metų duomenis (valstybėms palyginti žr. C2). Nacionaliniai duomenys apie vaikų iki 3 metų amžiaus dalyvavimą AU sistemoje arba nacionaliniai duomenys, rodantys dalyvavimą AU sistemoje pagal ugdymo įstaigą, taip pat pateikiami, kai jie yra, nurodant metus ir šaltinį. Dėl naudojamos metodikos skirtumų iš skirtingų šaltinių gauti rodikliai gali nesutapti.

Mokesčiai

Kai duomenys yra, apibūdinama mokesčių struktūra. Kad būtų galima jas palyginti, mokesčiai už valandą padauginami iš 40 ir gautas mokesčio už savaitę dydis. Mokesčiai už savaitę perskaičiuoti į mokesčius už mėnesį juos padauginus iš 4,345. Todėl realūs mėnesiniai mokesčiai gali šiek tiek skirtis. PGS išreikštus mokesčius galima vėl perskaičiuoti nacionaline valiuta, naudojant pastaboje pateiktus skaičius. (Šalims palyginti žr. D6 pav.)

Dabartinės reformos

Šioje dalyje pateiktos pagrindinės reformos, vykdytos 2012–2013 ataskaitiniais metais, arba nuo to laiko įvykdytos reformos. Pateiktos tik patvirtintos reformos (t. y. reformos, dėl kurių vyksta diskusijos, neįtrauktos).

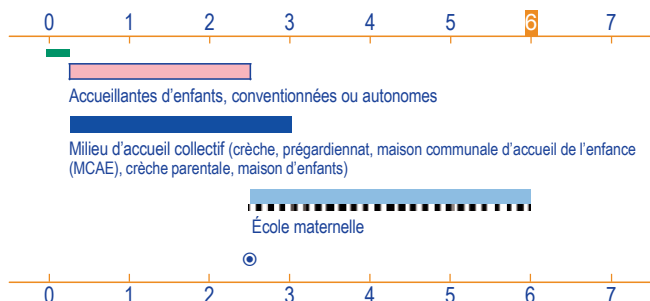
Tolesnė informacija apie nacionalines ugdymo sistemas ir susijusias politikas

EURYPEDIA, Europos nacionalinių švietimo sistemų enciklopedijoje, pateikiama naujausia ir išsami informacija apie kiekvieną valstybę ir ugdymo lygmenis. <http://eacea.ec.europa.eu/education/euryperia>

Belgija – prancūzakalbė bendruomenė

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Ugdymas namuose	Atsakinga valdžios institucija	Institucinio ugdymo įstaigos
<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="width: 15px; height: 15px; background-color: #f08080; border: 1px solid black;"></div> <div style="width: 15px; height: 15px; background-color: #808080; border: 1px solid black;"></div> </div>	Švietimo ministerija Kitos	<div style="width: 15px; height: 15px; background-color: #4682b4; border: 1px solid black;"></div>
Vaiko priežiūros atostogos	Privalomojo ugdymo pradžia	ISCED 0
● A = Nemokamas ugdymas bent kelias valandas	○ B = Įstatymu įtvirtinta teisė	● A + B

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje reiškia vaikus, lankančius *milieu d'accueil collectif* ugdymo įstaigas, o „vyresni vaikai“ – vaikai, lankantys *école maternelle*.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	Iki 3 metų amžiaus
Accueillantes d'enfants, conventionnées ou autonomes	29,2
Milieu d'accueil collectif (crèche, préguardiennat, maison communale d'accueil de l'enfance (MCAE), crèche parentale, maison d'enfants)	

Šaltinis: ONE, 2011.

(%) Ataskaitiniai metai 2012 m.	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
École maternelle	45,0	95,0	97,0	98,0

Šaltinis: Indicateurs de l'enseignement, 2012.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0 *	97,8	98,1	97,0	5,2	0,1
ISCED 1 *	(-)	0,0	1,1	92,7	97,8

*Belgijos (visų bendruomenių) duomenys

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys)

1 PGS = 1,11881 EUR

Organizavimas

Vaikai nuo 3 mėnesių iki 3 metų amžiaus lanko skirtingus institucinio ugdymo įstaigų tipus (*milieu d'accueil collectif*), įskaitant *crèche*, *préguardiennat*, (*maison communale d'accueil de l'enfance* (MCAE) *ormaison d'enfants*). Taip pat veikia reglamentuojamos priežiūros, kurią auklės teikia arba savarankiškai (*accueillantes d'enfants autonomes*), arba per specialias vaikų priežiūros organizacijas (*accueillantes d'enfants conven-tionnées*), sistema.

Už jauniausių vaikų priežiūrą namuose arba institucinėje priežiūroje atsakinga ONE (*Office de la Naissance et de l'Enfance*) organizacija, pavaldi vaikų reikalų ministrui. Nuo 2,5 metų amžiaus vaikai įgyja įstatymu įtvirtintą teisę į nemokamą ankstyvąjį ugdymą *école maternelle*. Už šią sritį atsakingas švietimo ministras. Pradinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų amžiaus.

Mokesčiai

Nustatytas mažiausias mokestis už vaikų iki 2,5 metų amžiaus ugdymą valstybinėse ir valstybės subsidijuojamose ugdymo įstaigose – 2,1 PGS, o mažiausias – 32,8 PGS per dieną. Tai sudaro apie 45–644 PGS per mėnesį. Tas pats mokestis taikomas institucinio ugdymo AU įstaigoms ir ugdymui namuose. Privačių (savo lėšomis finansuojamų) paslaugų teikėjų mokesčiai nereglamentuojami. 22 proc. *accueillantes d'enfants* ir 32 proc. *crèches* negauna jokių valstybės subsidijų.

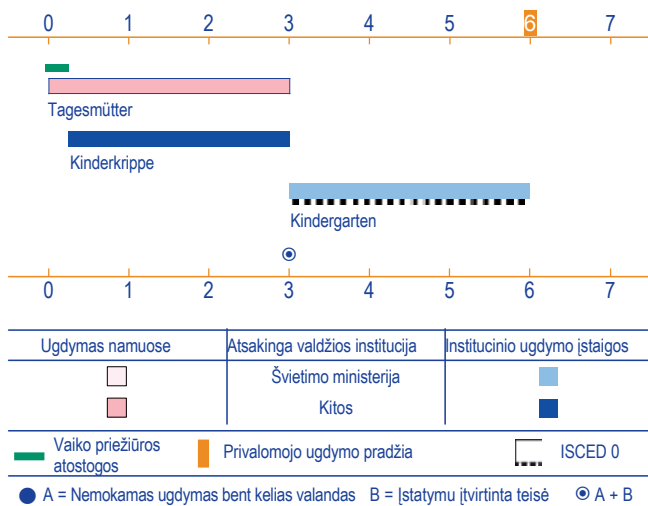
Vyresnių negu 2,5 metų amžiaus vaikų AU *école maternelle* – nemokamas, tačiau tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo ir papildomų ugdymo valandų išlaidų *garderie*.

Šiuo metu reformos nevykdomos

Belgija – vokiškai kalbanti bendruomenė

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje reiškia *Kinderkrippe* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ – *Kindergarten* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	Iki 3 metų amžiaus
Tagesmütter (Selbstständige Tagesmutter or, Tagesmütterdienst – TMD)	31,9
Kinderkrippe	2,2

Šaltinis: DKF, 2011.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0*	97,8	98,1	97,0	5,2	0,1
ISCED 1*	(-)	0,0	1,1	92,7	97,8

*Belgijos (visų bendruomenių) duomenys

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys)

Organizavimas

Iki 3 metų amžiaus vaikams dažniausiai teikiama reglamentuojama auklių (*Tagesmütter*), kurios dirba arba savarankiškai (*Selbstständige Tagesmütter*), arba per specialias vaikų priežiūros organizacijas (*Tagesmütter-dienst – TMD*), priežiūra namuose. Taip veikia institucinio ugdymo įstaigos, vadinamos *Kinderkrippe*. Už jauniausių vaikų AU atsakinga Užimtumo, sveikatos ir socialinių reikalų ministerija. Nuo 3 metų amžiaus vaikai įgyja įstatymu įtvirtintą teisę į nemokamą ankstyvąjį ugdymą *Kindergarten*. Už šią sritį atsakinga Švietimo ministerija. Pradinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų amžiaus.

Mokesčiai

Nustatytas mažiausias mokestis už vaikų iki 3 metų amžiaus ugdymą valstybinėse ir valstybės subsidijuojamose ugdymo įstaigose – 1,2 PGS, o mažiausias – 24,1 PGS per dieną (maitinimas įskaičiuotas). Tai sudaro apie 25–531 PGS per mėnesį. Tas pats mokestis taikomas institucinio ugdymo AU įstaigoms ir ugdymui namuose.

Vyresnių negu 3 metų amžiaus vaikų AU *Kindergarten* – nemokamas, tačiau tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo ir papildomų ugdymo valandų išlaidų.

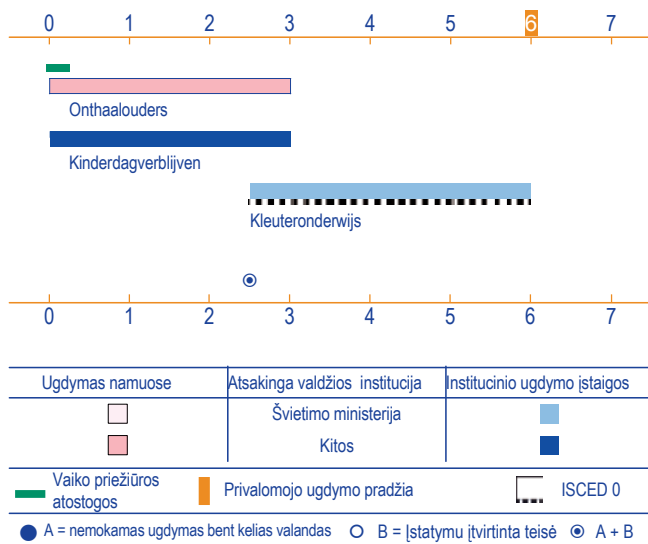
1 PGS = 1,11881 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Belgija – flamandų bendruomenė

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Belgijos flamandų bendruomenėje reiškia *Kinderdagverblijven* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ – *Kleuteronderwijs* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2010–2011 m.	Iki 3 metų amžiaus
Onthaalouders and Kinderdagverblijven*	48,4

*Šaltinis: Kind en Gezin, 2011

(%) Ataskaitiniai metai 2010–2011 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
Onthaalouders and Kinderdagverblijven*	50,3	57,9	37,6	(-)	(-)	(-)
Kleuteronderwijs	(-)	(-)	57,0	98,7	98,8	97,7

*Source: Kind en Gezin, 2011.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	97,8	98,1	97,0	5,2	0,1
ISCED 1	(-)	0,0	1,1	92,7	97,8

*Belgijos (visų bendruomenių) duomenys)

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys)

Organizavimas

Ankstyvasis ugdymas padalytas į dvi pagrindines sritis: formali vaikų priežiūra nuo gimimo iki 3 metų amžiaus, kuri gali būti teikiama namuose (*Onthaalouders*) arba institucinio ugdymo įstaigose (*Kinderdagverblijven*), ir vaikų nuo 2,5 metų amžiaus priešmokyklinis ugdymas (*Kleuteronderwijs*). Už pirmąją sritį atsakingas flamandų bendruomenės gerovės, sveikatos ir šeimos ministras, o ją administruoja agentūra *Kind en Gezin*. Priešmokyklinis vaikų, vyresnių negu 2,5 metų amžiaus, ugdymas – Flamandų bendruomenės švietimo ir mokymo ministerijos atsakomybė. Nuo 2,5 metų amžiaus vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į nemokamą priešmokyklinį ugdymą. Pradinis ugdymas pradamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Mokesčiai už vaikų iki 2,5 metų amžiaus ugdymą reglamentuojami valstybinėse ugdymo įstaigose. 2011 metais mažiausias mokeskis siekė 1,4 PGS, o didžiausias – 24,5 PGS per dieną. Tai sudaro apie 30–585 PGS per mėnesį, vidutiniškai 268 PGS per mėnesį.

Vyresnių negu 2,5 metų amžiaus vaikų ugdymas *Kleuteronderwijs* – nemokamas, tačiau tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo ir papildomų ugdymo valandų išlaidų.

1 PGS = 1,11881 EUR

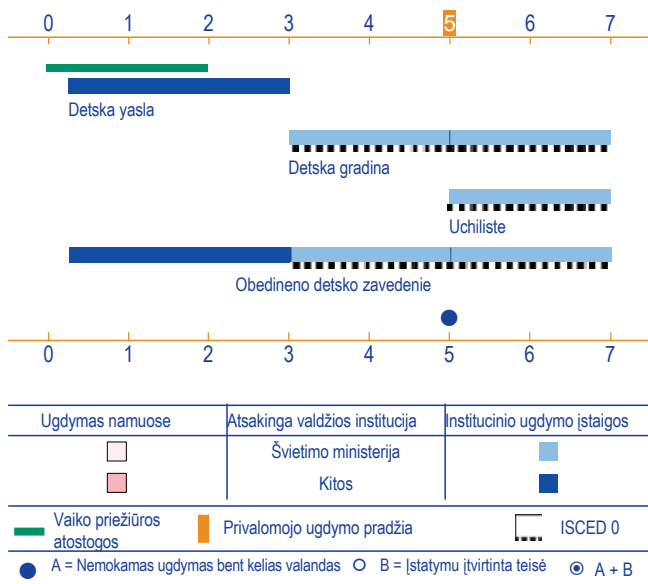
Dabartinės reformos

Nuo 2014 m. balandžio 1 d. prasidės naujo įstatymo dėl vaikų (0–3 metų amžiaus) priežiūros įgyvendinimas. Jis bus derinamas su visai nauju reglamentavimu. Valstybinėms ir privačioms ugdymo įstaigoms bus taikomos vienodos akreditavimo ir vertinimo procedūros, siekiant suvienodinti ugdymo kokybę visose ugdymo įstaigose. Bus įdiegta nauja ir vienodesnė subsidijų sistema, kurioje subsidijos bus susietos su konkrečia atsakomybe.

Bulgarija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Bulgarijoje reiškia *detska yasla* ir vaikams iki 3 metų amžiaus skirtas grupes *obedineni detski zavedenia* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ – *detska gradina*, *uchiliste* ir vyresniems negu 3 metų amžiaus skirtas vaikų grupes *obedineni detski zavedenia* lankančios vaikai.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	73,1	78,9	86,3	87,5	1,1
ISCED 1	(-)	(-)	0,0	7,2	96,9

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys)

Organizavimas

Vaikai nuo 3 mėnesių iki 3 metų amžiaus gali lankyti institucinio ugdymo įstaigas, vadinamas *detska yasla*. Nuo 3 metų amžiaus ankstyvasis ugdymas teikiamas *detska gradina*. Už ugdymo procesą šiose ugdymo įstaigose atsakinga Švietimo ministerija. Paskutiniai dveji priešmokyklinio ugdymo metai (t. y. nuo 5 iki 7 metų) – privalomi ir vaikai gali lankyti *detska gradina* arba pradinės mokyklas (*uchiliste*). Be atskirų jaunesniems ir vyresniems vaikams skirtų ugdymo įstaigų taip pat veikia pagal vientisąją ugdymo sistemą dirbančios ugdymo įstaigos (*obedineni detski zavedenia*), skirtos vaikams nuo 10 mėnesių iki 7 metų amžiaus. Ugdymas šiose ugdymo įstaigose teikiamas pirmiau nurodytais ciklais (t. y. iki 3 metų amžiaus, nuo 3 iki 5 metų amžiaus ir nuo 5 iki 7 metų amžiaus). Pradinis ugdymas pradamas nuo 7 metų.

Mokesčiai

Valstybinėse AU įstaigose mokesčiai siekia 28–68 PGS, vidutiniškai 51 PGS per mėnesį (maitinimas įskaičiuotas). Privačiose (savomis lėšomis finansuojamose) AU įstaigose mokesčiai gali siekti 474 PGS. Mokesčių nereikia mokėti paskutinius dvejus priešmokyklinio ugdymo metus (už 5–7 metų amžiaus vaikus). Ugdymo medžiaga taip pat suteikiama nemokamai.

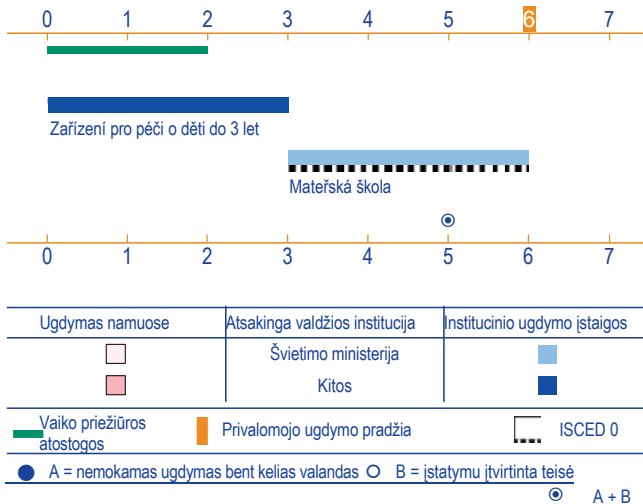
1 PGS = 0,878823 BGN

Šiuo metu reformos nevykdomos

Čekija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Čekijoje reiškia *zařízení pro péči o děti do 3 let* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ – *mateřská škola* lankančius vaikus.

Organizavimas

AU sistemą sudaro dvi pagrindinės dalys. Už vaikams iki 3 metų amžiaus skirtas ugdymo įstaigas (*zařízení pro péči o děti do 3 let*) atsakinga Pramonės ir prekybos ministerija, o jų veiklą reglamentuoja Įstatymas dėl prekybos licencijavimo ir bendro pobūdžio teisės aktai. Šiose įstaigose dažniausiai teikiamas institucinis ugdymas, tačiau nedidelę jo dalį gali sudaryti ir ugdymas namuose. Vaikų darželiai (*mateřské školy*), už kuriuos atsakinga Švietimo, jaunimo ir sporto ministerija, skirti 3–6 metų amžiaus vaikams. Be vaikų darželių Įstatyme dėl prekybos licencijavimo numatomas teisinis pagrindas teikti institucinio ugdymo (ir galimai ugdymo namuose) paslaugas vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams, tačiau jos nėra valstybės subsidijuojamos ir kol kas nėra itin išplėtotos, todėl diagramoje jos neparodytos. Nuo 5 metų amžiaus vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į priešmokyklinį ugdymą. Pradinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
Mateřská škola	26,7	75,2	86,9	88,2

Šaltinis: CSU & MEYS, 2013.

(%) Ataskaitiniai metai 2011	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	58,5	83,7	91,6	46,1	7,5
ISCED 1	(-)	(-)	0,6	50,7	91,7

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Mokesčiai

Pasak specialistų, mėnesinis mokestis už vaikų iki 3 metų amžiaus ugdymą valstybinėse ugdymo įstaigose siekia 138 PGS, neįskaitant maitinimo. Mėnesinis mokestis *mateřské školy* – 14 PGS (maitinimas neįskaičiuotas).

1 PGS = 18,0615 CZK

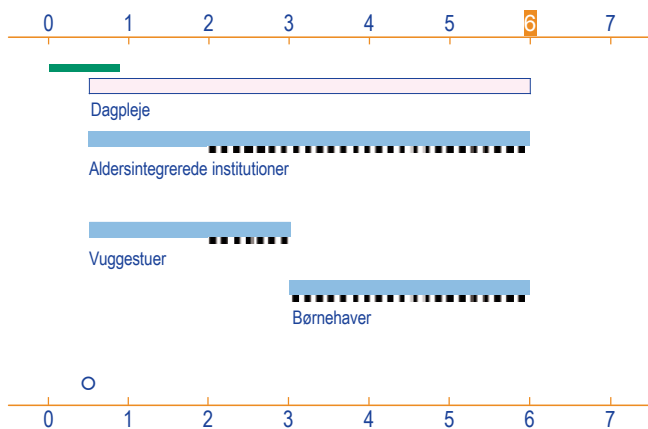
Dabartinės reformos

Teisės aktai, reglamentuojantys tradicines vaikams iki 3 metų amžiaus skirtas ugdymo įstaigas (*jesle*) palaipsniui neteko galios 2013 m. pabaigoje. Kai kurios buvusios *jesle* dar veikia pagal Įstatymą dėl prekybos licencijavimo arba bendro pobūdžio teisės aktus. Šiuo metu rengiamas naujas įstatymas dėl vaikų priežiūros paslaugų teikimo vaikams nuo 6 mėnesių amžiaus iki privalomojo mokyklinio ugdymo pradžios.

Danija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Ugdymas namuose	Atsakinga valdžios institucija	Institucinio ugdymo įstaigos
☐	Švietimo ministerija	☐
☐	Kitos	☐

Vaiko priežiūros atostogos (green bar) Privalomojo ugdymo pradžia (orange bar) ISCED 0 (dashed line)

● A = nemokamas ugdymas bent kelias valandas ○ B = įstatymu įtvirtinta teisė ⊕ A + B

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Danijoje reiškia vaikams iki 3 metų amžiaus skirtas grupes *aldersintegrerede institutioner* ir *vuggestuer* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams skirtas grupes *aldersintegrerede institutioner* ir *børnehaver* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%)Ataskaitiniai metai 2012 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
Dagpleje	9,7	39,1	33,1	0,4	0,2	0,2
Aldersintegrerede institutioner	8,9	49,6	59,8	96,1	96,6	79,7

Šaltinis: Danmarks Statistik, 2012.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	90,5	97,5	96,0	9,6	(-)
ISCED 1	(-)	0,0	2,3	89,3	99,6

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

AU sistemą sudaro dienos priežiūros centrai (*daginstitutioner*), už kuriuos atsakinga Švietimo ministerija ir kuriuos galima steigti kaip integruotas vaikams nuo 26 savaičių iki 6 metų amžiaus skirtas įstaigas (*aldersintegrerede institutioner*) arba kaip atskiras ugdymo įstaigas, skirtas jaunesniems ir vyresniems vaikams (atitinkamai *vuggestuer* ir *børnehaver*). Be institucinio AU taip pat veikia reglamentuojamo ugdymo namuose paslaugų (*dagpleje*) sistema. Didžiąją jų dalį finansuoja valstybė ir jos teikiamos gana dideliu mažamečių vaikų skaičiumi. Nuo 26 savaičių amžiaus vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į valstybės subsidijuojamą AU. Pradinis ugdymas pradamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Vidutinė ugdymo namuose paslaugų (*dagpleje*) kaina – 226 PGS per mėnesį (maitinimas įskaičiuotas). Mokesčiai *daginstitutioner* priklauso nuo vaikų amžiaus ir siekia 270 PGS už 0–2 metų amžiaus vaikų ugdymą ir 152 PGS už vyresnių vaikų ugdymą. Vyrauja valstybinis AU, tik 5 proc. *daginstitutioner* – privačios (valstybės subsidijuojamos).

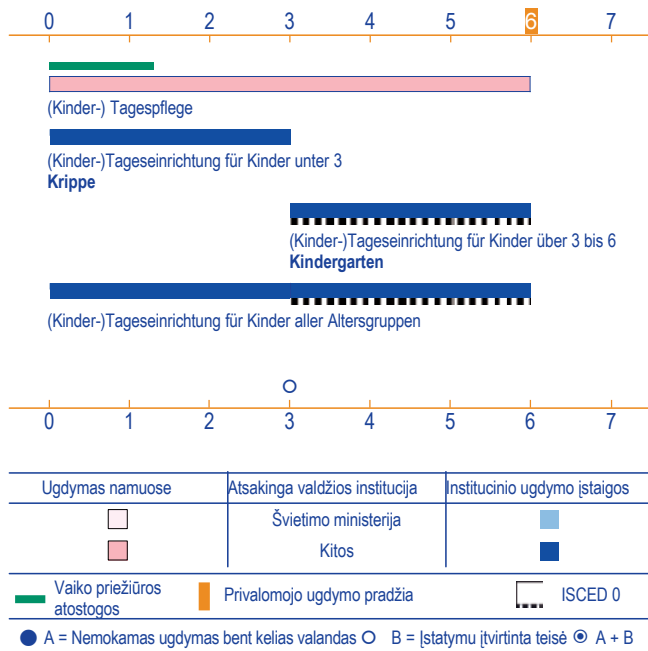
1 PGS = 10,1993 DKK

Šiuo metu reformos nevykdomos

Vokietija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Vokietijoje reiškia *Krippen* ir vaikams iki 3 metų amžiaus skirtas grupes *Tageseinrichtung für Kinder aller Altersgruppen* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia *Kindergarten* ir vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams skirtas grupes *Tageseinrichtung für Kinder aller Altersgruppen* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
(Kinder-) Tagespflege	0,9	5,6	5,2	1,5	0,9	0,7
(Kinder-) Tageseinrichtung	1,6	20,2	42,0	86,4	95,6	96,6

Šaltinis: Autorengruppe Bildungsberichterstattung, 2012.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	89,9	95,6	96,7	35,4	0,9
ISCED 1	(-)	(-)	0,4	62,5	98,4

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

AU sistema – itin decentralizuota. Ją sudaro kelių skirtingų tipų ugdymo įstaigos. Vaikų priežiūros centruose (*Tageseinrichtung*) atskirai ugdomi jaunesni ir vyresni vaikai (atitinkamai *Krippen* ir *Kindergarten* grupėse) arba visame AU cikle jie veikia kaip viena ugdymo įstaiga. Be centrinio AU paslaugų veikia reglamentuojamo ir valstybės subsidijuojamo ugdymo namuose (*Tagespflege*) sistema, skirta daugiausia jauniausiems vaikams (0–3 metų amžiaus), tačiau taip pat gali būti teikiamos paslaugos vyresniems vaikams ne visą dieną. Prieš pradėdant pradinį ugdymą kai kuriose žemėse teikiamas ikimokyklinis ugdymas (*Vorschuleinrichtung*). Tačiau jis teikiamas tik labai mažai daliai vaikų, todėl diagramoje neparodytas. Federaliniu arba nacionaliniu lygmeniu Federalinė šeimos reikalų, garbaus amžiaus asmenų, moterų ir jaunimo ministerija atsakinga už AU namuose ir institucinį AU. Žemių lygmeniu už jį atsakinga arba Šeimos reikalų ministerija, arba Švietimo ministerija.

Iki 2013 m. tėvams buvo suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į valstybės subsidijuojamą vietą vaikų priežiūros įstaigose, kai vaikams sukakdavo 3 metai. Pradinis ugdymas pradėdamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

2009 m. mokesčiai vidutiniškai siekė 187 PGS. Mažiausias mokeskis – 23 PGS, didžiausias – 817 PGS (Rauschenbach, 2012).

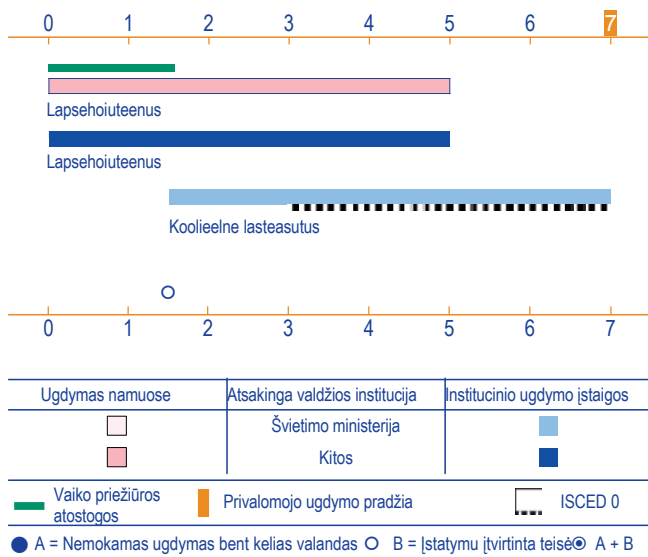
Kai kuriose žemėse panaikinti tėvų mokėtini mokesčiai už paskutinius AU metus iki mokyklos (Hamburgo, Heseno, Žemutinės Saksonijos, Šiaurės Reino Vestfalijos žemėse), paskutinius trejus metus vaikų darželyje (Berlyno žemėje) arba nuo 2 metų amžiaus (Reino krašte-Pfalce).

1 PGS = 1,04077 EUR

Dabartinės reformos

Nuo 2013 m. rugpjūčio mėnesio amžius, nuo kurio suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į subsidijuojamą AU, sumažintas 1 metais.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Estijoje reiškia *lapsehoiteenus* ir *koolieelne lasteasutus* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ – *koolieelne lasteasutus* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2013 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus
Koolieelne lasteasutus	87,0	93,0	94,0	100*
Lapsehoiteenus	5,0	3,0	(-)	(-)

*įskaitant ISCED 1.

Šaltinis: EHIS, 2013.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	84,6	89,1	89,4	75,3	1,9
ISCED 1	(-)	(-)	0,0	13,5	94,4

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Dauguma AU sistemoje dalyvaujančių vaikų lanko pagal vientisąją ugdymo sistemą dirbančias vaikų priežiūros įstaigas (*koolieelne lasteasutus*), skirtas vaikams nuo 1,5 iki 7 metų amžiaus. Už jas atsakinga Švietimo ir mokslo ministerija. Be to, taip pat veikia vaikų priežiūros tarnybos (*lapsehoiteenus*), skirtos daugiausia jauniausiems vaikams, už kurias atsakinga Socialinių reikalų ministerija. Šios tarnybos gali teikti tiek institucinio AU, tiek AU namuose paslaugas. Pagal Įstatymą dėl ikimokyklinės vaikų priežiūros įstaigų visi vaikai nuo 18 mėnesių iki 7 metų amžiaus turi įstatymu įtvirtintą teisę į vietą AU įstaigoje. Tačiau vietos valdžios institucijos ne visada gali užtikrinti, kad pasiūla atitiktų paklausą. Pradinis ugdymas pradedamas nuo 7 metų.

Mokesčiai

Visų AU įstaigų mokesčiai reglamentuojami ir svyruoja nuo 21 iki 88 PGS. Vidutiniškai mėnesinis mokestis siekia – 50 PGS (maitinimas įskaičiuotas). Didžiausias mokestis negali viršyti 20 proc. minimalaus darbo užmokesčio.

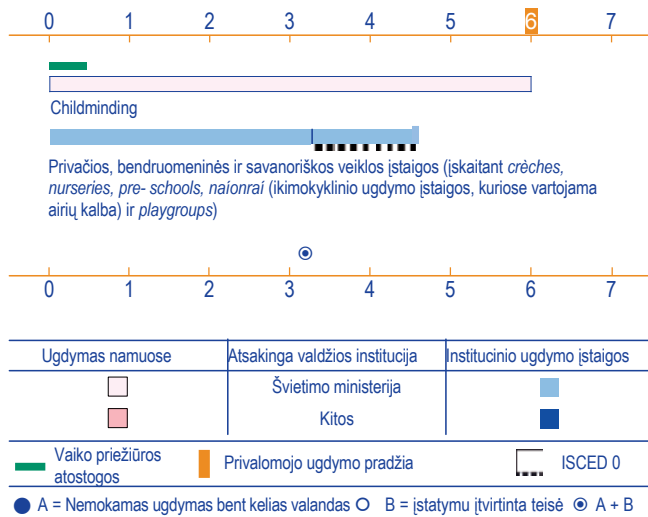
1 PGS = 0,725388 EEK

Šiuo metu reformos nevykdomos

Airija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Airijoje reiškia vaikus, kurie ugdomi įvairiose privačiose, bendruomeninėse ir savanoriškos veiklos įstaigose. „Vyresni vaikai“ reiškia vaikus, lankančius nemokamo ikimokyklinio ugdymo klases (ISCED 0).

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	46,6	55,1	0,0	(-)	(-)
ISCED 1	(-)	38,8	98,3	100	100

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Už vaikų iki 4 metų amžiaus ugdymą atsakingas Vaikų ir jaunimo reikalų departamentas. Jį dažniausiai teikia įvairios privačios, bendruomeninės ir savanoriškos veiklos organizacijos, vadinamos *crèches*, *nurseries*, *pre-schools*, *naionrai* (ikimokyklinio ugdymo įstaigos, kuriose vartojama airių kalba), *playgroups* ir *day-care services*. Tačiau taip pat veikia reglamentuojamo ugdymo namuose, vadinamo *childminding*, sistema.

Visi vaikai nuo 3 metų ir 2 mėnesių iki 4 metų ir 7 mėnesių amžiaus turi teisę į vienerius nemokamus ikimokyklinio institucinio ugdymo ar ugdymo namuose metus. Nuo 4 metų amžiaus vaikai gali pradėti lankyti *infant classes* pradinėse mokyklėse, kurios formaliai laikomos pradinio ugdymu (ISCED 1). Nors pradinis ugdymas pradedamas nuo 4 metų, mokyklinis ugdymas privalomas nuo 6 metų amžiaus.

Mokesčiai

Mažylių iki 1 metų amžiaus AU vidutiniškai kainuoja 702 PGS per mėnesį, mokestis už vyresnius vaikus siekia 674 PGS (kai kuriose ugdymo įstaigose gali būti imamas papildomas mokestis už maitinimą).

Visi vaikai nuo 3 metų ir 2 mėnesių iki 4 metų ir 7 mėnesių amžiaus turi teisę į vienerius nemokamus ikimokyklinio institucinio ugdymo arba ugdymo namuose metus. Tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo ir papildomų ugdymo valandų išlaidų.

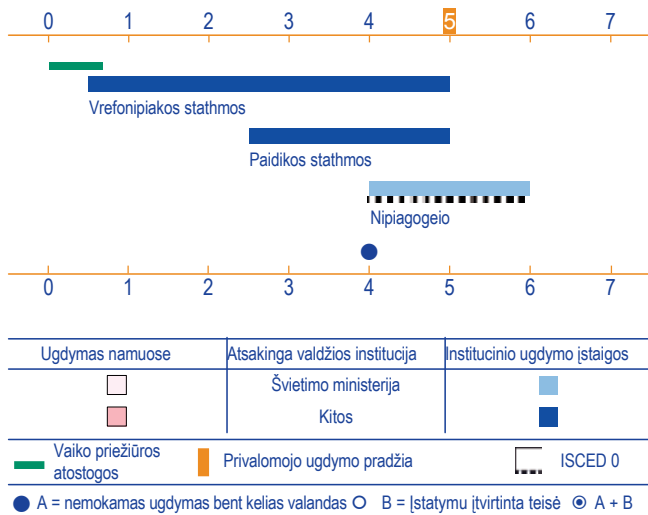
1 PGS = 1,07819 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Graikija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Graikijoje reiškia *vrefonipiakos stathmos* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia visų trijų tipų ugdymo įstaigas lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	:	54,3	95,6	1,6	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	97,2	99,2

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Vaikai nuo 6 mėnesių iki 5 metų amžiaus gali lankyti mažylių centrus (*vrefonipiakos stathmos*). Nuo 2,5 iki 5 metų amžiaus vaikus auginantys tėvai gali rinktis vietą vaikų centre (*paidikos stathmos*). Abiejų tipų centrai privalo nustatyti darbo tvarkos taisykles, kurios turi atitikti galiojančio ministro nutarimo nuostatas. Darbo tvarkos taisykles turi patvirtinti atitinkama savivaldybės taryba. Nuo 4 metų amžiaus vaikai gali lankyti priešmokyklinio ugdymo įstaigas (*nipiagogeio*), kurių lankomumas privalomas vaikams nuo 5 iki 6 metų amžiaus. Už šį ugdymą atsakinga Švietimo ir religinių reikalų ministerija. Pradinis ugdymas pradamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Mokesčiai valstybinėse *vrefonipiakos stathmos* ir *paidikos stathmos* svyruoja nuo 56 PGS iki 134 PGS per mėnesį (Graikijos vietos plėtros ir valdymo agentūros skaičiavimais), įskaitant maitinimą. Privačiame sektoriuje mokesčiai svyruoja nuo 233 iki 746 PGS per mėnesį.

Priešmokyklinio ugdymo klasės 4–6 metų amžiaus vaikams *nipiagogeio* nemokamos.

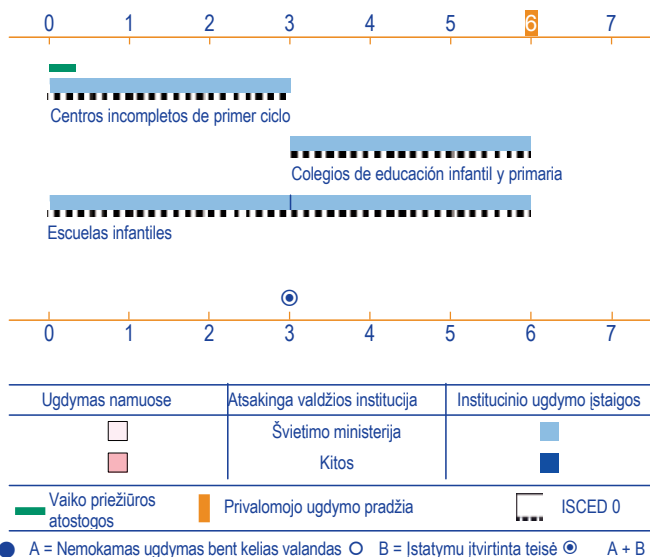
1 PGS = 0,893907 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Ispanija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Ispanijoje reiškia vaikus, lankančius pirmosios ugdymo pakopos (0–3 metų amžiaus vaikams skirtas) *centros incompletos de primer ciclo* ir *escuelas infantiles*. „Vyresni vaikai“ reiškia vaikus, lankančius antrosios pakopos (3–6 metų amžiaus vaikams skirtas) *colegios de educación infantil y primaria* ir *escuelas infantiles*.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2010–2011 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
Escuelas Infantiles						
Centros incompletos de primer ciclo	8,6	29,0	48,1	(-)	(-)	(-)
Colegios de Educación Infantil y Primaria	(-)	(-)	(-)	96,6	100,0	99,9

Šaltinis: MECD, 2013

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	96,6	100,0	99,3	1,0	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	0,5	98,2	98,3

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Priešmokyklinis ugdymas susideda iš dviejų pakopų (0–3 ir 3–6 metų amžiaus grupių) ir jis gali būti teikiamas arba atskirose ugdymo įstaigose (*centros incompletos de primer ciclo* ir *colegios de educación infantil y primaria*, atitinkamai), arba bendrose abiejų pakopų ugdymo įstaigose (*escuelas infantiles*). Šiose dviejose pakopose dažniausiai skiriasi reikalavimai mokytojų kvalifikacijai, ugdymo turinys ir nemokamų vietų vaikams užtikrinimas. Priešmokyklinio ugdymo politikos bendrieji principai ir uždaviniai nustatomi centriniam lygmenyje visai 0–6 metų amžiaus grupei. Tačiau, nors antrojoje pakopoje (3–6 metų amžiaus vaikai) nėra nustatytas nacionalinis pagrindinių ugdymo dalykų turinys, taip pat nereglamentuojamas mokyklų veiklos organizavimas ir darbas, už ugdymą pirmoje pakopoje (0–3 metų amžiaus vaikai) atsakingi autonominiai regionai. Nuo 3 metų amžiaus vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į nemokamą priešmokyklinį ugdymą. Pradinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Valstybinėse ugdymo įstaigose, kurias lanko 52 proc. vaikų, mokesčiai už vaikų iki 3 metų amžiaus ugdymą reguliuojami. Didžiausio mokesčio riba – 349 PGS (maitinimas neįskaičiuotas). Vyresnių negu 3 metų amžiaus vaikų AU – nemokamas, tačiau tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo ir papildomų ugdymo valandų išlaidų.

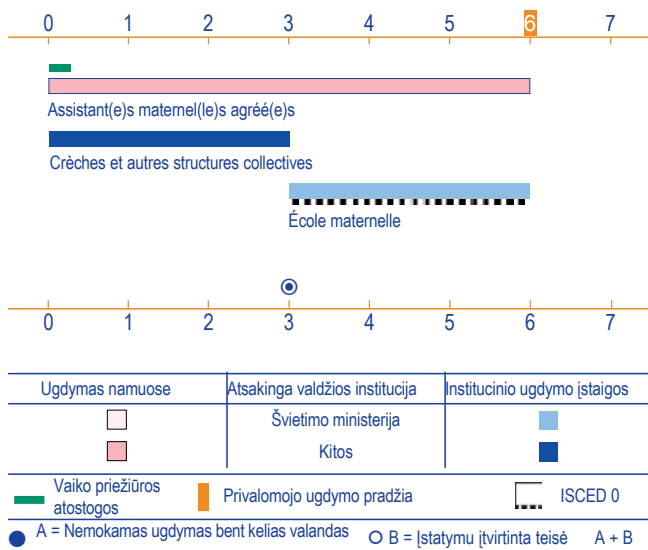
1 PGS = 0,916021 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Prancūzija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Prancūzijoje reiškia *crèches* ir kitas *structures collectives* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia *école maternelle* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	Iki 3 metų amžiaus
Assistant(e)s maternel(le)s agréé(e)s	28,2
Crèches et autres structures collectives	15,1
Écoles maternelles *	4,6
Iš viso	49,9

*Šimtys tvarka priimami dvimečiai iš skurdžiausių regionų taikant socialinius ekonominius kriterijus.

Šaltinis: CNAF, 2011.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	99,6	100,0	99,1	1,3	0,3
ISCED 1	(-)	0,0	1,0	99,0	100

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

AU sistemoje vaikams, ypač jauniausiems, teikiamos įvairios ugdymo paslaugos. Vaikai iki 3 metų amžiaus ugdomi institucinio ugdymo *crèches* ir kitose *structures collectives* (grupėse) (e.g. *jardins d'éveil*, *classes passerelles* ir t.t.). Jų paslaugas papildo reglamentuojamas ugdymas namuose, kurį teikia *assistant(e)s maternel(le)s agréé(e)s*. AU politikų ir subsidijų tikslas – suteikti tėvams pasirinkimą ir lankstumo, kad tuo pačiu metu jie galėtų naudotis daugiau negu viena vaikų ugdymo paslauga. Pateikti statistiniai duomenys rodo tik pagrindinius ugdymo tipus. AU namuose dažnai papildo institucinį AU.

Nuo 3 metų amžiaus visi vaikai užrašomi į priešmokyklinio ugdymo įstaigas (*écoles maternelles*), kurių veiklą koordinuoja Švietimo ministerija. Dauguma vaikų lanko nemokamas valstybines jiems priskirtas mokyklas, o mažiau kaip trečdalis – mokamas (nors ir subsidijuojamas) privačias mokyklas.

Pradinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Mokesčiai už priežiūrą namuose, kurią teikia *assistant(e)s maternel(le)s agréé(e)s* ir naudoja dauguma vaikų iki 3 metų amžiaus, svyruoja nuo 221 iki 531 PGS, vidutiniškai 358 PGS per mėnesį (maitinimas įskaičiuotas). Institucinio ugdymo *crèches* mokesčiai siekia 89–336 PGS.

Vyresnių negu 3 metų amžiaus AU *école maternelle* – nemokamas, tačiau tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo ir papildomų ugdymo valandų išlaidų *halte-garderie*.

1 PGS = 1,12957 EUR

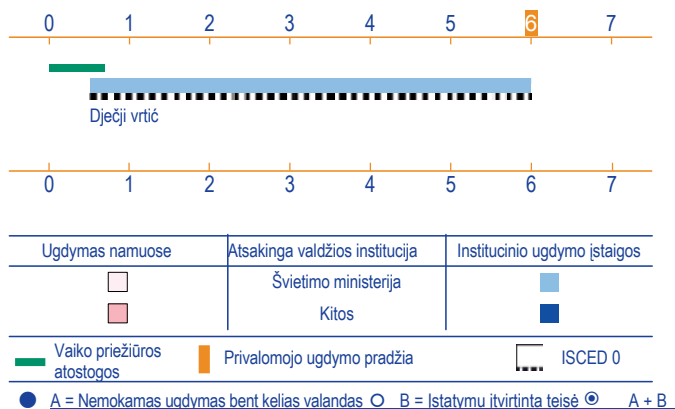
Dabartinės reformos

Nuo 2013–2014 m. visi vaikai nuo 2 metų amžiaus gali būti užrašyti į priešmokyklinio ugdymo įstaigas (*écoles maternelles*). Ši priemonė įgyvendinama palaipsniui pirmenybę teikiant vaikams iš palankių socialinių sąlygų neturinčių regionų. Ugdymo darbuotojų ir dvimečių vaikų santykis mažesnis negu vyresnių vaikų.

Kroatija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni“ ir „vyresni vaikai“ Kroatijoje reiškia *dječji vrtić* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus
Iš viso	0,5	19,0	29,0	52,0	59,0	62,0	73,0

Šaltinis: CROSTAT, 2011.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	51,8	57,4	62,0	72,1	1,2
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	20,8	97,8

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Veikia vientisoji AU sistema, kurioje ugdymas teikiamas vaikams nuo 6 mėnesių iki 6 ar 7 metų amžiaus. AU teikiamas institucinio ugdymo įstaigose, vadinamose *dječji vrtić*, už kurias atsakinga Mokslo, švietimo ir sporto ministerija. Be diagramoje pavaizduotų *dječji vrtić*, vaikai gali lankyti žaidimų grupes (*igraonica*), organizuojamas įvairių organizacijų, kurių pagrindinė veikla nėra AU (pavyzdžiui, bibliotekos, ligoninės, sporto klubai, kultūros įstaigos ar gerovės organizacijos). Šias įstaigas turi būti akreditavusi Mokslo, švietimo ir sporto ministerija, o jų teikiamos ugdymo paslaugos daugiausia apima trumpalaikes programas. Šiuo metu palaiptnui įvedama reglamentuojamo ugdymo namuose sistema. Oficialiai pradinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų, tačiau daug vaikų lieka AU įstaigose, kol jiems sueina 7 metai.

Mokesčiai

Mokesčius nustato kiekviena valdžios institucija, todėl jie labai skiriasi. Tačiau nacionaliniu lygmeniu nustatoma maždaug 12 PGS viršutinė mėnesinio mokesčio už valstybinius vaikų darželius riba (maitinimas įskaičiuotas).

1 PGS = 4,96925 HRK

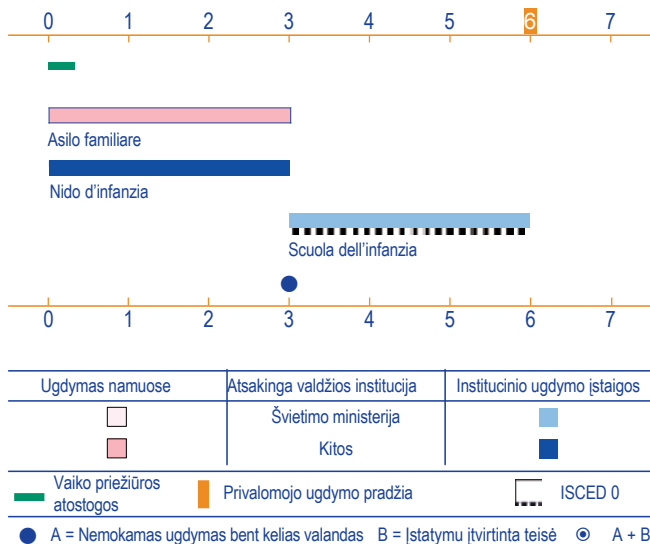
Dabartinės reformos

Nuo 2014–2015 m. visi vaikai privalo dalyvauti ikimokyklinio ugdymo programose vienerius metus iki mokyklos lankymo pradžios. 2013 m. balandžio mėnesį patvirtintas teisės aktas, reglamentuojantis ugdymą namuose.

Italija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Italijoje reiškia *nido d'infanzia* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai – *scuola dell'infanzia* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	92,3	96,2	88,8	2,3	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	8,5	96,9	98,4

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Ankstyvojo ugdymo sistemą sudaro vaikams nuo 0 iki 3 metų amžiaus skirtos ugdymo įstaigos, vadinamos *nido d'infanzia*, ir vaikams nuo 3 iki 6 metų amžiaus skirtos ugdymo įstaigos (*scuola dell'infanzia*). Už pastarąsias atsakinga Švietimo ministerija, o mažamečių vaikų ugdymas – labai decentralizuotas ir jį vietos lygmeniu valdo komunos pagal savo taisykles. Kartu su instituciniu ugdymu vis labiau įsivyrėja ugdymas namuose (*asilo familiare*). Tačiau jis neregamentuojamas centralizuotai ir neteikiamas visoje šalyje. Be paveikslėlyje pavaizduotų ugdymo įstaigų, mažiems vaikams taip pat teikiami kiti ugdymo paslaugų tipai, įskaitant „pavasarinės grupės“ (*sezioni primavera*), skirtas 2–3 metų amžiaus vaikams. Ši nauja paslauga įvesta, siekiant patenkinti šeimų poreikius. Pradinis ugdymas pradamas nuo 6 metų amžiaus.

Mokesčiai

Tėvai moka už vaikų iki 3 metų amžiaus AU, tačiau apie mokesčio dydį duomenų nėra. Vyresnių negu 3 metų amžiaus vaikų AU valstybinėse ugdymo įstaigose – nemokamas, o apie privačias ugdymo įstaigas duomenų nėra.

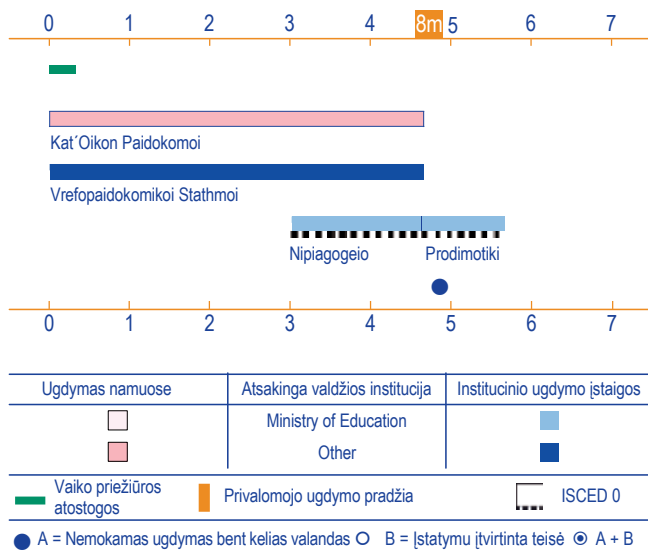
1 PGS = 1,02349 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Kipras

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Kipre reiškia *vrefopaidokomikoi stathmoi* lankantys vaikai, o „vyresni vaikai“ – *vrefopaidokomikoi stathmoi* ir *nipiagogeio* (įskaitant *prodimitiki*) lankantys vaikai.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	43,7	73,3	96,3	2,8	0,2
ISCED 1	(-)	(-)	1,0	96,4	98,3

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Vaikai nuo gimimo iki 4 metų ir 8 mėnesių amžiaus gali lankyti dieninius vaikų lopšelius (*vrefopaidokomikoi stathmoi*) arba būti prižiūrimi namuose (*kat'Oikon Paidokomoi*). Šios paslaugos – Darbo ir socialinio draudimo ministerijos atsakomybė. Vaikai nuo 3 metų taip pat gali lankyti vaikų darželius (*nipiagogia*), už kuriuos atsakinga Švietimo ir kultūros ministerija. Tai reiškia, kad vaikai nuo 3 metų iki 4 metų ir 8 mėnesių amžiaus gali lankyti arba vaikų darželius, arba dieninės priežiūros centrus. Priešmokyklinio ugdymo klasės (*prodimitiki*), organizuojamos *nipiagogia*, yra privalomos ir nemokamos vaikams nuo 4 metų ir 8 mėnesių iki 5 metų ir 8 mėnesių amžiaus. Pradinis ugdymas teikiamas nuo 5 metų ir 8 mėnesių amžiaus.

Mokesčiai

Mėnesiniai mokesčiai privačiose (savomis lėšomis finansuojamose) *vrefopaidoko-mikoi stathmoi*, kurias lanko 81 proc. vaikų, svyruoja nuo 170 iki 397 PGS. Valstybės subsidijuojamose privačiose *vrefopaidokomikoi stathmoi*, kurias lanko 17,2 proc. vaikų, mokesčiai svyruoja nuo 68 iki 193 PGS. Valstybinėse *vrefopaidokomikoi stathmoi*, kurias lanko 1,9 proc. vaikų, mokesčiai siekia nuo 108 iki 227 PGS. Vidutinis mėnesinis mokestis valstybinėse *nipiagogeio*, kurias lanko 51 proc. vaikų, sudaro 48 PGS. Privačiose valstybės subsidijuojamose *nipiagogeio*, kurias lanko 24 proc. vaikų, vidutinis mokestis siekia 91 PGS, o privačiose (savomis lėšomis finansuojamose) *nipiagogeio* (kurias lanko 25 proc. vaikų), mokesčiai sudaro 295 PGS.

Priešmokyklinio ugdymo klasės (*prodimitiki*) – nemokamos valstybinėse ir valstybės subsidijuojamose privačiose ugdymo įstaigose. Tik 1 proc. vaikų lanko privačias (savomis lėšomis finansuojamas) priešmokyklinio ugdymo klases (*prodimitiki*), už kurias vidutiniškai tenka mokėti 295 PGS per mėnesį.

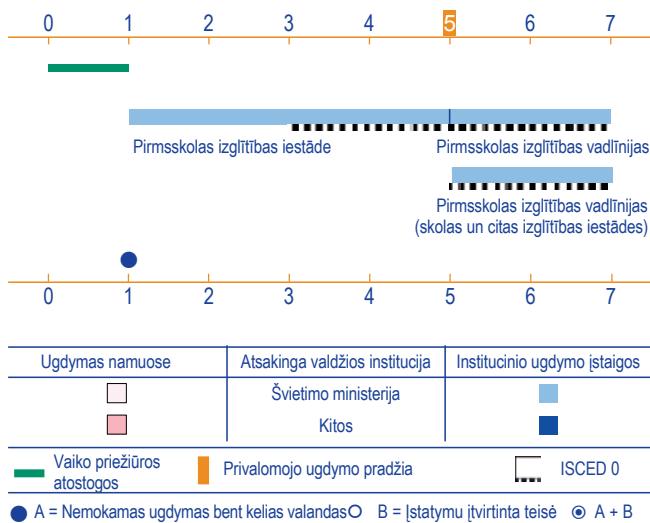
1 PGS = 0,882524 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Latvija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Latvijoje reiškia *pirmsskolas izglītības iestādes* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ – *pirmsskolas izglītības iestādes* ir *pirmsskolas izglītības vadlīnijas* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011–2012 m.	iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus
Pirmsskolas izglītības iestāde	0,1	10,9	49,7	79,5	87,1	95,7	92,4

Šaltinis: Latvijas statistika, 2011/2012.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	77,6	85,9	95,5	91,7	7,0
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	5,5	90,4

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

1 PGS = 0,480921 LVL

Organizavimas

Vaikai nuo 1 iki 7 metų amžiaus gali lankyti pagal vientisąją ugdymo sistemą veikiančias ikimokyklinio ugdymo įstaigas (*pirmsskolas izglītības iestādes*), kuriose jie ugdomi pagal Švietimo ir mokslo ministerijos sudarytą ugdymo turinį. Ugdymas privalomas nuo 5 metų amžiaus, nors pradinis ugdymas (ISCED 1) pradamas tik, kai vaikams sukanka 7 metai. Kai sukanka privalomojo ugdymo amžius, vaikai turi dalyvauti specialioje programoje (*pirmsskolas izglītības vadlīnijas*), kuri vykdoma ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir kitose ugdymo įstaigose, įskaitant mokyklas ir kitus ugdymo centrų tipus (*skolas un citas izglītības iestādes*).

Mokesčiai

Valstybinėse AU įstaigose mokėti nereikia, tačiau tėvai turi sumokėti už vaikų maitinimą (tris kartus per dieną, kaina – apie 2 PGS per dieną). Gali būti imami mokesčiai už papildomas paslaugas, pavyzdžiui, vaikų užsienio kalbos mokymą. Vaikai iš mažas pajamas gaunančių šeimų gali būti maitinami nemokamai (priklausomai nuo vietos valdžios institucijos).

Mėnesiniai mokesčiai valstybės subsidijuojamose privačiose AU įstaigose, kurias lanko 4,3 proc. vaikų, svyruoja nuo 104 iki 624 PGS (vidutiniškai 374 PGS). Kai kuriose savivaldybėse tėvai, kurie priversti vesti vaikus į privačias AU įstaigas dėl valstybinių AU įstaigų trūkumo, gali gauti finansavimą, kuris svyruoja nuo 104 iki 270 PGS.

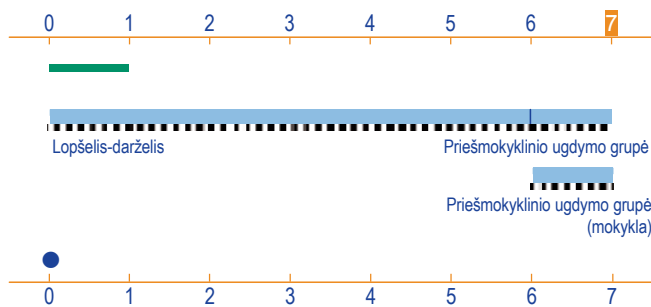
Dabartinės reformos

Nuo 2013 m. rugsėjo mėnesio pradėtos teikti AU namuose paslaugos. Auklės (*aukles*) gali gauti valstybės paramą, jeigu nėra teistos ir baigia 40 valandų specialius mokymus.

Lietuva

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Ugdymas namuose	Atsakinga valdžios institucija	Institucinio ugdymo įstaigos
	Švietimo ministerija	
	Kitos	

Vaiko priežiūros atostogos
 Privalomojo ugdymo pradžia
 ISCED 0

● A = Nemokamas ugdymas bent kelias valandas ○ B = Istatymu įtvirtinta teisė ⊙ A + B

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Lietuvoje reiškia *lopšelius-darželius* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ lanko abiejų tipų įstaigas.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011–2012 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus
Lopšelis-darželis	0,1	5,4	43,0	58,9	60,7	60,4	56,0
Darželis	(-)	0,1	1,2	4,2	4,4	4,5	4,1
Mokykla	:	0,5	4,2	8,3	9,8	12,2	36,3
Iš viso	0,1	6,0	48,4	71,4	74,9	77,1	96,4

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2011–2012.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	69,8	73,2	77,3	95,7	2,1
ISCED 1	(-)	(-)	0,0	6,5	99,5

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Dauguma AU sistemoje dalyvaujančių vaikų lanko pagal vientisąją ugdymo sistemą dirbančias priešmokyklinio ugdymo įstaigas (*lopšelius-darželius*) iki privalomojo pradinio ugdymo, kuris pradedamas nuo 7 metų, pradžios. Už šias ugdymo įstaigas atsakinga Švietimo ir mokslo ministerija. Likus metams iki privalomojo ugdymo pradžios beveik visi vaikai lanko priešmokyklinio ugdymo grupes (*priešmokyklinio ugdymo grupės*), kurios veikia arba priešmokyklinio ugdymo įstaigose, arba pradinėse mokyklose (*mokykla*). Be paveikslėlyje pavaizduotų įstaigų taip pat veikia atskiros vyresniems vaikams skirtos ugdymo įstaigos (*darželiai*), tačiau šių ugdymo įstaigų lankomumas gana mažas palyginti su pagal vientisąją ugdymo sistemą dirbančiomis įstaigomis. Be to, regionuose, kuriuose gyvena nedaug vaikų, visas AU ciklas teikiamas bendrojo lavinimo mokyklose arba daugiafunkčiuose centruose.

Mokesčiai

Valstybinėse ugdymo įstaigose, kurias lanko dauguma vaikų (98,7 proc.), nėra mėnesinio mokesčio. Tėvai moka tik už vaikų maitinimą (94 PGS už vaikų iki 3 metų amžiaus ir 103 PGS per mėnesį už vyresnių negu 3 metų amžiaus vaikų maitinimą tris kartus per dieną). Kai kuriose savivaldybėse imamas papildomas mokestis už ugdymo medžiagą.

Mėnesiniai mokesčiai valstybės subsidijuojamose privačiose AU gali siekti 843 PGS.

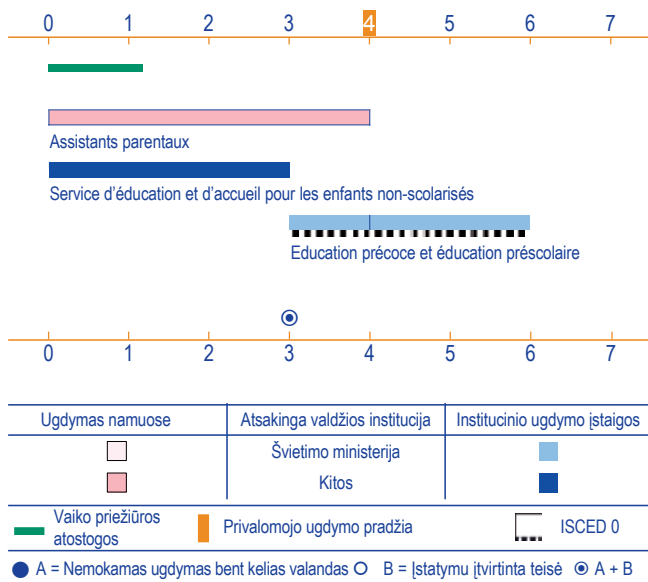
1 PGS = 2,13334 LTL

Šiuo metu reformos nevykdomos

Liuksemburgas

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Liuksemburge reiškia *service d'éducation et d'accueil pour les enfants non-scolarisés* paslaugas gaunančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia *éducation précoce* ir *éducation préscolaire* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	72,0	94,6	91,4	4,0	0,1
ISCED 1	(-)	(-)	5,3	89,2	97,6

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Vaikams iki 3 metų amžiaus gali būti teikiamos institucinio ugdymo paslaugos, vadinamos *service d'éducation et d'accueil pour les enfants non-scolarisés*. Jas teikia *crèches* arba *foyer de jour*. Be to, veikia reglamentuojamos priežiūros namuose paslaugų, kurias teikia auklės (*assistants parentaux*), sistema. Vaikai nuo 3 iki 4 metų turi įstatymu įtvirtintą teisę į nemokamą AU (*éducation précoce*), o priešmokyklinis ugdymas (*éducation préscolaire*) privalomas nuo 4 metų amžiaus. Švietimo ministerija atsakinga tiek už *éducation précoce*, tiek už *éducation préscolaire* ir jis teikiamas mokyklinio ugdymo įstaigose. Be diagramoje pavaizduotų ugdymo paslaugų, vyresni vaikai (3 metų amžiaus ir vyresni) taip pat gali naudotis popamokinėmis AU paslaugomis (*service d'éducation et d'accueil pour les enfants scolarisés*), kurios papildo ugdymą, į kurį vaikai turi teisę. Pradinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Mėnesiniai mokesčiai *assistants parentaux* už ugdymą namuose gali siekti 580 PGS (maitinimas neįskaičiuotas). Valstybinės arba valstybės finansuojamos ugdymo namuose paslaugos neteikiamos, tačiau tėvai, kurių vaikai dalyvauja AU sistemoje, gauna subsidijas per talonus.

Mėnesiniai mokesčiai už privačias (savomis lėšomis finansuojamas) *service d'éducation et d'accueil pour les enfants non scolarisés*, kurias naudoja 62 proc. vaikų, svyruoja nuo 319 iki 1244 PGS. Mokesčiai už valstybines ir valstybės subsidijuojamas paslaugas svyruoja nuo 41 iki 966 PGS.

AU *éducation précoce* nemokamas nuo 3 metų amžiaus, tačiau tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo ir papildomų ugdymo valandų išlaidų.

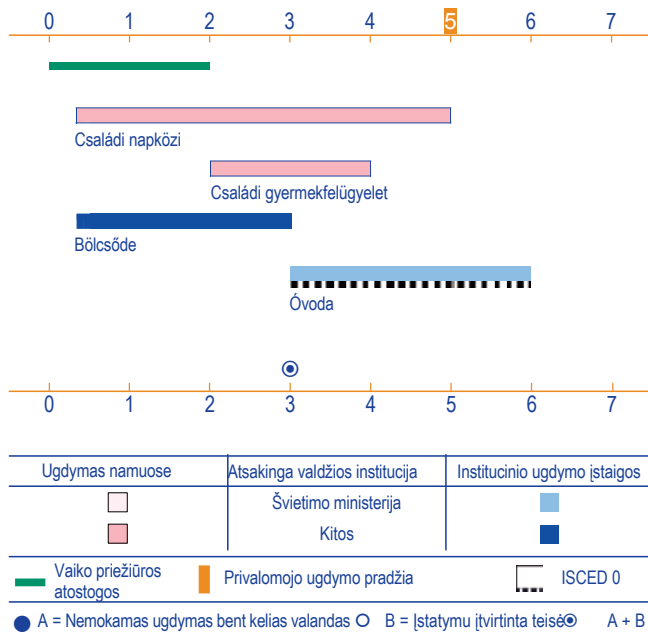
1 PGS = 1,20592 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Vengrija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Vengrijoje reiškia *bölcsőde* lankančius vaikus, o „jaunesni vaikai“ – *óvoda* lankančius vaikus

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.	iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
Családi napközi*	0,03	0,8	2,9	1,5		0,4		(-)
Bölcsőde*	0,1	3,7	23,2	13,3		(-)	(-)	(-)
Óvoda**	(-)	(-)	8,4	75,3	93,1	96,2	68,8	3,1

Pastaba. Be to, 0,6 proc. visų dvimečių lanko *egységes óvoda és bölcsőde*. Duomenų apie *családi gyermekfelügyelet* nėra.

Šaltiniai: * KSH, 2013; ** Köznevelés- statisztikai adatgyűjtés 2012/13.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	74,1	92,9	96,2	71,5	3,7
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	21,9	93,8

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Institucinio ugdymo paslaugos apima vaikams nuo 20 savaičių iki 3 metų amžiaus skirtus lopšelius (*bölcsődék*) ir 3–6 metų amžiaus vaikams skirtus darželius (*óvodák*). Už *bölcsőde* atsakingas Valstybinis socialinių reikalų sekretoriatas, o *óvoda* laikomos švietimo sektoriaus dalimi ir už jas atsakingas Valstybinis švietimo sekretoriatas (abu sekretoriatai įeina į Žmogiškųjų išteklių ministerijos sudėtį). Be to, taip pat veikia dvi priežiūros namuose sistemos (*családi gyermekfelügyelet* ir *családi napközi*), kurių pagrindinis skirtumas – amžiaus grupės, kurioms šios paslaugos teikiamos, ir darbuotojų ir vaikų santykis. Nuo 3 metų amžiaus vaikai įgyja įstatymu įtvirtintą teisę į nemokamą AU. Be diagramoje pavaizduotų ugdymo paslaugų negausiai apgyvendintuose regionuose veikia pagal vientisąją ugdymo sistemą dirbančios ugdymo įstaigos (*egységes óvoda és bölcsőde*) (tačiau jos nepriima jaunesnių negu 2 metų amžiaus vaikų). Ugdymas privalomas nuo 5 metų amžiaus, t. y. vienerius metus iki pradinio ugdymo, kuris pradedamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Mėnesiniai mokesčiai reglamentuojami. Mokesčiai ir maitinimas *bölcsőde* negali viršyti 25 proc. grynųjų šeimos pajamų vienam asmeniui. Teikiant AU paslaugas namuose ši riba – 50 proc. grynųjų šeimos pajamų vienam asmeniui. Kai kuriose savivaldybėse nuo 4 mėnesių amžiaus teikiamas nemokamas AU ir imamas mokestis tik už maitinimą.

Valstybinėse *óvoda* už ugdymą mokėti nereikia, bet tėvai moka už vaikų maitinimą. Mėnesiniai mokesčiai valstybės subsidijuojamose privačiose ugdymo įstaigose (kurias lanko 2,7 proc. vaikų) siekia apie 413 PGS (maitinimas neįskaičiuotas).

1 PGS = 169,345 HUF

Dabartinės reformos

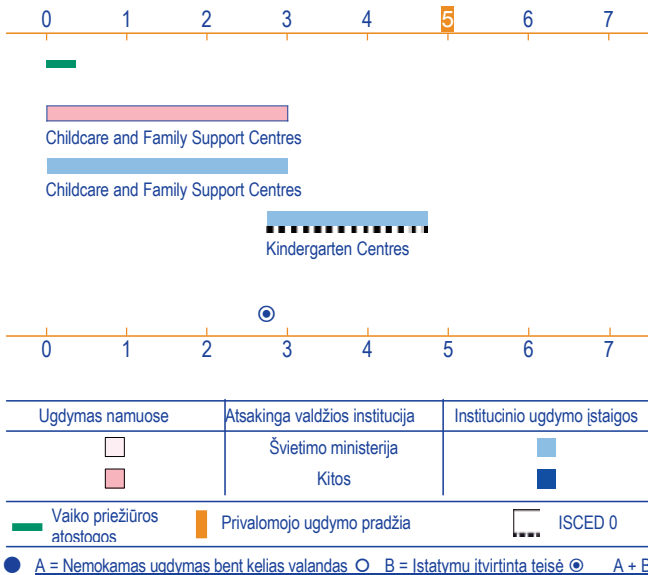
Pagal 2011 m. Įstatymą dėl nacionalinio valstybinio švietimo nuo 2015 m. rugsėjo 1 d. vaikų darželių lankymas bus privalomas nuo 3 metų amžiaus.

Nuo 2013 m. sausio 1 d. trims vaikų grupėms bus suteiktas pedagogo padėjėjas, o 500 vaikų skirtas vienas psichologas.

Malta

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Maltoje reiškia *childcare and family support centres* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ – *kindergarten centres* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus
Childcare and Family Support Centres	0,99	10,6	25,7	(-)	(-)

Šaltinis: DSWS, 2011.

(%) Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus
Kindergarten Centres	(-)	(-)	(-)	98,0	100,0

Šaltinis: Ministry for Education and Employment, 2012/2013.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	45,5	100,0	72,0	0,8	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	29,1	99,5	96,8

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Dabartinės reformos

Nuo 2015–2016 m. būtina *kindergarten centres* darbuotojų kvalifikacija bus padidinta iki bakalauro laipsnio, įgyto po ketverių metų studijų arba dvejų metų studijų, jeigu asmuo turi MCAST-BTEC ankstyvojo ugdymo aukštojo mokslo diplomą (*Higher National Diploma in Advanced Studies in Early Years*). Nuo 2014 m. balandžio mėnesio vaikai, ⇨

Organizavimas

Ankstyvasis ugdymas daugiausia teikiamas *kindergarten centres* ir yra skirtas vaikams nuo 2 metų ir 9 mėnesių iki 4 metų ir 9 mėnesių amžiaus. Už šių centrų veiklą atsakinga Švietimo ir užimtumo ministerija. Tėvams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į šio tipo vaikų ugdymą ir jis yra nemokamas valstybinėse ir bažnytinėse įstaigose.

Jaunesni vaikai (iki 3 metų amžiaus) gali lankyti *childcare and family support centres*, kurie neseniai buvo įtraukti į ugdymo sistemą ir teikia ugdymo namuose arba institucinio ugdymo paslaugas. Be diagramoje parodytų ugdymo įstaigų tėvai gali naudotis popamokinės priežiūros paslaugomis vaikams nuo 3 iki 16 metų amžiaus. Šios paslaugos tėvams mokamos.

Vaikai užrašomi į pradžines mokyklas tais metais, kai jiems sukanka penkeri, todėl kai kurie vaikai gali būti tik 4 metų ir 9 mėnesių amžiaus, kai pradedamas jų privalomas ugdymas.

Mokesčiai

Vidutiniai mėnesiniai mokesčiai siekia apie 365 PGS. Mokesčiai už vaikus iki 3 metų amžiaus valstybės nesubsidijuojamose ugdymo įstaigose (kurias lanko 66 proc. vaikų) svyruoja nuo 2 iki 7 PGS už valandą (priklausomai nuo to, kiek valandų per savaitę ar mėnesį vaikas ugdymo įstaigą lanko). Per mėnesį didžiausia suma gali būti 631 PGS, laikoma, kad savaitę sudaro 40 valandų. Valstybinės ugdymo įstaigos (kurias lanko 27 proc. vaikų) – nemokamos mažas pajamas gaunantiems tėvams, tačiau už ugdymą jose gali būti imamas mokestis iki 203 PGS. Trijuose centruose, kuriuos valstybė subsidijuoja, mėnesiniai mokesčiai svyruoja nuo 108 iki 379 PGS. Valstybiniai *kindergarten centres* (kuriuos lanko 70 proc. vaikų) – nemokami ir kasdien vaikai net gauna vieną stiklinę pieno ir vieną nemokamą porciją vaisių ar daržovių per savaitę.

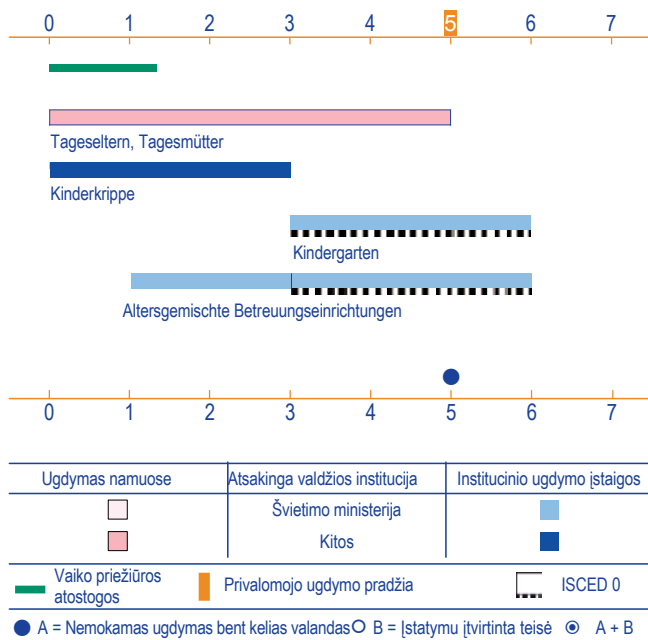
1 PGS = 0,738884 EUR

⇨ kurių tėvai studijuoja arba dirba, gali nemokamai lankyti AU įstaigas (iki visos dienos). Valstybė moka vaikų priežiūros centrams 4,06 PGS per valandą už vieną vaiką.

Austrija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Austrijoje reiškia *Kinderkrippe* ir vaikams iki 3 metų amžiaus skirtas grupes *Altersgemischte Betreuungseinrichtungen* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia *Kindergarten* ir vyresniems kaip 3 metų amžiaus vaikams skirtas grupes *Altersgemischte Betreuungseinrichtungen* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011–2012 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
Iš viso	1,3	14,9	43,1	80,2	94,2	96,3
Kinderkrippe	0,9	11,1	16,5	1,1	0,2	0,2
Kindergarten	(-)	0,3	17,5	68,9	86,0	88,1
Altersgemischte Einrichtungen	0,3	3,4	9,1	10,3	8,0	8,0

Šaltinis: Statistik Austria, 2011/2012.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	60,4	91,5	97,2	38,4	1,5
ISCED 1	(-)	(-)	0,0	58,2	96,7

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Iki 3 metų amžiaus ankstyvasis ugdymas teikiamas institucinio ugdymo įstaigose *Kinderkrippen*. Be to, taip pat veikia reglamentuojamos priežiūros namuose, kurių užtikrina dieninės priežiūros paslaugas teikiantys tėvai ar motinos (*Tageseltern/ Tagesmütter*), sistema. Nuo 3 metų amžiaus (o kartais šiek tiek anksčiau) vaikai gali lankyti *Kindergarten*. Nuo 5–6 metų amžiaus, t. y. likus vieneriems metams iki pradinio ugdymo pradžios (ISCED 1) *Kindergarten* lankymas privalomas ir nemokamas. Be šių pagrindinių ugdymo įstaigų apie 13 proc. vaikų lanko mišraus amžiaus grupes (*Altersgemischte Betreuungseinrichtungen*), skirtas vaikams nuo 1 iki 6 metų amžiaus, kurios dažniausiai ugdomos *Kindertagesstätten*.

AU teikime dalyvauja tokios centrinės valdžios institucijos kaip Federalinė švietimo ir moterų reikalų ministerija ir Federalinė šeimų ir jaunimo ministerija, kurios atsakingos už AU politikų rengimą ir bendrą finansavimą. Tačiau sistema – itin decentralizuota. Pradinis ugdymas pradamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Mėnesiniai mokesčiai *Kinderkrippen* – labai skiriasi, siekia nuo 135 iki 306 PGS (maitinimas įskaičiuotas). Mėnesiniai mokesčiai už priežiūrą namuose svyruoja nuo 321 iki 362 PGS (maitinimas įskaičiuotas).

Kindergarten mokesčiai dažniausiai mažesni ir pusės dienos AU penkiamečiams nemokamas. Kai kuriose žemėse nemokamas AU teikiamas platesnei amžiaus grupei.

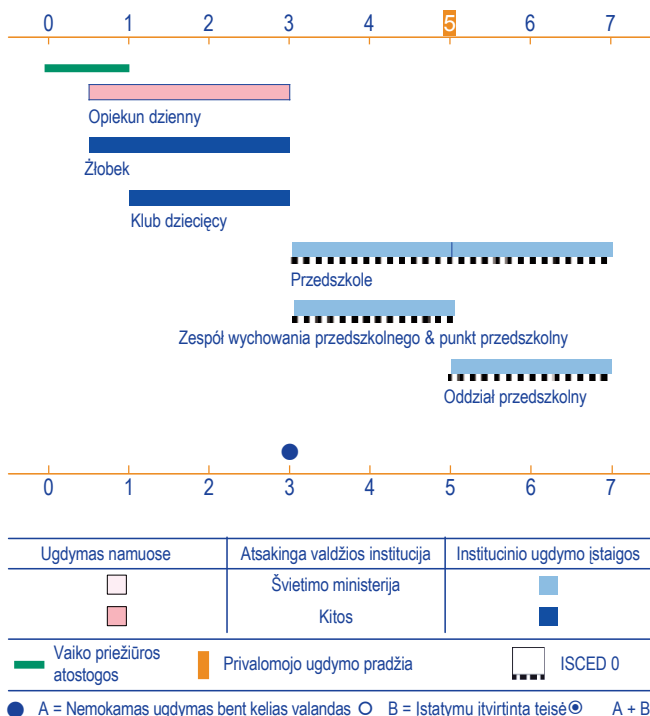
1 PGS = 1,09542 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Lenkija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Lenkijoje reiškia *żłobek & klub dziecięcy* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ – *przedszkole, zespół wychowania przedszkolnego & punkty przedszkolne* ir *oddział przedszkolny* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2012 m.	iki 3 metų amžiaus
Niania i opiekun dzienny	0,01
Żłobek & klub dziecięcy	4,5

Šaltinis: MPIPS, 2012.

(%) Ataskaitiniai metai 2012 m.	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus
Przedszkole	5,5	47,7	59,0	64,2	42,9
Oddział przedszkolny	0,2	2,1	4,3	26,5	34,6
Zespół wychowania przedszkolnego & punkt przedszkolny	0,5	2,5	3,1	1,3	0,1

Šaltinis: SIO, 2012/2013.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	47,6	62,2	79,3	85,5	2,2
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	9,3	94,4

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Ankstyvasis ugdymas Lenkijoje padalintas į du etapus. Vaikų iki 3 metų AU prižiūri Darbo ir socialinės politikos ministerija, o už vyresnių negu 3 metų vaikų ikimokyklinį ugdymą atsakinga Švietimo ministerija.

Vaikai iki 3 metų amžiaus gali lankyti *żłobki* ir *kluby dziecięce*. Šių dviejų ugdymo formų reglamentavimas nesiskiria, išskyrus tai, kad *żłobki* paslaugos teikiamos kasdien po 10 valandų vaikams nuo 6 mėnesių iki 3 metų, o *kluby dziecięce* kasdien dirba tik po 5 valandas ir nepriima jaunesnių negu 1 metų amžiaus vaikų. 2013 m. birželio mėnesį bendra su vaiko priežiūra susijusių atostogų trukmė pailginta iki vienerių metų.

3–6 metų amžiaus vaikai gali lankyti *przedszkole*, o 5–6 metų amžiaus vaikai – ikimokyklinio ugdymo klases (*oddział przedszkolny*) pradinėse mokyklose. Siekiant spręsti vietų AU įstaigose trūkumą, 3–5 metų amžiaus vaikams ugdymo įstaigose, vadinamose *zespół wychowania przedszkolnego* ir *punkty przedszkolne*, taip pat gali būti teikiamos ugdymo ne visą dieną paslaugos (mažiausiai 3 valandas per dieną, 12 valandų per savaitę). Vieneri priešmokyklinio ugdymo metai privalomi penkiamečiams. Ugdymas namuose teisės aktuose numatytas, tačiau šiuo metu užsiregistravusių *opiekunowie dzienni* – maži.

Mokesčiai

Valstybinėse *żłobek* mėnesiniai mokesčiai (maitinimas įskaičiuotas) siekia 92 PGS, o valstybės subsidijuojamose privačiose *żłobek* – 205 PGS. *Przedszkole* – nemokamas 5 valandas per dieną, tačiau tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo ir papildomų ugdymo valandų išlaidų. Nuo 2013 m. rugsėjo mėnesio tėvai moka už papildomas valandas daugiausia 0,41 PGS už valandą.

1 PGS = 2,46209 PLN

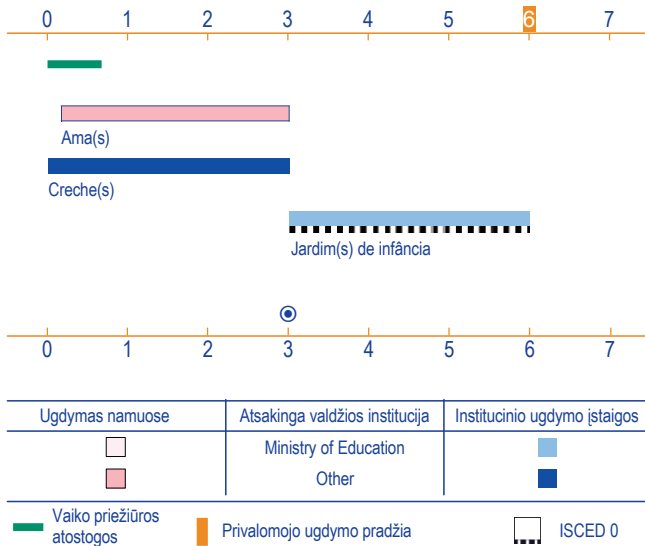
Dabartinės reformos

2009–2014 m. palaipsniui mažinamas pradinio ugdymo amžius nuo 7 iki 6 metų. 2015 m. visi šešiamečiai privalės pradėti lankyti pradinės mokyklas. Nuo 2015 m. visi keturmečiai, o nuo 2017 m. – visi trimečiai, turės įstatymu įtvirtintą teisę į priešmokyklinį ugdymą.

Portugalija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

● A = Nemokamas ugdymas bent kelias valandas ○ B = Įstatymu įtvirtinta teisė ◎ A + B

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Portugalijoje reiškia *Creches* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ – *Jardim de infância* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2010–2011 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
Ama(s) *	1,0	2,2	2,0	0,1	(-)	(-)
Creche(s) *	16,7	31,3	42,0	3,4	(-)	(-)
Jardim(s)-de-infância **	(-)	(-)	(-)	75,4	87,6	93,2
Iš viso	17,6	33,5	44,0	79,0	87,6	93,2

Šaltiniai: *Ministério da Solidariedade, Emprego e Segurança Social, 2011; **DGEEC – MEC, 2010/2011.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	79,4	92,6	97,5	5,2	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	0,6	100	100

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Iki 3 metų amžiaus ankstyvoji priežiūra teikiama institucinės priežiūros įstaigose, vadinamose *creches*. Taip pat veikia vaikams nuo 3 mėnesių iki 3 metų amžiaus skirta reglamentuojamo ugdymo namuose sistema, kurį teikia auklės (*amas*), dirbančios arba savarankiškai, arba formaliose grupėse, vadinamose „šeimų *creches*“. Jauniausių vaikų ugdymas namuose ir institucinis ugdymas – Solidarumo, užimtumo ir socialinės apsaugos ministerijos atsakomybė. Nuo 3 metų amžiaus vaikai įgyja įstatymu įtvirtintą teisę į nemokamą ankstyvąjį ugdymą *jardim de infância*. Už šią sritį atsakinga Švietimo ir mokslo ministerija. Be diagramoje pavaizduotų paslaugų taip pat veikia ikimokyklinio ugdymo sistema (*educação pré-escolar itinerante*), skirta vaikams nuo 3 iki 5 metų amžiaus, gyvenantiems kaimo vietovėse. Pradinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Apie *amas* ir *crèches* mokamus mokesčius informacijos nėra. 5 valandas per dieną *jardim de infância* - nemokamos, tačiau tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo ir papildomų ugdymo valandų išlaidų.

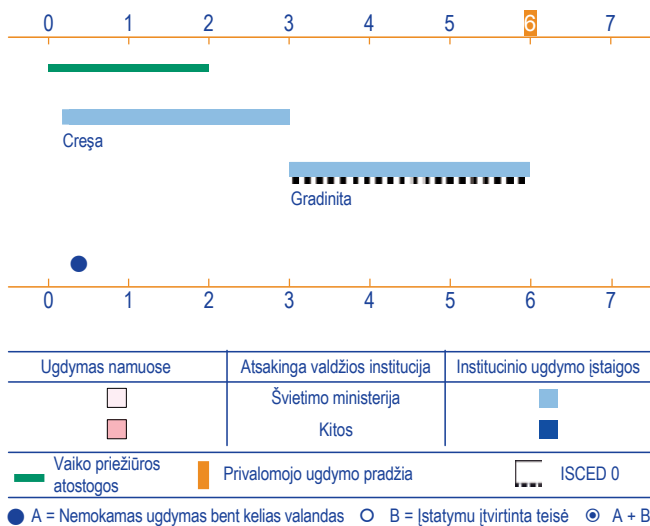
1 PGS = 0,814422 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Rumunija

Ataskaitiniai metai 2012-2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Rumunijoje reiškia *creşa* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ – *gradinita* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	66,7	78,4	85,7	77,3	5,8
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	18,7	89,4

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Iki 3 metų amžiaus vaikams teikiamos ankstyvosios priežiūros paslaugos institucinio ugdymo įstaigose, vadinamose *creşa*. Nuo 3 (kartais net nuo 2) iki 6 metų amžiaus vaikai gali lankyti institucinio ugdymo įstaigas *gradinita*. Nacionalinio švietimo ministerija yra visiškai atsakinga už vyresnių negu 3 metų amžiaus vaikų AU *gradinita*. Tačiau atsakomybė už vaikų iki 3 metų amžiaus ugdymą ji dalijasi su Sveikatos apsaugos ministerija ir Darbo, šeimų, socialinės apsaugos ir garbaus amžiaus asmenų ministerija.

Pradinis ugdymas pradamas nuo 6 metų. Tačiau prieš tai, kai 2011 m. sausio mėnesį įsigaliojo Įstatymas dėl nacionalinio švietimo, tėvai galėjo rinktis, į kokią ugdymo įstaigą užrašyti vaikus: 6 metų amžiaus vaikas galėjo lankyti darželį arba pirmąją klasę mokykloje.

Mokesčiai

Valstybinės AU įstaigos – nemokamos. Tačiau tėvai turi sumokėti už vaikų maitinimą, kuris kainuoja 60 PGS *creşa* ir 82–127 PGS *gradinita*. Vaikai iš mažas pajamas gaunančių šeimų gali būti maitinami nemokamai.

2,5 proc. vaikų lanko privačias (savomis lėšomis finansuojamas) *gradinita* ir jų tėvams tai kainuoja nuo 127 iki 1 137 PGS.

1 PGS = 2,19865 RON

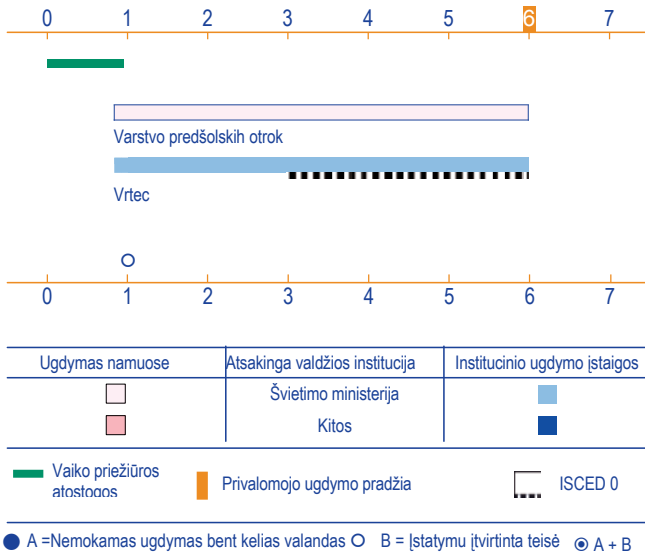
Dabartinės reformos

Nuo 2014 m. rugsėjo mėnesio 5–6 metų amžiaus vaikai turės įstatymu įtvirtintą teisę į vietą *gradinita*.

Slovėnija

Ataskaitiniai metai 2012-2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai Slovėnijoje reiškia *vrtec* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2012-2013 m.	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
Varstvo predšolskih otrok *	0,7	0,5	0,1	<0,1	<0,1
Vrtec **	42,1	69,2	83,6	93,6	92,9

Šaltiniai: *MIZS; **Statistični urad RS, 2012/2013.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	82,8	88,9	90,7	6,3	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	93,2	97,5

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Veikia vientisoji AU sistema, kurioje ugdymo ir priežiūros paslaugos teikiamos vaikams nuo 11 mėnesių iki 6 metų (kai vaikams privaloma pradėti lankyti pradinę mokyklą). AU teikiamas institucinio ugdymo įstaigose, vadinamose *vrtei*, už kurias visiškai atsakinga Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Be to, veikia ir reglamentuojamo ugdymo namuose (*varstvo predšolskih otrok*) sistema, skirta tai pačiai amžiaus grupei. Tačiau pastarojoje dalyvauja labai nedidelė vaikų dalis. Nuo 11 mėnesių amžiaus vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į vietą valstybės subsidijuojamose AU įstaigose. Tačiau vietos valdžios institucijos ne visada gali patenkinti vietų jaunesniems vaikams paklausą.

Mokesčiai

Vidutinis mėnesinis mokestis už ugdymą namuose (*varstvo predšolskih otrok*), kurį teikia tik privatūs paslaugų teikėjai, sudaro 364 PGS (maitinimas įskaičiuotas). Vidutinis mėnesinis mokestis už *vrtec* - 168 PGS, tačiau jis gali siekti 505 PGS už vaikų iki 3 metų amžiaus ugdymą ir iki 446 PGS už vyresnius vaikus. 3 proc. vaikų lanko vaikų darželius nemokamai.

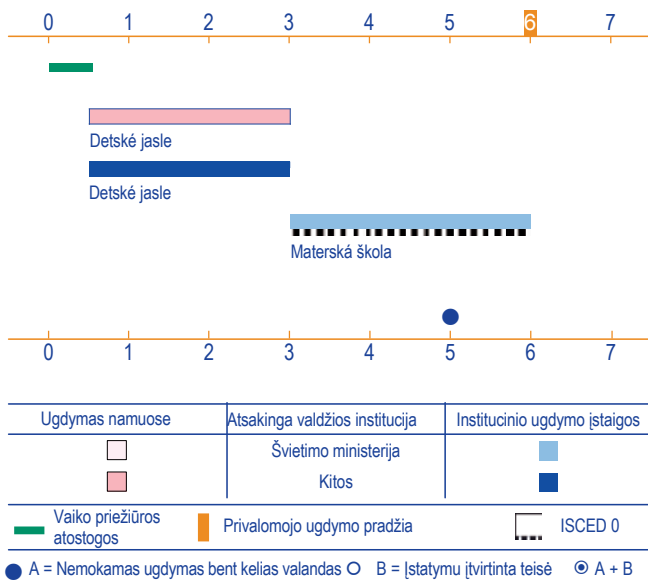
1 PGS = 0,823417 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Slovakija

Ataskaitiniai metai 2012-2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Slovakijoje reiškia *detské jasle* lankančius vaikus, o „vyresni vaikai“ - *materská škola* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011-2012 m.	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus
Materská škola	(-)	10,3	62,2	72,3	80,5	35,9

Šaltinis: UIPS, 2011/2012.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	60,1	72,3	81,5	39,9	2,9
ISCED 1	(-)	(-)	0,0	50,2	92,7

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Iki 3 metų amžiaus vaikai gali lankyti institucinio ugdymo arba ugdymo namuose *detské jasle*. 3–6 metų amžiaus (kartais net šiek tiek jaunesni) vaikai lanko institucinio ugdymo *materské školy*, už kurias atsakinga Švietimo ministerija. Be diagramoje pavaizduotų ugdymo įstaigų taip pat veikia įstaigos, vadinamos motinos ir vaiko centrais (*materské / detské centrá*), skirtos jauniausiems vaikams (iki 3 metų amžiaus) ir jų tėvams. Jas dažniausiai valdo tėvų asociacijos ir jos nėra valstybės subsidijuojamos. Pradinis ugdymas pradamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Apie mokesčius *detské jasle* informacijos nėra. Vidutinis mėnesinis mokestis valstybinėse *materská škola*, kurias lanko 96 proc. vaikų, siekia 22–29 PGS (maitinimas neįskaičiuotas). Paskutiniai AU metai – nemokami, tačiau tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo išlaidų.

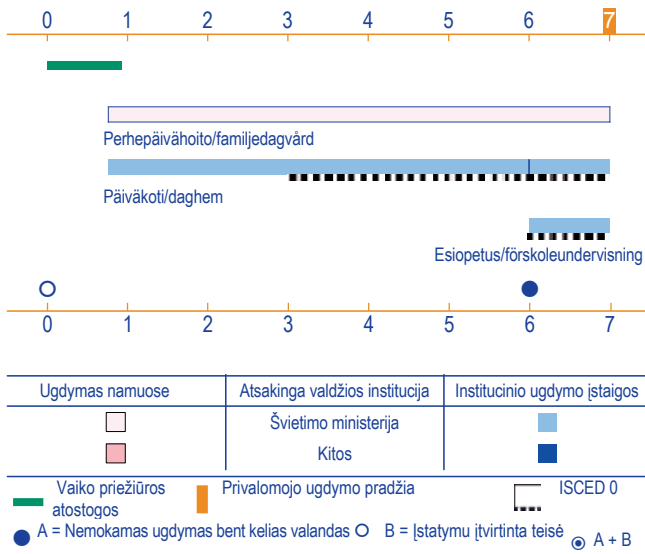
1 PGS = 0,688163 EUR

Šiuo metu reformos nevykdomos

Suomija

Ataskaitiniai metai 2012-2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Suomijoje reiškia *päiväkoti/daghem* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia *päiväkoti/daghem* ir *esiopetus / förskoleundervisning* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus
Päiväkoti/daghem	0,4	17,8	34,9	50,8	59,2	66,5	66,5
Perhepäivähoito/familjedagvård	0,5	12,0	16,7	17,0	14,3	11,0	3,2
Esiopetus/förskoleundervisning	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	98,4
Iš viso	1,0	29,7	51,6	67,7	73,5	77,7	98,4

Šaltinis: THL, 2011.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	48,7	57,4	66,7	97,8	1,6
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	0,4	96,2

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Dabartinės reformos

Nuo 2013 m. sausio 1 d. teisės aktų rengimas, ankstyvojo ugdymo ir dienos priežiūros paslaugų valdymas ir administravimas, už kurį buvo atsakinga Socialinių reikalų ir sveikatos apsaugos ministerija, perduoti Švietimo ir kultūros ministerijai.

AU sektoriuje vykdoma visapusiška įstatyminė reforma. 2012 m. gruodžio mėnesį Švietimo ir kultūros ministerija sudarė darbo grupę, kuriai pavedė parengti naujo įstatymo dėl ankstyvojo ugdymo pasiūlymą. 2011 m. birželio mėnesį Vyriausybė į savo programą įtraukė klausimą dėl galimybės priešmokyklinį ugdymą padaryti privalomu išnagrinėjimo. ⇒

Organizavimas

Vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į valstybės subsidijuojamą vietą AU įstaigose pasibaigus vaiko priežiūros atostogoms. Dauguma AU sistemoje dalyvaujančių vaikų lanko dienos priežiūros centrus (*päiväkoti/daghem*), skirtus 0–7 metų amžiaus grupei, už kuriuos atsakinga Švietimo ir kultūros ministerija. Gana didelei daliai vaikų teikiamos reglamentuojamo ugdymo namuose paslaugos (*perhepäivähoito / familjedagvård*). Likus metams iki privalomojo ugdymo pradžios praktiškai visi vaikai dalyvauja priešmokykliniame ugdyme, kuris organizuojamas dienos priežiūros centruose (*päiväkoti / daghem*) arba pradinėse mokyklose (*perusopetus / grundläggande utbildning*).

Be diagramoje pavaizduotų AU įstaigų daugelis vietos valdžios institucijų taip pat visiems teikia AU paslaugas darželiuose ir „atviruose dienos priežiūros centruose“. Bažnyčia ir nevyriausybinės organizacijos taip pat teikia ankstyvojo ugdymo paslaugas visiems vaikams. Pradinis ugdymas (ISCED 1) pradamas metų, kai vaikams sukanka 7, rugpjūčio mėnesį.

Mokesčiai

AU namuose ir instituciniam AU taikomos tos pačios taisyklės. Didžiausio mėnesinio mokesčio, įskaitant maitinimą, riba – 216 PGS ir jį moka 27 proc. vaikų tėvai. 16 proc. vaikų mokesčių nemoka (THL, 2011). Pusės dienos priešmokyklinis ugdymas (*esiopetus / förskoleundervisning*) paskutiniiais AU metais – nemokamas. Daugumai priešmokykliniame ugdyme dalyvaujančių vaikų po jo taip pat teikiamos dienos priežiūros paslaugos. Priešmokyklinio ugdymo etape vaikai nemokamai maitinami kartą per dieną.

1 PGS = 1,22499 EUR

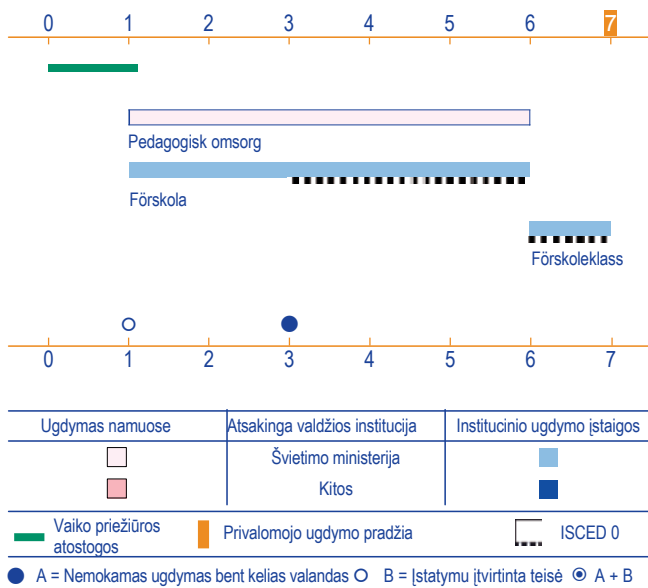
⇒ 2013 m. lapkričio mėnesį į Vyriausybės sprendimą dėl struktūrinės politikos programos įgyvendinimo įtrauktas privalomojo priešmokyklinio ugdymo įvedimas.

Šiuo metu nacionalinė pagrindinė priešmokyklinio ugdymo programa atnaujinama vykdant platesnę ugdymo programos reformą. Nauja pagrindinė ugdymo programa bus baigta iki 2014 m. pabaigos ir ja pagrįsti nauji ugdymo turiniai bus įgyvendinami nuo 2016 m. rugpjūčio mėnesio.

Švedija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Švedijoje reiškia *förskola* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia ir *förskola*, ir *förskoleklass* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%)	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus
Förskola*	49,3	88,5	93,1	94,6	94,7	1,3
Pedagogisk omsorg**	2,1	3,7	3,6	3,3	3,0	(-)
Förskoleklass***	(-)	(-)	(-)	(-)	0,8	95,1
Iš viso	51,4	92,2	96,7	97,9	98,5	96,4

*Ataskaitiniai metai: 2012 m.; **Ataskaitiniai metai: 2011 m.; ***Ataskaitiniai metai: 2012–2013 m.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	92,0	94,0	95,3	95,4	1,3
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	1,2	96,8

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

AU sistemą sudaro pagal vientisąją ugdymo sistemą dirbantys ikimokyklinio ugdymo centrai (*förskola*), skirti 1–6 metų amžiaus vaikams. 6–7 metų amžiaus vaikai gali lankyti priešmokyklinio ugdymo klases (*förskoleklass*). *Förskoleklass* dažniausiai glaudžiai susijusios su mokykla, kurią lankys būsiami moksleiviai. Už visą pirmiau aptartą ugdymą atsakinga Nacionalinė švietimo agentūra. Be to, taip pat veikia vadinamosios pedagoginės priežiūros (*pedagogisk omsorg*) sistema, kurią įgyvendina registruotos vaikų auklės ir kuri organizuojama įvairiai (t. y. priežiūra teikiama auklių namuose arba kitur). Pedagoginę priežiūrą reglamentuoja Švietimo įstatymas ir ji priskiriama tai pačiai reglamentavimo sistemai kaip *förskola*. Be diagramoje pavaizduotų ugdymo paslaugų daugelis vietos valdžios institucijų taip pat teikia AU paslaugas atvirose ikimokyklinio ugdymo įstaigose (*öppna förskolan*), į kurias tėvai (arba auklės) su vaikais gali ateiti kada tik nori. Nuo 1 metų amžiaus vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į valstybės subsidijuojamą AU, o nuo 3 metų amžiaus jie turi teisę į nemokamą ugdymą. Pradinis ugdymas pradamas nuo 7 metų.

Mokesčiai

Visam AU sektoriui taikomos tos pačios taisyklės. Didžiausio mėnesinio mokesčio riba – 110 PGS (įskaitant maitinimą). Nuo 3 metų amžiaus vaikams suteikiama įstatymu įtvirtinta teisė į mažiausiai 525 valandų nemokamo AU (*allmän förskola*) per metus. Praktikoje tai reiškia, kad mėnesiniai mokesčiai už visos dienos vietą AU įstaigoje yra proporcingai mažesni negu vaikams iki 3 metų amžiaus. *Förskoleklass* – nemokama. Vaikai, kurių tėvai dirba ar studijuoja, turi teisę į valstybės subsidijuojamą vietą popamokinių užsiėmimų centre (*fritidshem*).

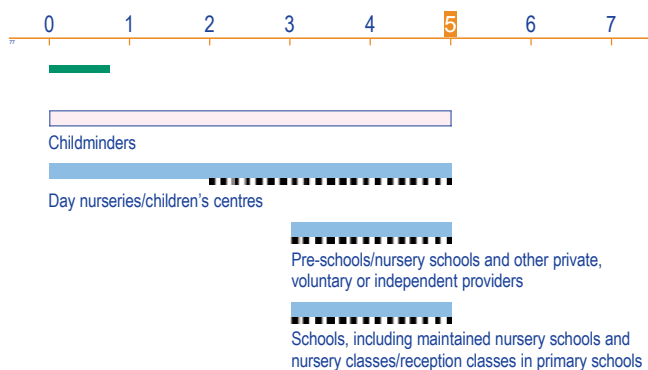
1 PGS = 11,4273 SEK

Šiuo metu reformos nevykdomos

Jungtinė Karalystė – Anglija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Ugdymas namuose	Atsakinga valdžios institucija	Institucinio ugdymo įstaigos
☐ Vaiko priežiūros atostogos ☐ Privalomojo ugdymo pradžia	Švietimo ministerija Kitos	☐ ISCED 0 ☐ A + B

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Anglijoje reiškia vaikus iki 3 metų amžiaus, ugdomus *day nurseries* ir *children's centres*. „Vyresni vaikai“ reiškia vaikus, lankančius įvairias valstybines ar privačias ugdymo įstaigas (*pre-schools*, *nursery/reception classes* pradinėse mokyklose) bei *day nurseries* ir *children's centres*, kuriose įgyvendinama įstatymu įtvirtinta teisė į nemokamą AU.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	Iki 3 metų	3-4 metų
Childminders	5,0	4,0
Day nursery	17,0	13,0
Playgroup or pre-school	7,0	15,0
Nursery school	5,0	14,0
Nursery class attached to a primary or infants' school	1,0	17,0
Reception class	(-)	29,0

Šaltinis: DfE, 2013.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0 *	85,7	67,4	1,2	0,0	(-)
ISCED 1 *	(-)	29,7	98,5	99,2	99

* Jungtinės Karalystės (visų dalių) duomenys.

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Nuo gimimo iki 5 metų amžiaus (kai pradedamas privalomas pradinis ugdymas) vaikai gali lankyti *day nurseries* ar *children's centres* arba juos gali prižiūrėti *child-minders*. Nuo 3 metų amžiaus vaikai įgyja įstatymu įtvirtintą teisę į 15 valandų nemokamo AU per savaitę. Šią teisę užtikrina įvairių tipų AU paslaugų teikėjai, parodyti diagramoje. Dvimečiai iš skurdžiausių šeimų ugdomi nemokamai. Švietimo departamentas nustato vaikų nuo gimimo iki 5 metų amžiaus mokymosi, raidos ir priežiūros standartus visų tipų AU paslaugoms.

Be diagramoje pavaizduotų ugdymo paslaugų taip pat teikiamos įvairios papildomos AU paslaugos, įskaitant *mother and toddler groups* (arba *playgroups*), *crèches* ir *after-school / breakfast / activity clubs*. Pradinis ugdymas pradedamas nuo 5 metų.

Mokesčiai

Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams (ir dvimečiams iš skurdžiausių šeimų) suteikiama teisė į 15 valandų nemokamo AU per savaitę 38 savaites per metus.

Mėnesiniai mokesčiai už visos dienos AU, kurį teikia *childminders*, svyruoja nuo 776 iki 1 046 PGS skirtinguose regionuose. Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams, kurie naudojami teise į nemokamą ugdymą, mokesčiai mažinami iki 486–641 PGS už 25 papildomas AU valandas. Mėnesiniai mokesčiai už visos dienos ugdymą *nursery* svyruoja nuo 851 iki 1 063 PGS. Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams, kurie naudojami teise į nemokamą ugdymą, mokesčiai mažinami iki 532–622 PGS.

1 PGS = 0,870992 GBP

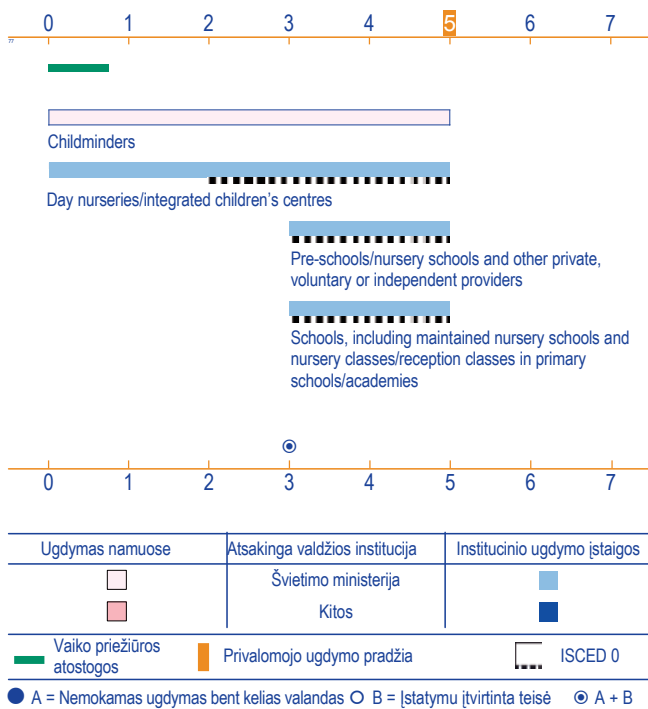
Dabartinės reformos

Nuo 2013 m. rugsėjo mėnesio visi prižiūrimi dvimečiai ir dvimečiai iš šeimų, kurios atitinka nemokamo maitinimo kriterijus (apie 130 000 vaikų), taip pat turi teisę į 15 valandų AU per savaitę. Nuo 2014 m. rugsėjo mėnesio dvimečių AU vietų skaičius bus dar padidintas iki maždaug 260 000 (apie 40 proc. visų dvimečių).

Jungtinė Karalystė – Velsas

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Velse reiškia vaikus iki 3 metų amžiaus, ugdomus *day nurseries* ir *children's centres*. „Vyresni vaikai“ reiškia vaikus, lankančius įvairias valstybines ar privačias ugdymo įstaigas (*pre-schools*, *nursery / reception classes* pradinėse mokyklose ir pan.) bei *day nurseries* ir *children's centres*, kuriose įgyvendinama įstatymu įtvirtinta teisė į nemokamą AU.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2009 m.	Iki 3 metų	3–4 metų
Childminders	5,0	3,0
Day nurseries/integrated children's centres	22,8	8,0
Playgroup or pre-school	10,0	12,0
Reception class	(-)	30,0
Nursery school	2,0	7,0
Nursery class attached to primary or infants' school	(-)	35,0

Šaltinis: Vello asamblėjos vyriausybė, 2011 m.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0*	85,7	67,4	1,2	0,0	(-)
ISCED 1*	(-)	29,7	98,5	99,2	99

*Jungtinės Karalystės (visų dalių) duomenys.

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Nuo gimimo iki 5 metų amžiaus (kai pradedamas privalomas pradinis ugdymas) vaikai gali lankyti *day nurseries* ar *children's centres* arba juos gali prižiūrėti *child-minders*. Nuo 3 metų amžiaus vaikai įgyja įstatymu įtvirtintą teisę į 10 valandų nemokamo AU per savaitę. Šią teisę užtikrina įvairių tipų AU paslaugų teikėjai, parodyti diagramoje. Dvimečiai iš skurdžiausių šeimų ugdomi nemokamai. Švietimo ir įgūdžių departamentas nustato vaikų nuo gimimo iki 5 metų amžiaus mokymosi, raidos ir priežiūros standartus visų tipų AU paslaugoms, sudarančioms sistemą (Ankstyvojo ugdymo ciklą), apimančią vaikus nuo gimimo iki 7 metų amžiaus.

Be diagramoje pavaizduotų ugdymo paslaugų taip pat teikiamos įvairios papildomos AU paslaugos, įskaitant *mother and toddler groups* (arba *playgroups*), *crèches* ir *after-school / breakfast / activity clubs*.

Pradinis ugdymas (ISCED 1) pradedamas nuo 5 metų.

Mokesčiai

Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams (ir dvimečiams iš skurdžiausių šeimų) suteikiama teisė į 12,5 valandų nemokamo AU per savaitę 38 savaites per metus.

Vidutiniai mėnesiniai mokesčiai už visos dienos AU, kurį teikia *childminders*, siekia 763 PGS. Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams, kurie naudojami teise į nemokamą ugdymą, mokesčiai mažinami iki 521 PGS už 27,5 papildomas AU valandas.

Vidutiniai mėnesiniai mokesčiai už visos dienos ugdymą *nursery* siekia 737 PGS. Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams, kurie naudojami teise į nemokamą ugdymą, mokesčiai mažinami iki 496 PGS už 27,5 papildomas AU valandas.

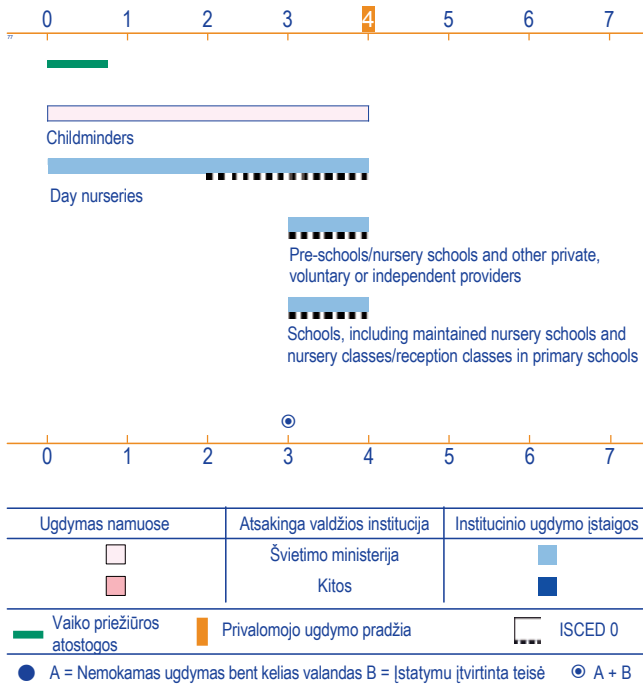
1 PGS = 0,870992 GBP

Šiuo metu reformos nevykdomos

Jungtinė Karalystė – Šiaurės Airija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Šiaurės Airijoje reiškia vaikus iki 3 metų amžiaus, ugdomus *day nurseries* ir *children's centres*. „Vyresni vaikai“ reiškia vaikus, lankančius įvairias valstybines ar privačias ugdymo įstaigas (*pre-schools, nursery/reception classes* pradinėse mokyklėse) bei *day nurseries* ir *children's centres*, kuriose įgyvendinama įstatymu įtvirtinta teisė į nemokamą AU.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0*	85,7	67,4	1,2	0,0	(-)
ISCED 1*	(-)	29,7	98,5	99,2	99

*Jungtinės Karalystės (visų dalių) duomenys.

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

1 PGS = 0,870992 GBP

Organizavimas

Nuo gimimo iki 4 metų amžiaus (kai pradedamas privalomas pradinis ugdymas) vaikai gali lankyti *day nurseries* ar *children's centres* arba juos gali prižiūrėti *child-minders*. Nuo 3 metų amžiaus vaikai įgyja įstatymu įtvirtintą teisę į 12,5 valandų nemokamo AU per savaitę. Šią teisę užtikrina įvairių tipų AU paslaugų teikėjai, parodyti diagramoje. Dvimečiai iš skurdžiausių šeimų ugdomi nemokamai. Švietimo departamentas nustato vaikų nuo gimimo iki 4 metų amžiaus mokymosi, raidos ir priežiūros standartus visų tipų AU paslaugoms.

Be diagramoje pavaizduotų ugdymo paslaugų, taip pat teikiamos įvairios papildomos AU paslaugos, įskaitant *playgroups, crèches* ir *after-school / breakfast / activity clubs*.

Pradinis ugdymas (ISCED 1) pradedamas nuo 4 metų.

Mokesčiai

Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams (ir dvimečiams iš skurdžiausių šeimų) suteikiama teisė į 12,5 valandų nemokamo AU per savaitę 38 savaites per metus.

Vidutiniai mėnesiniai mokesčiai už visos dienos AU, kurį teikia *childminders*, siekia 627 PGS. Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams, kurie naudojami teise į nemokamą ugdymą, mokesčiai mažinami iki 431 PGS už 27,5 papildomas AU valandas.

Vidutiniai mėnesiniai mokesčiai už visos dienos ugdymą *nursery* siekia 618 PGS. Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams, kurie naudojami teise į nemokamą ugdymą, mokesčiai mažinami iki 425 PGS už 27,5 papildomas AU valandas.

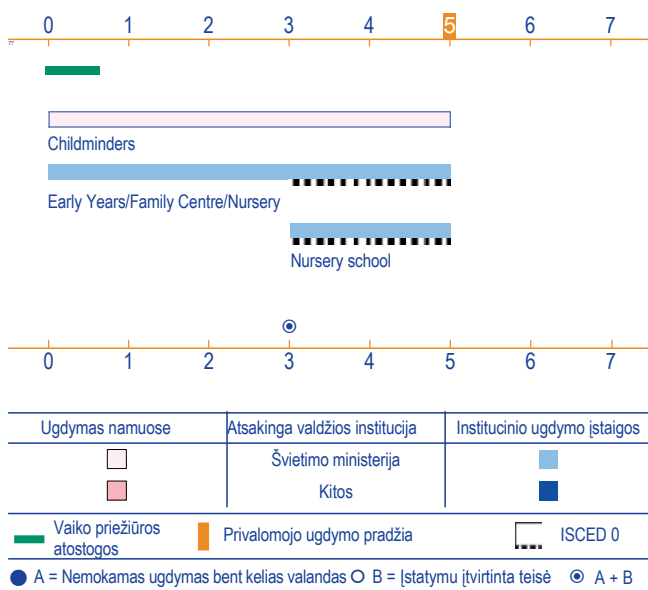
Dabartinės reformos

2013 m. spalio mėnesį Švietimo departamentas paskelbė dokumentą „Mokymasis mokyti: ankstyvojo ugdymo ir mokymosi sistema“ (*Learning to Learn: A Framework for Early Years Education and Learning*). Jis tarnauja kaip ankstyvojo ugdymo ir mokymosi paslaugų planavimo ir plėtros pagrindas, taip pat jame išplečiamas Pamatinis ugdymo etapas (*Foundation Stage*) (šiuo metu pirmieji ir antrieji privalomojo ugdymo metai, 4–6 metų amžiaus vaikai), kuris apima neprivalomo ikimokyklinio ugdymo metus.

Jungtinė Karalystė – Škotija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Škotijoje reiškia vaikus iki 3 metų amžiaus, ugdomus *early years*, *family centres* arba *nurseries*. „Vyresni vaikai“ reiškia vaikus, lankančius įvairias valstybines ar privačias ugdymo įstaigas, kuriose įgyvendinama įstatymu įtvirtinta teisė į nemokamą AU.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
Childminders	1,7	6,3		6,8		5,3
Early Years/ Family Centre	0,7	1,6		3,4		2,5
Nursery schools/ nursery classes		3,5	15,7	37,8		41,2
Iš viso	5,9	23,6		48,0		49,0

Šaltinis: Care Inspectorate, 2012.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0*	85,7	67,4	1,2	0,0	(-)
ISCED 1*	(-)	29,7	98,5	99,2	99

*Jungtinės Karalystės (visų dalių) duomenys.

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Dabartinės reformos

Nuo 2014 m. rugpjūčio mėnesio 3 ir 4 metų amžiaus vaikų (taip pat kai kurių dvimečių) teisė bus išplėsta nuo 475 iki 600 valandų. 2015 m. rugpjūčio mėnesį ji bus dar labiau išplėsta dvimečių vaikų grupėje remiantis dabartine teise į nemokamą maitinimą ugdymo įstaigoje, kurį gauna 27 proc. visų dvimečių.

Organizavimas

Iki 5 metų amžiaus (kai pradamas privalomas pradinis ugdymas) vaikai gali lankyti *early years*, *family centres* ar *nurseries* arba juos gali prižiūrėti *childminders*. Nuo 3 metų amžiaus vaikai įgyja įstatymu įtvirtintą teisę į 475 valandų nemokamo priešmokyklinio ugdymo per metus. Šią teisę užtikrina įvairių tipų AU paslaugų teikėjai, parodyti diagramoje. Ši teisė taip pat suteikiama dvimečiams, kurie yra prižiūrimi arba jais rūpinamasi pagal giminių priežiūros orderį (*kinship care order*). Visos AU įstaigos turi laikytis politikų ir rekomendacijų, kurios įgyvendinamos per nepriklausomas įstaigas, atsakingas už AU įstaigų kontrolę (Priežiūros inspekcija ir Škotijos socialinių paslaugų taryba). Šios įstaigos atskaitingos ministrams, o per ministrus – Škotijos Parlamentui. Škotijos vyriausybė taip pat rengia rekomendacijas vietos valdžios institucijoms dėl nemokamo priešmokyklinio ugdymo.

Be diagramoje pavaizduotų ugdymo paslaugų, taip pat teikiamos įvairios papildomos AU paslaugos, įskaitant *playgroups*, *crèches*, *out-of school clubs* ir *holiday play schemes*.

Pradinis ugdymas pradamas nuo 5 metų.

Mokesčiai

Vyresni negu 3 metų amžiaus vaikai turi teisę į 475 valandas nemokamo AU per metus, kurios trimestre dažniausiai išskaidomos į 2,5 valandų užsiėmimus (atitinka 12,5 valandų per 38 savaites). Šią teisę užtikrina įvairių tipų AU paslaugų teikėjai, parodyti diagramoje.

Vidutiniai mėnesiniai mokesčiai už visos dienos AU, kurį teikia *childminders*, siekia 744 PGS (maitinimas įskaičiuotas). Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams, kurie naudojami teise į nemokamą ugdymą, mokesčiai mažinami iki 510 PGS už 27,5 papildomas AU valandas.

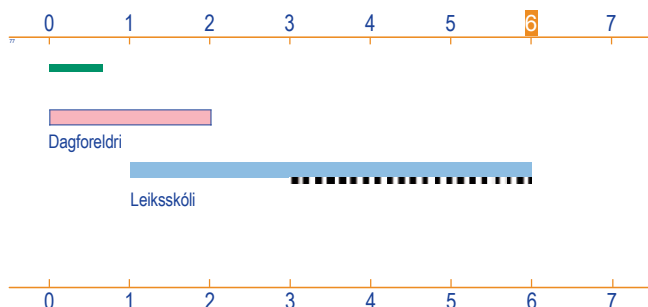
Vidutiniai mėnesiniai mokesčiai už visos dienos ugdymą *early years / family centre* arba *nursery school* siekia 808 PGS (maitinimas įskaičiuotas). Vyresniems negu 3 metų amžiaus vaikams, kurie naudojami teise į nemokamą ugdymą, mokesčiai mažinami iki 518 PGS už 27,5 papildomas AU valandas.

1 PGS = 0,870992 GBP

Islandija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Ugdymas namuose	Atsakinga valdžios institucija	Institucinio ugdymo įstaigos
	Švietimo ministerija	
	Kitos	

Vaiko priežiūros atostogos
 Privalomojo ugdymo pradžia
 ISCED 0

● A = Nemokamas ugdymas bent kelias valandas
 ○ B = Įstatymu įtvirtinta teisė
 ⊕ A + B

Šioje ataskaitoje „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai Islandijoje reiškia *leiksskóli* lankančius vaikus.

Organizavimas

Vaikai nuo 1 iki 6 metų amžiaus gali lankyti ikimokyklinio ugdymo centrus (*Leiksskóli*), už kuriuos atsakinga Švietimo ministerija. Taip pat veikia reglamentuojamo ir valstybės subsidijuojamo ugdymo namuose sistema (*Dagforeldri*), skirta jauniausiems vaikams (nuo gimimo iki 2 metų amžiaus), už kurią atsakinga Gerovės ministerija.

Pradinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Mokesčiai už AU centralizuotai neregamentuojami ir įvairiose savivaldybėse skiriasi. Pavyzdžiui, didžiausioje savivaldybėje (Reikjaviko) mokesčiai už *leiksskóli* siekia apie 140 PGS už 8 valandas per dieną. Dažniausiai už *dagforeldri* mokama apie 484 PGS per mėnesį (maitinimas įskaičiuotas).

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

1 PGS = 185,843 ISK

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
Dagforeldri	6,6	35,6	1,0			
Leiksskóli	1,0	29,0	97,0	99,0	98,0	97,0
Iš viso	7,6	64,6	98,0	99,0	98,0	97,0

Šaltinis: Hagstofa Íslands, 2011.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	95,5	96,8	95,8	0,1	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	0,4	98,1	98,8

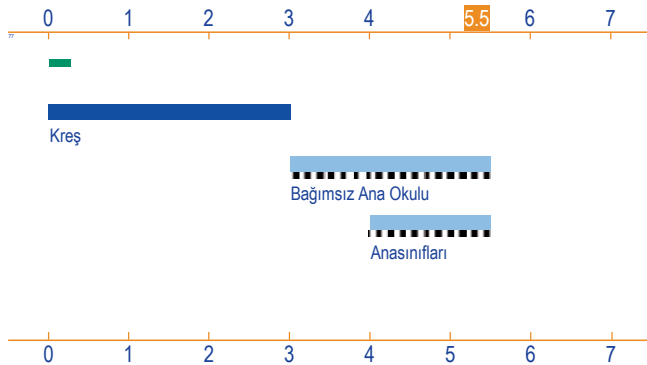
Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Šiuo metu reformos nevykdomos

Turkija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Ugdymas namuose	Atsakinga valdžios institucija	Institucinio ugdymo įstaigos
	Švietimo ministerija	
	Kitos	

Vaiko priežiūros atostogos
 Privalomojo ugdymo pradžia
 ISCED 0
 ● A = Nemokamas ugdymas bent kelias valandas ○ B = Istatymu įtvirtinta teisė ©A + B

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Turkijoje reiškia *Kreş* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia *Bağimsız Ana Okulu* ir *Anasınfları* lankančius vaikus.

Organizavimas

Iki 3 metų amžiaus vaikai gali lankyti *crèche* ir dienos priežiūros centrus (*Kreş*), už kuriuos atsakinga Šeimų ir socialinių politikų ministerija. Nuo 3 iki 5,5 metų amžiaus vaikai lanko *Bağimsız Ana Okulu*. Be to, vaikai nuo 4 iki 5,5 metų amžiaus taip pat gali lankyti priešmokyklinio ugdymo klases (*Anasınfları*) pradinėse mokyklose. Tiek už *Bağimsız Ana Okulu*, tiek už *Anasınfları* atsakinga Švietimo ministerija – Pradinio ugdymo generalinis direktoratas. Pradinis ugdymas pradamas nuo 5,5 metų amžiaus.

Mokesčiai

Visam AU sektoriui taikomos tos pačios taisyklės. Mažiausias mėnesinis mokesčio sudaro 11 PGS, o didžiausia nustatyta mokesčio riba – 218 PGS (maitinimas įskaičiuotas).

1 PGS = 1,37571 TL

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	4,2	19,2	67,3	(-)	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	0,1	96,5	100

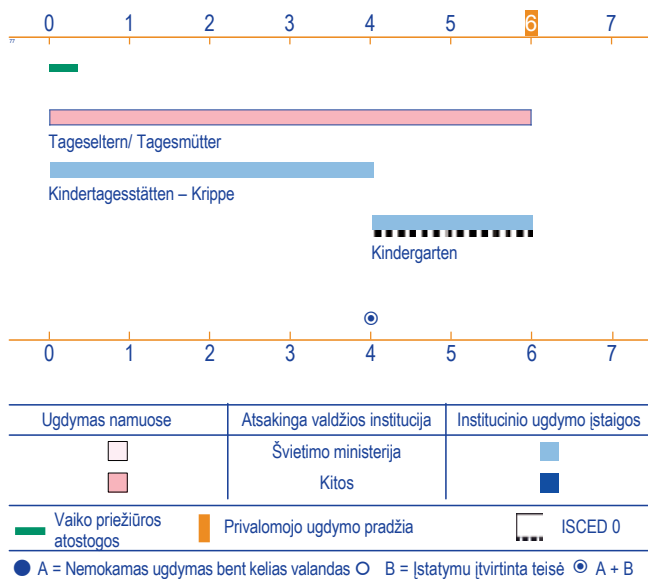
Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Šiuo metu reformos nevykdomos

Lichtenšteinas

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Lichtenšteine reiškia *Kindertagesstätte – Krippe* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia *Kindergarten* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	0,3	51,2	98,2	42,3	0,3
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	56,6	96

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Iki 4 metų amžiaus vaikams teikiamos ankstyvojo ugdymo paslaugos institucinio ugdymo įstaigose, vadinamose *Kindertagesstätte / Kinderkrippe*. Taip pat veikia reglamentuojamo ugdymo namuose, kurį teikia dieninės priežiūros tėvai ar motinos (*Tageseltern/ Tagesmütter*), sistema. Nuo 4 metų amžiaus vaikai įgyja įstatymu įtvirtintą teisę į ugdymą *Kindergarten*, kuris dažniausiai nemokamas. Už visą institucinį ugdymą atsakinga Švietimo ministerija. Nors *Kindergarten* veikia kaip atskiros ugdymo įstaigos, vis dažniau jie prijungiami prie pradinio mokyklų. Be pagrindinių diagramoje pavaizduotų ugdymo paslaugų tėvai taip pat gali naudotis papildomomis vaikų priežiūros paslaugomis dieninės priežiūros centruose (*Tagesstrukturen*), „trumpalaikės“ priežiūros paslaugomis (*Hütendienste*) ir žaidimų grupėmis (*Spielgruppen*). Šios paslaugos dažniausiai teikiamos 2–3 val. per dieną ir skirtos vyresniems vaikams, kuriems teikiamas nemokamas AU *Kindergarten* 28 valandas per savaitę. Pradinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

AU mokesčiai reglamentuojami. Mažiausias mėnesinis mokestis už *Kinderkrippe* sudaro 142 PGS, o didžiausio mokesčio riba – 786 PGS (maitinimas įskaičiuotas). Valstybinius *Kindergarten* lanko 97 proc. vaikų ir jie yra nemokami, tačiau tikimasi, kad tėvai padengs dalį maitinimo išlaidų.

Valandinio mokesčio už *Tageseltern / Tagesmütter* viršutinė riba – 4 PGS, o per mėnesį jis sudaro 664 PGS. Imamas mokestis už vaikų nuo 2 metų maitinimą (4PGS). Be to, tėvai taip pat turi sumokėti vienkartinį 66 PGS mokestį ir metinės narystės mokestį, kuris siekia 27 PGS, agentūrai *Eltern-Kind-Forum*.

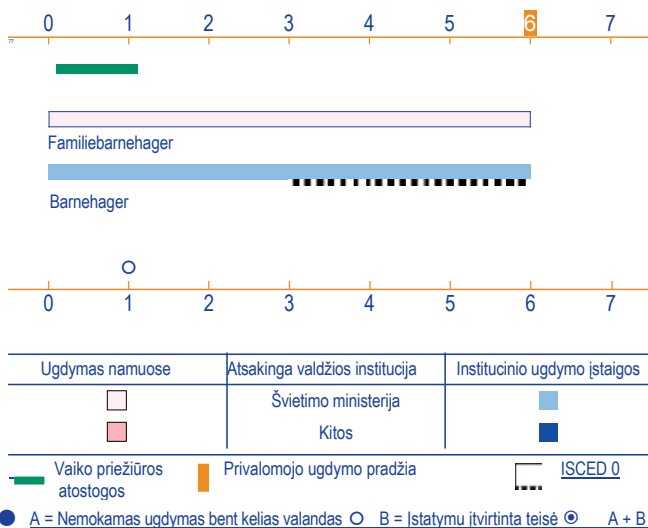
1 PGS = 1,8312 CHF

Šiuo metu reformos nevykdomos

Norvegija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni“ ir „vyresni“ vaikai Norvegijoje reiškia *barnehager* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.	Iki 1 metų amžiaus	1 metų amžiaus	2 metų amžiaus	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus
Barnehager	3,5	65,6	87,4	94,1	96,2	96,9
Familiebarnehager	0,3	4,0	3,1	1,2	0,9	0,7

Šaltinis: BASIL, 2012/13.

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	95,1	97,1	97,4	0,8	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	99,9	99,5

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Organizavimas

Dauguma vaikų lanko pagal vientisąją ugdymo sistemą dirbančius ikimokyklinio ugdymo centrus (*barnehager*), už kuriuos visiškai atsakinga Švietimo ir mokymo ministerija. Be to, taip pat veikia šeimų vaikų darželiai (*familiebarnehager*), kurie teikia ankstyvojo ugdymo paslaugas namuose. Ir institucinį AU, ir AU namuose reglamentuoja Įstatymas dėl vaikų darželių. Be diagramoje pavaizduotų ugdymo paslaugų, taip pat veikia atvirieji vaikų darželiai (*åpne barnehager*), kurių veiklą iš dalies taip pat reglamentuoja pirmiau nurodytas įstatymas ir kurie skirti vaikams, dėl tam tikrų priežasčių nelankantiems įprastų vaikų darželių. Nuo 1 metų amžiaus vaikai įgyja įstatymu įtvirtintą teisę į valstybės subsidijuojamą ugdymą. Pradinis ugdymas pradamas nuo 6 metų.

Mokesčiai

Visam AU sektoriui taikomos tos pačios taisyklės. Didžiausio mėnesinio mokesčio riba – 200 PGS (sprendimas dėl maitinimo išlaidų priimamas vietos lygmeniu). Jis atitinka dažniausiai mokamą mokestį.

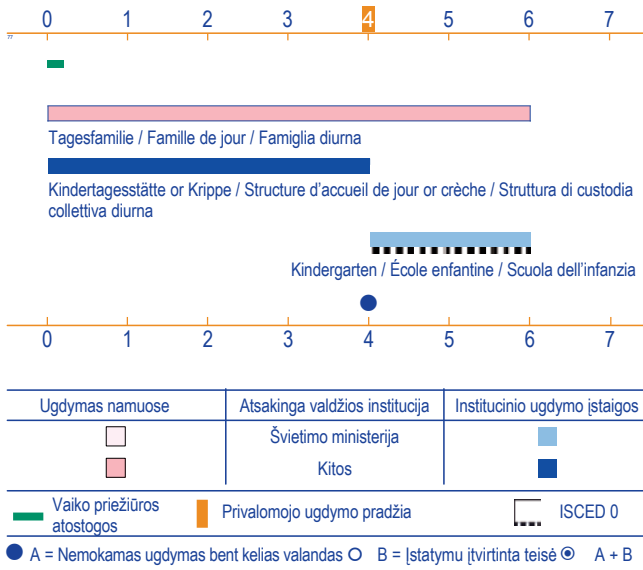
1 PGS = 11,6324 NOK

Šiuo metu reformos nevykdomos

Šveicarija

Ataskaitiniai metai 2012–2013 m.

Diagrama

Šioje ataskaitoje „jaunesni vaikai“ Šveicarijoje reiškia *Kindertagesstätte* arba *Krippe/Structure d'accueil de jour*, arba *crèche/Struttura di custodia collettiva diurna* lankančius vaikus. „Vyresni vaikai“ reiškia *Kindergarten/École enfantine/Scuola dell'infanzia* lankančius vaikus.

Dalyvavimo AU sistemoje rodikliai

(%) Ataskaitiniai metai 2011 m.	3 metų amžiaus	4 metų amžiaus	5 metų amžiaus	6 metų amžiaus	7 metų amžiaus
ISCED 0	3,4	40,3	93,9	54,8	0,9
ISCED 1	(-)	0,3	1,2	44,1	98,3

Šaltinis: Eurostatas, UOE (2013 m. lapkričio mėnesio duomenys).

Mokesčiai

Mokesčiai už valstybės subsidijuojamų paslaugų teikėjų AU namuose paslaugas reglamentuojami 10 kantonų, privačių (savomis lėšomis finansuojamų) ugdymo įstaigų – 3 kantonuose. Mokesčiai gali svyruoti nuo 109 (kantonuose, kuriuose jie mažiausi) iki 1 365 PGS (kantonuose, kuriuose jie didžiausi). Mokesčiai už valstybinių ugdymo įstaigų institucinį AU reglamentuojami 9 kantonuose, valstybės subsidijuojamų privačių ugdymo įstaigų – 11 kantonų ir privačių (savomis lėšomis finansuojamų) ugdymo įstaigų – 3 kantonuose. Mokesčiai gali svyruoti nuo 109 (kantonuose, kuriuose jie mažiausi) iki 1 398 PGS (kantonuose, kuriuose jie didžiausi).

Kindergarten/École enfantine/Scuola dell'infanzia nemokamai suteikiama vidutiniškai 20 valandų privalomo AU per savaitę.

Organizavimas

Federalinė sistema lėmė, kad AU sistema Šveicarijoje – itin decentralizuota ir skiriasi visuose 26 kantonuose. Tačiau yra visai sistemai būdingų bruožų. Institucinis AU (*Kindertagesstätten* arba *Krippen/Structures d'accueil collectif de jour*, arba *crèches/Strutture di custodia collettiva diurna*) teikiamas vaikams nuo 3,5 mėnesių iki 4 metų amžiaus (kai pradeda privalomasis ugdymas). Kai kuriuose kantonuose jis teikiamas vaikams iki 5 ar 6 metų amžiaus kaip papildomos ugdymo valandos. Taip pat veikia AU namuose (*Tagesfamilie/Famille de jour/Famiglia diurna*) sistema, kuri dažniausiai skirta vaikams nuo 3,5 mėnesių amžiaus iki privalomojo ugdymo pradžios, bet šios paslaugos gali būti teikiamos ir vyresniems vaikams. Už daugumą jauniausiems vaikams teikiamų paslaugų atsakingos kantonų socialinių reikalų ministerijos, o keliuose kantonuose – kantonų švietimo ministerijos.

Atėjus privalomojo ugdymo laikui, kuris daugumoje kantonų pradeda nuo 4 metų amžiaus (keliuose kantonuose – nuo 5 ar 6 metų), vaikai privalo lankyti priešmokyklinio ugdymo įstaigas (*Kindergarten/Écoles enfantines/Scuole dell'infanzia*), už kurias atsakingos kantonų švietimo ministerijos. Pradinis ugdymas pradeda nuo 6 metų.

Be privalomojo ugdymo, daugumoje kantonų už papildomą mokėstį, į kurį įtraukiami pietūs, vaikams teikiamos ugdymo paslaugos po pamokų (*Schulergänzende Betreuung/Accueil parascolaire/Strutture di custodia parascolastiche*).

Dabartinės reformos

15 iš 26 kantonų yra sudarę Tarpkantoninį susitarimą dėl privalomojo ugdymo suvienodinimo (*HarmoS Agreement*), kuriuo siekiama užtikrinti vienodą tam tikrų ugdymo lyginamųjų kriterijų reglamentavimą. AU tai reiškia, kad iki 2015–2016 mokslo metų pradžios bus įvestas privalomasis ikimokyklinio ugdymo nuo 4 metų amžiaus ir mokama popamokinė veikla, siekiant patenkinti vietos poreikį.

1 PGS = 1,8312 CHF

PADĖKOS

ŠVIETIMO, GARSO IR VAIZDO BEI KULTŪROS VYKDOMOJI ĮSTAIGA

ŠVIETIMO IR JAUNIMO POLITIKOS ANALIZĖS PADALINYS

Avenue du Bourget 1 (BOU2)
B-1049 Brussels
(<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>)

Vykdomasis redaktorius

Arlette Delhaxhe

Koordinavimas

Akvilė Motiejūnaitė ir Daniela Kocanova (laikini pavaduojanti)

Autoriai

Olga Borodankova, Olga Ducout, Sylwia Czort, Daniela Kocanova ir Akvilė Motiejūnaitė bendradarbiaujant su Marie-Pascale Balcon, Ania Bourgeois ir Aniko Vargova

Išorinis ekspertas

Christian Monseur (antrinė PISA ir PIRLS duomenų bazių analizė)

Maketavimas ir grafika

Patrice Brel

Gamybos koordinatorius

Gisèle De Lei

EUROSTATAS

„Gyventojų skaičius“ (F2), „Darbo rinka“ (F3), „Gyvenimo kokybė“ (F4) ir „Švietimo, sveikatos ir socialinės apsaugos statistika“ (F5)

EURIDIKĖS NACIONALINIAI PADALINIAI

AUSTRIJA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung und Frauen
Abt. IA/1b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Padalinio indėlis: Marisa Krenn-Wache (ekspertė)

BELGIJA

Unité Eurydice de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Direction des relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/012
1080 Bruxelles
Padalinio indėlis: Jungtinė atsakomybė; ekspertai: Nicole Roland (Office de la Naissance et de l'Enfance), Anne-Marie Dieu (Observatoire de l'Enfance, de la Jeunesse et de l'Aide à la Jeunesse), Philippe Pirlot (inspektorius)

Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming/
Afdeling Strategische Beleidsondersteuning
Hendrik Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Padalinio indėlis: Veronique Adriaens and Arif Akgonul (priešmokyklinis ugdymas), Christele Van Nieuwenhuyzen (vaikų priežiūra), Marie-Anne Persoons (koordinavimas)

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Autonome Hochschule in der DG
Monschauer Strasse 57
4700 Eupen
Padalinio indėlis: Stéphanie Nix

BULGARIJA

Eurydice Unit
Human Resource Development Centre
Education Research and Planning Unit
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Padalinio indėlis: Jungtinė atsakomybė

KROATIJA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
Donje Svetice 38
10000 Zagreb
Padalinio indėlis: Duje Bonacci

KIPRAS

Eurydice Unit
Ministry of Education and Culture
Kimonos and Thoukydidou
1434 Nicosia
Padalinio indėlis: Christiana Haperi;
ekspertai: Andrie Gavrielidou (Priešmokyklinio ugdymo departamentas, Švietimo ir kultūros ministerija) ir Irene Papatheodoulou (Darbo ir socialinio draudimo ministerija)

ČEKIJA

Eurydice Unit
Centre for International Cooperation in Education
Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Praha 1
Padalinio indėlis: Petra Prchlíková, Helena Pavlíková, Jaroslava Lojdová; išoriniai ekspertai: Irena Borkovcová (Čekijos mokyklų inspekcija), Jiřina Kocourková (Prahos Čarlio universitetas)

DANIJA

Eurydice Unit
Danish Agency for Universities and Internationalisation
Bredgade 43
1260 København K
Padalinio indėlis: Danijos Švietimo ministerija

ESTIJA

Eurydice Unit
Analysis Department
Ministry of Education and Research
Munga 18
50088 Tartu
Padalinio indėlis: Kersti Kaldma (koordinavimas);
ekspertas: Tiina Peterson (vyriausioji ekspertė, Švietimo ir mokslo ministerija)

SUOMIJA

Eurydice Unit
Finnish National Board of Education
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Padalinio indėlis: Petra Packalen (koordinavimas)
bendradarbiaujant su AU ekspertais iš Švietimo ir kultūros ministerijos

MAKEDONIJA

National Agency for European Educational Programmes and
Mobility
Porta Bunjakovec 2A-1
1000 Skopje

PRANCŪZIJA

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement
supérieur et de la Recherche
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la
performance
Mission aux relations européennes et internationales
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Padalinio indėlis: Annick Kieffer (ekspertė)

VOKIETIJA

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
EU Bureau of the German Ministry for Education and
Research
Rosa-Luxemburg-Str.2
10178 Berlin
Padalinio indėlis: Hannah Gebel;
ekspertai: Nicole Klinkhammer, Birgit Riedel, Antonia
Scholz, Carolyn Seybel (Tarptautinis ankstyvojo ugdymo
centras (ICEC), Vokietijos jaunimo institutas)

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der
Kultusministerkonferenz
Graurheindorfer Straße 157
53117 Bonn
Padalinio indėlis: Thomas Eckhardt ir Brigitte
Lohmar

GRAIKIJA

Eurydice Unit
Ministry of Education and Religious Affairs
Directorate for European Union Affairs
37 Andrea Papandreou Str. (Office 2172)
15180 Maroussi (Attiki)
Padalinio indėlis: Athina Plessa – Papadaki (direktorė), Anna
Krompa (laikinai einanti skyriaus vadovo pareigas)

VENGRIJA

Eurydice National Unit
Hungarian Institute for Educational Research and
Development
Szalay u. 10-14
1055 Budapest
Padalinio indėlis: Mária Szabóné Pákozdi (ekspertė)

ISLANDIJA

Eurydice Unit
Education Testing Institute
Borgartúni 7a
105 Reykjavík
Padalinio indėlis: Óskar Haukur Nielsson

AIRIJA

Eurydice Unit
Department of Education and Skills
International Section
Marlborough Street
Dublin 1
Padalinio indėlis: Catherine Hynes (vyriausioji pareigūnė,
Ankstyvojo ugdymo politicos skyrius, Švietimo ir Jgūdžių
departamentas)

ITALIJA

Unità italiana di Eurydice
Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e Ricerca
Educativa (INDIRE)
Agenzia Erasmus+
Via C. Lombroso 6/15
50134 Firenze
Padalinio indėlis: Erika Bartolini

LATVIJA

Eurydice Unit
State Education Development Agency
Valņu street 3
1050 Riga
Padalinio indėlis: Jungtinė atsakomybė; išorinis ekspertas:
Tija Zīriņa (Rygos mokytojų rengimo ir švietimo valdymo
agentūra)

LICHTENŠTEINAS

Informationsstelle Eurydice
Schulamts des Fürstentums Liechtenstein
Austrasse 79
Postfach 684
9490 Vaduz
Padalinio indėlis: Nacionalinis Euridikės informacijos
centras, Nacionalinis padalinis

LIETUVA

Eurydice Unit
National Agency for School Evaluation
Didlaukio 82
08303 Vilnius
Padalinio indėlis: Jungtinė atsakomybė; išoriniai ekspertai:
Laimutė Jankauskienė (Švietimo ir mokslo ministerija),
Regina Sabaliauskienė (Ugdymo inovacijų centras)

LIUKSEMBURGAS

Unité d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale et de la Formation
professionnelle (MENFP)
29, rue Aldringen
2926 Luxembourg
Padalinio indėlis: Claude Sevenig ir Manuel Achten

MALTA

Eurydice Unit
Research and Development Department
Ministry for Education and Employment
Great Siege Rd.
Floriana VLT 2000
Padalinio indėlis: Angeliqe Dibben

JUODKALNIJA

Eurydice Unit
Rimski trg bb
81000 Podgorica

NYDERLANDAI

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
Etage 4 – Kamer 08.022
Rijnstraat 50
2500 BJ Den Haag

NORVEGIJA

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
AIK-avd., Kunnskapsdepartementet
Kirkegata 18
P.O. Box 8119 Dep.
0032 Oslo
Padalinio indėlis: Jungtinė atsakomybė

LENKIJA

Eurydice Unit
Foundation for the Development of the Education System
Mokotowska 43
00-551 Warsaw
Padalinio indėlis: Magdalena Górowska-Fells; nacionalinė
ekspertė: Ewa Brańska

PORTUGALIJA

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Ministério da Educação e Ciência
Direcção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência
(DGEEC)
Av. 24 de Julho, 134
1399-054 Lisboa
Padalinio indėlis: Isabel Almeida, Carina Pinto; iš
išoriniai ekspertai: Carina Metelo, João Gonçalves,
Nuno Rodrigues, Joaquim Santos, João Matos,
Fernando Egídio Reis, Pedro Cunha, Eulália Alexandre

RUMUNIJA

Eurydice Unit
National Agency for Community Programmes in the Field of
Education and Vocational Training
Universitatea Politehnică Bucureşti
Biblioteca Centrală
Splaiul Independenței, nr. 313
Sector 6
060042 Bucureşti
Padalinio indėlis: Veronica – Gabriela Chirea
bendradarbiaujant su ekspertais:

- Viorica Preda (Nacionalinio švietimo ministerija)
- Mihaela Grecu (Darbo ministerija, Šeimų,
socialinės apsaugos ir garbaus amžiaus asmenų
ministerija)

SERBIJA

Ministarstvo prosvete i nauke
Nemanjina 22-26
11000 Belgrade

SLOVAKIJA

Eurydice Unit
Slovak Academic Association for International Cooperation
Svoradova 1
811 03 Bratislava
Padalinio indėlis: Marta Ivanova, Martina Račková
bendradarbiaujant su išorine eksperte Viera Hajduková

SLOVĒNIJA

Eurydice Unit
Ministry of Education, Science and Sport
Education Development Office
Masarykova 16
1000 Ljubljana
Padalinio indėlis: Barbara Kresal Sterniša; ekspertai:
Maša Vidmar (Švietimo tyrimų institutas) ir Nada
Požar Matijašič (Švietimo, mokslo ir sporto ministerija)

ISPANIJA

Eurydice España-REDIE
Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa
(CNIIE)
Ministerio de Educación, Cultura y Deporte
c/General Oraa 55
28006 Madrid
Padalinio indėlis: María Rodríguez Moneo, Montserrat
Grañeras Pastrana, Natalia Gil Novoa, Flora Gil,
Traver, Patricia Díaz-Caneja Sela (ekspertė)

ŠVEDIJA

Eurydice Unit
Universitets- och högskolerådet/The Swedish Council for
Higher Education
Universitets- och högskolerådet
Box 45093
104 30 Stockholm
Padalinio indėlis: Jungtinė atsakomybė

ŠVEICARIJA

Foundation for Confederal Collaboration
Dornacherstrasse 28A
Postfach 246
4501 Solothurn
Padalinio indėlis: ekspertai: Veronika Neruda (Šveicarijos
kantonų socialinių reikalų direktorių konferencija) ir
Alexander Gerlings (Šveicarijos kantonų švietimo ministrų
konferencija)

TURKIJA

Eurydice Unit
MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
B-Blok Bakanlıklar
06648 Ankara
Padalinio indėlis: Osman Yıldırım Uğur,
Dilek Güleçyüz; expert: docentas Ferudun Sezgin

JUNGTINĖ KARALYSTĖ

Eurydice Unit for England, Wales and Northern Ireland
Centre for Information and Reviews
National Foundation for Educational Research (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough, Berkshire, SL1 2DQ
Padalinio indėlis: Claire Sargent ir Maureen Heron

Eurydice Unit Scotland
c/o Intelligence Unit
Education Analytical Services
Scottish Government
Area 2D South, Mail point 28
Victoria Quay
Edinburgh EH6 6QQ
Padalinio indėlis: Jungtinė atsakomybė

Pagrindiniai duomenys apie ankstyvąjį ugdymą Europoje – 2014 m. leidimas

Šioje ataskaitoje, parengtoje kartu su Eurostatu, pateikiamas 61 rodiklis ir ankstyvojo ugdymo (AU) lyginamoji analizė, apimanti 32 Europos valstybes (37 ugdymo sistemas). Tyrime parodyti iššūkiai, su kuriais susiduria Europos valstybės, siekiančios teikti kokybiškas AU paslaugas 32 mln. vaikų Europoje, patenkančių į AU paslaugas naudojančių asmenų amžiaus grupę. Ataskaitoje aptariami konkretūs klausimai, kurie svarbūs politikos formuotojams, tokie kaip AU prieinamumas, valdymas, kokybės užtikrinimas, įperkamumas, darbuotojų kvalifikacija ir mokymas, lyderystė, tėvų dalyvavimas ir priemonės palankių sąlygų neturintiems vaikams remti. Informaciją apie AU politiką ir centrinių valdžios institucijų nustatytas priemones pateikė Euridikės nacionaliniai padaliniai, o Eurostatas parengė ir pateikė statistinius rodiklius. Visa su politika susijusi informacija apima 2012–2013 m.

Euridikės tinklo užduotis – suprasti ir paaiškinti, kaip organizuojamos ir veikia skirtingos Europos ugdymo sistemos. Tinklas pateikia nacionalinių ugdymo sistemų aprašymus, konkrečioms temoms skirtas lyginamąsias studijas, rodiklius ir statistinius duomenis. Visus Euridikės leidinius galima nemokamai rasti Euridikės interneto svetainėje arba paprašius gauti spausdintą jų kopiją. Savo darbe Euridikė siekia skatinti supratimą, bendradarbiavimą, pasitikėjimą ir judumą Europos ir tarptautiniame lygmenyse. Tinklą sudaro Europos valstybių nacionaliniai padaliniai, o jo veiklą koordinuoja ES Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga. Daugiau informacijos apie Euridikę rasite interneto svetainėje <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>.

